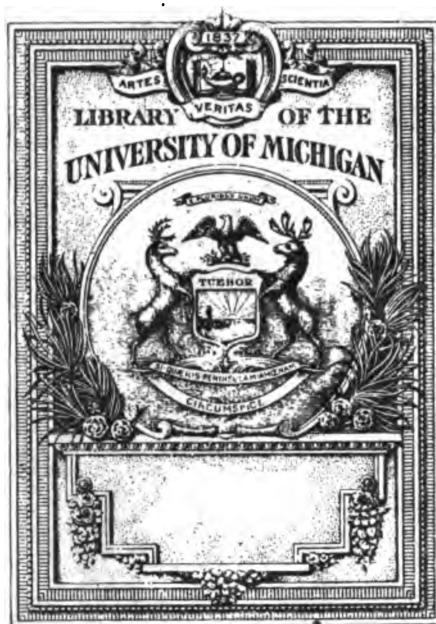
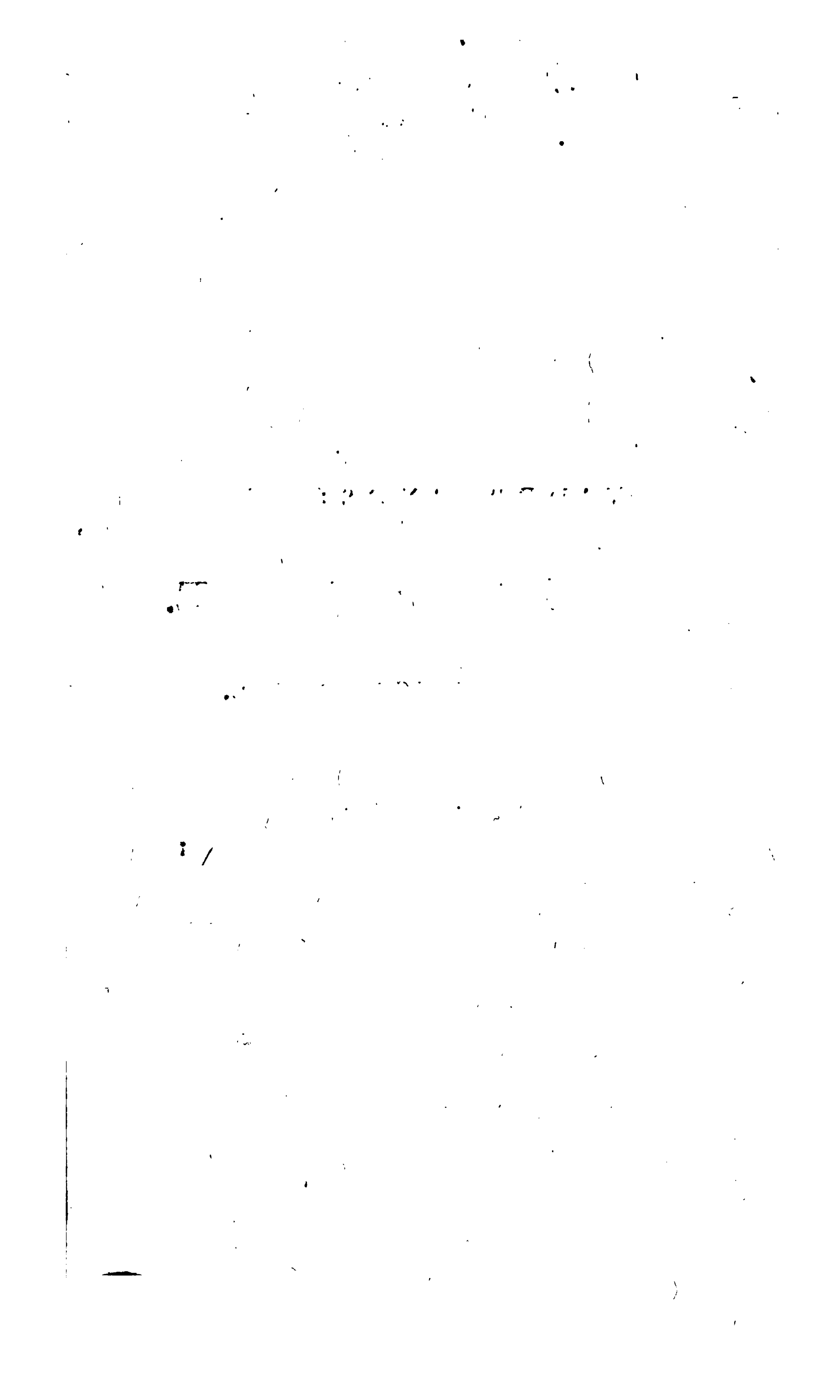

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF EN DERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDÉN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF EN DERTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.

M D C C C V.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD-EERSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe deezes Boeks. Verkoozen Leden tot het ontwerpen eener Staatsregeling. Voorstel van VREDE *om dit werk te bespoedigen. Strydige gevoelens daar over. 't Zelve verworpen. Moeilykheid des werks van die Commissie. Op welk eene wyze zy te werk ging. Overweegingen in hoe verre de Oppermagt één en onverdeelbaar zou weezen. Beraadslaagingen over de uitwendige Verdeediging. Voorstel van* VAN MAANEN. *'t Zelve verworpen. Men gaat op eenen anderen voet te werke. Hoe men tot de Afscheiding van Kerk en Staat besloot. Wisselbaarheid der begrippen over verscheide punten. Het stuk der Finantie baart veel werks. Onderscheidene gevoelens. Verdeeldheid daar uit gereezen. Tot het Gewestlyke bepaald. Oordeelvelling deswegen. Traage voortgang des werks.* NOËLS *aanmaaning tot het bespoedigen van den arbeid. Voordragt van* NOËL *des be-* CI. BOEK.

CI. BOEK.

treffende. Hoe Vreede *dit stuk aandring Voorstellen daar uit geboorен.* Noëls *Berigtschrift aan de Commissie tot de Staatsregeling ter hand gesteld. Wat deswegen in de Commissie voorviel. Algemeen antwoord der Commissie. Op een meer byzonder antwoord aangedrongen.* Van Maanen *verzet zich daar tegen, en biedt eene Grondschets van een Plan aan. Men blyft zich aan het onbepaalde antwoord houden.* Noël *doet eene nadere aanschryving. Inhoud van dezelve. In handen van de Commissie tot Buitenlandsche Zaaken gesteld. Onderscheiden oordeelvelling over* Noëls *ingediende stukken. Uitgebragt Verslag. Aanmerking hier over. Voorstel der Commissie ter Staatsregeling aan de Nationaale Vergadering over het vervaardigen van twee Wetboeken. Raadpleeging deswegen. Eene Commissie benoemd tot het verkiezen der Persoonen tot het vervaardigen dier Wetboeken. Verslag der Commissie. Benoemde Persoonen tot het vervaardigen van 't een en ander. Het komt niet tot stand. De Commissie tot de Staatsregeling maakt de volaindiging haars werks bekend. Werkzaamheden der Nationaale Vergadering, die betrekking hadden op de Staatsregeling. Wegens het Voorstel van* Schimmelpenninck. *Wat 'er aanleiding toe gaf. Diens voorstel, over de Een- en Ondeelbaarheid.* Hahns *voordragt te dezer gelegenheid. Vreemde uitwerking deezes Voorstels ter Vergaderinge. Voorstel van* Modderman. *'t Gevoelen van* de la Court. *Handelingen over* Schimmelpennincks *voorstel.* Hahns *gevoelen* des-

dusvugen. Een ander Voorstel door dien Representant gedaan. Loop der Onderhandelingen over SCHIMMELPENNINCKS *voorstel.* SCHIMMELPENNINCK *ontwikkelt zyne bedoeling nader. Dit geeft aanleiding tot eene geheele omwending. Besluit om het in Advys te houden. Een nader voorstel van* ZONSBEEK. *Afloop daar van. Voorstel van* HAMELSVELD, *over het houden van eenen Biddag.* KRIEGERS *aanmerking daar op.* EVERS *voert des het woord.* VITRINGAS *en* WITHOLS *gevoelen. Voordragt tot een Biduur door eene Commissie.* VALCKENAER *dringt dezelve aan. Afloop deezer zaake. Het gedrag der Nationaale Vergadering tot nog toe, over Kerklyke zaaken. Voorstel der Hervormden. Gedrag omtrent de Afgevaardigden van het Walsche Synode. Ten opzigte van eene Bezending der Remonstranten. Voorstel van* PLOOS VAN AMSTEL, *tot het besluit, 'er zal geen Heerschende Godsdienst zyn. In handen eener Commissie gesteld. Deeze brengt een Verslag uit. Hoofdzaaklyke inhoud van hetzelve. Aanmaaning van* LUBLINK *by het overgeeven. Lange en veelvuldige raadpleegingen over dit Verslag. Inhoud van de Voordragt eeniger Spreekeren. Een bemiddelend Voorstel niet aangenomen. Verdere Spreekers.* PLOOS VAN AMSTELS *Voorstel om een einde aan die raadpleegingen te maaken, vindt geen ingang. Verdere Vertoogen. Einde deezer Onderhandelingen. Aanmerking op zommige Spreekers. Aanmerking de Spreekers in 't algemeen betreffende. Het Ontwerp en Besluit van* DE

en BOEK. KEMPENAAR *ingediend. Last tot een nader Ontwerp eens Besluits. Onstuimigheid der Vergaderinge, by de raadpleegingen over 't zelve. Besluit ter Afscheiding van Kerk en Staat. Benoemden tot deeze zaak. Brief aan de onderscheidene Gewesten. Hoe de Aanschryving door Holland werd beantwoord. Proclamatie aan den Volke goedgekeurd. Uitwerking van dit alles. Klagten over verwyl in de uitvoering. Verzoek eeniger Jooden om in het vol genot van hunne Regten gesteld te worden.* WITTERT VAN BLOEMENDAAL *levert een stuk des betreffende in. Inhoud des Verslags op der Jooden voorstel. Blydschap der Jooden over dit Verslag. Over het Verslag laaten veele Leden der Vergaderinge zich in het breede hooren. Algemeene inhoud hunner voordragten.* ZUBLI'S *gevoelen.* KANTELAAR *en* SCHIMMELPENNINCK *doen veel in deeze zaak. Waar toe zy het stuk bepaalden. Van eenen anderen kant bestreeden. Tot eene nadere bewerking des Besluits eene Commissie benoemd. 't Zelve ingediend. Goedgekeurd en de Brief tot geleide desgelyks. Dankbetuiging eeniger Amsterdamsche Jooden. Ook van zommige in 's Gravenhaage. Algemeene Aanmerking.*

1796. Stoffe deezes Boeks.

Wy oordeelen, met de verdere Handelingen ter Nationaale Vergadering te ontvouwen, niet welvoeglyk te kunnen voortgaan, zonder, eenigzins in 't breede, te gewaagen van eene by haar, volgens het Reglement, op den vyftienden dag haarer

Zit-

Zittinge bekragtigde Verkiezing van één en twintig Leden tot de Commisfie van Conftitutie (*), dat groot en belangryk Stuk, waar op aller oog, met zo veel reden, gevestigd was; en teffens haare voornaamfte werkzaamheden en verrigtingen, te ontvouwen, welke, hoe fchynbaar ook van die der Nationaale Vergaderinge afgefcheiden, daar mede in een verband ftonden, 't geen zich, in het geheel beloop der handelingen, ten duidelykfte vertoonde.

IX. BOEK. 1796.

De Reprefentanten aan den eisch van het CII. Artykel voldaan hebbende, droegen der Vergadering voor de volgende Perfoonen, uit de Gewesten wier Reprefentanten zich, op den vyftienden van Lentemaand, ter Vergaderinge bevonden; J. A. Krieger en P. Verhoyzen uit *Bataafsch Brabant*; J. van Maanen *Az.* en A. J. Strik van Linschoten uit *Utrecht*; C. W. de Rhoer en H. H. Vitringa, uit *Gelderland*; D. W. Hofmann en S. Trip, uit *Stad en Lande*; C. de Vos van Steenwyk uit *Drenthe*; uit *Overyssel* G. W. van Marle en W. Qbyzen; uit *Holland* J. G. Luyken, J. Couperus, M. H. Witbols, J. P. Farret, P. L. van de Kasteele en D. van Horbach. Nog ontbraken de Leden uit *Friesland* en *Zeeland*; dan verfcheenen, als daar toe benoemden, voor het eerstgemelde Gewest, S. Styl en M. Si-

Verkoozene Leden tot het vervaardigen van een Ontwerp van Conftitutie.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 260.

III. BOEK. 1796. Voorstel van VREEDE om het werk te bespoedigen.

SIDERIUS, en uit het laatste J. E. AUSTEN en H. RABBINEL.

In den tusschentyd des wagtens na de Representanten uit de twee laatstgemelde Gewesten, en het oproepen der Plaatsvervangeren van de gekoozenen, deedt de Burger VREEDE een allergewigtigst voorstel, 't welk, naar veeler oordeel, het werk der Commissie zeer zou bespoedigd en het gebrekkige in het Reglement verbeterd hebben. 't Zelve kwam hier op neder, dat de Commissie zou verzogt worden, om, zo ras zy de gronden gelegd hadt, op welken zy meende het Staatsgebouw op te richten, die der Nationaale Vergadering aan te bieden; ten einde deeze dezelve ryplyk zou overweegen; en, of aan de Grondvergaderingen aanbieden, en daar bestemmen, of des in de Vergadering zelve te raadpleegen, en te besluiten. Wanneer de Commissie met vertrouwen zou kunnen voortgaan, om het gebouw op deezen vastgelegden grondslag, op te trekken; terwyl de Nationaale Vergadering zelve, die eigenste grondbeginzelen ten richtsnoer zou kunnen stellen voor haare besluiten. Hier door zou, zyns oordeels, het verrigten van anderzins mogelyke vrugtloozen arbeid voorgekomen; hier door een eenpaarigheid aan de Verrigtingen der Nationaale Vergadering zelve gegeeven; hier door het Volk van langzaamerhand voorbereid worden, om eene Staatsregeling, daar mede zamenstemmende, aan te neemen.

Met

Met hoe veel vertrouwens VREEDE dit voorstel deedt, beschouwden veelen het zelve als strydig met het Reglement, 't geen aan de Ontwerpers der Constitutie eene volkomene vryheid in hunne werkzaamheden toekende, zy oordeelden dat het geen stuk van overweeging kon uitmaaken; de Voorzitter, VAN DE KASTEELE, vondt mede zwaarigheid om het der overweeginge aan te bieden. HOFMAN en VAN MARLE, Leden der Commissie, stemden met den Voorzitter in. VITRINGA, desgelyks Lid, begeerde zich daar op niet te verklaaren, oordeelende dat ieder besluit hier op vallende, een inbreuk was op het regt der Plaatsvervangeren. — Anderen daar en tegen, en onder deezen stak VAN HOOFF uit, verdeedigden het voorstel van VREEDE, met veel klems, 'er byvoegende, „ zou de Commissie niet kunnen de„ clareeren, dat de Principes, waar op „ de Nationaale Vergadering is daarge„ steld, de Eén- en Ondeelbaarheid en „ de Gelykheid in Regten geweest zyn„ de, zy aan de intentie van de Natie „ zal voldoen, met geene andere Consti„ tutie voor te draagen, dan die op de„ zelfde grondbeginzelen zal gevestigd „ zyn?"

XI. BOEK. —— 1796. Strydige gevoelens daar over.

Het voorstel zelve, zo aanleidelyk tot het door VAN HOOFF verklaarde beginzel van Eén- en Ondeelbaarheid, baarde huivering by de Tegenstanders van dezelve; eene huivering zo groot, dat zy zich tegen het laaten drukken, om het ter nadere

't Zelve verworpen.

 over-

II. BOEK. 1796.

overweeging uit te deelen, aankantten hoe zeer op dit drukken door eenigen werd aangedrongen. Met eene meerderheid van zestig, tegen één en dertig stemmen, hoorde men het voorstel verwerpen, als geen punt ter beraadslaaging kunnende uitmaaken; onder de laatsten telde men slegts drie der Ontwerperen van de Constitutie (*).

Moeilykheid des werks van de Commissie.

Zonder iets van de voorgestelde natuur, en met de volkomenste vryheid, sloeg de Commissie de hand aan een werk van den verstuitzienden aart, het ontwerpen eener Staatsregeling voor *Nederland:* een werk, 't geen niets minder ten doele hadt, dan om een Staatsgebouw, uit veele niet wel zamengestelde deelen, te vervangen; de veelvuldige verwarringen, de hoogloopende en schadelyke verdeeldheden, zo lang geheerscht hebbende, uit den weg te ruimen, alles tot een doel, 's Volks geluk, te doen zamenloopen. — Moeilykheden konden niet uitblyven dit ongewoon en ingewikkeld werk te vergezellen, wanneer men 't op zich zelven, en boven al wanneer men 't in verband beschouwde met den aart des Volks, voor 't welke deeze arbeid moest dienen. De nog versche ondervinding van de veelvuldige moeilykheden, welke het daarstellen der Nationaale Vergadering, vergezelden, spelde niet duister, dat deeze op nieuw zich zouden opdoen, en in volle grootte ver-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 78.

vertoonen. Men kende de gezindheden en onderscheide inzigten der verkoozene Leden tot dit werk. Daarenboven was men niet onkundig van eene Charactertrek der *Nederlanderen*, hunne gehegtheid aan het oude, en afkeer van het nieuwe; van het altyd moeilyke en veel al gevaarlyke, om hervormingen, met veeler belangen strydig gekeurd, eensslags in te voeren; als mede het veelvuldige goede in de oude Regeeringswyze des Lands, dit pleitte voor het opzamelen der deelen, en behouden des omvergeworpen Staatsgebouws. Terwyl van den anderen kant de moeilykheid zich opdeedt, om de gedeeltens van dit oude met het nieuwe, zodanig in verband te brengen, dat het een goed geheel opleverde, of althans vertoonde. Niet weinigen ook beving de schroom, dat veel van de overblyfzelen te behouden, het rechte middel zou weezen, om allengskens weder tot den voorigen stand te vervloeijen, dit sprak sterk voor het daarstellen eens nieuwen Staatsgebouws, gegrondvest op de waare thans aangenomene beginzelen van Gelykheid, Vryheid en Broederschap, ondanks de veelvuldige moeilykheden, welke dien arbeid mogten vergezellen.

II. BOEK. 1796.

Dan laaten wy bezien hoe de daar toe gekoozenen dien arbeid aanvingen, voortzetten en volvoerden. Was de voorslag van VREEDE ter vastitelling van eene algemeene grondschets by de Nationaale Vergadering, gelyk wy gezien hebben,

Op welk eene wyze men te werk ging.

CI. BOEK. 1796.

verworpen, de Gelastigden schynen gee algemeen Plan van hun taak vervaardigd doch liever verkoozen te hebben, afzonde lyke en geheel op zich zelven staande, pun ten ter overweeginge, te neemen. Zo w de loop der Handelingen, als het werk daa uit gebooren, strekken hier van ten bewyz

Overweegingen in hoe verre de Oppermagt een en onverdeelbaar zou weezen.

Het eerst overwoogene vraagstuk was *in hoe verre de Oppermagt der Republie één en onverdeeld zou moeten zyn, en in h verre niet?* De Voorstanders der volstrel te Eénheid en Ondeelbaarheid der Repu bliek oordeelden, dat men, door dit pun eerst en afzonderlyk ter tafel te brengen de gaave vastftelling daar van, zo wel n binnen als na buiten, als een grondbe ginzel, poogde te ontwyken. Althans d toepassing van dit beginzel, op de onder scheide deelen der Staatsregeling moes uitwyzen, welk eenen invloed aan 't zel ve behoorde toegekend te worden. — Het geen de gevoelens der Leden het mees verdeelde, was de groote vraag, of men eene geheel nieuwe Sttaatsregeling zou ontwerpen, dan wel de oude verbeteren? Regelrecht scheen niemand voor het laatste te durven uitkomen; en even min konden allen het gevoelen van de noodzaaklykheid eener geheel nieuwe Staatsregeling byvallen. De naam van *Federalist* in vry algemeenen haat zynde, wilde elk de Eén- en Ondeelbaarheid voorstaan; maar ieder gaf aan die woorden eene verschillende betekenis. Men poogde 'er nieuwe naamen aan te geeven, en, onder derzel-

zelver bemanteling, het oude te behouden. Oorzaak van veel geschils, zonder vordering. De onbepaaldheid en dubbelzinnigheid veeler bewoordingen gaf 'er aanleiding toe. Eene geheele maand werd genoegzaam gesleeten zonder vorderen; en de uitkomst bewees, dat de meerderheid de Eenheid en Onverdeeldheid der Opperste Magt niet verder wilde brengen, dan tot de Algemeene en Uitwendige belangen; en dat men, met alle die twisten, het niet verder gebragt hadt, dan de overneemingen, ruggespraaken en lastvraagingen van de Afgevaardigden der Gewesten aan hunne Zenders te vernietigen, terwyl intusschen aan dezelve de volkomene magt was verbleeven, om de algemeene schikkingen der Opperste Magt, door plaatslyke inrichtingen van allerleien aart, te verzwakken, of zelfs te verlammen.

Beraadslagingen over de Uitwendige Verdeediging.

Eer nog dit stuk beslischt was, werd het vervangen door een ander, de *Uitwendige Verdeediging* betreffende. Het stondt 'er mede in verband: dewyl het zou bepaalen, in hoe verre de uitwendige Verdeediging aan ééne Opperste magt zou toevertrouwd worden, en in hoe verre zy zich dus zou uitstrekken, over de geheele Magt der Republiek, en inzonderheid over de Geldmiddelen. Moeilyk viel het, daar het voorgemelde Stuk nog onbeslischt hing, een raadslag over 't zelve uit te brengen.

Voorstel van VAN MAANEN.

VAN MAANEN, zyns bedunkens, de geheime bedoelingen met dit punt voorloo-

II. BOEK. 1796. loopig in overweeging te brengen, door ziende, deedt dit merkwaardig Voorstel 't geen wy met zyne eigene woorden boe ken. „ Is men voorneemens om de zaa„ ken te behandelen, even als in de groote „ Vergaderingen van MDCLI en MDCCXV. „ om slechts de Bondgenootschaplyke ge„ breken en zwakheden te heelen; dan „ behoort men zeker met het punt der „ *Uitwendige Defensie* te beginnen, en dan „ zal van zelve het punt der *Finantie* „ *enz.* op het tapyt moeten komen. En „ dus behoort de groote vraag over de „ Een- en Ondeelbaarheid tot een van „ beide zaaken uitgemaakt te worden, — „ Dat de Commissie zich verklaare, of „ zy noodig vindt, dat men in onderzoek „ treede of de zogenaamde *Oude Consti*„ *tutie*, op zich zelve, voor verbetering „ vatbaar is, zonder daarstelling van eene „ *Geheel Nieuwe*; en, zo ja, dat men dan, „ in de eerste plaats, overgaa tot het „ punt der Buitenlandsche Defensie — „ of, zo neen, en dat de Leden daar in „ ven differente opinien zyn, dat men „ zich dan in onderscheidene Commissien „ splitze, en de eene *Nieuwe Constitutie* „ ontwerpe, zo als zy oordeelt voor de „ Natie en derzelver Staatsbetrekkingen „ convenabelst te zyn; en de ander een „ *Plan van Verbetering der Oude Gesteld*„ *heid* uitwerke: om ze als dan met el„ kanderen te vergelyken, en of tot een „ van beiden te besluiten, of de Natie „ zelve eene keuze te laaten doen."

Meer-

Meermaalen, ja dikwerf, vondt die Representant gelegenheid, om dit Voorstel te herhaalen; doch vrugtloos, men bleef voortvaaren, zonder in de grondbeginzelen vooraf eenstemmig te weezen, met de byzondere deelen des Onderwerps afzonderlyk te overweegen. Eerst bepaalde men zich tot de beschouwing van de Hoogst Wetgeevende Magt, en van derzelver verdeeling in twee Kamers. Vervolgens behandelde men de Regterlyke Magt, en inzonderheid het Opper Nationaal Geregtshof. Daar naa tradt men tot de vraag betreffende de Departementaale Verdeeling der Republiek, en de Departementaale Magten, als mede de Magt van het Plaatslyk Bestuur. — Het kon niet uitblyven of eeniger bedoeling, om het Federatif Stelzel, hoe zeer met den dekmantel der Eenheid omhangen, vast te houden, stak door. Hoe dikmaals veelen, huns bedunkens, duchtige gronden voor eene nieuwe Verdeeling aanvoerden, besloot de Meerderheid de oude Verdeeling te behouden, 't geen teffens ter behoudenisse van de Gewestlyke Oppermagt strekte. — Of de Uitvoerende Magt in handen van veelen zou gesteld, dan aan weinigen toevertrouwd worden, leeverde een gewigtig geschilstuk op. Het laatste gevoelen zegepraalde. Voorts handelde men over het Openbaar Onderwys, de Opvoeding der Jeugd, de Nationaale Schoolen, de Hoogeschoolen, de Nationaale Instituten ter bevordering van Kunsten en Weetenschappen.

't Zelve verworpen, en hoe men op eenen anderen voet te werk ging.

Het

Het allegewigtigste Stuk, betreffende de Godsdienstoefening, vorderde eene gezette overweeging. Zints de eerste Oprichting van het Gemeenebest was de Hervormde Kerk met den Staat verknogt geweest. Dan, en de omhelsde beginzels van Gelykheid, en de voorschriften eener gezonde Staatkunde vorderden de afzondering dier beiden, de vernietiging zo wel van alle bemoeijing van den Staat met den Openbaaren Eerdienst, als van alle bevoorregting van het eene Kerkgenootschap boven het andere. Eene schroomvallige Voorzigtigheid en naauwgezette Regtvaardigheid deeden, in de bepaalingen deswegen gemaakt, wel de beginzels van Gelykheid eerbiedigen, in zo verre men alle Bevoorregting, uit hoofde van eenige Godsdienstige gevoelens, te eenemaal vernietigde; maar, volgens zommiger oordeel, de eischen der Staatkunde over 't hoofd zag, daar men zodanige inrichtingen vastkelde, die daadlyk eene rechtstreeksche bemoeijing van den Staat met Kerklyke zaaken, en invloed op het Kerklyke medebragten (*).

Wisfelbaarheid der begrippen over ver-

Eerst werden de voorwerpen afzonderlyk overwoogen, en voorts afzonderlyk in handen van Commissien gesteld, om dezelve breeder uit te werken. Behalven de

(*) Wy zullen, vervolgens de Handelingen der *Nationaale Conventie* voordraagende, gelegenheid hebben, om wat aldaar, ten opzigte der scheiding der Kerk van den Staat, voorviel, te vermelden.

de vertraaging, hier uit noodwendig geboren, werden veelen daar door buiten de mogelykheid gebragt, om, volgens eigene beginzels de voorkomende onderwerpen te beoordeelen. Dagelyks verwisselde de meerderheid, even gelyk de overwinning wankelt tusschen kampvegters van gelyke kragten en afgerichtheid; de bepaaling welke zyde men aankleefde werd langs hoe moeilyker.

CI. BOEK. 1796. Scheide punten.

Veelen werkten voort in het denkbeeld, dat de Eenheid en Ondeelbaarheid der Republiek, hoe zeer ook, nu bedekter, dan openlyker, tegengewerkt, in alle betrekkingen, ten grondslage des geheelen werks diende, wanneer het verslag der Gelastigden tot de inrichting van het Finantieweezen, dien grondslag, als 't ware, deedt wankelen. De grootste bezwaaren tegen het stelzel der Eenheid, hadden hunnen grond zeker in den Finantieelen Staat der onderscheidene Gewesten, en vorderde dus eene gezette overweeging der Ontwerperen. De beslissing daar van zou grootendeels de uitgestrektheid, als mede de wyziging der Eenheid, bepaalen. Alle de Gewesten kreegen van de Commissie aanschryving om eene opgave van den Staat der Finantien in te zenden. Traag werd aan dit verzoek voldaan, en een en ander Gewest moest deswegen, op nieuw, worden aangemaand.

Het stuk der Finantie baart veel werks.

De vraag, zal men de Gewestlyke Schulden ineensmelten, of afzonderlyk houden? ter baane gebragt zynde, beweerden eenigen,

Onderscheide gevoelens.

CI. BOEK. 1796. gen, dat de Eénheid en Ondeelbaarheid der Republiek, en eene nieuwe Verdeeling van dezelve in Departementen van gelyke grootte, mogelyk waren, zonder, ten aanzien der oude schulden iets te beslisschen. Dan de meerderheid begreep, dat de Ineensmelting der Schulden, met de bedoelde Eénheid der Republiek, onafscheidelyk verbonden was, dat men niet geheel één kon zyn, zonder éénheid in Lasten en Inkomsten, welke weder de vermenging der Gewestlyke Schulden volstrekt noodzaaklyk maakte. Zy drongen gevolglyk aan op de stellige beantwoording der vraage, zullen de Schulden in een gesmolten worden, ja dan neen? De meerderheid stemde voor het laatste, en werd de Commissie, tot dit stuk gelast, haar uit te brengen Verslag in dien geest te bewerken.

Verdeeldheid daar uit gereezen. Tot het Gewestlyke bepaald. Dit baarde niet weinig verdeeldheids. Om de anders gevoelende Leden te gemoet te komen, benoemde men nog eene Commissie, om te beproeven, of de Vermenging der Schulden daargesteld kon worden, zonder eenig Gewest onevenredig te drukken? Dan derzelver Verslag, als te laat ingekomen, werd, zonder 't zelve in aanmerking te neemen, ter zyde gelegd. De afzondering der Schulden bleef, derhalven, vastgesteld, en ging gepaard met de bepaaling, dat de Gewesten, als voorheen, verdeeld zouden blyven, en de naam van *Provincien* alleen in die van *Departementen* verwisseld worden.

Elk

Elk deezer zou het beheer over zyne eigene Geldmiddelen behouden, en tot de Algemeene Lasten, op een *Quoteele* wyze, bydraagen.

IX. BOEK. 1796.

Oordeelvelling deswegen.

Men oordeelde hier uit, dat het Plan der Meerderheid was om het oude Bondgenoorschaplyke Stelsel, aan het hoofd pronkende met *Eenheid en Onverdeelbaarheid*, der Natie smaaklyk te maaken; dat de Ontwerpers, hier voor yverende, weinig scheenen te denken, dat zy door het gansche Volk gekoozen waren, tot het vervaardigen eener Staatsregeling, gegrond op de algemeene belangen; doch zich veel eer aanmerkten als Vertegenwoordigers van hun byzonder Gewest, welks belangen zy, by deeze onderhandeling, uitsluitenderwyze, moesten waarneemen. —— Andere Leden der Commissie beschouwden, de daadlyke Eén en Ondeelbaarheid als een gedeelte van hunnen last, en zonder verwagting op de daadlyke vastftelling daar van, zouden zy niet medegewerkt hebben om een Ontwerp op nadere grondslagen te laaten rusten, ten ware op eene andere Lastvraaging aan den Volke; doch men voorzag, met genoegzaame klaarheid, hoedanig die last zou uitvallen. Dan anderen, volstrekt gezet op hun geliefd Stelzel van verdeelde Oppermagt, zogten alle tegenkantingen te verydelen; en namen hier toe eene handelwyze te baate, die, volgens het oordeel van anders denkenden, niet wel met

II. BOEK. 1796. de beginzelen van goede trouw kon overeen gebragt worden. (*)

Traage voortgang des werks. Door den aangeweezen voet, op welken de Commissie te werk ging, en de strydigheid der begrippen onder de Leden, spoedde de arbeid zo traaglyk, dat dezelve, drie maanden gezeten hebbende, zich nog buiten staat oordeelde om een schets van de grondtrekken haars arbeids aan te bieden; en gaf zulks allen grond om te denken, dat de Ontwerpers, binnen den gestelden tyd van zes maanden, hun taak niet zouden hebben afgewerkt.

Noëls aanmaaning tot het bespoedigen van den arbeid. Hoe zeer dit marren den Volke in het oog liep, en men deswegen gissingen by gissingen maakte, werden de denkbeelden over dit verwyl veel verleevendigd door een aanmaanend Vertoog van den Staatsdienaar der *Fransche* Republiek Noël. Even gelyk de aandrang uit dien oord veel hadt toegebragt tot het daarstellen der Nationaale Vergadering, zo zogt men van daar de bespoediging der Staatsregeling voor het *Bataafsche* Volk te bewerken. Gemelde Staatsdienaar liet, op den een en twintigsten van Hooimaand, ter Nationaale Vergadering een stuk ter tafel brengen, 't welk van zo veel invloeds al-

(*) *Voorstellen, Bedenkingen, en Ontwerpen, tot het daarstellen eener Constitutie voor het Bataafsche Volk, uitgebragt in de Nationaale Commissie, gelast tot het ontwerpen der Constitutie*, door Jacob van Maanen *Adz. Medelid van gemelde Commissie. In den Haage* by J. C. Leeuwestyn 1797.

aldaar was, als mede by de Commissie tot het Vervaardigen der Staatsregeling, dat wy 't zelve geheel zullen mededeelen, om, met des te meer duidelykheids, de werkzaamheden daar op gevolgd, te kunnen vermelden.

De voordragt van Noel 't zelve betreffende.

Het ingeleverde stuk was van deezen deels vleienden, deels sterk aanmaanenden inhoud. „ Burgers Representanten! De „ Minister Plenipotentiaris van de *Fransche* Republiek, opmerkzaam ooggetuigen van de wysheid, welke tot heden „ alle uwe handelingen geleid heeft — „ van den bedaarden loop, welken Gylieden aan de *Bataafsche* Republiek „ hebt weeten te geeven — en van de „ zedelyke en staatstundige gesteldheid „ van het Volk, het welk Gylieden zo „ waardiglyk vertegenwoordigt — kan „ zich, van het genoegen niet onthouden, om Ulieden daaromtrent openlyk „ de opregtste gelukwenschingen aan te „ bieden.

„ Gylieden hebt volkomenlyk beantwoord aan den wensch van alle verlichte Patriotten, en aan die van het „ *Fransche* Gouvernement, die in Ulieden alleen het heil der *Bataafsche* Natie zagen; en hier door bevinden zich „ die geveinsde en kleinhartige Staatkundigen beschaamd, welke, in hunne „ zwaarmoedige voorzeggingen, de eerste oogenblikken van uw aanweezen „ beschouwden als het begin van onrust „ en verwarring. — Oude vooroordee-

CI. BOEK. 1796.

" len zyn vernietigd — groote veran-
" deringen uitgewerkt geworden — en
" egter is de rust bewaard gebleeven.
" Het is zelf een voorregt, dat aan U-
" lieden, in deeze moeilyke omstandig-
" heden schynt voorbehouden geweest te
" zyn, dat van alle hindernissen en ver-
" legenheden, welke zy kunnen doen
" ontstaan, byna geen een van dezelve
" aan den Staat van Revolutie, maar de
" meesten aan den Staat van Oorlog toe-
" geschreeven moeten worden.

" Zonder geweld, schoon niet zonder
" tegenhouding, tot dat Tydperk der
" Nationaale Herstelling gekomen, kunt
" Gylieden reeds onderscheiden het be-
" paald tydstip, waar in dat groote werk
" geëindigd moet zyn. — Geduurende
" den loop der *Fransche* Revolutie, zyt
" Gylieden te zeer opmerkzaam geweest
" op de lessen der Ondervinding om niet
" geheel doordrongen te zyn van deeze
" waarheid, dat eene Tusschenregeering,
" altoos gevaarlyk, als dan allerramp-
" spoedigst wordt, wanneer dezelve op-
" houdt noodzaaklyk te zyn. — Het is
" in eene Tusschenregeering, dat de Wet,
" dat character van bestendigheid, welk
" haar agtbaar maakt, verlooren hebben-
" de, wel ras by het Volk vergeeten,
" door de heerschzugtigen veragt en te
" vergeefsch door de onderdrukten inge-
" roepen wordt. — Het is in eene Tus-
" schenregeering, dat het heilig pand van
" het Publiek Gezag voor het oog van

" al-

„ alle Factien schynt ten toon gespreid
„ te zyn, als de prys van list en stout-
„ heid: terwyl in het midden van hunne
„ bloedige woelingen, de mismoedigheid
„ zich van de geesten meester maakt,
„ het eigenbelang alle harten omtrent de
„ algemeene belangen verkoelt, en het
„ Volk, haakende na rust, ligtlyk voor
„ eenen Verlosser aanziet den Gewelde-
„ naar, die aan het zelve in schyn Vre-
„ de aanbiedt. — Van zodanig eene
„ Tusschenregeering, op eene onbeschei-
„ dene wyze verlengd, kan niet anders
„ verwagt worden dan, by afwisseling,
„ Regeeringloosheid en Dwinglandy.

„ Eene Constitutie heeft by het *Fran-
„ sche* Volk gelukkiglyk geëindigd, en
„ reeds byna geheel hersteld, die rampen,
„ welke aan alle Natien, in hunne Staat-
„ kundige Crisis, eigen zyn. — Eene
„ Constitutie alleen kan die by het *Ba-
„ taafsche* Volk voorkomen. — Het
„ openbaar gevoelen, door uwe onder-
„ zoekingen voorgelicht, en door uwe
„ aanpryzingen van het Systema van één
„ eenig middenpunt van Magt geleid,
„ geeft u te kennen, dat het reeds voor-
„ bereid is om de laatste overblyfzelen
„ te zien verdwynen van een Regeerings-
„ vorm, vol van de gebreken der dwin-
„ gelandy, en van de nadeelen uit een
„ kwaalyk ingericht Gemeenebest voort-
„ vloeyende, van eene vreemde instelling
„ aan uwe Voorouders ingeboezemd, ja
„ bewerkt door die edele drift, welke hun

„ tot de Vryheid geleidde; doch onbestaanbaar om den toets door te staan der Rede, als welke zich verheft tot de eerste beginzelen der Maatschaplyke Organisatie.

„ Aldus, Burgers Representanten! dank aan uwe wysheid, die aan de tweedragt niet toegelaaten heeft haar onbescheide geschreeuw rondom U te verheffen; en dank aan de *Fransche* dapperheid, die verre van uwen Bodem verwyderd heeft het gedruisch en de gestadige vreeze des Oorlogs — hebben de geneigdheid der Geesten en de wel bepaalde loop der gebeurtenissen eene zoodanige wending gekreegen, dat men niet kan voorzien, dat iets zou kunnen verhinderen, dat Gy uwe werkzaamheden niet eerlang zoudt kunnen voleindigen. — Het Directoire Executif, 't welk dat einde wenscht, zal het niet te weeten komen, zonder Ulieden daar over haar leevendig genoegen te betuigen. Dan, ja dan alleen, zal het gelooven kunnen, dat Gylieden de gevaaren van inwendige beroeringen te boven zyt gekomen, en de *Fransche* Natie zal als een der vleyendste belooningen haarer Overwinningen beschouwen, van zo kragtig te hebben medegewerkt om de Vryheid en den Vrede te hergeeven aan een Volk, dat het eerst de kunst gekend heeft, daar van de werktuigen van een bestendigen roem en van een weezenlyk geluk te maaken: want 'er

„ zyn

„ zyn verscheide soorten van kundighe-
„ den, 'er is meer dan eene deugd; waar
„ van het *Bataafsche* Volk de eerste Les-
„ sen gegeeven heeft; het zal deezen
„ roem niet verliezen; het zal, te mid-
„ den eens bloeienden Koophandels wee-
„ ten te behouden, zyne zeden, zyne
„ werkzaamheid, de gestrengheid zyner
„ huishoudelyke spaarzaamheid, zyne wys-
„ heid eindelyk, welke, zints byna twee
„ eeuwen, zyn gedrag heeft, een voor-
„ beeld doen zyn voor *Europa*, en een
„ stof van bespiegeling voor den Wys-
„ geer." (*)

VI. BOEK. 1796.

Dit stuk werd gedrukt, om 'er nader op te beraadslagen. By die beraadslaaging liet de Burger VREEDE zich uit over de gepastheid en noodzaaklykheid om aan deeze aanmaaning gehoor te geeven; daar by aanmerkende, dat het gewigt der voorgedraagene bedenkingen booven al gevoeld moest worden by ons; daar de nadeelen van een Tusschenbestuur, in ons byzonder geval, nog aanmerkelyk vergroot waren, door de bepaalingen van het Reglement, waar op het was ingevoerd, en waar door alle Magt zodanig verdeeld was, dat het Publiek Bestuur, als geheel verlamd, zelfs, in zeker opzigt, vry minder kragts hadt dan te vooren onder het oud Bestuur, en zodanig van alle klem ontbloot, dat het genoegzaam alleen scheen uit te loo-

Hoe VREEDE dit voorstel aandringt.

(*) *Dagverhaal der Nationaale Vergadering* II. D. bl. 409.

II. BOEK.

1796.

Voorstellen daar uit geboorен. En Noëls Berichtschrift aan de Commissie ter Staatsregeling ter hand gesteld.

loopen, in eene doodsche ontbeering van alle werkzaamheid.

De Representant HAHN, Medelid van de Commissie tot de Buitenlandsche Zaaken, stelde, met veel aandrangs, als zyn gevoelen, voor, om, eer men dit ingediende stuk beantwoordde, 't zelve aan de Commissie tot de Staatsregeling ter hand te stellen, en dezelve te verzoeken om aan de Vergadering, eenen Brieve, te laaten toekomen, waar door, voor zo verre de Commissie zulks oorbaar zou oordeelen, de Vergadering in staat zou gesteld worden, om den *Franschen* Minister een meer bepaald antwoord te geeven, wegens den voortgang en spoedigen afloop van het werk der Constitutie. Naa het inkomen van dusdanig een Brief, zou die Minister iets meer dan fraaye en welluidende maar zeer algemeene woorden krygen. Doch de gevoelens van VREEDE, door SCHIMMELPENNICK ondersteund, meer ingangs vindende, werd de Commissie tot Buitenlandsche Zaaken verzogt om den Burger NOËL, by voorraad, te antwoorden, dat de Vergadering niets vuuriger verlangde, dan door een spoedig invoeren der Staatsregeling, aan het tegenwoordig Tusschenbestuur een einde te maaken, en vervolgens met de Commissie ter Staatsregeling nader te raadpleegen, in hoe verre dezelve zou kunnen goedvinden, aan de gemelde Commissie eenige opening te geeven, wegens den staat haarer werkzaamheeden en den tyd,

waar

waar op zy zich voorftelde dezelve te zullen voltooyen, en dan een vollediger antwoord te ontwerpen. (*)

Wanneer dit verzoek by de Commisfie tot de Staatsregeling ter tafel en in overweeging kwam, merkte de Reprefentant VAN MAANEN op, dat het niet zeer fcheen te ftrooken met den aart der Commisfie om eenige, zo min zydelingfche, gelyk thans het geval was, als rechtftreekfche, onderhandelingen te hebben met buitenlandfche Ministers, om het denkbeeld niet te doen gebooren worden, als of vreemde invloed in de Conftitutie gewerkt hadt. Niet te min erkende hy, hoe het van 't uiterst belang kon weezen, dat onze hooge Bondgenooten wisten, welk eene Staatsregeling wy zouden verkiezen. Ten deezen en andere einden oordeelde hy best, aan de Nationaale Vergadering zelve de bedoelde opening te geeven, welke als dan van dezelve zo veel aan den *Franfchen* Minister kon open leggen als zy raadzaam oordeelde. Men befloot hier niet op; maar werd te raade, door de Afgevaardigde Leden VAN DE KASTEELE, QRYSEN en LUYKEN aan de Commisfie van Buitenlandfche Zaaken, kennis te geeven, dat men, wegens den Staat der Werkzaamheden, nog niets bepaalds kon zeggen; maar dat men, zonder ophouden, werkzaam was. —— Zonderling zeker

CI. BOEK. 1796. Wat deswegen by de Commisfie voorviel. Algemeen antwoord der Commisfie.

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering.* II. D. bl. 432. 433. *enz.*

ker klonk een zo weinig beslissend antwoord, na drie maanden arbeids, in welken tyd alle de hoofdpunten der Staatsregeling voorgesteld, overwoogen, en in handen van byzondere Commissien gesteld waren.

II. BOEK.

1796.

Op een meer byzonder antwoord aangedrongen; en Leden tot het verder beantwoorden benoemd

Een zo onbepaald antwoord, geheel niet voldoende aan het oogmerk der gevraagde opening, en weinig geschikt om daar uit een volledig verslag, ten dienste van den *Franschen* Gezant, op te maaken, beschouwde de Commissie van Buitenlandsche Zaaken als geheel niet overeenkomstig met het gedaane verzoek. Ingevolge hier van drong zy anderwerf aan op eene nadere en meer bestemde opening: ten einde het antwoord aan den Gezant Noël daar volgens te kunnen inrichten. —— De Commissie tot Staatsregeling des verslag gekreegen hebbende, begreep de meerderheid om die zelfde drie Leden tot het geeven van die nadere opening te volmagtigen, en, naar bevind van zaaken, te handelen.

De Burger van Maanen verzet zich daar tegen en biedt een Grondschets van een Plan aan.

De Representant van Maanen verzette zich hier tegen op het nadruklykst, en herhaalde zyn nog in beraad gehouden voorstel om de gevraagde opening aan de Nationaale Vergadering te doen toekomen, en daar van by den *Franschen* Staatsdienaar het gepaste gebruik te maaken. Hy drong hetzelve nog nader aan op gronden, dat zulks de weg zou zyn, om by de Gewestlyke Magten het neemen van maatregelen, geschikt om het in-

invoeren der Staatsregeling tegen te werken, voor te komen, en tevens om den Volksgeest tot dezelve voor te bereiden. Hy deedt meer, en boodt eene Schets aan van zodanig eene opening twaalf Artykelen bevattende, waar in hy de Eénheid der Republiek ten grondslag lag; de vorm van het Bestuur, als een Volksregeering by vertegenwoordiging, omschreef; de grenzen der Wetgeevende, Uitvoerende en Regterlyke Magten, als mede der administrative Gewestlyke en Stedelyke Bestuuren bepaalde.

Men blyft zich aan een onbepaald antwoord houden.

VAN MAANEN kantte zich ten sterksten aan tegen het genomen besluit, om de meergemelde Commissie tot het doen van nadere openingen onbepaald te volmagtigen. Hy voerde onder andere aan, dat twee der benoemde Leden het geeven der gevraagde opening hadden verworpen, op grond, dat het gevaarlyk en schadelyk zou weezen de Nationaale Vergadering in het denkbeeld te brengen, dat de Eénheid reeds werklyk gelegd was tot een grondslag der Staatsregeling — dat hy het gevaarlyk en schadelyk agtte aan de Commissie van Buitenlandsche zaaken te laaten berichten, dat men naa drie maanden arbeids nog niet genoeg opgeklaard was omtrent de mogelykheid der Eénheid, als een grondslag der Staatsregeling — dat zodanig eene opening buiten hunne bevoegdheid liep om dat dezelve, tot een officieel bericht gevormd, zou moeten dienen, om onze buitenlandsche

II. BOEK. 1796.

fche betrekkingen daar volgens te regelen — en eindelyk dat eene zo onbepaalde lastgeeving van de verste vooruitzigten voor onze Staatkundige Onafhanklykheid zou kunnen worden: naardien de Commisfie welligt de *Fransche* Republiek in een verkeerd denkbeeld omtrent den geest onzer toekomende Regeeringsvorm zou kunnen brengen, door byzonder *persoonlyke begrippen*, als het gevoelen der *geheele Commisfie*, voor te draagen. — De meerderheid bleef by het genomen besluit, ondanks alle deeze tegenbedenkingen, volharden, en moest de Commisfie van Buitenlandsche Zaaken, zich met een schraal antwoord vergenoegen (*).

Noël doet eene nadere aanschryving. Inhoud van dezelve.

Eer de Commisfie van Buitenlandsche Zaaken gereed was met het verslag volgde een tweede, veel dringender, schryven van den *Franschen* Afgezant. Naa in hetzelve de goede diensten door *Frankryk* aan de *Bataafsche* Republiek beweezen, herinnerd te hebben, laat hy daar op volgen, „ dat alleen eene spoedige daar„ stelling der Constitutie het éénig mid„ del was om het Politiek aanweezen der „ Republiek te verzekeren, dat het ge„ volglyk tyd was, om door een krag„ tige en duurzaame band by een te „ knoopen den bundel, welke gevaar „ liep van uit een te vallen, zulks zou

„ wel-

(*) Dit alles vindt men, in het breede, by J. van Maanen in diens boven aangehaalde *Voorstellen*, *Bedenkingen* enz.

„ welhaast het gevolg weezen van eene „ orde van zaaken, in welke ieder Burger van zyn Stad of Gewest een meer „ byzonder geliefd Vaderland maakende, „ het Algemeen Vaderland aanmerkte als „ eene Stiefmoeder, voor welke hy geene genegenheid hadt, aan het welk hy „ geene gehoorzaamheid verschuldigd was, „ en welks allergewigtigste Regten hy „ miskende."

II. BOEK. 1796.

Voorts deelde hy deeze taal van het *Fransche Directoire* zelve mede. „ Het „ is tyd, voor het belang van de *Bataafsche* Republiek, en van ons Verbond „ met haar, dat de nieuwe Orde van „ Zaaken, door alle Vryheidsminnaaren „ verwagt, zich vestige, en dat alle strydige vorderingen verdwynen voor eene „ Staatsregeling, zegepraalende over het „ *Federalisme* en de Aristocratie. Het „ valt in den kring onzer betrekkingen, „ met het *Bataafsche* Volk mede te werken, en zyne onafhangelykheid te bevestigen, door de voortgangen zyner „ Revolutie te bespoedigen tot het doel, „ waar toe dezelve strekt: en gy voldoet, Burger Minister! aan onze meening, met daar aan uwe onophoudelyke werkzaamheden, yver en alle uwe „ vermogens te besteeden."

Dit gevoelen des *Franschen* Staatsbestuurs medegedeeld hebbende, merkte hy op, dat men deeze begrippen van 't zelve gemaklyk zou kunnen ophelderen door voorbeelden, onder de oogen

der

VI. BOEK. 1796. der Representanten gebeurd, ware het niet te smertend dezelve op te haalen: — voorbeelden, die nogthans beweezen, dat een onevenredig zamenstel van *byzondere Magten*, nimmer eene *waare Nationaale Magt* kon uitleveren. — Alleropmerklykst waren de woorden met welke NOËL dit Berichtschrift besloot. „ Dat dan alle Burgers, bezield met een opregt verlangen „ om de zaak der Vryheid te doen zegepraalen, de stelligste verzekering by „ deezen ontvangen, dat het *Fransch* Gouvernement hunne poogingen goedkeurt „ en aanmoedigt; hetzelve zal vermeenen „ aan die Burgers, als 't ware, eenen „ nieuwen Bondgenoot verschuldigd te „ zyn, wanneer het zich ondersteund zal „ vinden door eene Mogenheid, gegrond „ op de onwrikbaare beginzelen van Eenheid en Ondeelbaarheid, en wil haar „ met meer vertrouwen aan zyne Vrienden en Vyanden voorstellen, vooral „ aan de trouwlooze *Engelschen*. — Stelt „ u dan in staat, Burgers Representanten! „ om, van nu af aan, de kansrekeningen „ van de *Engelsche* Staatkunde te verydelen, en eene Constitutie in te voeren, „ welke de ontwikkeling uwer *Nationaale Magt* bevordert, en de plaats vervangt „ van eene *Federative Regeeringloosheid*, „ die deeze Magt vernietigt, door U te „ verdeelen; eene Regeeringsvorm, wel- „ ke de gebrekkigste en noodlottigste is; „ die uwe grootste Vyanden U zouden „ kunnen toewenschen."

El-

Eigenaartig werd deeze Aanschryving, ten zelfden einde als de voorige vervaardigd, in handen gesteld der Commissie van Buitenlandsche Zaken, welke reeds met de Gelastigden tot het vervaardigen eens Ontwerps van Constitutie gehandeld hadt, en eerlang des verslags zou uitbrengen. Teffens bepaalde men dit op nieuw ingediende Stuk en de Vertaaling van 't zelve te doen drukken en aan de Leden rond te deelen (*).

II. BOEK. 1796. In handen van de Commissie tot Buitenlandsche Zaken gesteld.

Men verlangde, met reden, na het Verslag op een en ander deezer veel opziens baarende Berichtschriften, die, bekend geworden, voorloopig een wydverschillend oordeel ondergingen. Deezen preezen den yver door de *Franschen* betoond om een werk te bespoedigen, 't geen blykbaar traaglyk voortging, als mede de gronden op welke die Bondgenoot wenschte, dat de toekomstige Staatsregeling voor het *Bataafsche* Volk zou rusten. Geenen wraakten dien zydlingschen buitenlandschen invloed, gelyk zy denzelven noemden, even zeer als de blykbaare strekking, om de Eén- en Ondeelbaarheid, tegen alle poogingen ter weeringe, daar te stellen, afkeurden.

Onderscheide Oordeelvellingen over Noels ingediende Stukken.

Het op den zeventienden van Oogstmaand uitgebragt en goedgekeurd Verslag, kwam hier op neder. „ In de onderhandelingen, welke wy met eenige Leden „ van de Commissie tot de Constitutie ge-

Uitgebragt verslag.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 564.

II. BOEK. 1796.

„ gehouden hebben, is ons bericht, dat
„ reeds het grootste gedeelte van de wee-
„ zenlyke punten der Staatsregelinge ryp-
„ lyk verhandeld, en dat aan verschillen-
„ de Leden opgedraagen is, om van de-
„ zelve nader verslag uit te brengen, van
„ welken veelen reeds geheel, of byna
„ gereed zyn. Ons is berigt, dat alle
„ de Leden van de Commissie gelyklyk
„ van de noodzaaklykheid overtuigd zyn,
„ om de Magten behoorelyk af te schei-
„ den en te beperken, en aan het Gou-
„ vernement de noodige veerkragt te be-
„ zorgen om de *Bataafsche* Natie nuttig
„ voor haare Bondgenooten, en geducht
„ voor haare Vyanden te maaken. —
„ Wy hebben de Leden even zeer, als
„ wy overtuigd gevonden van de nood-
„ zaaklykheid om hun arbeid te bespoe-
„ digen, en gereed om daar toe hun vlyt
„ en werkzaamheid te verdubbelen. En
„ schoon zy den tyd niet kunnen bepaa-
„ len, waar op zy hun werk volein-
„ digd zullen hebben, hoopen zy niet ge-
„ noodzaakt te zullen zyn van het tyd-
„ perk der zes maanden, hun door het
„ Reglement gegeeven, te overschree-
„ den (*).

Aanmerking hier over.

Hoe veel of hoe weinig voldoenings dit verslag den *Franschen* Minister en aan het *Fransche* Staatsbestuur gegeeven hebbe, vinden wy niet vermeld. Zeker gaf het weinig bepaalds. 't Geen 'er in voorkwam,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 639.

kwam, wegens de Eén- en Ondeelbaarheid, op welke het Staatsgebouw moest rusten, de groote zaak door *Frankryk* aangedrongen, en zo zeer door veelen in den Lande begeerd, werd geheel in 't midden gelaaten. Zonder verdere moeienis werkte de Commisfie de drie overige maanden voort. Geene voorftellen van wegen de Nationaale Vergadering werden ter tafel gebragt.

Voorftel der Commisfie aan de Nat. Vergadering over het doen vervaardigen van twee Wetboeken.

Doch van den kant der Commisfie zelve kwam een Voorftel by de Nationaale Vergadering, van 't welk wy hier voegzlykst melding maaken: een Voorftel van de hoogfte aangelegenheid. Het Lid der Commisfie, de Burger VAN MAANEN, hadt 'er, in Hooimaand, reeds van gerept, en de Commisfie befloot op den negentienden van Oogstmaand aan de Nationaale Vergadering een voordragt te doen hoofdzaaklyk van deezen inhoud. — Onder de veelvuldige onderwerpen en gewigtige werkzaamheden der Commisfie toevertrouwd, was de Organifatie van het Juftitieweezen, uit veelerlei hoofden, een ftuk van de hoogfte aangelegenheid voor Land en Volk. Hier over handelende, was het de Leden hoogstwenschlyk voorgekomen, dat dit werk, zo wel in het Burgerlyke als Lyfftraflyke, binnen het geheele Gemeenebest, op eenen eenpaarigen voet gebragt werd. —— Niemand toch zou kunnen ontkennen, dat de Burgerlyke Landwetten in de onderfcheidene Gewesten van ons Vaderland, zo menig-

II. BOEK. 1796. vuldig en derzelver bepaalingen zo onderscheiden waren, dat de kundigste Regtsgeleerde, al wilde hy aan derzelver naspooring zynen geheelen leeftyd besteeden, naauwlyks slaagen zou, die, in al derzelver uitgebreidheid, te leeren kennen. — Men mogt daar by voegen de kostbaarheid der pleitgedingen, benevens de verscheidenheid der manieren van procedeeren, en derzelver schroomlyke langwyligheid in verscheide gedeeltens van ons Gemeenebest. — Alle welke zwaarigheden door een meer en meer eenvoudig en tevens min kostbaare en algemeene manier van procedeeren en algemeene Landwet, op eene aanmerklyke wyze, zouden verminderd worden. Zy wilden niet ontveinzen, dat men veele zwaarigheden zou ontmoeten in de verscheidenheid der Statuten, oude Herkomen en Gewoontens in de verschillende Gewesten. Doch zy vleiden zich, dat alle die zwaarigheden en belemmeringen door onvermoeiden arbeid en geduld, eindelyk zouden kunnen en behooren vereffend en overwonnen te worden: daar toch de algemeene erkende nuttigheid van dit werk de zwaarte van dien arbeid nog verre zou te boven gaan.

De nuttigheid, ja de noodzaaklykheid van deezen arbeid zou vooral niet minder zyn in het Lyfstraflyke vak. Ten deezen opzigte was het hun voorgekomen, dat 'er eindelyk eens een eenpaarige voet en wyze van inrichting, ten allerspoedigste, in de onderscheidene Gewesten, moest wor-

C. BOEK. 1796.

worden daargesteld. Terwyl men thans in het eene Gewest in den styl en behandeling der Crimineele Procedures, de Ordonnantien van PHILIPPUS DEN II. volgt, en dan nog slegts gedeeltlyk; in een tweede, in verscheide gevallen, de *Romeinsche* Wetten, als het Lyfstraflyk Wetboek beschouwde, en dikwyls naar dezelve te werk ging; daar voor een gedeelte van *Bataafsch Brabant* door hun Hoog Mogenden nog onlangs een zeker Statuair Crimineel Regt was *vastgesteld* en *ingevoerd*. In andere Gewesten strekten geene *bepaalde* Ordonnantien ten richtsnoer; maar alleen 't geen de Regtsgeleerden het *Æquum & Bonum* noemden; waar door de behandeling der *zaaken niet zelden* van de zinlykheid des Regters afhing. En dit in gevallen waar van niets minder dan de Eer en het Leeven der Ingezetenen afhingen. Waar uit dan tevens voortvloeide dat men, ten opzigte van die zelfde zaaken, dikwerf onderscheidene boeten en straffen zag opleggen. Van daar ook dat de Regters, in stede van verklaarders en toepassers der Wetten te zyn, inbreuk konden maaken op de Wetgeevende Magt zelve: dewyl bykans nergens de grenzen van Regterlyke en Wetgeevende Magt, in dit Gemeenebest, naar behooren, waren afgebaakend; welke onderscheiding intusschen als een der voornaamste bolwerken van de Burgerlyke Vryheid moest worden aangemerkt.

Op deeze gronden liet de Commissie

II. BOEK. 1796.

den voorslag berusten tot het benoemen van twee byzondere Commissien van eenige Vaderlandlievende en in deeze vakken bedreevene Persoonen; waar van de eene zich onledig zou houden met het vervaardigen van een Algemeen Crimineel Wetboek, mitsgaders eene Ordonnantie op den styl en manier van procedeeren in Lyfstraflyke zaaken. — Terwyl men aan de andere zou overlaaten het opstellen van eene Algemeene Landwet of Civil Wetboek, benevens een algemeene wyze van procedeeren in Burgerlyke zaaken. Om die beiden binnen de geheele Republiek, ten spoedigsten mogelyk, in te voeren.

De Commissie oordeelde, dat tot deeze beiderlei werkzaamheden zouden behooren benoemd te worden kundige Regtsgeleerden niet alleen; maar ook tevens eenige weinige Persoonen, welken zo zeer niet behoefden uit te steeken in het vak der beoefenende Regtsgeleerdheid, als wel in de Staatkundige Wysbegeerte en in de kennis van het menschlyk hart. — Het verschil en de omslagtigheid van het Burgerlyk en Lyfstraflyk werk maakte, dat, huns oordeels, het Verslag en de Invoering van het laatstgemelde, van het eerstgenoemde niet afhanglyk behoorde gemaakt te worden.

Van de benoeming deezer twee Commissien verzogten zy kennisgeeving; ten einde in staat te zyn om aan dezelve zodanige openingen te kunnen doen, als met be-

betrekking tot dit gewigtig werk door de Leden der Commissie tot de Staatsregeling voor de belangen der Ingezetenen des Lands noodig en dienstig zou bevonden worden (*). — CI. BOEK. — 1796.

Genoeg byvals vondt deeze Voorslag ter Nationaale Vergaderinge om denzelven in handen eener Commissie te stellen (†). Eenige daar toe benoemde Leden niet tegenwoordig zynde, deedt een der Leden den voorslag om dezelve met nog eenige Leden te vermeerderen, tevens in overweeging geevende, om, zo uit aanmerking van het gewigt des onderwerps, als dewyl 'er in het eene Gewest andere Wetten en Statuten waren, deeze benoeming, zo veel mogelyk, Gewestlyk te doen. Schoon dit wederspraak ontmoette, geschiedde zulks overeenkomstig met het voorstel, en werden aan de voorheen benoemde Leden VAN CASTROP, TEN BERGE, SCHIMMELPENNINCK, DE BEVEREN, STOFFENBERG en LUBLINK, toegevoegd, de Burgers VAN BEYMA, DE WIT, VISSCHER en DE MIST (§). — Raadpleegingen deswegen, en eene Commissie benoemd tot het verkiezen van Persoonen ter vervaardiging der Wetboeken.

Het uitgebragt Verslag hieldt in, dat tot het vervaardigen van het Crimineel Wetboek eene Commissie diende benoemd te worden van vyf Leden, drie Regtsgeleerden en twee Wysgeeren; tot het Civile eene Commissie van negen Leden, — Verslag der Commissie.

zo

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 657.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 658.
(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 46.

4. BOEK. 1796. zo veel mogelyk uit de onderscheidene Gewesten, in de Regtsgeleerdheid ervaarene Mannen, waar by men zou kunnen voegen twee Persoonen, in het vak van Koophandel, Zeevaard en Wisselhandel bedreeven. De plaats, waar deeze Commissie zou vergaderen, moest, huns oordeels, van de Wetgeevende Vergadering afgescheiden, en zo veel mogelyk in het middelpunt der Republiek gelegen zyn; de Stad *Utrecht* sloeg men voor als de geschiktste (*). Naa weinig beraadslaagens werd overeenkomstig het verslag besloten.

Dan eer de Commissie tradt tot het benoemen der Persoonen, die, in beide deeze belangryke vakken, zouden werkzaam weezen, bragt dezelve in 't breede haare bedenkingen in over den Tyd, binnen welken de Commissien derzelver werkzaamheden zouden behooren ten einde te brengen, en van de Bezolding, die aan ieder der Leden, uit 's Lands Kas, zou behooren te worden toegelegd. Wat den tyd betreft, stelden zy voor, ten opzigte van het Crimineel Wetboek, den tyd van één Jaar naa het neemen der Zittinge, en de Bezolding voor ieder van drie duizend Gulden. Voor het Civil Wetboek oordeelde men, dat drie jaaren zouden noodig weezen, en wilde zy aan elk der Leden negen duizend Guldens toegelegd hebben. By de Onderhandelingen over dit Verslag werd de wedde in het eerste ge-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 292.

geval met één duizend Guldens verhoogd, en die in het laatste onveranderd gelaten (*).

Als Mannen, naar het inzien der Commissie, aan welke de voordragt was aanbevolen, de hoedanigheden bezittende in de Besluiten op dit stuk bepaald, benoemde dezelve tot het Lyfstraflyk Wetboek en de wyze van Regtsvordering de Burgers J. LUBLINK *de Jonge* te *Amsterdam*, en W. DE VOS Leeraar by de *Doopsgezinden* te dier Stede; N. C. LAMBRECHTSEN Oud-Secretaris der geweezene Representanten van *Zeeland*, te *Vlissingen*; J. E. REUVENS, Raad in den Hove van *Holland*, en C. H. CRAS Hoogleeraar te *Amsterdam*. En tot het andere de elf Burgers FREDRIK VAN BERCK Regtsgeleerde te *Arnhem*; HILBRAND JACOB WICHERS te *Groningen*; JAN HENDRIK MOLLERUS in *'s Gravenhaage*; CAREL COENRAAD REYTS te *Middelburg*; B. STORM te *'s Hertogenbosch*; RUDOLPH JORDENS te *Deventer*; KRAAYVANGER, Oud Raad in den Hove van *Utrecht*; M. DASSEN te *Meppelt*; J. S. GERELSMA te *Hinlopen*; JAN BONDT te *Amsterdam*; GERRIT ARNOLD KREBT in *'s Gravenhaage*.

Over 't algemeen werd deeze benoeming goedgekeurd en toegejuichd; doch de meesten der verkoozenen voor deeze eere bedankende, bleef dit door allen hoogst-

IX. BOEK.

1796. Benoemde Persoonen, tot het vervaardigen van een en ander.

Herkomt niet tot stand.

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering* III. D. bl. 539, 655 enz.

CI. BOEK. 1796.

hoogstheilzaam gekeurd werk steeken, en 'er niets van tot stand gebragt (*).

De Commissie maakt de voleindiging haars arbeids bekend.

Intusschen gaf de Commissie, by eenen Brieve, den zes en twintigsten van Wynmaand gedagtekend, aan de Nationaale Vergadering te verstaan, dat de Raadpleegingen over het Ontwerp eener Staatsregeling voor het Volk van *Nederland*, 's anderen daags, stonden te eindigen; dat zy, om, aan den last, hun opgedraagen, te voldoen, de eer zouden hebben, hetzelve op den tienden van Slachtmaand, of op zodanig een Dag als de Vergadering geschikst zou keuren, aan de Nationaale Vergadering over te geeven: daar zy dien tusschentyd noodig zou hebben om de stukken te schikken, en daar aan de vereischte naauwkeurigheid te geeven. — Het besluit luidde overeenkomstig het voorstel. Schoon een der Leden, naa dat de hamerslag gevallen was, aanmerkte, dat hetzelve een inbreuk op het Reglement insloot, 't geen aan de Commissie niet meer dan zes maanden vergunde, hieldt de Voorzitter zich aan het genomen besluit (†).

Werkzaamheden der Nat. Vergadering

By den aanvang deezes Boeks hebben wy aangemerkt, dat, hoe schynbaar de Commissie, die verslag gaf van de voleinding haars werks, van de Nationaale Verga-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. bl. 728. IV. D. bl. 171, 113, 216, 219, 233, 236, 240, 250, 246 en 253.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 468.

gadering was afgescheiden, de laatstgemelde egter daar mede in verband stondt, en geen leedig aanschouwster van dezelve bleef. Behalven het reeds door ons opgetekende Voorstel van VREEDE, tot verandering van het Reglement (*) mogen wy hier niet onvermeld laaten, eene en andere byzonderheid ter Nationaale Vergadering, die of een rechtstreeksche of zydelingsche betrekking hadt tot het vervaardigen der Constitutie, eenigzins breedspraakig op te geeven.

IX. BOEK. 1796. die betrekking hadden tot de Staatsregeling.

Bovenal verdient hier aanmerking het Voorstel door den Burger SCHIMMELPENNICK gedaan. De aangeweeze bron van de strydige begrippen in de Nationaale Vergadering bleef gestadig beroerde wateren van verdeeldheid opwerpen. De gemelde Representant zogt zyn Voorzitterschap kennelyk te doen uitsteeken, door een Voorstel, zyns oordeels, geschikt om, deeze bron van alle verdeeldheeden in de Vergadering, op eenmaal te dempen.

Over het Voorstel van SCHIMMELPENNICK.

Gelyk wy het *Fransche* Staatsbestuur niet onverschillig zagen, ten aanziene van het daarstellen der Nationaale Vergaderinge (†), zo was het niet onverschillig omtrent de Staatsregeling, welke voor ons Vaderland zou gevormd worden. Onze Staatsdienaar BLAUW, den Minister der Buitenlandsche Zaaken LA CROIX, de wee-

Wat 'er aanleiding toe gaf.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 392.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 353.

II. BOEK. 1796.

weete doende van de Byeenroeping, ontving van denzelven, onder andere, ten antwoord, „ dat het *Fransche* Gouvernement overtuigd was, dat de daarstelling van dit Centraal Gezag alleen het *Bataafsche* Volk tot *Eenheid* zou kunnen brengen, en het *Federatif* Bewind vernietigen, het welk zyne middelen, tot wederstandbieding aan de onderdrukking verlamde; dat deeze Vergadering aan dat Volk een kragtdaadig Bestuur zou bezorgen, de eenige waarborg van de Regten des Volks." — Hoe zeer het *Bataafsche* Volk zelve werkzaam was, in veelvuldige bemoeyingen, tot het bevorderen van die Eenheid, wyst onze Geschiedenis, met de voldingenste bescheiden, uit. Wy mogen hier te rugge wyzen op de veel opziensbaarende en veel gerugts maakende Centraale Vergadering (*). Intusschen bleef die Eenheid, of dat de in bewerking zynde Staatsregeling daar op zou gegrond weezen, voor den Volke eene verborgenheid: Deels ontdekte het voorgevallene, by de overweging des Voorstels van VREEDE (†), hoe zommige Leden voor het *Federalismus* uitkwamen. Te midden van die onzekerheid, eenige gerustftelling te bekomen, dat de Leden der Nationaale Vergadering, in het algemeen, gunstig genoeg over dit Stelzel van Eenheid dagten,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 19. *enz.*
(†) Zie hier boven bl. 6.

Mr. R. J. SCHIMMELPENNINCK.
J. Kuyper. delin.
R. Vinkeles, sculp.

ten, en van dezelve geen andere Staatsregeling te gemoet te zien, dan op deezen breeden grondslag gevestigd, was, aan den eenen kant, geschikt om het *Fransche* Staatsbestuur voordeelige gedagten van onze Nationaale Vergadering in te boezemen, en, aan de anderen kant, het *Bataafsche* Volk eenigzins gerust te stellen, ten opzigte van het aankleeven deezes by het zelve zo algemeen omhelsden beginzels.

XII. BOEK. — 1796.

De Representant SCHIMMELPENNICK deedt, in dit tydsgewrichte, een Voorstel, ten dezen einde ingericht; — een Voorstel, het welk, en om zich zelven, en ter oorzaake van de raadpleegingen deswegen voorgevallen, de Zitting, op den drie en twintigsten van Bloeimaand, met die 'er uit voortvloeyden, eene der belangrykste maakt; tooneelen opleeverende, waar op veelen, met duidelyker ten toon spreiding, dan wel anderzins, ten opzigte van dit stuk, te voorschyn traden. Het Voorstel zelve verdient over zulks, hier geheel geleezen te worden. De Voorzitter liet zich in deezer voege hooren:

SCHIMMELPENNICKS Voorstel zelve wegens de Een en Ondeelbaarheid.

„ Onder de voordeelen, welke het *Nederlandsche* Volk, met een reikhalzend „ verlangen, van deeze Omwenteling, en „ inzonderheid van den arbeid deezer „ Vergadering, verwagt, zyn het voor„ zeker de *Eenheid* en *Ondeelbaarheid* van „ het Bestuur, welke den eersten rang „ verdienen.

„ Het *Bataafsche* Volk toch heeft, niet „ dan

CXI. BOEK. 1796.

„ dan te lang, niet dan al te droevig;
„ het onbestaanbare van eene Constitutie
„ gezien en gevoeld, gebouwd op het
„ *Federalistisch* Systema, het welk niet
„ alleen in deszelfs zamenstelling oneven-
„ redig, in deszelfs werking lam en te-
„ genstrydig, in de uitvoering langzaam
„ en zwak was; maar 't welk naauwlyks
„ toeliet om, in zaaken van eenige mer-
„ kelyke aangelegenheid, een enkel Be-
„ fluit op eene *Constitutioneele wyze*, te
„ neemen, of uit te voeren, dat is, zon-
„ der de eene of de andere der banden,
„ welke dit wanstaltig stelzel zamenbon-
„ den, willekeurig door te snyden.

„ *Nederland* heeft te smertlyk de nood-
„ lottige uitwerkzels van een zodanig
„ staatkundig werktuig, waar van het eene
„ rad, zonder kwetzing van het andere,
„ naauwlyks werken konde, ondervon-
„ den, om immer wederom deszelfs be-
„ langen door een soortgelyk werktuig te
„ doen bearbeiden, veel min om zich
„ met eene nietsbeduidende herstelling of
„ verbetering van deeze oude afgeslee-
„ tene machine te vergenoegen.

„ De Wysgeerige Staatsman een zo
„ ongerymd en zo weinig zamenhangend
„ Staatsgestel, in het afgetrokkene over-
„ peinzende, en hetzelve aan de eeuwig
„ vaste beginzels, waar op het Maat-
„ schaplyk Verdrag moet rusten, toetzen-
„ de, staat verwonderd over deszelfs in 't
„ oogloopende gebreken; maar, wanneer
„ diezelfde Wysgeer het plekje gronds,

„ voor

„ voor welks bewoonders dit Staatsgestel „ gediend heeft, op de kaart van *Europa* „ opzoekt; wanneer hy zyn oog slaat op „ de magtige Nabuuren, die hetzelve van „ alle zyden omringen; wanneer hy den „ Oceaan, waar aan men het onttrokken „ heeft, en tegen wiens woede het in een „ steeds voortduurenden en benaauwden „ stryd is, aanziet; dan klimt zyne ver„ baazing ten toppunt, wanneer hy te„ vens, uit de geschiedrolle opmerkt, dat „ dit stipje op den Aardbol meer dan „ eens het lot van *Europa* heeft helpen „ regelen, den magtigen Alleenheerscher „ bestreeden, den yzeren Schepter der „ Zee weleer aan 't zidderend *Albion* ont„ wrongen; daar, als op deszelfs wenk, „ een *Zetel* doen opryzen, ginds een an„ deren doen te nederploffen. — ô, Myn „ Vaderland! welk een Beschermengel „ heeft, in zó veele tegenstrydigheden, „ in zo veele gevaaren, steeds voor uw „ behoud gewaakt? Waar aan is uwe op„ komst, waar aan uwe grootheid, waar „ aan uwe tegenwoordige aanweezenheid, „ toe te schryven? — geenzins, in de „ daad, aan de deugdzaamheid uwer Con„ stitutie — nimmer hebt gy 'er eene, „ in den eigenlyken zin van het woord, „ gehad.

CA. BOEK. — 1796.

„ Het was de byzondere gesteldheid „ van *Europa*, welke de geboorte der „ Republiek, als door eene toevalligheid, „ te weeg bragt; het was de dwinglandy „ en dweepzugt, welke in andere Landen

„ haar

III. BOEK. 1796.

„ haare moordrol speelden, en inwoon„ders en rykdom, in uwen schoot, als „ in eene schuilplaats toezonden — de „ Koophandel, hoe zeer nooit door den „ Staat, naar waarde beschermd, bloeide „ door den Handeldryvenden Geest, door „ de Naarstigheid en Goede Trouw van „ den Landaart; eenige Geniën van de „ eerste vlugt, hoe zeer nooit aangemoe„ digd, (wat zeg ik, ô vermoorde Bar„ neveld! verscheurde de Witten, op„ geofferde de Ruiter, vergeeft my „ deeze uitdrukking!) Geniën, hoe zeer „ nooit anders dan in hun ondankbaar „ Vaderland vervolgd, waren de Bescher„ mers, die uwen val tegengehouden „ hebben — en welligt, ô vernederend „ denkbeeld! zyt gy uwe aanweezigheid, „ in laatere dagen, alleen verschuldigd aan „ de onderlinge afgunst van een gering „ aantal Grooten, welke hun belet heeft „ over uwe Verdeeling eens te worden.

„ Hoe zeer, Burgers Representanten! „ moet ons dit denkbeeld niet doen hoo„ pen, op eene Constitutie, waar in de „ Nationaale Magt, als in één middel„ punt vereenigd, door haare veerkragt „ vergoeden zal, het geen aan haare uit„ gebreidheid te kort schiet? Hoe zeer „ moet dit denkbeeld ons niet doen wen„ schen, om een Staatsgestel, door het „ welk ons welzyn niet aan toevallighe„ den, niet aan de grillen van Kabinet„ ten; maar aan onze eigene kragten toe„ vertrouwd wordt!

„ Ik

„ Ik weet het, Burgers Representanten! „ dat het Reglement, als het onverbreek- „ baar Verdrag onzer Byeenkomst, ons „ verbiedt om het werk der Constitutie „ voor uit te loopen, welks ontwerp aan „ een getal Burgers, van de woelingen „ onzer Deliberatien afgezonderd, by uit- „ sluiting is aanbevolen. Uwe wysheid „ heeft reeds, by eene voorige gelegen- „ heid (*), begreepen, (en ik eerbiedig „ dezelve nog,) dat zulks vooraf niet „ tot uwe taak behoorde. — Dan, Bur- „ gers Representanten! 'er zyn geene „ Wetten aan ons voorgeschreeven, wel- „ ke ons beletten, om voor het oog der „ geheele Natie, aan den dag te leggen, „ onze hoop op, onze verwagting van „ eene Constitutie, gebouwd op het be- „ ginzel van Eén- en Ondeelbaarheid van „ het Bestuur der *Nederlandsche* belan- „ gen. — 'Er zyn geene Wetten, wel- „ ke ons beletten, om van de uitvoer- „ lykheid, van de voortreflykheid van zo- „ danige Constitutie meer en meer ver- „ zekerd, en omtrent de zwarigheden, „ welke zich daar tegen schynen op te „ doen, meer en meer gerust gesteld te „ worden.

CI. BOEK. 1796.

„ Welaan dan, Burgers Representan- „ ten! laaten wy deezen wensch voor ge- „ heel de Natie openleggen; laaten wy, „ reeds van nu af, de Nationaale aan-

„ dagt

(*) Dit doelt op het Voorstel van VREEDE, zie hier boven bl. 8.

CI. BOEK. 1796.

„ dagt op dit belangryk onderwerp vestigen; laaten wy, reeds by voorraad, ons alle die hoofdgronden eigen maaken, en meer en meer in ons verleevendigen, welke by de beoordeeling van het Ontwerp der Constitutie, het welk ons aangebooden staat te worden, onze raadpleegingen belangryk en wysgeerig zullen maaken; laaten wy eindelyk reeds by voorraad, aan de Natie toonen, dat wy van meening zyn haar een Constitutie aan te bieden, welke niet de ontydige vrugt van louter enthusiasmus, maar van eene kalme en wysgeerige beoordeeling zyn zal.

„ Uit dit oogpunt deeze gewigtige zaak beschouwende, Burgers Representanten! heb ik gemeend, dat het uwer waardig, en met het Reglement, waar op gy uwe posten aanvaard hebt, niet strydig zyn zou, dit, by eene plegtige verklaaring aan de Natie te kennen te geeven; dat Gylieden, overtuigd van het beginzel van Eénheid en Ondeelbaarheid, in het vleiend uitzigt verkeerde, om aan het *Bataafsche* Volk eene Constitutie, op dat beginzel gebouwd, aan te bieden; dat ondertusschen, daar Gylieden, hangende den arbeid der Commissie, aan dat groote werk niet rechtstreeks vermoogt te werken, het niet te min, en voor uwe Vergadering, en voor de geheele Natie, van het uiterste belang is, om, in dit belangryk onderwerp, de meeste

„ kun-

„ kunde en doorzigt te verkrygen — en
„ dat, om hier toe te geraaken, alle *Ba-* BOEK.
„ *taafsche* talenten, ja alle wysgeerige
„ Menschenvrienden, plegtig door Ulie- 1796.
„ den worden uitgenoodigd, om dezelve
„ aan dit werk, ten spoedigsten te koste
„ te leggen, en de vrugten van hunnen
„ wysgeerigen arbeid, over dit groote
„ onderwerp, aan deeze Vergadering, bin-
„ nen zekeren korten tyd, daar toe te
„ bepaalen, aan te bieden.

„ Dat, ten dien einde, vooral door
„ deeze Vergadering, zou behooren te
„ worden gemanifesteerd, dat het hunne
„ intentie is, *een bondig, en afdoend,*
„ *betoog van de voortreffelijkheid van een*
„ *Staatsgestel voor den Lande te hebben, op*
„ *het beginzel van Eenheid en Ondeelbaar-*
„ *heid gebouwd*, met opzettelyke behande-
„ ling en ontzenuwing der hoofdzwarig-
„ heden, welke zich daar tegen het meest
„ schynen op te doen.

„ Dat deeze alzo ingekomen Stukken,
„ door deeze Vergadering zullen worden
„ verzonden aan de Commissie van Con-
„ stitutie, en deeze Commissie verzogt,
„ om, zonder zich daar door eenigzins
„ te laaten belemmeren, veel min te ver-
„ traagen, in den loop haarer delibera-
„ tien, dezelve te examineeren, en daar
„ van zoodanig gebruik te maaken, als
„ zy zal vermeenen te behooren; met
„ verder verzoek aan diezelfde Commis-
„ sie om te willen beoordeelen, en aan
„ deeze Vergadering te rapporteeren,

CL. BOEK. 1796.

„ welk der ingekomene Stukken het „ meeste aan het bedoelde oogmerk beantwoordt, en dat het alzo best geoordeeld Stuk, op decreet deezer Vergaderinge zal worden gedrukt, en aan alle de Leden gedistribueerd, niet als een gesanctioneerd Stuk, veel min als een Plan van Constitutie zelve; maar als de uitsteekende vrugt van wysgeerige overdenking, en om by de Leden te kunnen strekken tot meerdere verlevendiging van het onderwerp zelve, en ten einde beter in staat te zyn om het Ontwerp van Constitutie, het welk deeze Vergadering van de daar toe benoemde Commissie te gemoet ziet, te kunnen beoordeelen, en alzo de deliberatien deezer Vergadering, als dan des te vrugtbaarder te doen worden.

„ Dat eindelyk de Schryver van zodanig bestgekeurde Verhandeling, by Decreet van deeze Vergadering, zal worden verklaard, zich by uitstek verdienstelyk aan het Vaderland gemaakt te hebben, en voor zyn Vaderlandschen en Wysgeerigen arbeid zodanige belooning ontvange, als aan het gewigt der zaake geëvenredigd, en met de waardigheid deezer Vergaderinge overeenkomstig zal bevonden worden."

HAHN's voordragt te

De nieuwheid des Voorstels, de aart van 't zelve, de inkleeding; de wyze van voordragt, werkten alle zamen om de luiste-

sterendste aandagt by allen, en by veelen bewondering te verwekken. De stilte, het gevolg van dit alles, werd afgebrooken door den Representant HAHN, een zo by allen bekenden als vuurigen Voorstander der Eenheid en Ondeelbaarheid; uit wiens mond veelen zeker eene vlotte omhelzing des Voorstels, verwagten zullen te hooren; dan hy, 'er voor uitkomende, hoe hy volkomen overtuigd was, en meermaalen openlyk betoogd hadt, dat het *Federalismus* de bron was van *Nederlands* rampen, en dat, zonder Eenheid en Ondeelbaarheid de Vryheid niet te behouden, en het Vaderland reddeloos was, als mede hoe hy hulde deedt om aan de oogmerken van den Voorzitter, en aan diens wyze van uitdrukking; maar echter vermeende, dat de voorzigtigheid, de wysheid en de waardigheid der Vergadering vorderde, een zo gewigtig besluit, niet, als 't ware by overhaasting, te nemen. „Het oogmerk," dit zyn 's Mans eigene woorden, „is, schoon om de „Natie gerust te stellen, en der Vergaderinge eensgezindheid en klem te bezorgen; maar, of de voorgestelde middelen daar toe berekend, en genoegzaam „zyn, of zy, de Federalistische zwaarigheden uit den weg ruimen, dit „wenschte ik bedaardlyk en opzettelyk „te kunnen overweegen: ik smeek, derhalven, de Vergadering, dat gelyk andere voorstellen, van oneindig minder „aanbelang, zoo ook dit gedrukt en een

CI. BOEK.

1796.

Hier gelegenheid.

II. BOEK. 1796. Vreemde uitwerking deezes Voorstels ter Vergaderinge.

„ dag ter afdoeninge gesteld worde." Eenige Leden wilden het oogenbliklyk tot een besluit gebragt hebben. NIEUHOFF betoonde zich hier van een sterk voorstander; KANTELAAR nog sterker. Het baarde niet weinig bevreemdings, dat eenigen, wier begrippen, wegens de Een- en Ondeelbaarheid meest verdagt stonden van niet zuiver te weezen, zich het vuurigst voor een daadlyk besluit verklaarden, en van eene Proclamatie deswegen aan den Volke spraaken. (*) — HAHN betuigde inmiddels, deeze werking ziende, zich hoe langs hoe meer verpligt te vinden, om het Voorstel nader te overweegen, ja hy bezwoer de Vergadering, in dat kiesche Stuk, niet te driftig te zyn.

An-

(*) Dit ging zo verre, dat SCHIMMELPENNICK in de verdere beraadslaagingen, over dit zyn Voorstel het woord opneemende, zonder grootspraak, mogt aanvangen. „ Men zou my onregt doen, indien „ men zich niet overtuigd hieldt, dat het niet zeer „ myn zwak is, om sterk met myne eigene denk„ beelden vooringenomen te zyn, nog minder om „ belust te zyn dezelve aan anderen op te dringen. „ Gy moet hier van overtuigd weezen, wanneer „ gy u herinnert, dat het wel ligt voor my, uw „ toenmaaligen President, zou geweest zyn, om „ het Voorstel, met een vaardigen hamerslag tot „ Conclusie gebragt te hebben, indien my de min„ ste lust bekroopen hadt, om van de algemeene „ aandoening en goedkeurende geestdrift, welke „ deeze Vergadering, op het eerste oogenblik, „ waar op ik hetzelve uitsprak, scheen te bezie„ len, een behendig gebruik te maaken." *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 195.

Anderen bragten in 't midden of men niet de Leden der Commissie tot de Constitutie moest binnen roepen, eer men tot het Voorstel des Voorzitters besloot. „ *Zo ik*," was, ten deezen aanziene, het zeggen van MODDERMAN, die onder de verrukten door SCHIMMELPENNINCKS Voorstel behoorde, „ de minste twyfe„ ling gevoelde, dat wy anders inbreuk „ op hun regt maakten, zou ik, als „ *Plaatsvervanger*, de eerste weezen, die „ deeze bedenking onderſteunde; doch „ kan 'er geen reeden voor vinden. — „ Alles, integendeel dringt by my op „ een oogenbliklyk besluit. — Bedriegt „ de verrukking my niet dan voorzie ik „ het volgende. Besluit op dit gelukkig „ oogenblik Representanten! gy brengt „ de lieve kalmte in het hart uwer dier„ baare Medeburgeren, het vertrouwen „ by uwe buitenlandsche Vrienden, en „ den beminnelyken geest van volmaakte „ Eensgezindheid in deeze Vergadering. „ Daar en boven, alle vernuften uitnoo„ digende, om het hunne toe te bren„ gen, overtreft gy, zo ik het wel heb„ be, alle uwe uitmuntende Voorgan„ gers; daar gy, door deezen enkelen „ meestertrek, veroorzaakt dat men zeg„ gen kan, het geheele Volk heeft niet „ slegts de Constitutie goedgekeurd; maar „ elk Burger heeft gelegenheid gehad om „ aan deszelfs Ontwerp mede te wer„ ken. — Ik dring 'er dus op aan Re„ presentanten! besluit oogenbliklyk! De

CI. BOEK. — 1796.

Voorstel van MODDERMAN.

CI. BOEK. — 1796. Voorstel van DE LA COURT.

„ Beschermengel van *Nederland* heeft, „ President! U dit Voorstel ingegee- „ ven." —

Met minder geestverrukking gaf DE LA COURT te verstaan, dat deeze Vergadering by Decreet, of Proclamatie, aan de Natie zou te kennen geeven, dat het de wensch van de Nationaale Vergadering, niet alleen was, dat de Commissie tot de Constitutie een Regeeringsplan inleverde, gegrond op de Een- en Ondeelbaarheid der Republiek; maar ook, dat alle Leden der Vergadering, hier tegenwoordig, gevoelden, dat, zonder die Een- en Ondeelbaarheid, de Republiek niet kon gered worden. Hier door liep de Vergadering, zyns oordeels, de Commissie tot de Staatsregeling niet vooruit, en zou de Natie de gevoelens deezer Vergadering kennen. — Verscheide Leden ondersteunden dit. — Doch het Voorstel van HAHN om des Voorzitters ingediend Stuk te doen drukken, werd een Besluit, en daar by bepaald om het, over acht dagen, aan de orde van den dag te stellen. (*)

Handelingen over SCHIMMELPENNICKS Voorstel. HAHNS gevoelen

De tusschentyd werd, ten deezen aanziene, besteed om het Voorstel allerwegen door de geheele Republiek, ja daar buiten, te verspreiden. De Leden der Vergaderinge scherpten zich om het tegen of voor te spreeken. Middelerwyl was het Voorzitterschap verwisseld en op HAHN overgegaan. Deeze opende, ten da-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 556.

dage, bestemd om dit Voorstel in overweeging te neemen, de Vergadering, met een breedspraakigen Raadslag uit te brengen, waar in hy zyn verlangen betuigde, dat de wensch van den Representant MODDERMAN, hier boven vermeld, zo gegrond was als de woorden schoon waren. Doch by eene naadere ontleedig des Voorstels, vondt en beweerde hy, dat het, noch in de Middelen, noch in 't Besluit, berekend was om het voorgesteld doel te bereiken. SCHIMMELPENNICK tastte, zyns oordeels, hoe keurig hy ook de gebreken der voorige Staatsinrichting afschetste, het kwaad niet by den wortel aan. Hy hadt niet willen zeggen, althans het niet gezegd, dat het *Federalismus* de bron was van alle onze rampen. Dat de Eenheid in het Bestuur, door den Voorsteller bedoeld, de rechte Eenheid niet was; dat in hetzelve het beginzel met de toepassing verward werd. Dat de rechte Eenheid en Ondeelbaarheid het weezen en de natuur zelve van de Oppermagt des Volks van *Nederland* betrof. Dit bleek zo zeer uit den aart der zaaken zelve, als uit de Geschiedenis onzer Omwentelinge, van den beginne af, uitwyzens, de bygebragte Besluiten van Hun Hoog Mogenden. „ De Eenheid en Ondeelbaarheid van het Bestuur, of de wyziging onzer Staatsinrichting," dit zyn 's Mans eigene woorden, „ wagt ik van de Commissie tot „ de Constitutie; maar de Eenheid en

IX. BOEK. 1796.

XI. BOEK. 1796. „ Ondeelbaarheid der Oppermagt des gan-
„ schen *Nederlandschen* Volks, deeze raakt
„ zyn weezen en bestaan; zy is onaf-
„ scheidbaar van onze Revolutie; zy is
„ eene eeuwige waarheid, wy kunnen,
„ wy mogen ze niet betwisten, en de
„ Constituanten moeten ze veronderstel-
„ len."

De Schryvers uit te noodigen, oordeelde hy noodeloos, en aan zo veele zwarigheden onderhevig, dat ze het nut, daar uit te wagten, verre overtroffen; daar en boven was reeds de helft van den tyd tot het vervaardigen des plans verstreeken. — De *Betuiging van het verlangen der Vergadering* beschouwde hy als een maatregel, die aan den eenen kant, *te veel* afdeedt, als de Constitutie voor uit loopende; en, aan den anderen kant, *te weinig*: om dat het, in de daad, een Volksbedrog zou weezen, aan de Eenheid van Bestuur, of de wyziging eener Regeeringsvorm, het voorkomen der waare Eenheid te geeven: als mede om dat een reeds geheiligd beginzel geen onderwerp van *wenschen* of *raadpleegingen* zyn kon.

Een ander Voorstel door hem gedaan. De Representant Hahn, dien wy te meermaalen aantroffen, de voorslagen van anderen verwerpende, vonden wy teffens dikwyls gereed om niet alleen te verwerpen; maar ook om iets anders in stede te plaatzen. Dit deedt hy, in het tegenwoordige geval. Daar hy voorstelde eene Verklaaring, van wegen de Vergadering,

aan

aan den Volke, ter gerustftelling, te doen van deezen inhoud. „ De Nationaale „ Vergadering, overweegende — dat de „ Algemeene Wil of de Oppermagt van „ het Volk van *Nederland*, uit zyne aart „ is Eén- en Ondeelbaar, dat het Be„ ginzel zo zeker is als de Regten van „ den Mensch en Burger, en dat de ge„ heele Ommekeer van Zaaken in ons „ Vaderland, daar mede ftaan of vallen „ moet, — dat het niet te min de wil „ der Natie is, dat, in het tegenwoordig „ tydvak der Revolutie, van het aanwee„ zen deezer Vergadering af tot aan de „ aanneeming der Conftitutie toe, de„ zelve Een en Onverdeelbaare Opper„ magt des *Nederlandfchen* Volks, door „ deeze Vergadering niet verder worde „ uitgeoefend, dan bepaald is by het „ Reglement voor dezelve — dat in „ deeze wyze van langzaamen voortgang, „ 's Volks wysheid wel behoort geëer„ biedigd te worden; maar dat zyne waar„ digheid en belang niet toelaaten, om „ het aanweezen, van het Vrye Volk „ van *Nederland*, of zyne Een- en On„ verdeelbaare Oppermagt, eenigzins te „ betwisten — dat de kwaadwilligheid „ en de Vyanden van het Volks welzyn „ aan den eenen en anderen kant, on„ rust en mistrouwen ten deezen baaren, „ en dat het haar pligt is, om, door een „ duidelyk Befluit, allen twyfel weg te „ neemen — bepaalt — dat het Volk „ van *Nederland*, Oppermagtig en On-

„ deelbaar is — dat de uitvloeizels van „ die Oppermagt, haar by het Reglement „ opgedraagen, niet zyn de uitoefening „ van de geheele Oppermagt, — dat „ zy 's Volks vryen wil, ten deezen, „ volkomen eerbiedigt — en eindelyk, „ dat zy de wyziging der uitoefening „ van die geheele Oppermagt van de „ Commissie tot het werk der Constitu- „ tie, en van de Nationaale Sanctie, „ wagt."

Hy wilde dat dit Besluit der Vergaderinge, aan de Commissie tot de Staatsreegeling en aan de Hoogstgeconstitueerde Magten, in de onderscheidene Gewesten, ter berichtgeeving, zou gezonden worden, als mede aan de Commissie tot Buitenlandsche Zaaken, met last om daar van aan de *Fransche* Republiek de behoorlyke kennis te geeven; ten einde haar te overtuigen, hoe de Nationaale Vergadering, getrouw aan de beginzelen, 's Volks wil eerbiedigde en teffens deszelfs vertrouwen verdiende.

Loop der Onderhandelinge over het Voorstel van SCHIMMELPENNINCK.

Veelvuldig en breedvoerig waren de uitgebragte Advyzen. Wyd liepen zy uit een, en de drift der Partyen bragt te meermaalen, tusschenspraaken voort. Belangrykheid kan aan veele Vertoogen niet ontzegd worden; dan wy zouden tot eene te groote uitgebreidheid vervallen indien wy alle de Woordvoerders, in ons Geschiedblad, lieten spreeken. De loop, egter, die deeze onderhandeling nam met een en ander uit de Vertoogen, mogen wy niet onvermeld laaten.

GE-

Gevers nam eerst het woord, en kwam zyn Voordragt neder, op het neemen van een ſtellig Beſluit deezer Vergaderinge, dat dezelve de Eenheid en Ondeelbaarheid van 's Volks Oppermagt, in dit Gemeenebest, waar by de Souverainiteit der Negen Gewesten in één Lichaam overging, ter grondſlage der Staatsregeling zou aanneemen. —— Camp wilde den Voorſlag van den Burger Schimmelpennick geheel buiten beraadſlaaging laaten; of, in gevalle men tot het beraadſlaagen daar over verſtondt, als dan de Leden der Commisſie ter Vergadering inroepen. —— Aanink oordeelde, dat dit Voorſtel, zo als het lag, niet behoorde, ten beſluite gebragt; maar dat de Voorſteller zou kunnen verzogt worden om de te wenſchene Eenheid zo te omſchryven, dat door die bepaaling alle wederregtlyke ongelykheden, en Federalistiſche uitvloeizels, werden uit den weg geruimd; dat, by het denkbeeld der Eenheid, ontbloot van alle bycieraaden, in deszelfs oorſpronglyke eenvoudigheid voor het Volk van *Nederland* ten toon ſtelde, teffens aan dat zelfde Volk toonende, dat dit beeld op waarheid en geregtigheid ſteunende, tyden en eeuwen zou tarten, en ſteeds het geluk van *Nederlands* Volk volmaken. Dan zouden wy de Eenheid niet behoeven te *wenſchen*; maar het Oppermagtige Volk van *Nederland*, zou, uit volheid van deszelfs regt, die gewenschte Eenheid en Onverdeeld-

IX. BOEK. 1796.

XC. BOEK. — 1796. deeldheid *daadlyk daarstellen.* — MIDDERICH was, naa een lange inleiding en den uitgeboezemden wensch, dat het *Federalismus* voor altoos, van *Bato's* vryen grond moest geweerd worden, van begrip, dat het niet genoegzaam was na de *Eenheid* te *wenschen* en te *verlangen*; maar dat men daadlyk moest besluiten dat men de waare Eenheid, niet slegts in het Bestuur, maar ook in alle andere betrekkingen, als den hechten grondslag der aanstaande Staatsregeling beschouwde, en aanvanglyk dit beginzel, als den grondslag der Constitutie, vastStellende, aan het Volk verklaarde geene andere Staatsregeling, dan eene zodanige; aan hetzelve te zullen aanbieden. Hy keurde de Uitnoodiging tot het schryven als een hoogst wenschlyk middel, en wilde het bewerkstelligd hebben.

DE MIST, den loop deezer Advysen waarneemende, en daar uit opmaakende, dat veelligt een daadlyk Besluit der Vergaderinge tot de Eenheid en Ondeelbaarheid, als den grondslag der Staatsregeling, daar uit zou kunnen gebooren worden, betuigde zyne verwondering, dat het dusverre gesprookene eene geheel andere wending gaf aan de raadpleegingen; dat men zich eenvoudig over de twee Pointen in het Voorstel vervat, hadt te verklaaren, en daar by te blyven.

Ondanks deeze tusschenspraak voer de Burger BRANDS voort met een zeer omslagtig Advys uit te brengen. In welke aan-

aanvang by den aanhef van SCHIMMELPENNICKS Voorstel aangehaald en met lof vermeld hebbende, daar op verklaart zich de woorden van P. PAULUS, by de eerste Zitting der Vergaderinge, te herinneren; „ Hy is dan eindelyk gedaagd, „ die Dag! na welken, de grootste Mannen, onze Voorvaders, wel *gewenscht* „ hebben; maar wiens daadlyk aanweezen „ zy zich nimmer dorsten voorstellen, „ om dat zy denzelven teffens beschouwden als den ontwyfelbaaren dageraad „ van waare Vryheid en Gelykheid," — en voortvaart: „ Maar, helaas! wat moest „ ik eene aandoening ondervinden', dat alle „ deeze uitgedrukte waarheden, en ons „ toekomstig Heil door den welspreekenden SCHIMMELPENNICK zo welmeenend voorgedraagen, zo gevoeglyk uitgedrukt en zo keurig afgeschilderd, „ zo verre my gebleeken is, alleen by „ *wenschen* bleef. Ik bragt my voor den „ geest die onaangenaame woorden, die „ de zo even genoemde PAULUS op onze Voorvaderen applicabel maakte, en „ *zy lieten het daarom by wenschen!* — „ Ach, goede Hemel! dagt ik, zouden „ wy dan onze Voorvaderen ook in het „ *wenschen* blyven navolgen, in plaats van „ Eenheid en Onverdeelbaarheid in effect te decreteeren, welke gronden „ door de heilzaame Revolutie de weezenlyke eigendommen van dit Gemeenebest geworden zyn; en hoe zouden „ wy ons dan nog met zulke chimeri-

„ que

CA. BORK. — 1796.

XC. BOEK. 1796.

„ quæ denkbeelden bezig houden? Neen „ voorzeker, Burgers Representanten! „ het weldenkend Volk van *Nederland* „ verwagt van deeze Vergadering geen „ *wenschende* maar *weezenlyke* Decreeten!"— Hy dringt dit aan, door het ophaalen van daar toe strekkende besluiten, door het bybrengen van het zeggen 't geen de Minister der Buitenlandsche Zaaken te *Parys* onze Afgevaardigden Blauw en Meyer te gemoet voerde (*). In het midden gebragte zwaarigheden tragt hy uit den weg te ruimen, en daar eenige zaaken onuitgevoerd bleeven, wil hy dat de Representanten zich vereénigen om daadlyk te besluiten, „ dat het Al„ gemeen belang van het geheele Volk „ deezes Gemeenebests zal zyn Eén en „ Ondeelbaar, en dat de nadere bepaa„ lingen en geëvenredigde schikkingen „ voor de onderscheidene Gewesten des„ wegen, door de Commissie tot het ont„ werpen der Constitutie, (als daar toe „ wettig bevoegd zynde) op deeze on„ wankelbaare gronden zullen worden „ geappliceerd, en dat geene andere, „ dan deeze aan het Volk van *Nederland* „ ter *approbatie* en *improbatie* zal worden „ voorgedraagen. Hier door, Burgers Re„ presentanten! door deeze zo noodzaak„ lyke en pasfende demarche, zullen wy „ alomme eene kalmte in *Nederland* bren„ gen: den weldenkenden Vaderlander „ ge-

(*) Zie hier boven bl. 41.

„ geruststellen, den Aristocraat beperken, „ den woelziekèn Intriguant beteugelen, „ en de Oranje Factie versmooren, ja „ alle verderflyke Machinatien veryde„ len." —— Hy laat niet na op te haalen, de onderhandsche poogingen, in een en ander Gewest, om voor zich zelven Regeeringsplans te smeeden. Hy betoont niet veel verwagtens ten goede of ter bespoediging te hebben van de Wysgeerige Verhandelingen op dit stuk.

Een raadslag, op deezen toon gestemd, kon niet nalaaten den Repræsentant DE MIST op te wekken tot het hervatten zyns reeds gedaanen Voordragts, en den Voorzitter te verzoeken om de handelingen te bepaalen tot het Voorstel thans aan de orde van den dag; doch deeze verklaarde, dat hy de Leden, die het woord gevraagd hadden, en 'er niet vrywillig van afstonden, daar by zou handhaaven.

VAN DER GRYP, aan de beurt liggende, voer in den eigensten smaak der Leden, die reeds gesprooken hadden voort, en was van oordeel, dat 'er eene Eénheid en Onverdeelbaarheid tot een eersten grondslag onzer aanstaande Constitutie daadlyk behoorde vastgesteld te worden; doch zulk eene Eénheid en Onverdeelbaarheid, die alle Federalisme vernietigde, en het onderscheiden Gewestelyk Bestuur uitsloot.

ZUBLI bepaalde zynen raadslag voornaamlyk op het Stuk der uitnoodiging van Wysgeeren en Geleerden, en wil-

ALG. HIST. ——— 1796.

wilde daar toe niet alleen *Nederlanders*, maar ook allen in *Europa* uitgenoodigd en den Eerprys op eene Gedenkpenning ter waarde van honderd Dukaaten bepaald en de Beoordeeling aan de Leden tot het vervaardigen des Plans der Staatsregeling overgelaaten hebben, ten slot wenschende dat een *Nederlandsch* Burger den Lauwer der verdiensten mogt wegdraagen.

Wanneer de spreekbeurt aan den Representant VREEDE kwam mogt men, op dit Stuk, iets breedvoerigs en klemmends wagten. In deeze verwagting vondt de Vergadering zich niet bedroogen. Naa het oogmerk des Voorstellers van het thans behandelde onderwerp goedgekeurd, toegejuicht en aangemerkt te hebben, dat de Natie, dat de Leden der Vergaderinge, reikhalsden na eene Constitutie op Eenheid en Ondeelbaarheid gegrond, brengt hy in het midden, dat allen dezelfde opgehelderde denkbeelden niet hadden van de redenen *waarom* en *waar in* de meerdere voortreflykheid eener Constitutie bestaat, die op dit grondbeginzel, in tegenstelling van alle andere, gegrond is. Hy zet die denkbeelden uit een. Te welker gelegenheid die Bestryder van het *Federalismus* niet nalaat daar tegen, met vuur, zich te laaten hooren, de rampen daar door den Vaderlande overgekomen, met zwarte kleuren schetzende. De Eenheid door hem, in tegenstelling aangepreezen, maalt hy met de vereischte verwen, en beweert de noodzaaklykheid, „ dat de

„ Na-

„ Nationaale Vergadering, besluite, dat „ dezelve geen ander Ontwerp van Constitutie, *met haare goedkeuring*, aan het „ Volk zal voordraagen, dan het geen „ op het beginzel van Eén- en Ondeelbaarheid berust, waar in alle Nationaale Magt in één middelpunt is vereenigd, uit het welk alle andere uitoefening van magt afvloeit, en daar aan „ onderworpen is. —— Wyders dat zy „ alle Wysgeerige Menschenvrienden uitnoodigt, om hunne talenten te besteeden om het nuttige en het aanbelang „ van zodanig eene Constitutie, boven „ alle andere, die op andere beginzelen „ zyn geschoeid, aan te toonen, ter verlichting der Natie, met eene zo ronde „ als welmeenende betuiging, dat zy het „ daar voor houdt dat die hier in zal „ hebben uitgemunt, een weezenlyke „ weldaad aan het Vaderland zal hebben „ beweezen, en dus, op eene uitsteekende wyze, aan hetzelve wel verdiend."

Naa vier dagen in de behandeling van andere zaaken besteed te hebben, werd dit stuk hetvat. De Representant Ploos van Amstel was aan de spreekbeurt; hy deedt in dezelve een betoog, dat, het verklaarde oogmerk van Schimmelpennicks Voorstel, om de Natie, wegens de gevoelens der Vergadering gerustheid te schenken, door het voorgeslaagen middel, niet kon bereikt worden; het was daar toe onvoldoende; en dat eene Verklaaring aan den Volke, overeen- *Voorzetting hier van.*

CI. BOEK. 1796. komstig met het voorgedraagene Ontwerp des Voorzitters behoorde te worden ingericht.

De Representant FLOH, vervolgens het woord voerende, merkte op, dat het denkbeeld van Eén- en Ondeelbaarheid, het heerschend en algemeen denkbeeld van *Neerlands* Volk, althans der weldenkende Patriotten was, en men, het stuk, uit dit oogpunt beschouwende, de voorgeslaagene Proclamatie van den Burger SCHIMMELPENNICK als geheel onnoodig, vrugtloos, en volstrekt overtollig, zou kunnen agten. Heerschte 'er ongerustheid by den Volke, by het denkend gedeelte, zulks moest daar uit ontstaan, dat de Dagbladen hun overtuigden, hoe men, in deeze Raadzaal, stellingen aanvoerde, en door de hitte des over- en wederspraaks verdeedigde, volstrekt onbestaanbaar met de eerste beginzelen, waar op de regtmaatigheid der Omwenteling in den Lande rustte. Hier uit kon zeer wel by zommigen onder den Volke, eene twyfeling ryzen, wegens den heerschenden Geest deezer Vergaderinge, ten opzigte van het Negenhoofdig Wangedrogt, het zo zeer gehaate *Federalismus*. Onvoldoende kwam hem voor de Verklaaring door den Voorzitter gegeeven. Hy begreep dat dezelve stellig behoorde in te houden, dat de Nationaale Vergadering, van de Ontwerpers der Staatsregeling, geen ander Plan te gemoet zag, dan een gegrond op de Eenheid en Onverdeel-

baar-

baarheid, overeenkomstig met de beginzelen van Vryheid en Gelykheid, en dat, voor zo verre het van de Vergadering afhing, geene andere Staatsregeling zou daargesteld worden, dan die op Eenheid en Ondeelbaarheid der algemeene belangen van het Geheel gegrond was. — De beoordeeling der in te leveren Geschriften wilde hy niet aan de Commissie der Staatsregeling; maar aan eene uit de Vergadering, daar toe benoemd, overgegeeven hebben.

II. BOEK. 1796.

Vry eenstemmig waren tot hier toe de Leden der Vergaderinge, met den geest des Voorstels, meest verschilden zy over de wyze van uitvoering. Men hadt gevolglyk het eerste kunnen bepaalen, en het laatste aan eene Commissie aanbevelen. En valt 'er geen twyfel aan of zulks zou den Voorstanderen der dikwerf opgehaalde volstrekte Eenheid en Ondeelbaarheid zeer kragtdadig gerugsteund hebben. Dan eensklaps, om zo te spreeken, nam de zaak, met zo veel uitvoerigheids, en niet zonder opwellingen van drift, aan de eene en andere zyde, behandeld, eene geheel andere gedaante aan. De Voorsteller SCHIMMELPENNICK vatte het woord op, zo ras FLOH met spreeken voleindigd hadt, en voerde een uitgewerkt Vertoog, om zyne waare bedoeling, met het gedaane Voorstel, te ontwikkelen. Alles luisterde met een verdubbelde aandagt, daar hy het oogmerk zyns voorstels ontvouwde.

SCHIMMELPENNICK ontwikkelt zyne bedoeling nader.

II. BOEK. 1796. Na meesterlyke trekken de rampzalige gevolgen van Partyschappen in eene Republiek geschetst en de aandagt, met een vinger wenk, gevestigd te hebben, op het geen oud *Rome*, de *Griekfche* Gemeenebesten, *Engeland*, ons *Vaderland*, en inzonderheid *Frankryk*, in deeze laatste dagen, des overkwam, ten betooge waar toe, in tyden van Omwenteling, menschlyke driften in staat zyn, hoe onder de heiligste benaamingen helsche gruwelen gepleegd worden; hoe de beminnelyke Godes der Vryheid in eene raazende Furie herschaapen wordt, Vryheid in Losbandigheid, Gelykheid tot de Leer van roof en plundering gebezigd en Broederschap tot een spotschrift gemaakt wordt, verklaart hy, „ hoe het steeds 't hoofdwit zyner bedoeling geweest was om „ alles toe te brengen, het geen strekken kon om zulks uit het midden der „ Vergadering te weeren; hoe hy, naar „ zyn beste vermogen, met een aandagtig oog, zogt na te gaan, en op te „ speuren de eerste brandstoffen, welke „ in staat zouden weezen om een vuur „ van tweedragt onder de Leden te doen „ ontvlammen."

Een vuur het geen onze buitenlandsche Vyanden verlangden te zien opblaaken, zich reeds kittelende met de eerste spranken. Hier toe moesten de Partynaamen van *Revolutionair* en *Niet Revolutionair* dienstbaar gemaakt worden, gelyk zy waarlyk gedaan hadden, schoon met een afneemende kragt.

Een

Een ander punt scheen hem toe de opmerking der Representanten te verdienen, het welk uit zynen aart, indien het niet, met eene Vaderlandsche openhartigheid, en teffens met wysheid en onpartydigheid, behandeld werd, zou kunnen strekken, om niet alleen eene droevige scheuring in de Vergadering te maaken; maar zelfs het geheele Vaderland ten prooy van de rampzaligste Burgertwist over te geeven. — „De Eenheid en „Onverdeelbaarheid der Republiek toch," dus drukte hy zich woordlyk uit, „is „een onderwerp, waar voor zich een „groot gedeelte onzer Landgenooten her„haaldelyk verklaard hebben — de Een„en Onverdeelbaarheid der Republiek „is eene zaak, welke veelen, zo niet „allen onzer, zo onafscheidbaar van „'s Lands welzyn schatten, dat zy het „aanweezen der Republiek daar van ge„heel doen afhangen. Altoos dagt ik, „derhalven, dat het te wenschen ware, „dat 'er eene gelegenheid voor deeze „Vergadering gebooren wierd, om zich „daar op te kunnen verklaaren, en om „dus, in die gemeenschapyke verklaa„ring, aan de Natie eene gerustheid, „en aan de Vergadering een nieuw punt „van Vereeniging te geeven. Dit, Bur„gers Representanten! kwam my voor „een beslissend middel te zyn, om aan „onzer aller Vyanden, (de Vyanden „der waare Volksvryheid naamlyk,) te „toonen, dat zy zich vergeefsch met

ES BOEK.

1796.

en BOEK. — 1796.

„ eene vloekwaardige hoop kitteldén, „ om, onder de leus van *Federalismus* „ aan den eenen, en onder die van *Eenheid* en *Ondeelbaarheid* aan den anderen „ kant, eene gelegenheid te zullen vinden om deeze Republiek ten prooye „ van eenen noodlottigen Burgeroorlog „ over te geeven."

Het doel zynes tweeden Voorstels was alleen, om rechte denkbeelden van het Onderwerp te verkrygen, en in staat gesteld te worden ter juister beoordeeling. Zyn oogmerk verzekerde hy reeds grootendeels bereikt te hebben, daar hy aan allen gelegenheid gegeeven hadt om zich, op dit stuk, te verklaaren. Verklaaringen, die deeden zien wat zy van de Leden der Vergaderinge te wagten hadden. Volksvyanden konden 'er niet onduidelyk uit opmaaken, hoe het hun niet gelukken zou, de Vergadering, onder den naam van *Federalisten* en Unitarissen, te verdeelen, en door een zo onzalige verdeeling het Vaderland te bederven.

Na deeze openlegging zyns oogmerks, zogt hy aan te toonen, dat de door hem voorgestelde maatregel volkomen genoegzaam was. Niets meer hadt hy verlangd dan de Leden der Vergadering tot het openleggen hunner gevoelens op dit stuk, uit te lokken. Dit was dus verre geschied. De tyd, om verder te gaan, was niet gebooren, ook verboodt het Reglement zulks. Het stondt der Nationaale Vergadering niet vry de Commissie

ter

ter Staatsregeling voor uit te loopen. Het Volk zou nog niet kunnen gedoogen; dat de Vergadering, by een onherroepelyk Besluit, iets zou vaststellen, waar van de eindelyke beoordeeling haar alleen toekwam. **II. BOEK. 1796.**

Het hadt, blykens den opgegeeven inhoud der uitgebragte raadslagen, aan tegenwerpingen niet ontbrooken; deeze poogde de Burger SCHIMMELPENNICK, ten slot op te lossen. Inzonderheid stondt hy stil by de bedenking van HAHN, dat hy de rechte Eenheid niet zou bedoeld hebben; en merkte op, dat de omschryving door hem deswegen gegeeven, zyns inziens, de waare was — ten opzigte van de aanmerking dat het *Bataafsche Volk* reeds *één* was, beweerde hy dat die Eenheid zich tot nog bepaalde tot de *Algemeene* en niet uitstrekte tot de *Gewestlyke* belangen. Was men niet weinig gevallen over zyn woord *wenschen*, men mogt het niet verder brengen: om dat hy het *besluiten* boven de magt der Vergadering keurde.

Ten slot voegde hy 'er woordlyk by, „ dat, welk ook het besluit der Vergadering weezen mogt, zyn groot oogmerk bereikt was: naamlyk het laaten „ rondgaan der gedagten, over dit onderwerp; dat hy, derhalven, met een „ tamelyk onverschillig oog, het te neemen besluit te gemoete zag; te meer „ daar het een publieke notoriteit was, „ (het geen op het tydstip des gedaanen

 „ Voor-

II. BOEK. 1796.

„ Voorstels het geval niet ware) dat de
„ Commissie tot het Ontwerp der Con-
„ stitutie besllooten hadt om eene Con-
„ stitutie op het beginzel van Eenheid
„ en Ondeelbaarheid te ontwerpen, om
„ welke redenen hy dat ook geen reden
„ zag, waarom men, in die verwagting,
„ zyn Voorstel niet gevoeglyk in advys
„ zou kunnen houden."

Geeft aanleiding tot eene geheele wending.

Deeze breede tusschenspraak, die niet weinig bevreemdens inhieldt, gaf eene geheele wending aan de onderhandelingen. Veelen hadden nog het woord gevraagd; dan het ten slot aangevoerde van SCHIMMELPENNINCK, deedt den Voorzitter HAHN betuigen, dat, schoon het hem ook dusdanig voorkwam, dit alles slegts op bloote gerugten steunde: weshalven hy allen, die het woord gevraagd hadden, en zich daar aan hielden, hetzelve zou geeven, en de raadpleegingen voortzetten; maar in een tegenovergesteld geval, het andere voorstel van SCHIMMELPENNINCK in omvraage brengen. — VONCK betoonde om, zo de anderen, die het woord hadden, daar van wilden afzien, zich daar toe bereid, daar het door hem gestelde veele zaaken bevatte, door anderen reeds aangevoerd. MODDERMAN bevondt zich op het Spreekgestoelte; hy wilde het gekreegene woord ook wel laaten vaaren; dan egter zich, te deezer gelegenheid, verdeedigen over eenige uitdrukkingen, hem betreffende, in den voorloopigen raadslag

flag des Voorzitters (*). Men wagtte dan niet lang: want ylings verliet Modderman het beklommen gestoelte, valt der Voorzitter om den hals, geeft hem den Broederkus, zeggende, „ in den grond „ zyns harten niets kwaads tegen hem te „ hebben, dat hy van het woord afzag!" Dit bedryf werd door veele Leden toegejuichd. De Voorzitter zeide, „ ge„ voelig aangedaan te zyn door dit ver„ toon, 't welk zo duidelyk het goede „ hart van den Burger Modderman aan „ den dag lag; dat hy ondertusschen kon „ verzekeren, hem nimmer eenigzins te „ hebben willen beledigen, dat, zo hy „ mogelyk, in zyn voordragt, wat verre „ uitgeweid hadt, zulks ten eenemaal on„ schuldig geweest was."

22. Boek. 1796.

Naa eenige woordwisselingen, over de zekerheid of twyfelagtigheid van het door Schimmelpenninck bygebragte, wegens het besluit der Commissie om het Plan van Constitutie op de gronden van Eén- en Ondeelbaarheid te ontwerpen (†), zagen allen, die behalven Vonck en Modderman het woord hadden, als van Zonsbeek, Nieuhoff, Bacot, Hartogh, Guilje, van Hoorn en Nuhout van der Veen, daar van af. — Dan van Hooff 't zelve gevraagd hebbende, ver-

Besluit om het in Advys te houden.

(*) Zie hier boven bl. 53.

(†) Het aangevoerde van Schimmelpenninck deswegen was letterlyk waarheid; doch 't geen wy des vermeld hebben, toont in welk een zin, zie bl. 67. hier boven.

VI. BOEK. 1796.

verklaarde zich ten sterksten tegen het in Advys houden; besluitende zyn voordragt met deeze woorden. „ Ik verklaar, dat „ ik nooit eene Constitutie zal erkennen, „ dan die op Eén- en Onverdeelbaar- „ heid en Gelykheid van Regten gegrond „ is, en dat ik my, in alles, wat tegen „ de Eén- en Onverdeelbaarheid zal aan- „ loopen, al mogt ik maar alleen zyn, „ tot den dood toe, zal verzetten, als „ zynde attentatoir op 's Volks Souverai- „ niteit!" — GEVERS kantte zich ook sterk aan tegen het in Advys houden, waar toe egter, volgens het voorstel van SCHIMMELPENNINCK, het besluit viel (*).

Een nader voorstel van ZONSBEEK.

Schoon deeze zaak, die zo veel opziens baarde, en stoffe gaf tot zo veel onderhandelings in de Vergadering zelve, en zo veel gespreks in den Lande, een zo weinig beduidend einde hadt, wat de groote zaak betrof, oordeelden wy ter kennisgeeving van de geestgesteldheid der Vergadering, zulks der opgegeevene eenigzins breede vermelding waardig. — Afgedaan daar mede beschouwden veelen dit stuk. VAN ZONSBEEK telde men onder de Leden, die van het woord afstand deeden: dan hy kwam, kort daar naa, met een ander voorstel, hier toe betrekkelyk, ter baane. Naa, in den lof van SCHIMMELPENNINCK, wat het door hem gedaane en opgehelderde voorstel betrof, zich

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 161. 164. 165. 169. 172—174. 190—199.

zich uitgelaaten te hebben, bragt hy in 't midden, daar door opgewekt te weezen, om eene gerustftellende verzekering voor het Volk te bewerken, en een middenweg te betreeden, met het Reglement voor de Vergadering bestaanbaar. Hier toe ftelde hy voor te besluiten, „ dat „ deeze Vergadering voor zich zelve aannam het beginzel van Een- en Onverdeelbaarheid, als een rigtsnoer voor alle haare eigene werkzaamheden en daaden, zonder daar door verstaan te willen worden, op eenigerlei wyze, het werk der Constitutie daar mede vooruit te willen loopen." — Hy voegde 'er nevens; „ Hier door, Burgers Representanten! zult gy het Volk gerustftellen, omtrent uwe bedoeling, omtrent uwe daaden; gy zult U zelven een maatstaf bezorgd hebben, waar volgens alle uwe eigene daaden kunnen beoordeeld worden — dit zal vertrouwen — dit zal berusting in uwe wysheid te wege brengen; en het zal, des houde ik my verzekerd, den band der Eensgezindheid in deeze Vergadering versterken, alle aanleiding wegneemen, om weder het Vaderland in gevaar te rekenen, door onze oneenigheden."

VI. BOEK. 1796.

Afloop daar van.

Groot genoeg was de maate des zigtbaaren byvals, welke dit voorstel zou ontmoeten, dewyl eenige Leden verzogten, dat het gedrukt en aan de orde van den dag zou gesteld worden, om KANTELAAR te beweegen, daar eenigzins van ter zyde te-

CL. BOEK. 1796.

tegen op te komen, de onbepaaldheid des Voorstels den Leden in overweeging te geeven, en hoe het aanleidelyk was tot langwylige raadpleegingen. Hy wilde daarom, dat de Voorsteller verzogt zou worden vooraf zyne meening duidelyker te verklaaren, en zo naauwkeurig mogelyk te schetzen en bepaalen den ganschen omvang zyner denkbeelden, in zyn voorstel bevat, en welke hy in het voorgedraagen Besluit wenschte vastgesteld te zien. Tot het doen drukken, en het in handen stellen aan eene Persooneele Commissie werd besloten (*).

Voorstel van HAMELSVELD tot het houden van een Biddag.

Een ander en zeer belangryk stuk, uit eigen aart, of liever van wegen der menschen gesteltenisse, geschikt om de geesten ter verbaazendste hoogte op te winden, als met de Vryheid in den Godsdienst in 't naauwst verband staande, hieldt de Nationaale Vergadering een geruimen tyd bezig, *De Afscheiding van Kerk en Staat.* — Het Reglement der Nationaale Vergadering zweeg geheel van den Godsdienst. Dan, zo vroeg reeds als den zevenden van Lentemaand, deedt de Representant VAN HAMELSVELD een voorstel, om van wegen de Vergadering, een bepaalden tyd, voor 't geheele Volk van *Nederland*, af te zonderen, waar op hetzelve den Geever alles goeds om zynen Zegen over de verrigtingen en besluiten deezer Vergadering eenpaariglyk zou smeeken:

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 203.

ken: teffens het ontwerp eener Proclamatie aan den Volke overgeevende, in den zelfden geest als zyne voordragt gestemd.

CII BOEK. 1796.

Kriegers aanmerking hierop.

De Reprefentant Krieger, vooraf onderricht, dat 'er een dergelyk voorftel ter baane zou komen, hadt zich ter wederfpreekinge gefpitst, en ophaalende wat een Heerfchende Godsdienst in *Nederland* beftaan hadt, onder het beftuur der Algemeene Staaten, betuigde hy zyne bevreemding, dat deeze Vergadering terftond, door eene daad van Geestlyk Gezag, op het voetfpoor der Algemeene Staaten, zydelings te vertoonen, in het ftuk van den Godsdienst, de *Gelykheid* en *Vryheid* zou vergeeten, „het was immers," gelyk hy zich uitdrukte, „noch het voorneemen van den Voorfteller, den Burger „VAN HAMELSVELD, noch kon het voorneemen deezer Vergadering weezen, „door een Geestlyk Decreet het Volk van „*Nederland*, of een gedeelte van 't zelve, „zand in de oogen te werpen. — Wie „fchrikt niet de handelingen der Algemeene Staaten van den Jaare MDCXIX „en van MDCCLXXXVIII, ook maar in „fchyn, na te volgen? — Die menging „hadt, ten allen tyde, veel kwaads gebrouwen en zou het, in den tegenwoordigen tyd, op nieuw doen." Zyns oordeels hadt men fteeds, ten opzigte van den Godsdienst, de groote waarheid in 't oog te houden, „dat het Millioenen Menfchen het leeven zou gefpaard hebben, „zo het Politiek Beftuur, in zyne han-

„ de-

CI. BOEK. 1796.

„ delingen, nimmer Godsdienst; en de „ Godsdienst, in zyne Offeranden en Aan„ biddingen, nimmer Politiek Bestuur ge„ kend hadt." Hy wilde, op die gronden, het gedaane voorstel geheel buiten verdere beraadslaaging gehouden hebben.

Evers voert het woord.

De Burger Evers, niet weetende dat, juist op deezen dag een dergelyk Voorstel zou gedaan worden; maar wel vooruitziende dat het stuk van den Godsdienst spoedig ter baane zou komen, hadt zyne gedagten over dit onderwerp, op het papier gebragt, en nam de Vryheid dezelve aan de Vergadering voor te leezen. Schoon de Burger Blok hem, te midden van dit Vertoog, zogt te doen zwygen, door den Voorzitter te verzoeken, om niet toe te laaten dat men zich van de zaak verwyderde, handhaafde de Voorzitter den Spreeker geheel en hy las ten einde toe zyn Vertoog over het gebruik en misbruik van den Godsdienst door de Wetgeevende Magt, af. Hoofdzaaklyk kwam het hier op neder. Daar de Godsdienst op zich zelven voor den Staat niet na- maar voordeelig is — daar deeze Staat zints lange, met den Godsdienst is gehuwd geweest — daar dezelve sommige geliefde Godsdienstkinderen wel degelyk heeft voortgetrokken — daar anderen hier over niet weinig jalours zyn, morren, twisten en daadlykheden begaan — daar hier uit nog veele nadeelige gevolgen ontstaan konden, droeg hy der Vergadering voor, om vast te stellen, „ om „ den Godsdienst, zo lang, tot in dee-

„ zen

„zen vaste grondslagen gelegd waren, „even zo min als Koophandel, Fabrie„ken, en wat 'er meer is, zonder op„zigt te laaten; maar eene genoegzaame „Commissie te benoemen, om 't geen „tot dezelve, en Kerklyke zaaken, betrek„king hadt, naauwkeurig en gezet te on„derzoeken en te beoordeelen: ten ein„de aan de Nationaale Vergadering daar „omtrent telkens verslag te doen, en zo „vast uit den weg te ruimen, 't geen „het leggen van een goed fundament zou „hinderlyk zyn." Dit oordeelde hy dat men *kon* doen, zonder het werk van de Commissie tot de Staatsregeling voor uit te loopen, en dat men het *moest* doen, uit hoofde van de verpligting om, in dit Tusschenbestuur, de meeste welvaard van het Volk van *Nederland*, op de beste en regtmaatigste wyze, te behartigen (*).

IX. BOEK. 1796.

Vitringa's en Witbols gevoelen.

Geen genoegzaam onderscheid merkte de Burger H. H. Vitringa op, maakte men tusschen de Godsdienst en het misbruik van den Godsdienst, en sloeg het betreeden van den veiligen middenweg voor, Bygeloof en Ongeloof even zeer schuwende. Op deeze gronden verklaarde Vitringa zich wel te kunnen vereenigen met het voorstel van Hamelsveld in 't algemeen, om, naamlyk onze Landgenooten, die het mogten verkiezen, aan te moedigen en gelegenheid te geeven, het Opperweezen, by den aanvang van het

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 31. 32. 39.

II. BOEK.

1796.

het tegenwoordig nieuw en en gewigtig Tydperk, op zekeren dag en uur, plegtig en algemeen te vereeren. —— Terwyl de Burger WITBOLS yverde voor het benoemen eener Commissie, bestaande uit Leden van onderscheidene Godsdienst-gevoelens, ontstondt 'er gemor onder de Leden. Duidelyk en onderscheiden lieten sommigen zich hooren, met de betuiging; „ Wy kennen hier geen Godsdienstige „ Gevoelens en Gezindheden!" De Voorzitter VAN DE KASTEELE, duchtende, dat, zonder eenig vrugtgevolg, dit gety van verschil zeer hoog zou loopen, brak de raadplegingen over dit stuk af, en ging, ondanks de pooging van HAMELSVELD, om nog iets tot staaving van zyn Voorstel te willen zeggen, tot de Orde van den dag over (*).

Voordragt tot een Biduur door eenCommissie.

Het Voorstel in handen eener Commissie gesteld zynde, bragt dezelve een Verslag uit; tevens het ontwerp eener Publikatie tot het houden van een Plegtig Biduur voordraagende, in zeer algemeene bewoordingen begreepen. De Burger GUILJE, hieldt, schoon het Reglement, waar op de Nationaale Vergadering was zamengeroepen, van het Godsdienstige geen het minste gewag maakte, en het zulks, zyns agtens, 'er niet behoorde, het daar voor, dat de Vergadering des maatregelen kon neemen; doch was 'er tegen, zo lang de Nationaale Vergadering niet be-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 33 en 34.

besloten zou hebben, de in alles volkomenste Gelykheid der Belyderen van onderscheidene Gezindheden, ten opzigte van den Burgerstaat. Zo lang dit niet gedaan was, zou alle bemoeienis der Vergadering met het Godsdienstige, aanleiding geeven tot verdeeldheden, die den oorsprong niet ontleenden uit de onderscheidene Godsdienstbegrippen; maar die uit eene geheel andere, uit eene Politieke, bron opwelden, welke hy aanwees, en waar tegen hy met veel vuurs yverde, eene schets ophangende van den Heerschenden Godsdienst in ons Vaderland. Hy stelde voor, dat de Nationaale Vergadering, eer dezelve den minsten schyn aannam van eenige Godsdienstige Voordragten aan den Volke te doen, aan hetzelve rondlyk verklaarde *'Er zal geen Heerschende Godsdienst meer zyn!*

II. BOEK. 1796.

De algemeenheid en onpartydigheid der ontworpe Publikatie smaakte *Roomsche* en *Onroomsche* Leden der Vergadering meer dan het geen VAN HAMELSVELD hadt voorgedraagen. VALCKENAER liet zich onderscheiden op deezen trant hooren — „ Hoe zeer ik overtuigd ben, dat de Nationaale Vergadering aan de grondbeginzelen onzer Revolutie hulde doende, „ eerlang, by eene plegtige Discussie, „ de Kerk van den Staat zal afscheiden, „ zo moet ik betuigen, dat het voorzigtig en gemesureerd Voorstel van den „ Burger VAN DE KASTEELE, gebouwd „ is op gezonde Staatkunde, waar van

VALCKENAER dringt dezelve aan.

XI. BOEK. 1796.

„ het my geoorloofd zy twee redenen „ aan te voeren — *Voor eerst*, om dat, „ hoe men ook deeze Natie beschouwen „ moge, men dezelve algemeen als Gods-„ dienstig, en misschien meer dan andere „ *Europeesche* Natien, behoort te kennen; „ en dus dat Voorstel, wanneer het tot „ een besluit mogt komen, niet dan een „ algemeen genoegen by onze Landge-„ nooten zal veroorzaaken — *Ten ande-„ ren*, om dat zeer veele bevooroordeel-„ de Medeburgers, de Voorstanders van „ Vryheid en Gelykheid als ongodsdien-„ stig, en hunne grondbeginzelen als stry-„ dig met alle gronden van Eerbied voor „ het Opperweezen beschouwden: terwyl „ het Voorstel van den Burger VAN DE „ KASTEELE zeer eigenaartig geschikt „ was om alle Lasteraars den mond te „ stoppen, en de vooroordeelen, tegen „ de grondbeginzelen, die de Leden der „ Vergadering aankleefden, zo veel mo-„ gelyk, weg te neemen."

Afloop deezer zaake.

Tot het door VALCKENAER voorgesteld drukken, en nader overweegen des Voorstels viel het besluit. Het verzoek dat GUILJES voorstel desgelyks zou mogen gedrukt worden, gaf aanleiding tot de bedenking, dat Godsdienstverschillen stoorenis in de Vergadering zouden verwekken. WITBOLS zegt hier op, dat de oorzaak der Oneenigheden tusschen de *Roomschgezinden* en de Leden der geweeze *Publieke Kerk* gemaklyk te gissen was; doch dat het tyd werd die bron van oneenigheden

te

te dempen. —— De geschilgeest zweefde boven de Vergadering, en het was KANTELAAR met HAHN, die het nederdaalen weerden, door de Orde van den dag in te roepen. De Voorzitter BICKER sneedt daar op alle verdere handelingen over dit onderwerp af (*).

CH. BOEK. —— 1796.

Zorgvuldig was de Nationaale Vergadering tot hier toe geweest, ten aanziene van zich in het Godsdienstige te mengen. Eenige Leeraars van het Hervormd Kerkgenootschap, uit onderscheiden Gewesten, hadden reeds vroeg, een breedspraakig Adres ingediend, strekkende tot het daarstellen van de noodige verordening, dat de Eerste Dag der Weeke een Dag van stilstand voor alle gewoone bezigheden zyn mogt, zo veel de aart der zaake en de omstandigheden zulks toelieten, op dat 'er dan een gemeenschaplyke viering van den Godsdienst kon plaats hebben. —— Dat in de schikkingen door de Nationaale Vergadering over de Kerken en Kerkgebouwen, zulke verordeningen mogten gemaakt worden, dat hun daar toe, in geen gedeelte des Lands, aan plaats mogt ontbreeken. —— Dat niet alleen de Betaaling der tegenwoordige Dienaaren deezes Kerkgenootschaps, nevens de *Emeriti* en Predikants Weduwen, niet alleen, hun leeven lang, zou plaats hebben; maar ook aan dit Kerkgenootschap deszelfs aandeel aan het Voorouderlyk Fonds, dat aan het Christ-

Het gedrag der Nat. Vergadering omtrent de Kerklyken. Voorstel der *Hervormden.*

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 351 enz.

II. BOEK. 1796. Christlyk en Godsdienstoefenend gedeelte der Natie, en dus ten Godsdienstigen einde onvervreemdbaar toekwam, plegtig verzekerd mogt worden; of althans, dat, eer hier over uitspraak, tot andere einden, geschiedde, nu, of by een volgend Wetgeevend Lichaam, gelegenheid zou verschaft worden om de gronden van haare aanspraaken op haar aandeel voor te draagen (*). — De tyd om op dit alles te besluiten, en te antwoorden, was op verre na nog niet gebooren.

Gedrag omtrent de Afgevaardigden der *Walsche* Synode.

Eene voorgenomene persoonlyke verschyning van Afgevaardigden der *Walsche* Synode ter Nationaale Vergaderinge, in Bloeimaand, oordeelde de toenmaalige Voorzitter BICKER te moeten vervangen, door berigt te geeven van derzelver voorneemen. Dit gedrag werd, door een uitdruklyk besluit der Vergaderinge, goedgekeurd.

Ten opzigte van de Bezending der *Remonstranten*.

Wanneer vervolgens eene aanzienlyke Bezending uit het Kerkgenootschap der *Remonstranten*, ten tyde van HAHNS Voorzitterschap, in de volgende maand, zich by hem aandiende om ter Vergadering toegelaaten te worden, oordeelde hy deeze zelfde regel te moeten volgen. Hy bragt zulks den Afgevaardigden onder 't oog, die zich volvaardig onderworpen aan 't geen Orde en Gelykheid scheenen te vorderen.

Toen zy egter by den Voorzitter staatlyk gehoor gevraagd hadden, verzogten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1352—1359.

ten zy hem om de gevoelens en wenschen van het Genootschap der *Remonstranten* aan de Vergadering over te brengen. Hy nam dit aan. Hy deedt zulks, in het vast vertrouwen, dat de Vergadering, even als ten aanziene van de *Walsche* Synode, het voorneemen der *Remonstrantsche* Broederen, wel voor de daad zoude willen houden, en het antwoord 't geen hy gemeend hadt te moeten geeven, goed te keuren. Dit geschiedde; en het voorstel des Voorzitters om van het aanbod der Afgevaardigden, als ook van derzelver op Liefde voor Vryheid, Vaderland en Maatschaplyke orde, steunende gevoelens en welmeenende wenschen, loflyk gewag te maaken in de Aantekeningen der Vergaderinge.

CA. BORK. —— 1796.

Kantelaar vatte daar op het woord, met betuiging van zyn vertrouwen, dat de Vergadering te gereeder zou weezen om het verrigte des Voorzitters en diens voorstel goed te keuren; „ naar maate," gelyk hy zich uitdrukte, „ het zeker was, „ dat die Broederschap het meest hadt „ toegebragt, om de zaaden der Vryheid, „ geduurende het tydperk, waar in Ge„ weld en Onderdrukking dezelve geheel „ poogden te verdelgen, onder onze Na„ tie te bewaaren; en naar maate derzel„ ver Leden meer werkzaam geweest „ waren om die zaaden in gunstige tyden „ te doen kiemen, opgroeijen en vrug„ ten voortbrengen." 's Voorzitters Voor-

 stel

II. BOEK. 1796. Voorstel van PLOOS VAN AMSTEL tot het Besluit, 'er zal geen *Heerschende Godsdienst* zyn.

stel greep zonder tegenspraak stand (*). 't Geen wy, hier boven wegens het voorstel van HAMELSVELD, vermeld hebben, mag een voorspel heeten van het gewigtig stuk, 't geen vervolgens de Nationaale Vergadering, langen tyd, bezig hieldt, en, uit hoofde van de aangelegenheid, eene breedvoeriger vermelding vordert. — De Burger Representant PLOOS VAN AMSTEL deedt, op den drie en twintigsten van Bloeimaand, een dag, die zich reeds onderscheiden hadt door het *Voorstel van* SCHIMMELPENNINCK (†), een voordragt den Godsdienst betreffende, en liet dezelve op eenen geheel anderen grondslag steunen, dan 'er in de voorgaande raadpleegingen, dit stuk betreffende, was aangevoerd. — Om het eenigzins vreemde daar van weg te neemen, of den loop der denkbeelden des Voorstellers, te doen kennen, hebbe men zich voor den geest te brengen, dat het zelfde gevaar, 't welk den Lande dreigde, en de Voorstellen van BLOK en VREEDE deedt gebooren worden (§), de Vergadering hadt bedagt gemaakt, op de Burgerwapening; een stuk bovendien, welks bezorging, by 't Reglement, aan dezelve was opgedraagen, om by voorraad een Ontwerp van *Vrywillige Burgewapening* te doen vaststellen; een ontwerp,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 217.
(†) Zie hier boven bl. 43.
(§) Zie onze *Vad: Hist.* XXXIV. D. bl. 389. 392.

werp, 't geen egter door dat op eene *Algemeene Wapening* moest vervangen worden. Hier uit nam PLOOS VAN AMSTEL aanleiding tot het doen zyns Voorstels.

Hy voerde aan, dat, was het de pligt van ieder Burger voor *Gelykheid* en *Vryheid* de Wapens aan te gorden, gelyk dit Ontwerp vastftelde, dan ook daar tegen over stondt, dat ieder Burger genot van die Regten moest hebben. „Maar," vervolgde hy, op dat wy den Voorsteller zelve doen spreeken, „maar, Burgers Re-
„presentanten! kan Ulieder Vergadering,
„op onwrikbaare gronden, veronderstel-
„len, dat alle weldenkende Burgers van
„*Nederland* niet anders kunnen besluiten,
„dan dat die Gelykheid weezenlyk en in
„de daad bestaat! Kan uwe Vergade-
„ring veronderstellen, dat die Burgers
„van *Nederland*, welke bekend staan als
„Leden van *Luthersche*, *Mennonitische*,
„*Remonstrantsche* en *Roomsch-Catholyke*
„Godsdienstige Genootschappen, van de
„aanweezenheid van die bron der Vry-
„heid, welke de Gelykheid is, en wel-
„ke, by eene gelukkige Omwending van
„zaaken, in *Nederland* is geproclameerd,
„en aan 't hoofd van alle Decreeten,
„Publikatien en Staatsstukken pronkt,
„met rede moeten overtuigd zyn! Zo ja,
„dan vraag ik, als Representant van het
„Volk van *Nederland*, en als Lid dee-
„zer Vergadering, om my die gronden
„open te leggen, en daar door my van
„misvatting voor het geheele *Bataafsche*

„ Volk te overtuigen, en dan retracteer „ ik dit Voorstel oogenbliklyk.

„ Doch, Burgers Representanten! is die „ bron der Vryheid nog niet aanweezig; „ heerscht in *Nederland* het eene Gods- „ dienstig Genootschap over het ander, „ tot op dit oogenblik; zyn alle de bo- „ vengenoemde Kerklyke Genootschappen „ nog bezwaard met Lasten, ten behoe- „ ve van de *Gereformeerde Kerk*, Diako- „ nie- Gods- en Armenhuizen; moeten „ zy, tot op dit oogenblik, de Huizen „ der Gereformeerde Predikanten, ten „ Plattenlande onderhouden, of helpen on- „ derhouden, terwyl die van de Gerefor- „ meerde Kerk tot geen onderhoud, hoe „ genaamd van alle die andere Kerkge- „ nootschappen toebrengen; worden zy „ tot het betaalen dier en andere Lasten, „ by Executie, in hunne goederen, als „ nog gedwongen, en zulks, uit kragt „ eener Publikatie van de Provisioneele „ Representanten van het Volk van *Hol- „ land*, den achtsten February MDCCXCVI „ gedagtekend, welker gronden in bloote „ pretensien bestaan, welker nietigheid „ compleetlyk kan gedemonstreerd wor- „ den; en is dusdanige handelwyze direct „ aanloopende tegen de geproclameerde „ gronden van Vryheid en Gelykheid, „ dan is de Kerk nog niet afgescheiden „ van den Staat; dan is *Nederland* niet „ vry, dan is niet voldaan aan de waare „ intentie van onze *Fransche* Broeders; „ en dan, Burgers Representanten! moe-

„ ten

„ ten wy op middelen bedagt zyn, om, „ met den meesten ſpoed, die Gelyk- „ heid, als Wetgeevers, daar te ſtellen. — „ Te wagten, Burgers Repreſentanten! „ na het Plan van Conſtitutie, naa dat „ hetzelve eerst door deeze Vergadering, „ en vervolgens door het *Bataaſſche* Volk, „ zal zyn goedgekeurd, zulks zou van „ veruitziende gevolgen zyn; zulks zou „ de Vrywillige Wapening, en dus uw „ Decreet infructueus maaken. — Neen, „ thans is het oogenblik daar, — thans „ moet deeze Gelykheid, door daaden, be- „ vestigd worden, — thans, daar men „ voorneemens is eene proef te neemen, „ in hoe verre de Burgers van *Nederland* „ tot het voeren der Wapenen, door de „ Proclamatie vrywillig op te roepen, „ aan de verwagting deezer Vergadering „ zullen beantwoorden, — thans moeten „ de Principes worden gedecreteerd, en „ door daadzaaken bevestigd."

CI. BOEK. 1796.

Naa een zwarte lyst van Ongelykheden en Bezwaaren, die inzonderheid het *Roomſche* Kerkgenootſchap lang gedrukt hadden, en nog bleeven drukken, inzonderheid in *Holland*, naa het uitvaardigen des gemelden zo jongen Plakaats, 't welk nog volſtrekt ſtrookte en als 't ware den ſtempel nog zette op de willekeurige daaden van het voorig Beſtuur, ſtelde hy der Vergaderinge voor te beſluiten, *dat, daar de Godsdienst thans was afgeſcheiden van den Staat, 'er in dit vrye Nederland geen Heerſchende Godsdienst meer zou zyn.* — Met

 ver-

verdére aanmaaning, dat de Nationaale Vergadering, by een opwekkenden Brieve, de Bestuurders der onderscheidene Gewesten zou aanschryven, om, ten einde de Burgers van *Nederland* van dit beslootene Beginzel door daadzaaken te overtuigen, en hun alzo tot de Vrywillige Wapening, ter bescherming van die Gelykheid, nog sterker te verbinden, op de ontvangst dier aanschryvinge, in te trekken alle Octroyen tot heffing van Lasten, ten behoeve van Gereformeerde Kerken, Diakonien, Gods- en Armenhuizen enz. met alle de gevolgen en aankleeven van dien, en met opheffing van alle Proceduren van Executien, welke als nog, uit kragt van die Octroyen, mogten worden gevoerd.

IX. BOEK. 1796.

In handen eener Commissie gesteld.

Dit voorstel was niet gedaan of de Voorzitter wilde het, als van het uiterste gewigt, in handen eener Personeele Commissie gesteld hebben. Het besluit viel daar toe gereedlyk, en werden tot dezelve benoemd de Burgers Lublink, Reyns, Sypkens, Floh, Colmschate, de Beveren, Pasteur en Branger.

De Commissie brengt een Verslag uit.

Dit achttal zo wel uit onderscheidene Gewesten gekoozen, als uit Mannen van verschillende Godsdienstbelydenissen bestaande, hadt, op den eersten van Hooimaand, een Verslag in gereedheid. De eerstbenoemde bragt het uit. Hoe zeer het, en van wegen het opstel zelve, en om 't geen daar over vervolgens voorviel, eene geheele plaatzing zou verdienen, moeten wy ons, ter oorzaake van

de

Tischbein, pinx. R. Vinkeles, sculp.

de uitgebreidheid, tot de opgave der hoofdbyzonderheden bepaalen. CI. BOEK. 1796.

Eenige aanmerkingen op het Voorstel zelve, en wel byzonder op de woorden *Godsdienst* en *Heerschenden Godsdienst*, (waar mede de Voorsteller zeker de *Bevoorregte Kerk* hier te Lande bedoeld hadt,) maaken den aanhef uit; gevolgd van eene breede uitwyding over de voordeelen van den Godsdienst in 't algemeen, en voor den Staat in 't byzonder, als mede de verpligting des Bestuurs om denzelven te beschermen. —— Dan daar op wordt, met leevendige verwen, afgemaald het ongerymde, onverstandige, en schadelyke der Bevoorregting van het eene Kerkgenootschap boven het ander, en de bemoeyjing van het Landsbestuur, met Kerkelyke zaaken. Spreekende voorbeelden, uit 's Lands jongste Geschiedenissen, staaven de bygebragte stelling. —— Wel was, by de Omwenteling de Kerk van den Staat, gedeeltlyk gescheiden; maar niet geheel; des ontbrak nog veel, 't geen egter behoorde daargesteld te worden; zodanig dat het Gereformeerde Kerkgenootschap, even als alle andere, in deszelfs geheele onderhoud, vervolgens zou moeten voorzien. —— Geenzins laat het Verslag onopgemerkt, de groote, en, als 't ware, onoverkomelyke zwaarigheden, welke uit eene plotselinge daarstelling van die verandering, in eene volle uitgestrektheid, zouden voortvloeyen. —— Zwaarigheden zo groot, dat men bykans overhelde tot het

Hoofdzaaklyke inhoud van hetzelve.

II. BOEK. 1796.

het denkbeeld om het geheele Voorstel aan de Commissie tot de Staatsregeling te verzenden. — Doch de veelvuldige en gewigtige tegenbedenkingen, welke zich opdeeden tegen zulk eene overdragt deeden de Commissie daar van afzien. Gelyk men ook geen geschikt middel vondt in het aanstellen van Regters en Scheidsmannen in deeze zaak, onder den tytel van. *Commissie ter Afzondering van Kerk en Staat.* De omstandigheden, de reeds daar zynde woelingen, van Religiehaat, zo van den eenen als den anderen kant, maakten allen uitstel ongeraaden. Het vuur van oneenigheid werd hier door onkunde, daar door baatzugtige Geestlyken, en elders door terging en ouden wrok aangeblaazen, sloeg woedend voort, en was niet ligtlyk te blusschen. Hier was een troep *Roomsch Catholyken*, die zich met geweld, als eigen Regter, van een Kerk der *Gereformeerden* meester maakte, en het regt der vergelding, op de onbescheidenste wyze, uitoefende; daar eene *Gereformeerde* Municipaliteit, die verarmde en uitgeputte *Roomschgezinden*, tot executie toe, vervolgde, om lasten op te brengen tot het onderhoud van Kerken en Gebouwen eener Gemeente, over wier Leden zy zich, met zo veel billykheids, beklaagden.

De geheele beschouwing van dit belangryk onderwerp, de overweeging van het ontoereikende aller andere redmiddelen, deedt deezen voorslag gebooren worden,

„ of

„ of de Nationaale Vergadering geliefde
„ te declareeren, dat, inhereerende haare
„ erkende verkleefdheid aan de beginze-
„ len van Vryheid en Gelykheid en de
„ Regten van den Mensch en Burger,
„ het haar gevoelen, wensch, begeerte
„ en bedoeling was, dat de Kerk voort-
„ aan zal blyven afgefcheiden van den
„ Staat, dat 'er voortaan geene *Heerfchen-*
„ *de Kerk*, in dit vrye *Nederland*, meer
„ zou zyn, dat dienvolgens, (onvermin-
„ derd het Regt van beweezen Eigen-
„ dom,) alle Octrooyen, en Privelegien,
„ welke zulk eene *Heerfchende Kerk* zou-
„ den kunnen begunftigen, zouden wor-
„ den afgefchaft; als mede, dat van dee-
„ ze Verklaaring en Gevoelen aan de
„ Hoogstgeconftitueerde Magten der on-
„ derfcheidene Gewesten, ten eerften, by
„ Aanfchryving, zou kennis gegeeven wor-
„ den; en daar by, (ter ftuiting zo wel
„ van alle reeds ontftaane ongeregeldhe-
„ den, als ter voorkoming van alle ver-
„ dere excesfen en vexatien) ten ernftig-
„ ften gerecommandeerd, zorge te draa-
„ gen, dat, in de byzondere Gewesten,
„ provifioneel, geenerleie maatregelen
„ zouden worden beraamd of vastgefteld,
„ waar door, in het ftuk van den Gods-
„ dienst, notabele veranderingen werden
„ ingevoerd, en daar door op de gene-
„ raale en eenvormige bepaalingen dien
„ aangaande van de Conftitutie van ge-
„ heel *Nederland* te wagten, geimpie-
„ teerd of geanticipeerd. Maar dat, in

„ te-

VI. BOEK. 1796.

IX. BOEK. 1796.

„ tegendeel, tot dien tyd toe, alles zou „ blyven in den tegenwoordigen staat, eg- „ ter met gelyke recommandatie om op alle „ klagten en bezwaaren van eenige Ge- „ zinte over zodanige vexatien en onre- „ delyke bepaalingen, als strydende met „ de erkende beginzelen van Gelyk- „ heid, behoorlyk agt te slaan, en daar „ in werklyk te voorzien, voor zo verre „ dit, zonder de aanstaande Grondwet „ voor uit te loopen, of tegen te werken, „ gevoeglyk kon geschieden (*)."

Aanmerking van LUBLINK by de overgave

Geen twyfel leedt het om een Verslag van die uitgestrektheid, over een onderwerp van zo veel aangelegenheids, te doen drukken, en de beraadslaaging daar over den tyd van veertien dagen uit te stellen. Een tyd van overweeging, van toerusting om den Voorsteller by te vallen, zich met het Verslag te vereenigen, 't zelve tegen te spreeken of nog andere middelen uit te denken, en voor te slaan. *Zulks* ontvloodt den opmerkenden geest des uitbrengers van het Verslag, den Burger LUBLINK niet, waarom hy, op den negentienden van Hooimaand, den dag ter nadere beraadslaaging bestemd, het woord eerst voerde; ten einde de Leden der Vergaderinge aan te maanen tot het spaarzaam gebruik van den kostbaaren Nationaalen tyd, en alle noodlooze en wydloopige ontwikkelingen voor te komen, en

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. bl. 204—274. Men vindt het mede in de *Jaarb. der Bat. Rep.* IX. D. bl. 37. enz.

en de Vergadering niet te maaken tot eene pleitzaal, waar in de Spreekers, elk om het zeerst, hunne talenten zouden kunnen ten toon spreiden. Ten deezen einde wilde hy alle breedvoerige ontvouwingen van bekende en algemeen erkende waarheden vermyd hebben. Als mede dat het niet noodzaaklyk was, tot bevestiging van het een of ander Stelzel, daadzaaken uit de oude Geschiedenis op te delven, of getuigenissen van gepleegd onregt, by de eene of de andere Party, in onze dagen, by te brengen. Veelvuldig ook waren de stukken tot dit onderwerp betrekkelyk, in het Verslag onaangeroerd en onbepaald gelaaten, en waar over men lang en breed zou kunnen handelen. Hadden zommigen zich toegerust, uitgewerkte stukken gereed gemaakt, 't was meermaalen veeler geval geweest, dat zy dezelve, om duchtige redenen, agter hielden. Tot de twee hoofdpunten, het Voorstel van den Burger Representant PLOOS VAN AMSTEL, de Afschaffing eener Bevoorregte Kerk, en de voorgedraagene Aanschryving aan de Geestlyke Besturen, wilde hy alles bepaald hebben.

IX. BOEK. 1796.

Lange en veelvuldige raadpleegingen over dit Verslag.

Weinig of geen ingang vondt dit verzoek. Zy, die zich toegerust hadden om te spreeken, oordeelden zich verpligt, deeze geleegenheid waar te neemen, om hunne begrippen over dit onderwerp, der Vergaderinge, in het breede, mede te deelen. Omtrent eene geheele maand hieldt,

by

CI. BOEK. 1796.

by afwisseling van de onmiddelyk noodige voorzieningen in andere stukken, dit Onderwerp de Vergadering, in gewoone en buitengewoone Zittingen, bezig. Meer dan veertig Leden bragten hun gevoelen uit. Eenigen deeden geheele Redenvoeringen, of Verhandelingen. Zommigen vereenigden zich geheel, of gedeeltlyk, met het Voorstel des Representants PLOOS VAN AMSTEL, en wilden 't zelve nader aan eene Commissie ter geregelde bewerkstelling en uitvoering overgeleverd hebben. — Anderen verklaarden zich meer voor het uitgebragt Verslag. Terwyl der beide Partyen, verre af waren van het in alle deelen ééns te zyn, en die dus onderverdeelingen uitmaakten.

Inhoud van de voordragt eeniger Spreekeren.

Met dit alles by te brengen zouden wy een geheel Boekdeel vullen (*). Dan wy mogen, om de gevoelens der Leden, en derzelver byzondere aanmerkingen, eenigzins te doen kennen, niet voorby, den hoofdinhoud van de voordragt dier veelvuldige Spreekeren kortlyk te schetzen. — De eerste aan het woord was de Representant BOSVELD. Zyns oordeels bezat de Vergadering geene magt om aan de Ge-

(*) *Een geheel Boekdeel*, dit is geene grootspraak. De Eerw. C. ROGGE, heeft eene *Volledige Verzameling van alle Stukken, betreffende de Affcheiding der Kerk van den Staat door de Nationaale Vergadering, representeerende het Volk van aan Nederland*, uitgegeven, 423. bl. in gr. 8vo beslaande; te *Leyden* by D. DU MORTIER en ZOON. 1796.

Gewestlyke Bestuuren, ten aanziene der Octroyen, iets gebiedend voor te schryven. Hy beweerde, dat de Kerk altoos van den Staat was afgescheiden geweest — dat 'er nimmer een *Heerschende Kerk* bestaan hadt, en dat, voor zo verre dezelve mogt bestaan hebben, zy reeds vernietigd was, door de opheffing van alle Uitsluitingen, betreffende de Ampten; dat de Octroyen niet konden afgeschaft worden, zonder vooraf te weeten, waar in zy bestonden. Desniettemin verklaarde hy zich voor de opheffing van alle Belastingen, ten behoeve van de Gereformeerden, door de anders denkende Gezindheden op te brengen; dan dat alles egter zo veel het met eene goede politie bestaanbaar was. Hy stemde voor de Aanschryving overeenkomstig het *Verslag*; met voordragt om eene Commissie te benoemen tot het ontwerpen van een Plan, strekkende om de Kerklyke Zaken, op eenen redelyken voet, te schikken. — NOLET en GUILJE hielden zich volkomen aan het *Voorstel*, en verdeedigden 't zelve, met veel klems, tegen het Verslag. — SCHERMER beweerde de mogelykheid voor de Leden der Gereformeerde Kerke, om, zo wel als andere Gezindheden, in de kosten van hun eigen Eerdienst te voorzien, en tevens de noodzaaklykheid om eene meerdere Gelykheid in het Kerklyke in te voeren. Hy wilde eene Commissie benoemd hebben, om, zo spoedig mogelyk, de thans plaatsgrypende grieven

IX. BOEK.
—
1796.

XI. BOEK. 1796.

te herstellen. — VAN LANGE stemde, na zeer breedvoerige aanmerkingen over den voortduur der Jaarwedden van de Leeraaren en de Geestlyke Goederen, voor eene Commissie, om de noodwendigste gevolgen der Affcheiding van Kerk en Staat te onderzoeken, en bovenal wat de Regtvaardigheid, de Mensch- en Burgerliefde, ten aanziene van het onderhoud der thans in dienst zynde Leeraaren in de Gereformeerde Kerk voorschreeven; en om daar van, binnen het verloop van twee maanden, een Verslag uit te brengen. — MIDDERICH de gevoelens des *Voorstels*, met veel vuurs, beweerd hebbende, besloot, dat, zouden de aankondiging der overal bekend gemaakte Regten van den Mensch gelden; zouden Vryheid en Gelykheid niet in woorden bestaan; maar den Ingezetenen het daadlyk genot daar van worden toegekend, de Nationaale Vergadering verpligt was alles, wat daar tegen streedt, uit den weg te ruimen en te vernietigen. — BRANDS beweerde, dat overal nog, in het Godsdienstige, de grootste Ongelykheid heerschte, dat het doen ophouden daar van geen uitstel leedt, dat het niet mogt, niet kon verzonden worden na de Constitutie. Hy vereenigde zich dus deels met het *Voorstel*; deels met het *Verslag*, in zo verre het daar mede overeenstemde; deels met de Leden, die voor eene Commissie ter daadlyke uitvoering, hun raadslag uitgebragt hadden. — NIEUHOFF pleitte sterk voor de hoogste om-

omzigtigheid in het behandelen deezes onderwerps, daar de Vergadering de magt niet hadt om dit stuk beslissend af te doen; wilde het tot de Constitutie verzonden hebben; hoewel hy, instemmende met het beginzel der Afscheiding van Kerk en Staat, 'er zich zeer voor verklaarde, dat 'er eenige voorbereidende maatregelen door de Vergadering genomen wierden.

III. BOEK. 1796.

By het hervatten der Raadpleegingen over dit onderwerp bragt de Voorzitter DE KEMPENAAR, die DE BEVEREN inmiddels was opgevolgd, in 't midden, dat, daar nog een aantal Leden het woord gevraagd hadden, de Burger DE GRAAF een stuk hadt willen voorstellen tot vereeniging der verschillende gevoelens strekkende. Dit vondt by eenigen ingang; ook by den Burger KANTELAAR, die aan het woord was; doch BOSCH oordeelde het in 't midden brengen eens Bemiddelenden Voorstels als niet te pas komende, en wilde elk by het hem gegeeven woord gehandhaafd hebben. KANTELAAR beklom daar op het Spreekgestoelte, en verdeedigde, in een uitgewerkt Vertoog, de Regten der Vryheid en Gelykheid in het Kerklyke; maalde af wat 'er reeds ter Afscheiding van Kerk en Staat gedaan was, en wat des nog te doen stondt. Naa het aanwyzen van de grenzen binnen welken de magt der Vergadering, zyns bedunkens, bepaald was, toonde hy, wat zy, in dit geval, kon verrigten, en diensvolgens wat hy voor een rondgaanden Brie-

Een bemiddelend voorstel niet aangehoord. Verdere Spreekers.

CI. BOEK. 1796. ve aan de Gewesten, ter aanmaaninge om zodanige bezwaaren, uit de voormaalige Vereeniging van Kerk en Staat voortvloeijende, welker opheffing geene algemeene Hervorming van de geheele Staatsinrichting veronderstelde, weg te neemen.

Bosch, die zo zeer op het houden van het gegeeven woord gestaan hadt, bediende 'er zich van, en verdeedigde het *Voorstel* tegen eenige bedenkingen in het *Verslag*. By het vermelden wat voor de Vergadering in deezen te doen stondt, gaf hy als het ontwerp eens Besluits op. De werklyke Afscheiding van Kerk en Staat. — Een Commissie tot onderzoek om dit Besluit, op de beste wyze, in werking te brengen — en eindelyk de daadlyke vernietiging van alle Plakaaten en Octroyen, die nog verdrukking ademden van het eene Kerkgenootschap ten opzigte van het andere. — Van Reiswyk stemde hoofdzaaklyk met den voorigen Spreeker overeen; doch wilde dat de Vergadering de beste middelen zou daarstellen, waar door ieder Kerkgenootschap in de kosten van zynen byzonderen Eerdienst zou kunnen voorzien, zonder dat hier toe, onder eenig voorwendzel, Landspenningen zouden gebruikt worden. — De la Court liet zich, naa het geluk deezer tyden voor Godsdienstvryheid afgeschetst en op het Verslag eene en andere aanmerking gemaakt te hebben, wel byzonder het lot betreffende der Leeraaren van hunne Lands Jaarwedden verstooken, breedst van alle

Spree-

Spreekers uit over de voordeelen, welke het Land zou trekken, uit het Nationaal verklaaren der Geestlyke Goederen, en het ophouden van het bezoldigen der Leeraaren. Zyn voorstel onderscheidde zich van alle de andere daar in, dat hy, by den rondgaanden Brieve, aan de Gewesten, eene opgave begeerde van de Kerklyke Bezwaaren, als mede een Staat van de Geestlyke Goederen, voor zo verre dezelve nog niet aan den Lande vervallen waren; en voorts eene Commissie tot onderzoek dier beide stukken, om der Vergaderinge voor te lichten. —— De zeer breedvoerige Raadslag van Aninck behelsde eene wederlegging van het *Verslag*, ten opzigte van veele zwaarigheden bygebragt tegen de daadlyke Afscheiding van Kerk en Staat in haare volle uitgestrektheid, en drong, op het beginzel van Gelykheid en Regtvaardigheid, ten sterksten aan, dat alle bevoorregting van het eene Kerkgenootschap boven 't andere, met welk eene naam die voorregten mogten bestempeld weezen, ten spoedigsten, zou vernietigd worden. —— Lockhorst verschilde veel van den laatstgehoorden Spreeker; wel was hy voor de vernietiging der Octroyen en Privilegien; doch wilde tevens eene Commissie tot onderzoek hoe men de Scheiding van Kerk en Staat, zonder de minste onbillykheid, ten uitvoer zou brengen. De door hem bedoelde Commissie, aan geene tydsbepaaling verbonden, zou hunne denkbeelden der

IX. BOEK. —— 1796.

Vergaderinge mededeelen, die des het noodige gebruik zou maaken; terwyl, staande dien tyd, alles, in de byzondere Gewesten, op den ouden voet, zou gelaaten worden. — Meer met ANNINCK instemmende was de voordragt van VAN HOOFF, die, op zyn vuurigen trant, zich liet hooren over de noodzaaklykheid, dat de Godsdienst van den Staat en de Staatkunde, voor eeuwig, werd afgescheiden. Onverwyld moest zulks geschieden; de zwaarigheden, hier omtrent in het *Verslag*, bygebragt, zogt hy uit den weg te ruimen. Zyn Voorstel onderscheidde zich grootendeels van alle anderen, door het beweeren, dat de Magt en het Gezag van alle Kerklyke Lichaamen zich binnen de muuren hunner Tempelen zou bepaalen; dat de hand der Natie op alle Geestlyke Goederen zou gelegd, en aan de Kerklyken, tot schavergoeding, een inkomen zou bezorgd worden, tot dat eene Commissie in alles nader hadt voorzien.

SCHIMMELPENNINCK onderscheidde zich door een manlyke voordragt, waar in hy, over dit onderwerp, zo zogt te spreeken, dat hy zynen Committenten te raade mogt geeven onder welk eene Gezindheid men hem te rangschikken hadt, 't geen het geval zeker niet was van veelen die vóór en na hem het Spreekgestoelte, te deezer gelegenheid, betraden: hy sprak als Staatsman en Wysgeer. Zyn Voorstel kwam hier op neder, dat de Gewesten zouden aangeschreeven worden om alle Privilegien

en Octroyen daadlyk te doen ophouden, en alle daar uit voortvloeijende executiën op te schorten; dat door de Gewesten, of door de Vergadering buiten zich, Commissiën zouden benoemd worden om alle Bezwaaren der Kerkgenootschappen, van de dus lang geheerscht hebbende Kerk onderscheiden op te neemen, naauwkeurig in derzelver aart en omstandigheden te onderzoeken, en de middelen, tot een spoedig en grondig herstel, aan te wyzen; en aan den anderen kant, tevens op te geeven op welke eene wyze zodanige geëvenredigde Schadeloosstellingen voor de Dienaaren of Beampten van de geweezene Heerschende Kerk zouden kunnen worden uitgevonden, als met Billykheid en Regtvaardigheid strookten; ten einde de gevolgen der Omwentelinge niet voor een gedeelte der Vaderlanderen heuchelyk en voor het ander gedeelte bitter mogten worden; maar, integendeel, de Omwenteling haare grootste kragt, in duurzaamheid en eene algemeene tevredenheid, mogt vinden. — NUHOUT VAN DER VEEN kwam, na ten voordeele van het *Voorstel* zich uitgelaaten te hebben, tot een besluit eenigzins gelykende op dat van SCHIMMELPENNINCK. — MOLENGRAAF wedersprak in 't breede het *Verslag*, en liet zich byzonder uit om het harde, gelegen in het doen ophouden van de Jaarwedden der Leeraaren, ten koste van den Lande, weg te neemen.

IX. BOEK. 1796.

II. BOEK.	
1796. Ploos van Amstels voorstel om een einde aan de raadslagen te maaken, vindt geen ingang.	

Naa zo veel voor-, tegen- en tusschenspraaks hadt nog een aantal Leden het woord. Ploos van Amstel bragt in 't midden, dat hy vermoedde, door een voorstel op dit onderwerp, veelligt aan alle verdere raadpleegingen een einde te zullen kunnen maaken. Het gevoelen van een enkel Lid, dat men inmiddels het nader Voorstel door Ploos van Amstel aangeduid, zou kunnen hooren, vondt geen ingang, en de neiging der geenen, die tot nog geen gebruik van 't gekreegen woord gemaakt hadden, ontdekte zich zo sterk, dat de Voorzitter niet kon nalaaten hun daar by te handhaaven. Nogthans viel op zyn aandrang het besluit, om, in eene buitengewoone zitting van vier uuren, dien eigen avond, de zaak voort te zetten, en 's volgenden daags af te doen.

Verdere Vertoogen.

De Representant Bacot, niet gewoon kort te weezen, onderzogt breedvoerig, in welk een zin het te verstaan was, dat in den Burgerstaat, geene bevoorregte Kerk bestaan mogt; voorts in hoe verre het noodig was, dat een Besluit der Nationaale Vergadering zulks vastselde, en eindelyk hoe men de daadlyke uitvoering van dit laatste verder, op de geschikste wyze, zou moeten voltooijen. Ten deezen aanziene stemde hy voor eenen opwekkenden Brief aan de Gewestlyke Bestuuren, strekkende tot het vernietigen van alle overblyfzelen der Kerklyke bevoorregtingen. Meer byzonder noemde hy op, het

ge-

gebruik van den *Heidelbergschen Catechismus*, zelfs op de *Latynsche* Schoolen; de Strafwetten op de Schending van den Zondag; de onderdrukking van de Vryheid der Drukperse, de verordeningen op de Huwelyken. — AUFFMORT onderscheidde zyn voordragt, door, op eene klemmende wyze, aan te toonen, dat het plaatshebbend onderwys der Jeugd, de hoofdbron was waar uit Secten-haat, en Kerklyke Overheersching, voortvloeide. Hy voegde zich by de Leden, die voor de Scheiding van Kerk en Staat, in den uitgestrekten zin, gestemd hadden, en wat de wyze van uitvoering betrof, by SCHIMMELPENNINCK. Inzonderheid drong hy, overeenkomstig met de in den aanhef beweerde stelling, aan, dat, hoedanig een besluit in deezen ook mogt genomen worden, dit besluit tog geenen invloed altoos moest hebben op de regeling van het Openbaar Onderwys, dat men het Schoolweezen nimmer als een toevoegzel van het Kerkweezen; maar alleen als aan het Staatsbestuur staande, moest beschouwen. — VALCKENAER's raadslag onderscheidde zich door veele byzonderheden. Hy stelde eene Commissie voor, die, binnen veertien dagen, een verslag uitbragt, welke Voorregten daadlyk konden worden opgeheeven — dat de zorg voor het Onderwys der Jeugd, als mede de Onderstand der Armen, voor eerst, op den ouden voet, zouden blyven — dat de onderscheide Gewesten zouden aangemaand

II. BOEK. 1796. worden, om, door byzonder daar toe aangestelde Persoonen, onderzoek te doen op de Fondsen van de Jaarwedden der Leeraaren, als mede hoe, in derzelver bestaan, buiten bezwaar van den Lande, te voorzien, en waar uit de onderstandgelden aan de Schoolen, en de Behoeftigen zouden kunnen gevonden worden. Van den eersten van Wynmaand deezes Jaars, zouden, zyns bedunkens, de Jaargelden nog een geheel Jaar vol uit, en het volgende drie vierde gedeelte, betaald, en zo 's jaarlyks één vierde verminderende, eindelyk met de betaaling uit 's Lands kas geheel opgehouden zou worden. Intusschen wilde hy het draagen van Onderscheidingstekens buiten de Kerkgebouwen, en het gebruik van Godsdienstige Leerboeken, op de Schoolen, verboden hebben.

Twee der Leden van de Commissie tot het uitbrengen van het Verslag traden voor; eerst de Representant FLOH, die, op eene zedige wyze, het *Verslag* verdeedigde, byzonder daar in, dat men zich by *wenschen* bepaald hadt, daar hy zogt aan te toonen, dat een *stellig Besluit*, by gebrek aan magt ter uitvoering, in het weezen der zaake, niets van dien *wensch* verschilde. Voorts rangschikte hy zich by de zodanigen, die SCHIMMELPENNINCK volgden, ten opzigte van de voorgestelde Gewestlyke Commissien, en van de Commissie uit de Vergadering. — Zyn Medeuitbrenger des Verslags SYPKENS, drong 't zelve nader aan; en verklaar-

klaarde zich sterk tegen het nationaliseeren der Geestlyke Goederen. Dan, hoe zeer zich met het slot des *Verslags* vereenigende, droeg hy eene verandering in 't zelve vóór, hier op nederkomende, dat de Vergadering zou verklaaren, dat zy den Godsdienst wilde handhaaven en beschermen, en dat de bedoelde Afscheiding van Kerk en Staat, bepaald in dien zin zou verstaan worden, als alleen de Kerklyke Bevoorregting uitsluitende.

XCI. BOEK. 1796.

Van Lamsweerde merkte op, dat *Neerlands* Volk de Leden der Vergadering niet gekoozen hadt om de eene of andere Godsdienstige Gezindheid byzonder te beschermen, noch om de eene of andere, in haare onwettige en ten onregte aangemaatigde bezittingen, te handhaaven, zulks zou strekken om de treurige tooneelen van een Godsdienst-oorlog weder open te schuiven: te deezer oorzaake kon niet te passe komen wat te vooren onbillyk en onregtvaardig was; even min wat oud gebruik en bezit geweest was. De Leden waren opgeroepen om voor het Nationaal Belang te zorgen, en naauwkeurig na te zien of alles wel grondig met de Opperste Wet van Vryheid en Gelykheid overeenkwam; de ontdekte tegenstrydigheden hadt de Vergadering, zo spoedig mogelyk, te herstellen en te verbeteren. — Hy erkende met het *Verslag*, dat 'er zich groote moeilykheden opdeeden; doch hy oordeelde ze niet onoverkomelyk. Veele zaken konden, zonder eenige verwarring,

III. BOEK. 1796.

ring; en zeker zonder het werk der Constitutie vooruit te loopen, veranderd en te regt gebragt worden. Hy was voor de Aanschryving; het bepaalen van de Jaarwedden, en wat daar aan vast was, wilde hy uitgesteld hebben.

BRANDS tragtte, by het hervatten der raadpleegingen, dezelve wederom af te breeken: dewyl de Leden, die reeds hunne raadslagen hadden uitgebragt, in zekere punten, eenstemmig geweest zynde, zommigen reeds Ontwerpen van Decreeten gevormd hadden. Deezer voorleezing verzogt hy. Doch op de aanmerking, door TEDING VAN BERKHOUT in 't midden gebragt, dat de Stoffe zo gewigtig van aart was, dat de Natie wel mogt weeten hoe de Leden hier omtrent dagten, werd het stuk voortgezet. — De Representant BOELAART sprak tot lof van het uitgebragt *Verslag*, en stemde 'er volmaakt in. Hy wilde dat men het beginzel, daar zal voortaan geen Heerschende Kerk meer plaats hebben, in een Besluit veranderde, en dat de verdere bepaalingen, daar uit voortvloeijende, en de tyd wanneer, slegts nog een weinig verschoven wierden: immers tot dien tyd dat de Commissie tot het Plan der Staatsregeling, 't zelve ter Vergadering zou hebben ingebragt. De grond van dit uitstel vondt hy in het tydsverloop noodig om de maatregelen, door anderen voorgesteld, in werking te brengen, en den uitslag daar van te vernee-men. — Hy vondt geen Medestemmer

in

en GEVERS, die zich voegde by SCHIMMELPENNINCK, wiens Voorstel hy omhelsde, alleen met deeze eenige verandering, dat de te benoemene Commissie uit Leden der Nationaale Vergadering zou bestaan, en niet Gewestlyk benoemd worden. en BOER. 1796.

VREEDE, aan de Spreekbeurt genaderd, wilde, om de Stelling, dat de Kerk van den Staat moest gescheiden worden, te beweeren, geen gruwelen ophaalen, door deeze booze vereeniging, in vroegere Eeuwen, voortgebragt, dan hy hangt dit tafereel op van naderby zynde voorwerpen. „ Hier ziet men door den Staat „ gesalarieerde Geestlyken, trotsch op de „ uitsluitende Voorregten en de Bescher„ming, die zy genieten, veel al de „ heerschzugt met domheid vergezeld, „ ter staarende oogen uitschitteren! Hier „ ziet men de Waarheid door Gezag be„ paald, en haare nooit te beperken ont„ wikkeling en voortgang, stout besloo„ ten binnen de enge grenzen van For„ mulieren, die door het zwaard bewaakt „ worden. Hier ziet men den eenen Bur„ ger boven den anderen tot Ampten en „ Waardigheden verheeven, of uitgesloo„ ten — niet naar de eeuwig billyke re„ gelmaat van derzelver verschillende ver„ diensten; maar om hunne toestemming „ aan of verwerping van eenige Leerstel„ lingen, die door geene Oppermagt kun„ nen onderzogt, of veel min beslischt „ worden! Hier wordt de huichelary liet

„ mid-

α. BOEK. 1796.

„ middel om fortuin te maaken! Hier „ wordt 's Lands geld eenzydig uitgegee- „ ven, en tot een oogmerk gespild, waar „ toe het niet mogt geheeven worden! „ Hier vervangt het geweld de eeuwige „ voorschriften der Regtvaardigheid! Hier „ staat vervolging en onderdrukking aan „ de orde van den dag! Hier wordt de „ Vryheid vertrapt en de Gelykheid met „ den voet getreeden en de Broederschap „ verwisseld in verwydering, haat, en „ onverzoenbaare krakeelen." — Hy beweerde, met veel klems, dat, door het aanneemen en erkennen van de beginzelen der Omwenteling, op den vierden van Lentemaand MDCCXCV door hun Hoog Mogenden, alle Kerklyke Bevoorregting reeds vernietigd was — dat het Reglement op de Nationaale Vergadering, geen hinderpaal was, om dit Staatsbesluit daadlyk ten uitvoer te brengen, de magt daar toe behoorde aan de Vergadering — onvoegelyk en verderflyk keurde hy dit te verschuiven tot het Tydperk der Constitutie — stellig en zeer nadruklyk verklaarde hy zich tegen de bezoldiging der Kerklyke Amptenaaren uit 's Lands kas. Op deeze gronden wilde hy een Besluit daar toe genomen hebben om alle Kerklyke Bevoorregting werklyk te doen ophouden, en tevens eene Commissie benoemd ter daadlyke volvoering hier van.

Uit den mond des Representants VAN HAMELSVELD, wiens geheele aanleg, wiens gewoone arbeid, zo veel betrekkings hadt

op

op het thans behandeld wordend voorwerp, hadt men zeker een breed Vertoog te wagten; dan hy verklaarde kort te zullen weezen, en zyn voorneemen om te spreeken „ niet als Lid van het een of „ ander Kerkgenootschap; maar als Ver- „ tegenwoordiger des gantschen *Bataaf-* „ *schen* Volks, de waare denkbeelden van „ Eenheid en Ondeelbaarheid volgen- „ de." — „ Trouwens," voegde hy 'er nevens, „ zedert jaaren liet ik my zo min „ zwenken door de Besluiten van het „ *Dordrechtsche Synode*, waar de invloed „ der Staatspartyen zo zigtbaar was, als „ door de magtspreuken der *Trentsche* „ Kerkvergadering, op welke men den „ geest van *Rome* ontving en volgde." Naa een onderscheide voordragt, welke Voorregten tot nog aan de Gereformeerde Kerk geschonken konden en behoorden afgeschaft te worden, droeg hy het ontwerp eens Besluits voor, strekkende om de affchaffing eeniger bevoorregtingen daar te stellen; maar tevens om op middelen bedagt te zyn, die de Regten der Geestlykheid van den eenen, en de Geestlyke Goederen van den anderen kant, verzekerden.

QUESNEL sprak zeer kort, gaf wenken van nog daadlyk plaatsgrypende verdrukkingen der *Roomschgezinden*, wilde eene Commisfie tot teregtbrenging en daarstelling van alles wat voortvloeide uit de beslootene Affcheiding van Kerk en Staat benoemd hebben; met byzondere aanbe-

vee-

CI. BOEK. 1796.

veeling van zorge voor de thans in dienst zynde Leeraaren. — Zubli schetste de tot nog plaats gehad hebbende Ongelykheid, die hy wilde geweerd; doch tevens zorg gedraagen hebben, dat geene andere Ongelykheid daar uit gebooren werd; wanneer men, door een overhaast Besluit, de traanen van den eenen droogde, en die van anderen deedt ontspringen. Hy hieldt zich aan 't Besluit des *Verslags*, en kon zich voorts wel voegen by het voorgedraagene door den Burger Sypkens. — Branger stemde met het Verslag niet volkomen in; en besloot zyn voordragt met de aanmerking, „ wy mogen geen overblyfzels van verdrukking langer dulden; „ dezelve moeten, ten spoedigsten, ophouden; het handhaaven der Vryheid en „ Gelykheid moet onze pligt, en het geluk des geheelen *Nederlandschen* Volks „ ons doel, onze verwagting, en onze eenige wellust zyn."

Reyns, een der Uitbrengeren des *Verslags*, vondt zich voornaamlyk opgewekt om te spreeken; dewyl hy met hetzelve in allen deele niet instemde, wel byzonder met dat gedeelte, om in den tusschentyd, alles in den staat waar in het was, te laaten blyven. Hy stemde overeen met de Representant Vreede. — Verster hieldt zich aan 't Besluit des *Verslags*, en het nader uitgebragte van Zubli. — Cau oordeelde dat dit stuk niet aan de Tusschenregeering der Nationaale Vergadering behoorde: met dit alles deedt hy hul-

hulde aan 't *Verslag*. Eene Commissie wilde hy benoemd hebben door de Vergadering, maar niet uit de Vergadering, en voorts dat men het Voorstel van den Burger Representant PLOOS VAN AMSTEL in handen stelde van de Leden tot het Plan van Staatsregeling. OL. BOEK. 1796.

Anders dagt de Representant BICKER over dit Voorstel dan CAU. Hy ving aan met PLOOS VAN AMSTEL dank te zeggen, die door 't zelve „ gelegenheid „ gegeeven hadt om door daadzaaken te „ toonen, dat de aangenomene Spreuk, „ *Gelykheid* en *Broederschap*, niet meer in „ ydele klanken bestondt;" hy voer voort met de Uitbrengers des Verslags zynen dank te betuigen. Verder strekte zyn Vertoog om de verpligting aan te toonen welke op het Bestuur rustte, om de zaak van den Godsdienst te handhaaven, met bewaaring van de zuiverste Gelykheid, paste dit byzonder toe op de Opvoeding der Jeugd. In 't hoofdzaaklyke vereenigde hy zich met den Burger SCHIMMELPENNINCK. —— JANSSEN hadt een ander inzien op dit stuk, zyns oordeels was de Heerschende Kerk reeds vernietigd, en waren 'er nog alleen overgebleeven eenige gevolgen dier oude Bevoorregting; de daadlyk drukkende wilde hy terstond geweerd, en ten opzigte van de overige, die als strydig met de Gelykheid beschouwd werden, niet, dan naa rypen raade, gehandeld hebben.

CL. BOEK. 1796.

De Repręsentant DE MIST onderscheidde zich door de voortduuring van de nog plaatshebbende bevoorregtingen te bepleiten. Hy kantte zich wel aan tegen alle bevoorregting van zeker Kerkgenootschap, of invloed van den Staat op zaaken van den Godsdienst, in een nieuw op te richten Gemeenebest; dan, den toestand der *Nederlandsche* Republiek in aanmerking neemende, keurde hy het hoogst onvoorzigtig en onregtvaardig alle de gevolgen van het stelzel eener Bevoorregte Kerk plotseling weg te neemen. De korte voortduuring van ongelykheden, waar onder zommigen twee eeuwen gezugt hadden, kon, zyns inziens, geen bezwaar opleveren. Hy wilde, dat de Vergadering zou verklaaren, dat zy in het afgetrokkene, alle Bevoorregting of Heerschappy van eenig Kerkgenootschap, als strydig met de eeuwige Beginzels van Gelykheid beschouwende, dan tevens gevoelende, dat de Staat geene inzage mag hebben op de bepaaling van Kerklyke Leerstelzels — bereid was alle Kerklyke Bevoorregting te doen opheffen, en ten dien einde alle Gewestlyke Magten zou aanschryven, om, zo spoedig doenlyk, alle persooneele Belastingen, ten behoeve van het Hervormd Kerkgenootschap te te doen ophouden, de Regtsvorderingen te vernietigen, en inmiddels de belanghebbende schadeloos te stellen, tot eene nadere voorziening op dit stuk. Eindelyk wilde hy eene Persooneele Commissie be-

benoemd hebben, tot onderzoek van al het overige, en der Vergaderinge deswegen een plan van algemeene schikkingen aan te bieden.

CI. BOEK. 1796.

VAN LEEUWEN voegde zich in een uitgebreid Vertoog aan de zyde der zodanigen, die deeze zaak, met alle mogelyke voorzigtigheid en bedagtzaamheid, en tevens met inagtneeming van de regelen eener strikte Regtvaardigheid, omtrent Eigendommen zo wel als die van Gelykheid en Broederschap wilden behandeld hebben.

De Voorzitter riep den Representant TEDING VAN BERKHOUT op tot het uitbrengen zyns raadslags. Hem was vergeeten het vraagen des woords. Kort was zyn taal; meest stemde hy zamen met den Burger SYPKENS.

Einde deezer Onderhandelingen.

De Voorsteller zelve PLOOS VAN AMSTEL was aan de Spreekbeurt; doch verklaarde daar van wel te willen afstaan, te meer dewyl de geest der Vergaderinge daar heen scheen te loopen, om met het Beginzel, in zyn Voorstel vervat, in te stemmen. Vernomen hebbende dat de Voorzitter een Ontwerp eens Besluits in gereedheid hadt, wilde hy zulks wel afwagten. —— Dit was ook LUBLINKS gevoelen.

Aanmerking over zommige Spreekers.

Terwyl wy de uitgebragte raadslagen, hier zeer verkort opgegeeven, nagingen, kon het zich voor ons niet verbergen, hoe de Spreekers, schoon in de groote hoofdzaak zamenstemmende, egter, wat de uitvoering betrof, wyd van een liepen.

II. BOEK. 1796. Men kan in zommigen den Aankleever van eenen Godsdienst Aanhang, en den Volksvertegenwoordiger, kennelyk onderscheiden. Niet ongepast was eene aanmerking van den Representant REYNS in 't midden gebragt over de handelwyze eeniger Spreekeren. „ Het Stuk, thans „ het onderwerp der Overweeginge, is „ door de redelyke Vertoogen onzer bes„ te Redenaaren zo volmaakt behandeld, „ dat de bronnen der redeneerkunde tot „ den bodem zyn uitgeput; ja, Burgers „ Representanten! *eenige weinige Leden* „ deezer Vergadering hebben zeer heer„ lyk gebruik weeten te maaken van ze„ kere figuur der Redeneerkunde, by de „ *Latynen* genoemd *Preteritio*, in onze „ Moedertaal, *Voorbygang*. De een gaat „ voorby alle de knevelaryen, die de „ *Heerschende Kerk* de *Dissenters* heeft aan„ gedaan; de ander wil niet aanmerken, „ onder wat drukkende lasten de *Dissen„ ters* hebben moeten zugten nu twee „ Eeuwen lang; de derde gaat voorby „ de gruweldaaden die een bloeddorstige „ ALVA verrigt heeft; een vierde wil „ stilzwygen van de gruwelen van VAR„ GAS; de laatste wil niet aanstippen de „ berugte Bruiloft van *Parys*. — Zyn „ nu alle zodanige redenkavelingen be„ kwaam om de waare zo hoognoodige „ Broederschap te bewerken? Laat alle „ deeze haatlykheden daar, of schrapt „ aan het hoofd der Decreeten door het „ woord *Broederschap*. Schoone *Broeder-*

„ *schap*,

„ *schap* die door onderlinge verwytingen „ moet bewerkt worden. Veel nader stap „ zullen wy tot dezelve doen, wanneer „ wy onze onderlinge zwakheden met „ den mantel der Liefde bedekken, en „ tragten door ons voorbeeld wat nog „ onder het Volk verdeeld is, te hee- „ len (*)."

VI. BOEK. 1796.

Aanmerking de Spreekers in 't algemeen betreffende.

Gelukkig dat deeze aanmerking slegts *weinigen* betreft. Gelukkig dat by de meesten eene kennelyke zugt doorstraalde om zich, ten aanziene van dit stuk, als verlichte en door den geest der Broederliefde gedreeven *Christenen*, zo wel als Wysgeeren en Staatsmannen, voor te doen, dit strekt hun, dit het Volk door hun vertegenwoordigd, tot eere. „ Zo ooit," mogen wy den Eerw. ROGGE naaschryven, „ hier in hebben de Leden der Nationaale Vergadering de keuze op hun „ gevallen, geregtvaardigd; daar zy, dit „ teder en kiesch onderwerp, waar in zeker ieder hunner persoonlyk het hoogste belang stelde, met eene onzydigheid, gematigdheid, voorzigtigheid en „ wysheid behandeld hebben, die hunnen „ verlichten Geest, hunne gezonde Staatkunde, even als hunnen eerbied voor „ den Godsdienst, de grootste eer aandoet. Wy zeggen dan niet te veel, „ wanneer wy verzekeren, dat zy zich, „ door deezen hunnen loflyken arbeid, „ eenen onverganglyken Eerzuil gesticht „ heb-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 511.

VI. BOEK. 1796. „ hebben, die hunnen roem tot de laatere Naakomelingschap zal overbrengen (*).”

Het Ontwerp en Besluit van DE KEMPENAAR ingediend; Het ontworpen Besluit van den Voorzitter DE KEMPENAAR, uit de ingebragte raadslagen opgemaakt, deelde hy der Vergaderinge mede. Genoeg byvals vondt dit stuk om zommigen te doen betuigen, dat het den geest der Vergaderinge zo zeer bevatte, dat zy 'er zich mede konden vereenigen. Anderen maakten eenige aanmerkingen. Het gevolg was, dat men bepaalde 't zelve te doen drukken en nader te overweegen (†).

Last tot een nader Ontwerp eens Besluits. By deeze overweegingen kon het niet uitblyven in aanmerking te neemen, de stukken zo door de Kerkenraaden der *Nederduitsche* Hervormde Gemeente in het *Sticht*,

(*) C. ROGGE Voorreden tot de *Volledige Verzameling van alle Stukken betreffende de Afzondering der Kerk van den Staat, door de Nationaale Vergadering representeerende het Volk van Nederland, uitgegeeven.* — Het was omtrent deezen tyd dat TEYLERS *Godgeleerd Genootschap* ten Prysvraag hadt opgehangen, *Mag en behoort het Burgerlyk Bestuur eenigen Invloed uit te oefenen op zaaken van Godsdienst? — zo ja, — van welken aart en uitgestrektheid behoort die Invloed te zyn?* De Antwoorden daar op ingekomen, zo het met den Gouden Eerprys bekroonde stuk van B. VAN REES, als de met een Zilveren Eermunte beschonkene van G. HESSELINK, R. FEITH en C. ROGGE, te vinden in het XVII. Deel der *Verhandelingen diens Genootschaps*, spreiden over dit onderwerp een zo schoon licht, dat wy niet mogten nalaaten de Leezers onzer *Vaderl. Hist.* daar aan te herinneren.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 521.

Sticht, als door den Raad der Gemeente der Stad *Utrecht* zelve, het Kerklyke betreffende, waar over by de Nationaale Vergadering gehandeld was, en die in handen eeniger Leden gesteld waren, om voor te komen, dat geen Gewestlyke Besluiten het Algemeene tegenwerkte. Verscheidene veranderingen, van meerder en minder aangelegenheids, werden in 't midden gebragt. Breedvoerigst waren die van VREEDE, van FLOH en BOSCH, die en Aanhangers en Tegenspreekers vonden. De Voorzitter met eere afgekomen zynde van zyn ontworpen Besluit, benoemde de Burgers HAHN, DE MIST, FLOH, BOSCH en KANTELAAR om een' nader Ontwerp te vervaardigen (*).

VIII. BOEK. 1796.

Onstuimigheid der Vergadering by de raadpleegingen daar over.

's Volgenden daags waren zy gereed met dit stuk (†). De gronden waar op het rustte, by den aanvange vermeld, droegen de algemeene goedkeuring en een staavend besluit weg; doch wanneer, op 't verzoek van eenige Leden alle de Artykelen afzonderlyk geleezen en in omvraage gebragt wierden, was die eenstemmigheid verre te zoeken. De driften werden dermaate gaande, dat eenige Leden gelyktydig spraaken, en de Voorzitter het noodig vondt de orde der Vergadering in te roepen. De geschillen over het luiden of niet luiden der Kerkklokken,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 533. 537. 546–548.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 553 enz.

II. BOEK. 1796. ken, schoon eenigzins heftig, haalden niet by die liepen over de Bezolding der Kerkleeraaren, wanneer de drift der strydende Partyen ten toppunte klom, en zo hoog, dat 'er eene algemeene beweeging en gisting in de Vergadering ontstondt, en het persooneele geenzins uitbleef. Zommigen wilden de woorden van het Besluit daar heenen stuuren, dat de mogelykheid van de voortduuring dier Betaaling, al ware het zelfs voor *alle* Kerklyken, zonder onderscheid, geheel vernietigd wierd. — Anderen wilden die mogelykheid ten minsten nog openlaaten. Het gevoelen der laatsten was, by hoofdlyke omvraage, waar toe de Voorzitter, te midden der ongestuimigheden, het eindelyk bragt, het gevoelen der Meerderheid (*).

Besluit ter Afscheiding van Kerk en Staat.

Het besluit zelve ter *Afscheiding van Kerk en Staat*, of liever tot het doen *ophouden eener Bevoorregte Kerk*, om 't welk daar te stellen zo veel te doen viel, is waardig hier geheel plaats te vinden — „ De „ Nationaale Vergadering, overweegen„ de, dat, offchoon geene Maatschappy „ kan blyven bestaan, veel min bloeijen, „ waar in de *Godsdienst* niet wordt geëer„ biedigd en beschermd, en *Deugd* en „ *Goede Zeden* niet worden bevorderd, de „ Affscheiding nogthans der *Kerk en Staat*, „ noodzaaklyk is in een Land, waar de „ waare Vryheid woonen zal; als mede „ dat eene *Heerschende* of *Bevoorregte Kerk*

„ lyn,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 558.

„ lynregt ſtrydig is, zelfs met de eerſte „ beginzelen van *Gelykheid*, waar op de „ waare Vryheid en Broederſchap zyn „ gebouwd — Overweegende verder, „ dat door de erkentenis en openlyke af- „ kondiging deezer Grondbeginzelen *de* „ *Kerk van den Staat reeds* weezenlyk af- „ geſcheiden is — Overweegende ein- „ delyk, dat niet met den zelfden ſpoed, „ noch op dezelfde wyze, alle de gevol- „ gen, uit de erkentenis dier Grondbe- „ ginzelen voortvloeijende, in werking „ gebragt kunnen worden, en het noo- „ dig is, dat eene Inrichting, die zo lang „ en diep in ons Land is ingeworteld „ geweest, en haare takken wyd en zyd „ heeft verſpreid, met veel bedaardheid „ en voorzigtigheid worde vernietigd, de- „ creteert

XX BOEK. 1796.

„ *Voor eerst*. 'Er kan of zal geen *Be-* „ *voorregte* of *Heerſchende Kerk* in *Neder-* „ *land* meer geduld worden.

„ *Ten tweeden*. Alle *Plakaaten* en *Reſo-* „ *lutien* der geweezen Staaten Generaal, „ uit het oude Stelzel der *Vereeniging van* „ *Kerk en Staat* gebooren, worden ge- „ houden voor vernietigd.

„ *Ten derden*. Geene Leeraars, of an- „ dere Kerklyke Beampten, van welk een „ Gezindheid ook, zullen zich voortaan, „ buiten derzelver Kerken, met eenig „ Onderſcheidings Teken in het openbaar „ mogen vertoonen; alle Godsdienſtige „ Plegtigheden zullen zich alleen bepaa- „ len binnen de muuren der Kerken of

VI. BOEK. 1796.

„ Bedehuizen; en geene Klokken zullen, „ ter aankondiging van Godsdienstoefeningen, meer mogen geluid worden.

„ *Ten vierden.* 'Er zal eene Persooneele „ Commissie, uit het midden deezer Vergadering, worden benoemd, welke de „ bezwaaren, die de gevolgen zyn van „ het oude Stelzel eener *Heerschende* of „ *Bevoorregte Kerk* overal zal opneemen „ en verzamelen — de middelen tot een „ radicaal Redres opgeeven — den oorsprong en tegenwoordigen staat van alle „ Goederen en Inkomsten van Kerken, „ Armenkassen, Diakonien, Wees- en „ Godshuizen — den toestand en inrichtingen der Hoogeschoolen, wat het „ *Theologische* betreft, opneemen — de „ Fondsen en wyze op welke de Leeraars „ der geweezen Heerschende Kerk, (wier „ onderhoud intusschen op dezelfde wyze, blyft voortduuren,) tot hier toe „ zyn bezoldigd geworden, naspooren, en „ aan de hand geeven derzelver bedenkingen, nopens de geschiktste wyze, „ op welken voortaan in het Onderhoud „ der Leeraaren en Kerklyke Beampten, „ zoude kunnen voorzien worden — de „ beste inrichtingen, die ter bevordering „ van de beschaaving en deugd der *Natie*, „ door den Staat zou kunnen worden ingevoerd, beraamen en opgeeven — „ in één woord, alle onderzoekingen „ in het werk stellen, en alle schikkingen ontwerpen, die de volkomenste „ Vernietiging van alle overblyfzelen

„ eener

„ eener *Bevoorregte* of *Heerschende Kerk*, — VI. BOEK. 1796.
„ en de invoering der volledigste Gelyk-
„ heid tusschen de Leden van alle Kerk-
„ genootschappen zal vereischen, en daar
„ van, zo spoedig mogelyk te deezer
„ Vergaderinge inbrengen een uitvoerig
„ *Rapport* en volledig *Ontwerp*;

„ *Ten vyfden*. Dien onverminderd, zal
„ aan de Hoogstgeconstitueerde Magten,
„ in de onderscheidene Gewesten, met en
„ benevens eene Copie van het tegen-
„ woordig Decreet worden afgezonden,
„ eene Circulaire Missive, houdende eene
„ allerkragtdaadigste aanmoediging, om
„ hulde te doen aan de bovengemelde
„ Grondbeginzelen, hunne Ingezetenen
„ door daadzaaken van derzelver erkente-
„ nis te overtuigen, en mitsdien, zo spoe-
„ dig mogelyk, opheffen, *alle* drukkende
„ en bezwaarende overblyfzels van het
„ oude stelzel eener *Heerschende Kerk*,
„ speciaal daadlyk intrekken en buiten ef-
„ fect te stellen zodanige *Provinciaale Pla-*
„ *kaaten* en *Octroyen*, die de Leden van
„ *alle* Kerkgenootschappen in *Nederland*
„ verpligten, om, ten behoeve van eene
„ *Bevoorregte Kerk*, persooneele belastin-
„ gen op te brengen, vooral om, ter-
„ stond naa de receptie deezer Missive,
„ te vernietigen alle *Procedures* van *Exe-*
„ *cutie*, hoe ook genaamd, welke, uit
„ kragt der voorzegde Plakaaten of Oc-
„ troyen, worden *gedirigeerd*; doch dien
„ onvermineerd, in staat te laaten, of
„ voor zo verre reeds daar van mogt af-

„ ge-

CI. BOEK. 1796.

„ geweeken zyn, in den voorigen staat „ te rug te brengen de wyze van Betaa„ ling der Bedienaaren van de geweezen „ *Heerschende Kerk* — en in één woord, „ alle die algemeene inrichtingen, waar „ van in het voorige Artykel is gesproo„ ken. En zullen dezelve Hoogstgecon„ stitueerde Magten worden verzogt, by „ Rescriptie, deezer Vergadering deswegen „ genoegzaame gerustftelling te doen ge„ worden."

Benoemde tot deeze zaak.

Tot de veel inhebbende taak, in het vierde Artykel begreepen, werden benoemd de Burgers ZUBLI, PLOOS VAN AMSTEL, DE BEVERREN, SCHIMMELPENNINCK, DE LA COURT, DE SITTER, HUGENPOOT, DE RAAD en SCHOONEGEVEL (*). — De Burgers KANTELAAR, VAN LANGEN, FLOH, LUBLINK en DE MIST kreegen last om onverwyld een Ontwerp des rondgaanden Briefs aan de Gewesten te vervaardigen.

Brief aan de onderscheidene Gewesten.

Zy volbragten denzelven. Te treffend en te ophelderend voor de Geschiedenis van dit Tydvak, te zeer strekkende tot wegneeming van verkeerde begrippen en misduidingen, is de aanhef van dit schryven, dan dat wy 'er geene plaats aan zouden inruimen. „ De Omwentelingen, die, „ zedert eenige jaaren, in de Regeerings„ vorm van onderscheiden Volken zyn „ voorgevallen, worden te vergeefsch „ door de vrienden der Slaaverny uitge- „ kree-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 554-558.

„ kreeten als het werk van een handvol „ Oproerigen. Hoe zeer zy, in derzelver beginzelen bezoedeld zyn door gebeurtenissen, die de gevolgen waren „ van de kwalyk bestuurde drift haarer „ min doorzigtige Voorstanderen, of van „ de snoode kunstgreepen haarer valsche „ Vrienden; de bedaarde en onpartydige „ Beschouwer miskent toch nimmer haaren edelen oorsprong, haar heilzaam „ doel. Neen! zy zyn het voortbrengzel „ niet van eenige enkele Persoonen! *Zy „ zyn het uitwerkzel der Verlichting en Beschaaving, de vrugt der Eeuwen en der „ Wysbegeerte; de dogters van die Godlyke „ Kunst, welke alles, wat het vernuft uitvorscht, met zo groote snelheid vermenigvuldigt, en voor de toekomende Geslachten „ bewaart. Het beginzel van dezelve lag in „ het hart van iedereen. De Dwaaling, het „ Despotismus, het Bygeloof, de Onkunde, „ verhinderden lang, dat het te voorschyn „ kwam. Maar, toen de toorts der Weetenschappen, der Kunsten en der Rede, die „ duisternissen verdreef, openbaarde het zich, „ verkreeg eene onverwinbaare kragt en ontstak in aller zielen de liefde tot Regtvaardigheid, Vryheid en Gelykheid.*

„ Natuurlyk, derhalven, moest een van „ de eerste gevolgen deezer Omwentelingen zyn, de vernietiging te voltooijen „ van dat verbond van onderdrukking, „ dat door Heerschzugt en Priesterlist gesmeed was! Reeds lang genoeg hadden die zamengezwoorenen de oogen

„ der

IX. BOEK. 1796.

„ der Volken zo jammerlyk verblind, dat „ zy, den Godsdienst met Godgeleerde „ Begrippen en uitwendige Plegtigheden „ verwarrende, aan de laatsten een ge- „ wigt hegten, hetwelk alleen aan den „ eersten toekwam. De blinddoek werd „ afgeligt, en welk een Leerstelzel nu „ ook een ieder voor zich mogt volgen, „ of met welke plegtigheden hy zynen „ God mogt dienen, alle braave Burgers „ werden Broeders, en erkenden elkan- „ deren gelyklyk geregtigd tot alle de „ voordeelen der Maatschappy.

„ Zodanig was de loop der Omwente- „ ling in *America*, zodanig was hy in „ *Frankryk*, zodanig moest hy by ons „ ook zyn. Reeds by den eersten dage- „ raad onzer Vryheid waren eenige der „ voorregten van het Kerkgenootschap, „ dat tot dus verre zo naauw aan den „ Staat verbonden geweest was, vernie- „ tigd, en eenige der bezwaaren van de „ andere Gezinten opgeheeven. Maar „ een Volk, dat de waarde van de Vry- „ heid heeft leeren kennen, wil haar niet „ ten halve genieten. De klaagstem der „ verdrukten verhief zich in onze Raad- „ zaal, en zouden wy, die aan het Ryk „ van List en Geweld eenen eeuwigen „ haat hebben toegezwooren, deeze stem „ niet hebben gehoord? Ja, onze raad- „ pleegingen over het gewigtigste onder- „ werp, dat ons tot nog heeft bezig ge- „ houden, getuigen van onze verkleefd- „ heid aan de heilige grondbeginzelen,

„ waar

„ waar voor zo veel bloeds vergooten is, „ en ons Besluit, dat Gylieden hier ne- „ vens ontvangt, dat naa zo lange en ry- „ pe overweegingen genomen is, strekke „ aan *Nederland* ten waarborge van onze „ vuurige begeerte om alle overblyfzelen „ der voorige Onderdrukking met wortel „ en tak uit te rooijen! — XI. BOEK. 1796.

„ Wy zyn overtuigd, Medeburgers! „ dat het onmogelyk is, de verworvene „ Vryheid zonder Deugd te bewaaren, „ dat de beste Wetten, die aan *Neder-* „ *land* voorgeschreeven kunnen worden, „ ydel zyn; zo zy niet van de Zeden „ des Volks haare stevigste steunzels ont- „ leenen; dat het de Godsdienst is, die „ op de bevordering van Deugd en Goe- „ de Zeden den vermogendsten invloed „ heeft; dat eene Maatschappye, die den „ Godsdienst vertreedt, ontwyfelbaar na „ haaren val neigt, en dat dus Volksbe- „ stuurders, die waaragtig het heil van den „ Staat beoogen, den Godsdienst bovenal „ in waarde houden en beschermen moeten.

„ Doch, zo zeer wy van dit alles over- „ tuigd zyn, zo onbetwistbaar zeker hou- „ den wy het ook, dat alles, wat tot de „ Wyze der openbaare en uiterlyke be- „ diening van den Godsdienst — alles „ wat tot het Leerstellige, en de ver- „ schillende Gevoelens der onderscheide- „ ne Gezinten omtrent hetzelve, behoort, „ *voor den Staat* volmaakt onverschillig „ is, zo lang daar door maar niet de „ openbaare orde en rust gestoord wordt—

„ dat

„ dat de *Kerk* niet alleen niets gemeens „ heeft met den *Staat*; maar dat ook alle „ vereeniging van deeze twee geheel on„ derscheidene Lichaamen met de Regten „ der Natuur volmaakt strydig is; en dat „ het verleenen van eenig Voorregt, hoe „ ook genaamd, aan het eene Kerkge„ nootschap boven het andere, zo lyn„ recht inloopt tegen de eerste grondbe„ ginzelen van Vryheid, Gelykheid en „ Broederschap, dat hetzelve in een Land, „ waar die Grondbeginzelen aangenomen „ zyn, zonder de tastbaarste onbestaan„ baarheid met zich zelve, niet kan ge„ duld worden."

„ En die Grondbeginzels zyn, Gode zy „ dank! in *Nederland* openbaar erkend; „ en wy konden dus niet meer tot de „ Afscheiding der Kerk en Staat *besluiten*, „ daar dezelve, in die erkentenis, reeds „ opgesloten lag. 'Er bleef ons niets „ over, dan tegen de wederkeering van „ dat oude haatlyke Stelzel te waaken, „ en de nog overgebleeven gevolgen van „ 't zelve te vernietigen. Wy hebben „ beide gedaan, Medeburgers! het laatste „ evenwel met die behoedzaamheid, wel„ ke de bepaaling van onze Magt aan ons „ voorschreef, en welke door den langen „ duur der voorige inrichting, en door „ derzelver digte inweeving in andere „ maatschaplyke schikkingen, noodzaaklyk „ geworden was (*)."

Voorts

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 585.

Voorts behelst de Brief een voordragt van het beslootene. Weinig aanmerkingen vielen 'er op. De voornaamste was die van den Representant Grevé, die niet kon goedkeuren, dat de Vergadering, in deezen Brieve, het Leerstellige van den Godsdienst als onverschillig voor den Staat zou beschouwen. „ Hy was," sprak hy, „ een *Christen*, en hy schaamde zich niet „ dit openlyk te belyden!" Doch eene welgegronde wederspraak van den Representant Bacot, die niet min voor de belydenis des *Christendoms* uitkwam, toonde de rechtmaatigheid van dien algemeenen voordragt, en werd de verzending van dien Brief vastgesteld.

VIII. BOEK. 1796.

De daar by verzogte spoedige beantwoording, wegens de maatregelen by de byzondere Gewesten genomen, om aan alle deelen deezer aanschryving te voldoen, ging niet vlot. Het Provisioneel Bestuur van *Holland* alleen was 'er vaardig mede, daar het reeds den twaalfden van Oogstmaand het schryven van den vyfden beantwoordde. Over 't algemeen werden de genomene en voorgestelde maatregelen goedgekeurd en zy spraken 'er met lof van; doch voegden zy 'er nevens, „ dat het daadlyk en onverwyld vernietigen van alle Octroyen, door den tydlyken Souverain, bevoorens aan sommige „ Kerklyke Genootschappen verleend, „ waar van het provenu tot verscheide „ eindens gebruikt werdt, en op welke „ door verscheide Burgers, ter goeder

Hoe dit aanschryven door *Holland* werd beantwoord.

„ trouwe, penningen gefurneerd waren, „ verwarringen zouden kunnen daarſtel„ len, welke zy verpligt waren te voor„ komen, en dat zy deswegen, zonder „ nader onderzoek en ernſtige overwee„ gingen, de Executie van dit gedeelte „ des Briefs, voor als nog, zouden moe„ ten uitſtellen." —— Dit ſchryven deedt niet weinige en ſcherpe aanmerkingen ter Vergadering gebooren worden, en men ſtelde dien Brief in handen der Perſoneele Commiſſie (*).

De Proclamatie aan den Volke goedgekeurd.

Gelyktydig met het beſluit op het afvaardigen van den ter Vergadering goedgekeurden Brief van aanſchryving, ſprak men van eene Proclamatie, wegens dit ſtuk, aan den Volke, en bepaalde dat de Commiſſie die den Brief vervaardigd hadt, ook van deeze Bekendmaaking een opſtel zou inzenden. Zulks geſchiedde en kweet zich de Commiſſie van dien last tot genoegen der Vergaderinge (†).

Uitwerking van dit alles.

Zo veel viel er voor, om het beſluit, de Kerk is van den Staat geſcheiden, met de daar uit voortvloeijende gevolgen, daar te ſtellen, en aanvanglyk te doen werken. Gelyk het deedt door de in 't oog vallende Onderſcheidingstekenen van Mantels, Beffen en andere Kerkgewaaden, buiten de Kerkgebouwen te doen verdwynen; en het aller oor treffende luiden der Kerkklokken, ter aankondiging des tyds ter Openbaa-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl 632.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 587. 692.

OC-
TOBER.
1796.

baare Godsdienstoefening, te doen staaken, althans in de meeste Gewesten, want op eenige plaatzen bleef dit voortduuren. De vernietiging der Octroyen, zo hoofdzaaklyk bedoeld, werd vooral in *Holland*, gelyk reeds uit het beantwoorden des rondgaanden Briefs te wagten was, zo traaglyk, en op eenen zo omslagtigen voet, aangevangen, dat zulk eene werkzaamheid en het verschuiven tot een onbepaalden tyd bykans 't zelfde mogt heeten.

Klagten over verwyl in de uitvoering.

Wel ras baarde die langzaame tewerkstelling verdriet en misnoegen, dit openbaarde zich in Verzoekschriften ter bespoediging. Veelvuldig waren dezelve. Dertien eensluidende, alle getekend door Ingezetenen van *Amsterdam*, kwamen op eenmaal ter Vergaderinge; aandringende dat dezelve niet, gelyk veele voorgaande, in handen gesteld; maar dat aan het Verzoek mogt voldaan worden. De Voorzitter B. BLOK oordeelde, dat, hoewel het Verzoek eene daadlyke Voorziening inhieldt, hy nogthans vermeende de gewoone weg met de Verzoekschriften te moeten volgen. Dit ontmoette wederspraak en scherpe aanmerkingen. VAN BEYMA sprak, „ Die Ongelykheid, dat schreeuwend Onregt, onder ons oog, in *Holland* gepleegd, moet ophouden; het Decreet „ van vyf Augustus moet, zo wel in *Holland*, als in *Friesland*, worden gemaintineerd, of ingetrokken." —— VAN HOOFF drong sterk aan op een onverwyld Verslag der aangestelde Commissie

VI. BOEK. 1796. in dit stuk. — KANTELAAR deedt zich hooren als een Verdeediger van de handelwyze in *Holland* gehouden, en hieldt de aanvallen, by gelegenheid der ingediende Verzoekschriften van dien aart, op het Provinciaal Bestuur van *Holland* gedaan, voor de onregtvaardigheid zelve: beweerende dat en het Besluit, en de Brief aan de Gewesten gezonden, eene bloote *Aanspooring*, en geen *Bevel* inhielden. Heftige wederspraak was hier van het gevolg; en liep het personeele zo hoog, dat de Voorzitter de Leden tot de orde moest roepen (*).

Dan hoe traag en gebrekkig die werkzaamheden ook mogten weezen, het Volk, en bovenal zy, wier belang 'er in betrokken was, vondt hier een spoorslag om den staat der Octroyen, Privilegien, van de Geestlyke Goederen, van de regten der *Hervormden*, der *Roomschgezinden* en der *Natie*, op dezelve te onderzoeken, over het stuk eener uit 's Lands kas bezoldigde Geestlykheid na te denken, en voorbereid te worden tot gebeurtenissen, die zich nog in een wykend verschiet vertoonden.

Verzoek eeniger *Jooden* om in het vol genot van hunne Regten gesteld te worden. In onze opgave van de Geschiedenis der Omwentelinge hebben wy, van den aanvange af, en vervolgens, de *Joodsche* Natie werkzaam gezien, en hoe zeer, in vroegeren tyde, sterke voorstanders van het Stadhouderlyk Huis, tegenwoordig althans, voor een groot gedeelte, bevorde-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 426.

deraars der Omwentelinge, en werkzaame deelneemers in de daar toe genomene maatregelen. Bekend maakte zich bovenal der *Jooden* Burgersociteit te *Amsterdam*, onder den naam van *Felix Libertate* opgericht. Geldige bydraagen, om de zaak der Omwentelinge te onderfteunen, deeden zy. Veelen toonden hunne bereidvaardigheid om, waar het hun vergund werd, met de *Christenen* de wapens op te vatten. Men telde *Jooden* onder de eerfte oprichters der zo veel gerugts maakende *Centraale* Vergadering, van welke zy zich nogthans, toen dezelve in werking kwam, als Leden vonden uitgeflooten. By de Volksoproeping door de Algemeene Staaten, om Leden tot de Nationaale Vergadering te kiezen, was egter, ten hunnent opzigte, geene uitzondering gemaakt: weshalven zy in de Grondvergaderingen opkwamen, om hun ftem in de keuze van Kiezers uit te brengen. Deeze ftap deedt hun wel naderen tot, doch bragt hun niet in het volle bezit van alle Regten eens Burgers. Stedelyke fchikkingen en bepaalingen bleeven hier in den weg. Hindernisfen, die ook te *Amsterdam*, de Stad huns voornaamften verblyfs, plaats vonden. Naa het volle genot der Burgervoorregten haakende, was de Nationaale Vergadering naauwlyks in werkzaamheid, of zy oordeelden deeze ten vollen gemagtigd, om de plaatslyke regtsverkortingen te doen ophouden. Eenigen hunner vervoegden zich, op den negen en twintig-

XI. BOEK.

1796.

IX. BOEK. 1796. ften van Lentemaand, ter Nationaale Vergadering, met een Verzoekfchrift, door verfcheide *Jooden*, die zich reeds voor Vryheids Voorftanders hadden doen kennen, als ASSER, BRUMET, DE LEMON, SAPORTAS, en anderen, hun verlangen te kennen geevende, om, daar zy nu het Stemregt hadden uitgeoefend, door de befchikking der Nationaale Vergadering, te mogen gefteld worden in het genot van alle die voordeelen, welke de Maatfchappy aan alle haare Leden fchenkt. Een verzoek, 't welk veelen vreemd in de ooren klonk, en na weinig overweegings in handen gefteld werd der Leden VAN LEEUWEN, HAHN, SCHIMMELPENNINCK, NUHOUT VAN DER VEEN, BRANGER en ANINCK (*).

A. WITTERT VAN BLOEMENDAAL levert een ftuk des betreffende in.

Lang verwylde dit verflag. De zaak zelve bleef de ftoffe van veeler gefprekken; doch de Nationaale Vergadering des ongemoeid, tot dat in Zomermaand by dezelve ingezonden werd een Gefchrift, uit *Gouda*, ondertekend door ADRIAAN WITTERT VAN BLOEMENDAAL, ten tytel voerende *Iets over het Stemregt der Jooden, ter voorlichting van myne Land- en Staatgenooten, nader ter overweeging voorgedragen aan de Nationaale Conventie*; 't zelve was ingericht om te toonen, dat dit Regt den *Jooden* te blyven weigeren, geheel niet ftrookte met de Gelykheid, Vryheid en Broederfchap, noch met de Natuurly-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 164.

lyke *Zedekunde*, ja zelfs niet met eene gezonde Staatkunde, en der *Christenen* geopenbaarden Godsdienst. Het stuk werd aan de Commissie tot het ontwerp eener Staatsregeling verzonden, zonder eenig verder gevolg (*).

CL. BOEK. 1796.

Het leedt tot den eersten van Oogstmaand, dat de daar toe benoemde Leden hun Verslag uitbragten. 't Zelve droeg alle blyken van Geschied- Oordeel- Menschkunde en opgeklaarde begrippen; schetste de Vervolgingen den *Jooden* eeuwen lang aangedaan; gaf de reden op waarom de *Jooden*, hier te Lande, der voorige orde van zaaken zo sterk waren toegedaan geweest. Dan hoe 'er onder het getal van ten minsten vyftig duizend *Jooden*, eenige waare en verlichte Patriotten gevonden werden, en dat het de schoone taak voor het Volk van *Nederland* was het overig zo aanzienlyk getal van zyne dwaasheid te geneezen, hetzelve der Vryheid en den Vaderlande te winnen; in dat bedryf *Noord-America* en *Frankryk* te volgen. Zy toonden, hoe de onwrikbaare grondbeginzels, waar op onze Staatsomwenteling steunde, de Gelykstelling der *Jooden* eischte, dat Stedelyke of Gewestlyke Reglementen, daar tegen niets vermogten. Zy onderzogten of deeze en geene Tegenwerpingen daar op gemaakt steek hielden. Het tegendeel hier van, huns

Inhoud des Verslags op der *Jooden* voorstel.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 201.

VI. BOEK. 1796. hunne oordeels, in 't breede getoond hebbende, kwamen zy tot het voordraagen van dit Besluit. „ De Nationaale Vergadering erkent dat het beginzel van het „ *Bataafsch Burgerregt* onafhanglyk is van „ eenig Godsdienstig Geloof, dat de zogenaamde *Jooden* in *Nederland* niet alleen tot het Volk behooren; maar ook „ in den volmaakften Gelykstaat, met alle „ andere Burgers behooren gesteld en „ gehandhaafd te worden, ten aanziene „ van de Maatschaplyke Regten en Pligten." —— Wel zagen de Stellers deezes Verslags in, dat hier mede slegts ten deele voldaan was aan het ingediend Verzoek; doch zy begreepen niet verder te mogen gaan. Evenwel keurden zy het nuttig tevens vast te stellen, dat dit Verslag aan de Hoogstgeconstitueerde Magten in de onderscheidene Gewesten zou verzonden worden, met aanmaaning om de juistheid van het beginzel ter deezer Vergadering te erkennen; en naar haare wysheid en vermogen tegen te gaan, de openbaare onregtvaardigheden, ten deezen aanziene, hier en daar plaats hebbende, en in 't byzonder om, van nu af aan, te vernietigen, zodanige verkeerde instellingen, welke geenzins tot het weezen van het *Joodsche* Geloof behoorden; doch strydig waren met eene geregelde Vryheid der Maatschappy. 'Er bestonden hier en daar Reglementen, door het voorig Bestuur van tyd tot tyd goedgekeurd, onbestaanbaar

baar met Gelykheid, Vryheid en de Goede Zeden (*).

Het Verslag was niet openbaar, of verscheide Leden van de *Mosaïsche* Broederschap dienden ter Vergadering een kort Geschrift in, waar in zy hun hoogstgaand genoegen betuigden over het Verslag, door hun *schoon* en *regtvaardig* geheeten. Zy verklaarden hunne aandoeningen deswegen te zullen bedwingen en met eerbiedig zwygen de beraadslaagingen over hun lot te zullen afwagten, „ tot dat de Ver„ gadering op eene grootsche wyze, de „ veragtlyke ketenen van hun zou afruk„ ken en hun toeroepen, *gy zyt vry*." — In het Verslag was, behalven van het Werkje van den *Jood* FRIEDERICHSFELD, *Aanspraak aan het Volk* getyteld, gewaagd van zeker stukje *Bondig Vertoog* hun toegeschikt, en daar by de wensch geuit, dat het grootste gedeelte daar van openbaar mogt gemaakt worden. Geheel hadden zy het doen drukken, en een afdruk voor elk der Leden van de Vergadering bestemd. — Zy slooten dit hun schryven, met deeze woorden, „ Burgers Representanten! Vyftig duizend Zielen en haa„ re geheele Naakomelingschap, hangen „ van uwen wenk af. —— Vryheid of „ Onderdrukking moet gy over uwe Na„ tuurgenooten uitspreeken; en wie durft „ aan uw vonnis twyfelen? Ja, zedert „ het gunstig Rapport uitgegeeven is, „ hebt

IX. BOEK.

1796.

Blydschap der *Jooden* over dit Verslag.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 497.

II. BOEK.

1796.

„ hebt gy reeds, binnen deeze Stad *Amsterdam*, trots de tegenwerkingen van looze *Hierarchen*; die alleen het maintien van hunne bovenmaatige Authoriteit zoeken, duizenden *Zielen* voor het Vaderland gewonnen, en hun den wensch doen uiten om vry te mogen zyn (*)."

Over het Verslag laaten veelen zich in 't breede hooren.

Dit uitgebreid Verslag was gedrukt, en over drie weeken aan de orde van den dag gesteld. Een tyd door veelen reeds besteed in zich toe te rusten om 't zelve te bestryden of te verdeedigen, of het daar heen te stuuren, dat het in handen gesteld werd der Commissie tot de Staatsregeling: terwyl nog anderen ontwerpen van een Besluit in deezen ter baane bragten. Bovenal deeden zich, door uitgewerkte Vertoogen, van zeer verschillenden aart en strekking, kennen de Representanten VAN HAMELSVELD, FLOH, LUBLINK, ZUBLI, BICKER, VAN LOKHORST, KANTELAAR, SCHIMMELPENNINCK, BACOT, DE MIST, VONK, VREEDE en meer anderen. Verscheide Zittingen hielden de werkzaamheid der Spreekeren, en aandagt der Toehoorderen bezig; een dertigtal voerde het woord. Veel, zeker, werd 'er ingebragt, 't geen buiten de zaak omliep: de uitweiding van den eenen Redenvoerder gaf gelegenheid tot uitweiding aan anderen; een onpartydige moest zeggen dat zy eene zaak, die genoegzaame klaarheid hadt

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 619.

hadt op het eerste aanschouwen, hoe langs hoe duisterder maakten.

Wy zouden dit ons oordeel kunnen staaven door veelvuldige trekken by te brengen uit de Voordragten zo van de eene als de andere Party; doch wy vergenoegen ons liever met kortlyk te vermelden, wat hoofdzaaklyk, van de eene en andere zyde, werd aangevoerd. De byzondere geestneiging der Spreekeren gaf verschillende wendingen, en onder deeze zeer onverwagte en zonderlinge, aan den voordragt; daar toe zomwylen uitgelokt en aangezet door den trant, waar op een vroeger Spreeker van een tegenövergesteld gevoelen zich hadt doen hooren. Om het zoms aartige, zoms scherpe, daar van te voelen, moet men de geheele Redenvoeringen leezen. —— De Tegenstreevers van het Verslag schilderden eerst de *Jooden* af als een geheel afgezonderd Volk, zyne eigene Godsdienstige en Staatkundige Wetten hebbende, onder andere Volken slegts als Vreemdelingen verkeerende; 't geen zy ten grondslag deeden dienen om te beweeren, dat hunne eigene Wet hun de Inlyving in eene Christlyke Maatschappy verboodt — dat der *Jooden* Staatkundige en Godsdienstige Volksgrondstellingen hun te verdagt en te gevaarlyk maakten, om tot eene zo naauwe verbroedering toegelaaten te worden. —— Anderen wilden dat de stem des geheelen *Joodschen* Volks, hier te Lande, moest opgenomen worden, eer men tot zulk eene Vereeniging besloot: ter-

IX. BOEK.

1796.

Algemeene inhoud hunner Voordragten.

terwyl men geen bewys altoos hadt, dat de meerderheid hier voor was, dat 'er veel eer redenen zich opdeeden om het tegendeel te vermoeden. —— Door deeze voorstellingen lieten anderen zich wegsleepen, het Verslag geheel uit het oog verliezende, om te toonen, dat de *Jooden* geen afzonderlyk Volk meer uitmaakten; dat hunne Wetten geen hinderpaal in den weg stelden om Burgers te worden en Burgerpligten waar te neemen — dat men van hunne hoogopgegeevene gevaarlyke Grondstellingen niets te vreezen hadt; en was 'er altoos middel om, door het afneemen van Verklaaringen, die geduchte gevolgen te voorkomen.

II. Boek. 1796.

Zubli's gevoelen.

Byzonder yverde Zubli voor het Verslag, en besloot zyn Voordragt, met deeze woorden, de Leden der Vergaderinge aanspreekende, „ Wat ons belangt, wy „ zyn Vertegenwoordigers van *Jooden* en „ van *Christenen*. Beiden zyn wy hunne „ schuldenaars. Beiden moeten wy Regt „ en Geregtigheid laaten wedervaaren! „ Zouden wy nu *Kinderen* zyn in het Besluit omtrent de *Jooden*, daar wy, op „ den eeuwig gedenkwaardigen dag van „ den vyfden Augustus, *Mannen* waren „ voor de *Christenen!* Laat ons, op nieuw, „ de wereld een voorbeeld geeven van „ Regtvaardigheid, en niet ten halve over „ het vooroordeel triumpheeren! Laat ons „ het Burgerregt der *Jooden* decreteeren!"

Kantelaar en

Te midden der veelvuldige afwykingen liet Kantelaar, en vervolgens Schimmel-

MELPENNINCK, met de klem der overtuigende Welfpreekenheid, zich hooren, en bragten de van het gefchilpunt zich dikwerf verwyderende Leden daar toe te rugge. Met zulk een mannentaal bepleitten deeze Redenaars de zaak der *Jooden*, dat dezelve, ten hunnen voordeele, uitgemaakt fcheen. Laatstgemelde het Spreekgeftoelte beklommen hebbende, hief in deezer voege aan — „ Gy, myne Natuurgenooten, welke men *Jooden* noemt! „ Zegt my, is het *uwe byzondere zaak*, „ waar over wy uitfpraak zullen doen; „ of is het *de zaak der Waarheid*, en dus „ der *Menschlykheid in 't algemeen?* — „ Spaart uw antwoord. De gezonde Re„ de overtuigt my, en een aangenaam „ gevoel deelt in die overtuiging, dat de „ geheele groote zaak der Menschheid in „ de uwe begreepen is — Weet my dan „ geenen dank, dat ik, in dit gefchil, *uwe* „ *zyde* kieze — Neen — Ik meen die „ der *Waarheid* en der *gezonde Wysbegeerte* gekoozen te hebben; en hy die de „ zaak van deezen voorfpreekt, bepleit „ niet flegts de zaak der *Jooden*, maar de „ zaak der Menschheid in 't algemeen."

VIII. BOEK. 1796. SCHIMMELPENNINCK doen veel in deeze zaak.

Beider voorftellingen kwamen, fchoon langs eenen onderfcheiden weg, hier op uit, dat veele der breed behandelde zaaken volftrekt niet te pasfe kwamen: dewyl de Maatfchappy geene Corporatien, geene Godsdienftige Gevoelens, kende. De vraag was ook geenzins of de *Jooden* nog als *Vreemdelingen* moesten worden aangemerkt.

Waar toe zy het ftuk bepaalden.

III. BOEK. 1796.

merkt. Reeds waren zy *Nederlandsche Burgers*, en met alle anderen Committenten van de Leden der Nationaale Vergadering. Het kwam 'er alleen op aan of men de *Joaden*, in de overige Regten van den Burger, zou doen deelen? Of men hun dezelve zal schenken, als zy, en zo velen 'er om vraagden? Zal men hun die doen geworden, niet als Natie; maar als Persoonen op zich zelven aangemerkt? Vraagen door die Representanten bevestigend beantwoord, en onderschraagd met zo veele steunzels uit de Rede der zaake, en de gebeurtenissen ontleend, dat de geboden tegenstand te kort schoot, en op herhaalen van het ten vollen wederlegde uitliep: terwyl dier Representanten Aanhangers vermeerderden.

Van eene andere kant bestreeden.

De tegenstanders scheenen hunne zwakheid te gevoelen, en de stompheid hunner versleetene wapenen te bemerken, waarom zy andere begonnen te bezigen. Sommigen voerden thans aan, dat het bepaalen van de vereischten tot het Stemen Burgerregt alleen den Ontwerperen van de Staatsregeling toekwam: dat de *Jooden* thans wel stemgeregtigd waren geworden; maar alleen tot deeze éene daad, de keus van Leden tot de Nationaale Vergadering; dat zulks mogelyk, door de nadere bepaalingen op het Stemregt, zou worden ingetrokken, en dat gevolglyk het Verslag de Constitutie vooruitliep. — Anderen bragten in 't midden, dat het Reglement hun de handen bondt, om hier in

iets

iets vast te stellen; dat het schenken van Burgerregten, en het bepaalen van voorwaarden daar toe vereischt, alleen aan de Gewestlyke Magten en Plaatslyke Municipaliteiten toekwam; dat, schoon de Vergadering de magt mogt bezitten om de *Jooden* tot Burgers te verklaaren, haare magt niet strekte om hun alle de voordeelen van het Plaatslyk Burgerregt te schenken; ingevolge waar van het gunstigst Besluit hun zeer weinig zou baaten. — Dit laatste was in het Verslag genoegzaam erkend; doch verhinderde de Vergadering niet om in deeze zaak zo verre te gaan als de gestelde paalen toelieten.

Nader scheenen de Partyen tot elkander gebragt te zullen worden, door de voorgestelde ontwerpen van Besluiten, van de Representanten DE VOS VAN STEENWYK en HAHN, uit welke de Voorzitter wilde dat door eene Commissie een geheel zou gemaakt worden. Dit gevoelen werd ondersteund door KANTELAAR en SCHIMMELPENNINCK, en won veld, ondanks de herhaalde poogingen van sommige Leden, die 'er onverzettelyk op aandrongen om de geheele zaak of in Advys te houden, of na de Vervaardigers des Plans van Staatsregeling te verzenden. Die de zyde der gemelde Representanten hielden, beweerden, dat het gevraagde door de *Jooden* niet tot de taak der Constitutie behoorde; dat dit stuk, waar in het lot van Vry of Slaaf te zyn voor vyftig duizend Zielen, beurokken was, te gewigtig en

ca. BOEK — 1796.

Tot eene nadere bewerking des Besluits, eene Commissie benoemd.

en te dringend zich opdeedt om in Advys gehouden te worden. De zegepraal scheen aan hunne zyde te zullen overslaan by eene hoofdlyke gedraage *voor* of *tegen* het Verslag; eene omvraage, welke zy zogten te ontwyken, en waar tegen sommigen zich aankanten. Deeze geschiedde nogthans, en de meerderheid verklaarde zich *voor* het Verslag, behoudens eene nadere bewerking van het Besluit zelve, waar toe de Voorzitter de Burgers SCHIMMELPENNINCK, KANTELAAR, HAHN, VAN HAMELSVELD en DE VOS VAN STEENWYK benoemde.

't Zelve ingediend.

Welhaast hadden zy dit stuk in gereedheid. 't Zelve kwam hier op neder. Naa het leggen der gronden, dat het Stem- en Burgerregt alleen toekwam aan enkele Persoonen — dat van den eenen kant de bepaalingen, wegens de bevoegdheid tot uitoefening dier Regten wel van de Constitutie moest verwagt worden; maar dat het, aan den anderen kant, een even onbetwistbaar beginzel was, dat Godsdienstige gevoelens op die bepaalingen nimmer invloed konden hebben; dat dit ook reeds opgesloten lag in de Publikatie van hun Hoog Mogenden den vierden van Lentemaand des voorleden Jaars, waar op de Vergadering was byeengekomen, — dat de volkomenste Afscheiding van Kerk en Staat onlangs erkend zynde, daar uit wel voortvloeide een gelyk Regt voor alle Godsdienstige Genootschappen om zedenige Reglementen te maaken en te onderhou-

houden, als zy voor zich zelven dienstig vonden; mits niet strydende met de orde der Maatschappye; maar ook teffens het Burgerlyk Bestuur verboodt, aan zodanige Reglementen eenige verdere Sanctie te verleenen — stelden zy voor te besluiten, „ Geen *Jood* zal worden uitgesloo„ ten van eenige Regten of Voordeelen, „ die aan het *Bataafsche* Burgerregt ver„ knogt zyn, en die hy begeeren mogt „ te genieten; mits hy bezit alle die Ver„ eischtens en voldoe aan alle die Voor„ waarden, welke, by de Algemeene Con„ stitutie, van iederen Activen Burger „ van *Nederland* zullen afgevorderd wor„ den." — Tot het zenden eens Briefs aan de Hoogstgeconstitueerde Magten der onderscheidene Gewesten, diende teffens deeze voordragt.

CI. BOEK. 1796.

Nogmaals werd 'er eene pooging aangewend om de zaak te doen uitstellen; doch dezelve liep vrugtloos af. Overeenkomstig met het voorgedraagene viel het besluit, en dezelfde Burgers, die het ter tafel gebragt hadden, werden benoemd tot het vervaardigen van den Bekendmaakings Brief. Zy verwylden niet lang met een schryven ter Vergadering te brengen, van den klemmendsten inhoud, en zodanig dat wy, zonder aan de belangryke gebeurtenis, welker loop wy schetsten, te kort te doen, niet mogen nalaaten dezelve grootendeels over te neemen. De Opstellers voeren den styl van zegepraalenden over alle tegenkantingen, ten deezen aanziene geboden;

Goedgekeurd en de Brief tot geleide desgelyks.

III. BOEK. 1796. Immers zy schreeven — „ Medeburgers! „ Zo dra was niet de dageraad onzer „ jongste Omwenteling aangebrooken, of „ de beginzelen van Vryheid en Gelyk- „ heid, de Regten van den Mensch en „ Burger werden, door de eerste Verte- „ genwoordigers van het vry geworden „ Volk van Nederland, plegtig afgekon- „ digd, en het Volk nam dezelve, als „ zo veele Godspraaken aan. Geen won- „ der! want zy zyn in de Natuur ge- „ grond, en eene langduurige Overheer- „ sching hadt de stem der Natuur niet „ kunnen smooren. Het zyn onbetwist- „ baare waarheden, die byna geen betoog „ toelaaten, waar van de eenvoudigste „ zelfs terstond de kragt gevoelt, en nie- „ mand is onbeschaamd genoeg om zich „ tegen het middaglicht der eerste waar- „ heden te verzetten.

„ En ondertusschen leerde ons, ook „ in dit opzigt, de treurige ondervinding, „ hoe weinig de menschen aan zich zel- „ ven gelyk blyven; hoe dikwerf zy, „ wanneer het op de toepassing aankomt, „ door vooroordeelen, of vermeend be- „ lang, van de by hun erkende gronden „ afwyken, en hoe geneigd veelen zyn, „ om, het zy uit onkunde of zwakheid, „ liever de grondbeginzelen, naar de om- „ standigheden te schikken, dan wel ge- „ trouw aan de grondbeginzelen blyven- „ de, de omstandigheden steeds aan de- „ zelve ondergeschikt te maaken.

„ Nimmer hadden wy behoeven te raad-

„ plee-

„ pleegen over de Regten van dat ge„ deelte der Ingezetenen van *Nederland*, „ hetwelk den *Joodschen* Godsdienst be„ lydt, indien niet by ons ingeleverd wa„ re zeker Adres, door eenige *Joodsche* „ Ingezetenen getekend, waar uit scheen „ te blyken, dat by zommigen in twyfel „ getrokken ware, of de algemeen er„ kende gronden ook op hun behoorden „ te worden toegepast. En nimmer hadt „ zulk eene twyfeling by iemand kunnen „ opryzen, indien de waare aart der Bur„ gerlyke Maatschappye en de Regten „ van derzelver Leden, in alle de byzon„ derheden, behoorelyk naagedagt en al„ tyd overeenkomstig de aangenomen be„ ginzelen gehandhaafd werden.

„ Het Besluit, dat een gevolg van dee„ ze onze raadpleegingen geweest is, en „ dat Gylieden hier nevens ontvangt, is „ in de daad niets anders, en kon niets „ anders zyn, dan de Toepassing van die „ gronden, welker handhaaving het Volk „ van *Nederland* aan ons heeft toever„ trouwd, en waar op wy ons Bestuur „ hebben aanvaard. —— Het is geene „ nieuwe Vergunning van Voorregten, „ waar op de Aanspraak twyfelagtig of „ betwistbaar was; het is slegts eene Ver„ klaaring, dat 'er geene redenen zyn, „ waarom aan de *Joodsche* Ingezetenen „ de regten geweigerd zouden worden, „ welke ieder Lid der Maatschappye ge„ nieten kan, wanneer hy slegts de Ver„ eischten bezit, en zich aan de Voor-

II. BOEK. 1796.

„ waarden onderwerpt, die de Maatschappy van alle haare Leden vordert. Het zamenstel van den *Joodschen* Godsdienst kon hier zo min eenige uitzondering maaken, als dat van andere Kerkgenootschappen. Dat zamenstel kan nimmer een onderwerp van het onderzoek des Wetgeevers worden; hy mag niet eens vraagen of hetzelve den *Jood* veroorlooft Burger van het Land, waar in hy woont, te worden, of niet; hy schryft slegts vereischten en voorwaarden voor, en die zich aan *deezen* onderwerpt en *geenen* bezit, wordt, op zyne begeerte, tot Lid der Burgerlyke Maatschappye aangenomen, en de beantwoording der vraage of de aanvaarding van dit Lidmaatschap met zyne Godsdienstbelydenis stryde of niet, wordt geheel en alleen aan zyn eigen geweeten overgelaaten.

„ Wy behoeven dit niet verder te ontwikkelen. Ulieder doorzigt en Ulieder verkleefdheid aan de groote Beginzelen onzer Revolutie, strekken ons ten waarborge, dat Gylieden verre verheeven zyt boven de vooroordeelen, boven de twyfelingen, boven de baatzugtige poogingen van de zodanigen, welken dit gedeelte onzer Medeingezetenen van het genot hunner Regten willen uitgeslooten hebben. En wy verwagten dus billyk van Ulieden, dat gy, hulde doende aan de Regtvaardigheid van ons nevensgaand Decreet, gaarne

„ op-

„ opvolgen zult de aanmoediging, die CI.
„ gy overeenkomstig hetzelve van ons BOEK.
„ ontvangt; om het effect der grondbe-
„ ginzelen, waar op dit Decreet rust, 1796.
„ aan iederen *Jood*, die dit begeeren zal,
„ te doen genieten, voor zo verre dit
„ vóór de invoering der Constitutie zal
„ kunnen geschieden.

„ En, daar het ongerymd zyn zou,
„ dat de Staat, naa afgescheiden te zyn
„ van de overige Kerkgenootschappen,
„ nog eenige vereeniging onderhieldt met
„ de *Joodsche* Gemeenten; daar die ver-
„ eeniging gerekend moet worden, op het
„ zelfde tydstip, waar op deze nieuwe
„ Orde van zaaken in ons Land is inge-
„ voerd, reeds in effecte verbroken te
„ zyn; daar nogthans niet zyn ingetrok-
„ ken zodanige Provinciaale of Stedelyke
„ Sanctiën, als hier en daar, door de
„ voormaalige Regeering, op Kerklyke
„ Reglementen der *Jooden*, verleend zyn
„ geworden, zo adhorteeren wy U, ten
„ sterksten, dat gy, ten spoedigsten, die
„ Sanctiën, voor zo verre zy, in Ulieder
„ Gewest, gegeeven mogten zyn, of zel-
„ ven voor vervallen verklaart, of ten
„ dien einde de noodige aanschryvingen
„ doet aan de Municipaliteiten dier Plaat-
„ zen, waar in dezelve nog bestaan: bly-
„ vende, gelyk uit dezelfde grondbegin-
„ zelen natuurlyk voortvloeit, aan de ge-
„ zegde Gemeenten de volkomene vry-
„ heid overgelaaten, om zodanige Kerk-
„ lyke Reglementen te behouden, te maa-

II. BOEK. 1796.

„ ken en te doen obferveeren, als zy „ dienftig zullen oordeelen"

By de inleevering van deezen Brieve verzogten eenige Leden, dat dezelve mogt worden gedrukt. Een verzoek blykbaar ftrekkende om, op nieuw, in onderhandelinge over dit onderwerp te treeden: dan de Voorzitter CAMBIER fneedt zulks af, met aan te merken, dat dezelve ten vollen zamenftemde met het Befluit daar omtrent genomen. Ingevolge hier van werd bepaald deezen Brief af te zenden (*).

Dankbetuiging eeniger *Amfterdamfche Jooden.*

Dezelfde *Joodfche* Burgers uit *Amfterdam*, wier Verzoekfchrift aanleiding tot alle deeze handelingen en befluiten gegeeven hadt, waren niet agterlyk om hunnen dank der Vergaderinge te betuigen. Onder andere lieten zy zich hooren. „ *Te* „ *zyn of niet te zyn*, dit was de groote „ Vraag, die gy ter gelegenheid van ons „ Adres, moest beflisfen: want wat is het „ leven, zonder Vryheid? Dan door uwe „ Regtvaardigheid, door uwe Wysheid, „ door uwe ftandvastige Aankleeving aan „ het heilig grondbeginzel van Vryheid „ en Gelykheid, hebt gy de Ketenen der

„ *Mo-*

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 667. 674. 682. 686. 687. 689. 690. 701. 702. 715. 721. 727. 729 731. III. D bl. 10. 12. 20 21. 23. 25. 29. 31. 34. 35. 36—39 40. 62. 103. 110. Niemand, zo verre wy weeten, heeft zich de moeite gegeeven om deeze Stukken, in eenen Bundel, te verzamelen, gelyk de Eerw. ROGGE, ten aanziene van de Affcheiding van Kerk en Staat, gedaan heeft. Het was, in dien tyd, wel der moeite waardig geweest.

„ *Mosaïten*, die wys en gelukkig willen
„ zyn, verbrooken, en alzo gewild, dat
„ zy *zyn* zouden, en ziet daar zy *zyn*
„ voor het Vaderland! — Burgers Re-
„ presentanten! welk eene grootsche daad,
„ welken dienst aan de zaak der Vryheid,
„ hebt gy gedaan? Het is waar, Gylie-
„ den hebt niet meer dan Regtvaardig
„ gehandeld; en de erkentenis daar van
„ is de grootste lofbetuiging, die gy be-
„ geert. Dan wie zal U die hulde wei-
„ geren, dat Gy, zints twee honderd jaa-
„ ren, de eerste zyt geweest, die, met
„ betrekking tot de *Jooden*, regtvaardig
„ gehandeld hebt. Dat nu de misken-
„ ners der Vryheid overtuigd worden,
„ van de heiligheid van deszelfs Grond-
„ beginzel, dat nu de kruipende aanhan-
„ ger der Slaavernye blooze; doch van
„ zynen dwaalweg in den schoot van het
„ Vaderland te rug kome! — En be-
„ halven dat gy den *Mosaïten*, die wil-
„ len, en althans aan ons, een Vader-
„ land, behalven dat gy den zodanigen
„ en ons, de dierbaare Vryheid, hergee-
„ ven hebt, hebt gy ook, by uw De-
„ creet, alle de hinderpaalen willen uit
„ den weg ruimen, die ons zouden heb-
„ ben kunnen beletten om 't waare ge-
„ not te kunnen smaaken. Gy hebt al-
„ les gedaan, wat in deezen staat der
„ zaaken mogelyk was, ter bevordering
„ van het wyze doel, dat de Kerklyke
„ Tyranny vernietigd worde, waar onder
„ de *Jooden* zo veele jaaren zyn gebukt

II. BOEK. 1796.

„ gegaan, en die ook alleen maar gediend „ heeft, om den geest van zo veele *Joo-* „ *den* te bederven, en alle wegen van „ verlichting voor hun gesloten te hou- „ den. Op ons, Burgers Representan- „ ten! hebt gy eene verpligting gelegd, „ waar aan wy, naar onze beste vermo- „ gens, zullen tragten te voldoen."

Ook eeniger *Haagsche Jooden.*

Eenige *Joodsche* Burgers in *'s Gravenhaage*, die, zints de Omwenteling, de Republikeinsche grondbeginzelen aangekleefd en zich onder de Gewapende Burgermagt vervoegd hadden, zonden eene kortlyk geschreevene Dankbetuiging ter Nationaale Vergaderinge. Zy maakten het zeggen van den jongst afgetreeden Voorzitter DE LA COURT, ten opzigte van het Besluit, het hunne, „ als waar door de Wysheid „ der Vergaderinge overwonnen hadt een „ ingekankerd vooroordeel, dat geen ge- „ ring gedeelte van gelyke Natuurgenoo- „ ten, zedert eeuwen, knelde, en een „ nieuw voorbeeld aan andere Volken op- „ geleeverd had (*)."

Algemeene Aanmerking.

By een terugzigt op al dit voorgevallene ter Nationaale Vergaderinge, zo by gelegenheid van het overweegen des Voorstels over de voegzaamheid van het vieren eenes Dankdags, als by de overweegingen ten opzigte van de Vernietiging der Kerklyke Voorregten, en eindelyk van de Gelykstelling der *Jooden* met alle andere *Bataafsche* Ingezetenen, ontdekt men;

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 126.

men, dat, welke onbestaanbaar- en strydigheden men, ook in de handelingen der Nationaale Vergadering meent te ontmoeten, en die, aangemerkt de door ons aangeduide gesteltenis der Leden, in eene zo talryke zamenkomst, niet wel konden uitblyven (*), welk een geest de meerderheid bezielde, en hoe deeze zich zelven bestendig gelyk bleef. Het Volk, onder dit alles, geenzins aan een ledig aanschouwer gelyk, gaf genoegzaame wenken van het algemeen heerschend gevoelen, met de meerderheid der Vergaderinge eenstemmig. En het een en het ander kon de Ontwerpers der Staatsregelinge niet onbekend blyven. Zy moesten voorzien, hoe de Nationaale Vergadering, en het Volk, 't geen hun arbeid, dien wy geschetst hebben (†), stonden te beoordeelen, dagten. Moeilyk viel zeker de opoffering der gesteldheid op eigene begrippen aan de Leden tot dit werk afgezonderd, en heerschte die zelfde moeilykheid by de Vergadering in 't algemeen. Een bron van tegenkanting, die men wel zogt te stoppen; doch gestadig weder opwelde, en waar uit, ten aanziene van het Plan van Staatsregeling de gebeurtenissen hervoortkwamen, welke wy vervolgens zullen zien gebooren worden.

CI. BOEK.

1796.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 313.
(†) Zie hier boven bl. 41 enz.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD EN TWEEDE BOEK.

INHOUD.

CII. BOEK.

Stoffe deezes Boeks. Waarom Holland eerst behandeld. Aanspraak van Gelukwensching, door het Provinciaal Bestuur van Holland. Hoe beantwoord. Werkzaamheden om een Provinciaal Bestuur van Holland te ontwerpen. Aanmerkingen van Amsterdam, wegens het voorstellen van dit Plan aan den Volke ter goed- of afkeuringe. Brief deswegen. Beantwoording van denzelven. Wederschryven van Amsterdam, en Memorie van Consideratie. Een Onderhandeling aangebooden. Voordragt uit Dordrecht, de Volksstem inroepende. Desgelyks, uit Leyden. Nadere verklaaringen en ophelderingen door Holland gegeeven. Hoe te Amsterdam de Publikatie werd afgekondigd. Het Volk van Holland stemt in die Publikatie toe. Provisioneele Instructie aan 't zelve gegeeven. Brief van Hoorn over de Afschaffing van Gecommitteerde Raaden in het Noorder Kwartier. De

Pro-

Provisioneele Representanten van Holland vorderen opgave van den staat der Finantien. Deeze is niet gereed. Reden hier van gegeeven. Verscheide gerugten om het Bestuur in wancrediet te brengen. Tegengegaan door toezegging van Betaalingen. Veelvuldige Adressen het Finantiewezen betreffende. Wat het Provinciaal Bestuur, wegens de Finantie, bekend maakt. Verantwoording door het Committé van Finantie gedaan. Goedgekeurd en door den druk algemeen gemaakt. Geldleening, by wyze van Lotery, voorgeslaagen. Provinciaale Recepissen vervaardigd. Geldheffing by wyze van Gifte op de Inkomsten uitgeschreeven. Verandering en Verbreeding. Tegenwerkingen. Hoe dezelve wederstreefd. De Geldheffing beantwoordt niet aan de verwagting. Verleend uitstel, en te gemoetkoming aan Onmagtigen en Ongewilligen. Hoe men de belangen der Nationaale Kasse behartigt. Bepaalingen van het Provinciaal Bestuur, ten opzigte van Verzoekschriften. Daar tegen ingediende Adressen uit Haarlem en Amsterdam. Bepaalingen op de begeeving der Ampten gemaakt. Afgevorderde Verklaaring voor de Amptenaaren. Schikking daar op te Amsterdam. Nadere bepaaling omtrent de Kerkleeraaren. Gevolgen der weigeringen, byzonder te Amsterdam. Publikatie tegen het houden van Byeenkomsten, waar in afgezette Leeraars het woord voerden. Verzagting van het lot der Leden des voorigen Bestuurs, ten aanziene van hunne Persoonen en Goederen. Verzoek om Amnestie voor eenige Patriotten. Op welk een grond CII. BOEK.

door

CXI. BOEK. *door het Hof van Holland en Zeeland afgeslaagen. Verhaal van een Oproer te Amsterdam. Ongeregeldheden door eenige Kanonniers gepleegd. Publicatie, ten opzigte van de Artilleristen. Der meesten ongezindheid om 'er aan te voldoen. Woelingen te dier gelegenheid. Eisch tot het ontzetten der Oranje Amptenaaren. Voorgestelde Verklaaring. Vrugtloos, het Oproer groeit 'er tegen aan. Vorderingen ingewilligd onder tegenverklaaring der Justitie. Bekendmaaking aan het Provinciaal Bestuur. Bezending onder Krygsgeleide na Amsterdam afgevaardigd. Krygsvolk na Amsterdam gezonden. Bezending uit Amsterdam aan die Commisfie. De voorslagen geweigerd. Voortzetting van de reis der Commisfie na Amsterdam. Een tweede Commisfie uit de Stad. Onderhandeling daar mede. Verdragspunten tot verwyl. Berigtgeevingen uit de Stad voldoen aan de Commisfie niet. Wederschryven van Amstels Raad. Fransch Krygsvolk rukt in Amsterdam. Publikasie van de Stads Representanten. Proclamatie van het Provinciaal Bestuur. Wat, wegens deeze Gebeurtenis, ter Nationaale Vergadering voorviel.* J. B. Bicker *geeft berigt dat hy een gedeelte der Bezetting uit den Haage na Amsterdam hadt laaten trekken.* Valckenaer *en* Vreede *kanten zich aan tegen dit verzenden des Krygsvolks. Voor- en tegenspraak, byzonder van* Kantelaar. Valckenaers *nadere aandrang. Voor- en tegenstanders van den Voorzitter. Diens betuiging en zyn gedrag door de meerderheid goedgekeurd. Een Brief van eeni-*

eenige Amsterdamsche Ingezetenen buiten beraadslaaging gesteld. Brief des Generaals BEURNONVILLE. *Aanmerkingen op het daar in vermelde, wegens het zenden van Krygsvolk na Amsterdam. Voor- en tegenspraak. Heftiger behandeling van dit stuk.* VALCKENAER *laat zich byzonder hooren.* VERSTER *en* NIEUHOFF *pleiten voor 's Generaals gedrag.* NUHOUT VAN DER VEEN'S *sterke taal ten tegendeele. Besluit op den Brieve des Generaals genomen. Het aanstellen eens Commandants te Amsterdam gewraakt. Brief van* BEURNONVILLE *aan de Nationaale Vergadering, met berigt wegens het na Amsterdam gezonden Krygsvolk. Handelingen over deezen Brief. Verzoekschriften uit Amsterdam, tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeschillen.* NUHOUT VAN DER VEEN *brengt een Brief aan het Provinciaal Bestuur te voorschyn. Voor- en Tegenstanders. Besluit om den Brief voor Bekendmaaking aan te neemen. De Verzoekschriften, hier toe betrekkelyk, aan het Provinciaal Bestuur van Holland gezonden. Voorstel van* MIDDERICH *om onderzoek op den Brief van den Generaal aan het Provinciaal Bestuur te doen. Brief van* BEURNONVILLE *aan de Nationaale Vergadering. Hoogloopende onderhandelingen deswegen. Afloop deezer zaake. Aanmerking daar over. De voortduurende onlusten te Rotterdam. Aan de Volksstem ter beslissinge gesteld. Wederspraak hier van. Poogingen van de Gelastigden der Burgery tot eensgezindheid. Onbehoorlykheden in Delft gepleegd, Haarlem in onrust en tot bedaa-* CII. BOEK.

ren

CII. BOEK.

ten gebragt. Brief van den Oeconomische Tak te Haarlem aan de Nationaale Vergadering, tot begroeting. Gelukwensching van het Bestuur der Leydsche Hoogeschoole. Voorloopige maatregelen ten opzigte van den Schryver der Fransche Leydsche Courant. Deeze gaan, ondanks de tegenkantingen, door. E. Lusac *ondervraagd, na den Schryver van die Nieuwspapier. De Hoogleeraar* Johan Lusac *als Schryver bekend gemaakt. Voorstel om hem, als Hoogleeraar af te zetten. Besluit van Curatoren, ten zynen opzigte. Poogingen ten zynen voordeele.* Lusac *levert zyne bezwaaren in by Curatoren, en zoekt herstel. Gedrag der Curatoren ten zynen opzigte. Besluit des Provinciaalen Bestuurs ten zynen voordeele. Een ander Provinciaal Bestuur bekragtigt dit Besluit niet. Hoofdzaaklyke inhoud van 't geen Curatoren beweerden. Wat* Lusac *daar tegen inbragt.*

1796. Stoffe deezes Boeks.

Wy slooten het voorgaande Boek onzer *Vaderlandsche Historie*, met de aanmerking, dat de geest van Verdeeldheid en van Tegenkanting, zo by de Leden der Vergadering zelve, als by de Afgezonderden tot het ontwerpen eens Plans van Staatsregeling, gestadig werkzaam was, en hoe daar uit, ten aanziene van dit Plan, gebeurtenissen voortkwamen, die wy vervolgens, in menigte, zagen gebooren worden. Schreeven wy eene Geschiedenis der Staatsregeling op zich zelven,

ven, dan zeker zouden wy hier onmiddelyk moeten laaten volgen, wat des by het inleeveren, en vervolgens, by het beoordeelen, ter Vergadering, en eindelyk by den Volke voorviel; doch ons algemeener en wydstrekkender plan vordert, eer wy daar toe komen, zeer veel te boeken van gebeurtenissen in den Lande, die *Gewestlyke* mogen heeten, schoon meestal in verband staande met de Nationaale Vergadering, thans in zeker voege, het middelpunt der Gewesten, welker Eén- en Ondeelbaarheid, nog op verre na niet uitgemaakt of vastgesteld was. Eene ryke stoffe, vol verscheidenheids, gebeurtenissen verschaffende, die den Tydgenoot verbaasden, en die den Naaneef, waren ze niet door de duchtigste bewyzen gestaafd, bykans ongelooflyk moeten voorkomen: inzonderheid als hy tevens overweegt het korte tydsbestek, waar in zy voorvielen, zich, als 't ware opeenhoopende en verdringende.

Waarom *Holland* eerst behandeld.

Holland doen wy hier eerst te voorschyn treeden, als het grootste en magtigste Gewest, 't geen zo veel gedaan hadt om de Nationaale Vergadering daar te stellen, en billykerwyze zo veel invloeds op dezelve behieldt, en hebben moest; waar in zo veel voorviel, 't welk de aandagt van alle de andere Gewesten tot zich trok. Nu eens den toon gaf aan 't geen in dezelve voorviel, en dan weder, met de Gewestlyke belangen van de overige, min of meer in tweestryd tradt.

Eene

III. BOEK. 1796. Aanspraak van Gelukwensching door het Provinciaal Bestuur aan de Nat. Vergadering

Eene Bezending uit de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland* vervoegde zich, kort naa dat de Nationaale Vergadering zitting hadt genomen, in dien nieuwen kring des Landsbestuurs, met eene Aanspraak van Gelukwensching (*). Dezelve werd 'sanderen daags gevolgd door eene uit het Provinciaal Bestuur van *Holland*, 't welk zich op den volgenden trant liet hooren. „ Burgers Representanten! Het was op gisteren, dat de „ nu reeds vernietigde Vergadering der „ *Provisioneele Representanten van het Volk* „ *van Holland*, U plegtig heeft geluk ge„ wenscht, met den aanvang uwer werk„ zaamheden. Zy heeft zich verheugd, „ vóór haar uiteengaan, de daarstelling „ eener Vergadering, welke zy geduurig „ verlangd heeft, te mogen zien. Zy „ dagt, met een hoogen graad van zelf„ genoegen, aan het deel, 't geen zy „ meende daar in gehad te hebben. Thans, „ Burgers Representanten! heeft het *Pro*„ *cinciaal Bestuur*, dat gedeelte der werk„ zaamheden dier Vergadering vervan„ gen, welke niet aan U zyn opgedraa„ gen. En het is, uit naam van 't zel„ ve, dat wy aan de Representanten des „ geheelen Volks van *Nederland* geluk

„ en

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. bl. 11. Wy zullen de veelvuldige Gelukwenschings Aanspraaken te deezer gelegenheid gedaan, niet plaatzen, maar egter eenige, wanneer derzelver belangrykheid of byzonderheid ons daar toe noopt.

„ en voorspoed toewenschen in hunne CII.
„ glorieryke baan. BOEK.

„ Wy hebben ons op gisteren gecon- 1796.
„ stitueerd, en onze eerste werkzaamhe-
„ den zyn geweest hulde te doen aan
„ die grondbeginzelen, welke door de
„ Provisioneele Representanten van *Hol-*
„ *land* gelegd waren, en door het Volk
„ deezer Provintie goedgekeurd.

„ Wy zullen ons, ik maak geene zwaa-
„ righeid dit, uit naam van *Hollands* Pro-
„ vinciaal Bestuur, te zeggen, wy zullen
„ ons zorgvuldig wagten, te willen ver-
„ rigten, 't geen 's Volks wil aan *U* en
„ niet aan *Ons* heeft opgedraagen.

„ Wy zyn te zeer overtuigd, dat
„ 's Volks belang éénheid vordert, dan
„ dat wy, met afgunstige oogen zouden
„ zien, dat men U alleen heeft toever-
„ trouwd, het Bestuur van de Algemee-
„ ne Zaaken van ons Vaderland; maar
„ wy zullen tragten, in den kring, waar
„ in de keuze onzer Medeburgeren ons
„ geplaatst heeft, het onze toetebrengen,
„ tot het geluk der Ingezetenen deezer
„ Provintie, en daar door zullen wy uwe
„ welmeenende poogingen ondersteunen;
„ wanneer eene gelukkige vereeniging der
„ onderscheidene Magten, door het Volk
„ aangesteld, daar is, om het eenig doel,
„ 's Volks Geluk te bevorderen, kan men
„ zich met grond vleijen, dat het den
„ Volke wel zal gaan.

„ Ontvangt dan, Burgers Representan-
„ ten! de verzekering, dat wy, getrouw

CI. BOEK. 1796.

„ aan den Eed, dien wy plegtig hebben „ afgelegd, zullen tragten de pligten, die „ dezelve ons voorschryft, zorgvuldig naa „ te komen. — Ontvangt onzen wensch, „ dat uwe poogingen met den gelukkigsten „ uitslag mogen bekroond worden; „ en dat het laatste Naageslacht uwe naamen „ met aangenaamheid herdenke; dat „ de Almagtige daar toe zynen Zegen, „ over uwen gewigtigen arbeid, in ryke „ maate, uitstorte!"

Hoe beantwoord.

De Voorzitter PAULUS beantwoordde de Bezending in deezer voege. — „ Burgers! hadt deeze Vergadering op gisteren „ de eer, eene plegtige Commissie, „ uit de Vergadering der Provisioneele „ Representanten van het Volk van *Holland*, „ in haar midden te zien, het strekt „ haar tot geen minder vergenoegen, op „ heden begroet te worden door eene dus „ plegtige Bezending uit het Provintiaal „ Bestuur deezer Provintie op denzelfden „ voet van bevolking zamengeroepen, als „ deeze Nationaale Vergadering zelve, en „ op gisteren avond geconstitueerd.

„ Zy ontvangt, met het volkomenste „ vertrouwen, de verzekering, die Gylieden „ heden komt doen, dat Gy naamlyk „ nimmer eenige indragt maaken zult „ op het geen door het Volk van *Nederland* „ aan haar is opgedraagen; daar Gylieden „ de Leden zyt van het Provintiaal „ Bestuur eens Volks, dat aan dezelfde „ Vergadering nog veel meerder „ magts, en byzonder ook in de Provin-

„ tiaa-

„ tiaale zaaken, heeft willen opdraagen, „ dan aan dezelve, volgens het gearresteerd Reglement, toegekend is. Doch „ Gylieden kunt U, aan den anderen „ kant, ook verzekerd houden, dat deeze „ Vergadering, getrouw aan de Verklaa„ring, die door ieder der Leden zo plegtig „ gedaan is, zich steeds gedraagen zal „ naar den aan haar opgedraagen last, en „ dat het alzo onmogelyk zyn zal, dat „ het Generaal Bestuur deezer Landen „ met het Huishoudelyke van eenige Pro„vintie, in eenig verschil of oneenig„heid zou kunnen geraaken. — En hoe „ zou dit, daarenboven, mogelyk zyn tus„schen Lichaamen, welker Leden, door „ den wille des Volks gekoozen, allen „ den Eed gedaan hebben op het Altaar „ der Vryheid, allen één belang hebben, „ dat naamlyk om het Vaderland, zo in „ het gemeen, als in deszelfs byzondere „ deelen, te behouden.

OCTOBER. —— 1796.

„ Welaan dan, Burgers! laat het Pro„vintiaal Bestuur deezer Provincie haa„ren taak ook met yver en vastigheid „ beginnen, en doorzetten; laat het, op „ den ongebaanden weg, dien de Verga„dering der Provisioneele Representanten „ van het Volk van *Holland*, in den be„ginne, heeft moeten bewandelen, terug „ ziende, zich door geene moeilykheden „ laaten afschrikken; daar is zeker nog „ veel voor haar te doen ten beste dee„zer Provintie; maar laat het daar by „ bedenken, te zyner geduurige opbeu-

III. BOEK. 1796.

„ ringe, dat deszelfs roem te grooter zyn „ zal, naar maate die Vergadering meer „ moeilykheden zal hebben overwon- „ nen. — Terwyl ik God biddende, dat „ hy hier toe zynen genadigen Zegen „ schenken wil, U de Eer der Zittinge, „ uit naam deezer Vergaderinge welmee- „ nend aanbiede (*).”

Verslag van de werkzaamden om een Plan van 't Provintiaal Bestuur van *Holland* te ontwerpen.

Veel was 'er het daadlyk daarstellen deezes Gewestlyken Bestuurs vooraf gegaan, waar van wy iets moeten vermelden. — Aan de Burgers Hahn, van de Kasteele, Wiselius, Fennekol en Fynje, was in Slachtmaand des voorleden Jaars, de taak opgelegd om een Plan van Huishoudelyk Bestuur van *Holland*, staande de Nationaale Vergadering, zo spoedig mogelyk, te ontwerpen, en der Vergaderinge mede te deelen. Zy kwamen 'er, den veertienden van Louwmaand deezes Jaars, mede te voorschyn. Wel scheen een spoed van twee maanden, in deezen een langzaamen spoed te mogen heeten; doch, schoon de Gelastigden onderling over de gronden des uit te brengen Verslags reeds lang éénstemmig dagten, hadden zy moeten afwagten de Besluiten op het Reglement, waar volgens de Nationaale Vergadering zou byeenkomen en werkzaam zyn; deeze maakten den grondslag huns werks uit.

Dat besluit daar zynde (†), hadden zy geen

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 125.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 255.

oogenblik verzuimd om aan den opgeleg- CII.
den last te voldoen. By de Inleevering BOEK.
oordeelden zy het niet onwaarschynlyk,
dat de Provisioneele Representanten des 1796.
Volks van *Holland* het zouden goedvinden om dit Ontwerp te laaten drukken, en, naa een behoorlyken tyd ter overweeging gegeeven te hebben, een dag te stellen, ter eindelyke afdoening. Zy begreepen, daar de Nationaale Vergadering zo kort op handen was, allen uitstel, en het verlengen van het Provintiaal Bestuur, ongeraaden; door het Volk van *Holland* in zyne Grondvergaderingen, het zy dan zelfs, het zy by een te benoemene Commissie, te laaten raadpleegen, of 'er inmiddels, en staande de Nationaale Vergadering, een Huishoudelyk Bestuur van *Holland* moest daargesteld worden, op welke gronden, en volgens welk een regel. Zy keurden het zelfs een omweg, de loutere toestemming der Grondvergaderingen te verlangen, en door eene aanbeveelende Publikatie uit te lokken: dewyl het *Provintiaal Bestuur* niet zou zyn een *Constitutioneel*, of by de waare tegenoverstelling van het *Provisioneel*, een voortduurend en aanhoudend Bestuur; maar het zou zyn *Intermediair* en alleen duurzaam tot dat de Constitutie, welke zich het Volk zou geeven, daar in zou hebben voorzien, of dat het Volk van *Holland* vroeger eene andere wyze op zyn huishouden mogt begeeren daar te stellen.

Deeze zaak scheen hun toe boven allen twyfel verheeven, dewyl zy met het be-

hond der Vryheid en dus met het daarstellen eener Nationaale Vergadering hand aan hand ging. Daar die nu vastgesteld, en binnen eene maand, op handen was, kon men zich niet laaten voorstaan, dat de Vergadering van *Holland* haare ontbinding zou kunnen of mogen te gemoet zien, en de Gewestlyke Huishouding niet regelen. Het langer uitstellen der Nationaale Vergadering was doodlyk, het Volk van *Holland* kon dezelve niet willen, en wilde gevolglyk zeer zeker eene daadlyke Organisatie van het Gewestlyk Bestuur, staande de Nationaale Vergadering. Noodloos hadt men gekeurd, om, naar het gevoelen van eenige weinige Leden, het Volk vóór het uitbrengen van de stem der Vergaderinge van *Holland* ter Algemeene Staatsvergaderinge, over het al of niet byeenroepen eener Nationaale Conventie, en over de voorgeslaagene wyze op te roepen. —— Was 'er geen twyfel of de Vergadering hadt in deezen wel gedaan, mogt zy zich, op de uitgedrukte toejuiching van een zo groot gedeelte der Committenten, beroepen; zy hoopten en vertrouwden, dat de Vergadering wel zou doen met het daadlyk organiseeren van een *Intermediair Provintiaal Bestuur*, gegrondvest op de eeuwige Beginzelen, waar aan de Leden, op den den laatsten van Louwmaand des Jaars MDCCXCV, openbaare hulde gedaan hadden.

Eene breedspraakige Inleiding opende dit Verslag, en wilde men, ter bereiking der

der daar in voorgeslaagene heilzaame oogmerken om het verkeerde des voorigen Bestuurs te verbeteren, geduurende de Byeenkomst der Nationaale Vergadering, ook het Gewestlyk Bestuur van *Holland* op zodanig een voet ingericht hebben, dat hetzelve werd toevertrouwd aan eene Vergadering op dezelfde gronden als de Nationaale geconstitueerd; maar alleen met betrekking tot *Holland* en deszelfs huishouding werkzaam, en genoegzaam berekend om, tot het gewenschte oogmerk, mede te werken; de vestiging naamlyk der Vryheid, Veiligheid en Welvaard deezer Landen, en de geleiding tot eene Constitutie op 's Volks onvervreemdbaare Regten gebouwd.

Het onberekenbaar belang eener welberaade keuze der Leden voor de *Nationaale Vergadering*, zo wel als voor het *Provintiaal Bestuur*, keurden zy zo handtastlyk, dat het noodloos was de Ingezetenen van *Holland* aan te spooren om met yver en in menigte in de Grondvergaderingen op te komen, waar in 's Volks Oppermagt uitblonk. Om egter het herhaalen der Oproeping van de dagelyksche bezigheden te vermyden, en de bywooning der Grondvergaderingen des te meer aan te moedigen, oordeelden zy den zelfden dag te moeten bepaalen, tot de benoeming der Leden van het *Provintiaal Bestuur* waar op de verkiezing der Leden voor de *Nationaale Vergadering* bepaald was. Om verwarring en langwyligheid

CII. BOEK. 1796. te voorkomen, keurden zy het raadzaamst, de Vergaderingen in *Holland* zamengekomen tot het benoemen van eenen Kiezer en diens Plaatsvervanger voor de Leden der Nationaale Vergadering', ook te houden voor byeengekomen tot het benoemen van eenen Kiezer en diens Plaatsvervanger voor de keus van het Provinciaal Bestuur.

Het Gewestlyk Bestuur voornaamlyk bepaald zynde tot het Huishoudelyk Beheer, oordeelden zy het noodloos, dat de geheele Vergadering, uit vyf en vyftig Leden bestaande, by aanhoudenheid, te zamen by elkander bleef; maar dat men veel eer, ter bevordering van spoed, en tot bezuining van 's Lands Penningen, een Committé zou behooren te benoemen, uit twintig Leden bestaande, 't welk niet alleen bestendig zou moeten zyn, maar ook bevoegd en verpligt om op gezette tyden de geheele Vergadering byeen te roepen.

Om verwarring tegen te gaan, en het Gewestlyk belang te behartigen, keurden zy noodig de voortduuring der Committés van *Holland*, zo als dezelve gesteld zouden weezen by de ontbinding der Vergaderinge, ook naa den aanvang van het Provintiaal Bestuur, voor eenen korten tyd, terwyl zy aan de wysheid der Bestuurderen, welken zich het Volk van *Holland* zou verkiezen, gaarne en gerustlyk wilden overlaaten, in hoe verre de Leden der tegenwoordige Committés, van

we-

wege hunne verkreegene kunde en ondervinding, in deeze belangryke Huishouding van *Holland*, al of niet in aanmerking zouden behooren te komen.

Het daar op voorgedraagene Reglement van het *Provinitaal Bestuur* wilden de Inleveraars afgekondigd en aangeplakt, en daadlyk ten uitvoer gebragt hebben, met bygevoegd nadruklyk vermaan aan alle Municipaliteiten en Plaatslyke Regeeringen, om hetzelve te volvoeren, en hunne Medeburgers, omtrent de wyze van verkiezing behoorelyk te onderrigten, tot de zamenkomst in de Grondvergaderingen aan te moedigen, de behulpzaame hand te bieden, en bepaaldlyk toe te zien, dat, met opzigt tot dezelve Byeenkomsten en Verkiezingen, alles in orde en met goede eenigheid geschiedde (*).

Aanmerkingen van *Amsterdam*, wegens het Voorstellen van dit Plan aan den Volke ter goed- of afkeuring.

Dit ontworpe Reglement was niet gedrukt of werd den Representanten des Volks van *Amsterdam* ter hand gesteld. Zy hadden niet alleen vernomen het daar in beweerde, dat het Volk van *Holland*, wegens de voorgeslaagene verandering in het Gewestlyk Bestuur, geenzins vóór af zou behooren gekend te worden; maar tevens, door hunne Afgevaardigden, verstaan, dat de Vergadering van *Holland* vastgesteld hadt, om op den twintigsten van

(*) Het uitvoerig Reglement, met deeze Voordragt, komt voor in de *Decreeten van de Vergadering der Provisioneele Representanten van het Volk van Holland* 14. Jan. 1706. Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1796. bl. 113—140.

CII. BOEK. 1796. Brief deswegen.

van Louwmaand, met achterstelling, zo veel mogelyk, van alle andere zaaken, daar op te besluiten.

Een beginzel van onmin bestondt 'er reeds tusschen de Stellers deezes Verslags en de Representanten des Volks van *Amsterdam*, tot deeze zaak betrekkelyk, of over de *Provintiaale Representatie*; dit werkte met het Verslag zamen tot het onverwyld vervaardigen eens Briefs aan de Vertegenwoordigers des *Hollandschen* Volks, waar in zy zich beklaagen over de verhaastende stappen in deezen, en de opvatting huns voorigen schryvens, als mede de handelwyze daar mede gehouden. *Amstels* Stads Representanten oordeelden, dat, door dit met den druk gemeen maaken des Verslags en Plans, het Volk, niet op eene voegzaame wyze was in staat gesteld om daar over te oordeelen, en hunne gedagten *Volksgewyze* deswegen aan de Volksrepresentanten mede te deelen; dit drukken des Plans kon alleen dienen tot onderrigt der Leden van de Vergadering. Maar, vroegen zy, *zyn die alleen geregtigd om daar over te oordeelen en te stemmen, met voorbygang van het Volk van* Holland *zelve?* „ Dit," laaten zy woordlyk volgen, „ vraagen wy met te meer vry„ moedigheids, daar 'er, van wegen onze „ Stad, hoe zeer in de Populatie omtrent „ een vierdedeel van 't geheele Volk van „ *Holland* uitmaakende, niet meer dan „ vier stemmen in de deliberatien en stem„ ming, over een zo gewigtig onderwerp,

„ in

„ in aanmerking zouden mogen komen; CII.
„ iets waar over wy tot dus verre reeds BOEK.
„ zo dikwerf hebben gedoleerd; en 't
„ geen wy, althans by deeze gelegenheid, 1796.
„ willen wy aan Eed en Pligt getrouw
„ zyn, onmogelyk met stilzwygen kunnen
„ voorbygaan: te meer daar wy, in
„ 't zekere zyn onderricht geworden, dat
„ het Volk deezer Stad zeer attent is op
„ ons daar omtrent, voor hunne belangen,
„ te houden gedrag, en ook daarenboven
„ welligt niet met onverschilligheid
„ zou aanzien, dat, in eene zaak
„ van zo merkelyke aangelegenheid, eenige
„ *definitive* of finaale Besluiten, *zonder
„ Voorkennis* en toestemming van het Volk
„ van *Holland*, genomen wierden; even
„ min als eene verdere *Onevenredigheid* in
„ de Vertegenwoordiging, waar over het
„ zo veele reden heeft zich, ook op
„ nieuw, in dit opzigt, te beklaagen."

Den gevreesden omweg schroomden zy niet in deezen te bewandelen; maar keurden dien noodzaaklyk, te meer, daar het nu voorgesteld *Tusschenbestuur* nog vry wat meer magts, voor al ten nadeele der Steden, zou uitoefenen, dan het tegenwoordig *Provisioneel Bestuur* zich immer zou hebben willen onderwinden. Geen dringende redenen deeden zich, huns agtens, op, om dit werk zo zeer te bespoedigen; en in allen gevalle, oordeelden zy, dat de Vergadering kwalyk zou doen met in dit stuk, zonder toestemming des Volks, te bewilligen. Op eenige byzonderheden

III. BOEK. 1796.

den in het ontworpen Reglementsplan droegen zy hunne aanmerkingen voor. Bovenal wraakten zy, dat de Leden van dit Tusschenbestuur aan geene byzondere Instructiën van hunne Steden of Plaatzen zouden gebonden zyn; maar, gezamenlyk uitmaakende het *Provinciaal Bestuur van Holland*, in derzelver Vergadering, by hoofden stemmen, en, zonder ruggespraak, besluiten. —— Zeer keurden zy af het Provintiaal Committé, by het afweezen der Vergadering, met eene zo uitgebreide magt en altoos zittende. Zodanig een Committé, met een volduurende magt bekleed, en door geen meer bepaalenden Lastbrief gebonden dan de voormaalige Gecommitteerde Raaden, zou de deur kunnen openzetten voor eene alzins gevaarlyke Aristocratie, waar door onze Vryheid welligt geheel zou kunnen veranderen in een bloote harssenschim. De Leden van dit Tusschenbestuur zouden in Tyrannen kunnen veranderen, zonder dat 'er altoos een TRASYBULUS zou te vinden zyn, die, in zodanig een geval, 's Volks aangelegenste Regten, met genoegzaame nadruk, zou weeten te handhaaven.

Zy hielden zich, op de gemelde gronden, in gemoede overtuigd, dat een Intermediair Bestuur, op de voorgeschreevene wyze, zonder 's Volks toestemming ingericht, voor de pas ontlookene Vryheid, van onberekenbaar nadeelige gevolgen zou kunnen worden, en tevens een

dood-

doodsteek voor alle Stedelyke Keuren, welherbragte Costumen, Usantien en dergelyke, „ welker violatie," dit zyn de eigene woorden des Briefs, „ aan een „ PHILIPS DEN II. wel eer onze *Nederlanden* heeft helpen verliezen, en die „ nu door een enkele *trait de plume*, in „ schyn van Intermediair, eensklaps alle „ finaal en onherstelbaar zouden worden „ vernietigd."

CII. BOEK. 1796.

Uit dit alles leiden zy af, dat de Vergadering, zo onregelmaatig als dezelve geconstitueerd was, dit stuk niet tot Besluit kon brengen, zonder het Volk daar op gehoord te hebben. Mogten de Leden egter goedvinden, ten kort bepaalden dage, overeenkomstig het Verslag te besluiten, dan moesten zy daar tegen openlyk protesteeren; en hielden zich onverantwoordelyk voor de gevolgen.

Van den inhoud deezes schryvens gaven zy den Volke kennis, door middel van het Dagblad, het vry en onverlet laatende, om, byaldien het mogt oordeelen de zaak anders dan zy te moeten begrypen, als dan in hunne plaatzen andere Gemagtigden tot het waarneemen hunner belangen te verkiezen (*).

Beantwoord.

Weinig dagen slegts draalde het antwoord van de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*. By den aanvan-

(*) Deeze Brief was den 17 van Jan. 1796 gedagtekend, en is geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 246—259.

III. BOEK. 1796. vange gaven zy te verstaan, hoe de Representanten der *Amstelstad*, uit dit beantwoorden huns schryvens niet moesten opmaaken, dat de Vergadering de Protestatie, in het slot des Briefs voorkomende, als een Protest tegen den voortgang hunner raadpleegingen aanmerkte, veel min als zodanig aannam. Geene Protesten van Leden der Vergadering konden of mogten zy, volgens de beginzels van het tegenwoordig Bestuur, aanneemen, en gevolglyk althans die niet van Municipaliteiten, die als zodanig, geene Leden der Vergadering waren. —— Hoe zeer ook genegen en van voorneemen om, in alle gevallen, bedenkingen van anderen in te neemen en te overweegen, en byzonder ten opzigte van de Organisatie des Provintiaalen Bestuurs, oordeelden zy nogthans met hunne raadpleegingen over dit onderwerp te moeten voortvaaren, en dezelve, zo spoedig mogelyk, ten einde te brengen, zonder zich door den gezonden Brief te laaten belemmeren of tegenhouden. Om te toonen dat zy niet zonder, huns oordeels, gewigtige redenen, zich daar toe bepaald hadden, leggen zy hunne tegenbedenkingen, op de bedenkingen der *Amsterdammeren* aan den dag.

's Volks onvervreemdbaar Regt en Oppermagt, zo vaak in den Brieve genoemd, was door de Vergadering altoos voorgestaan en gehandhaafd; die beginzels zouden hun ook, by het invoeren van een Tusschenbestuur des Gewests van *Holland* en

en in het beoordeelen van het daar toe voorgeslaagen Plan ter leidraad strekken. Hier beriepen zy zich op hun betoonden onafiaatenden yver om by de Bondgenooten te bewerken, dat 'er, tot het ontwerpen eener Staatsregeling, eene Nationaale Vergadering zou byeenkomen van wegen het geheele Volk verkoozen, welke eenmaal ontworpen Staatsregeling weder aan den Volke, ter goed- of afkeuring, zou worden voorgedraagen; maar zy oordeelden, alle tusschenstappen, om tot zodanig eene Ontwerping den weg te baanen, telkens aan eene hoofdlyke stemming des geheelen Volks te onderwerpen, „veel „eer geschikt waren, om, onder de ge„daante van 's Volks Regt te behartigen, „de uitoefening van 's Volks Regt te ver„schuiven, en elusoir te maaken, dan „om hetzelve te bevorderen en te bevei„ligen." De gronden hier van beredeneerd hebbende, hielden zy zich ten vollen overtuigd, dat zy, wel verre van des Volks Regt en Oppermagt te verzaaken, of in 't minst te benadeelen, betoond hadden daar van opregte en yverige Voorstanders te zyn, om dat zy het heilryk genot daar van den Volke zogten te verzekeren; ja dat zy zich zelven zouden moeten beschuldigen dat zy het zogten te verydelen, indien zy een tegengesteld Systhema omhelsden en volgden.

Zy verdeedigden daar op de handelwyze ten aanziene van het Tusschenbestuur voorgeslaagen, in verband met het daarstel-

III. BOEK. 1796. ſtellen der Staatsregeling. Wat de byzondere aanmerkingen betrof op het ingediende Concept Reglement gemaakt, tot de beantwoording daar van konden zy zich niet inlaaten: dewyl het tot nog niet was vastgeſteld. Nogthans deelden zy op eene en andere aanmerking, de hunne mede. Inzonderheid ten aanziene van het Artykel, 't welk de byzondere Inſtructie van Steden en Plaatzen uitſloot, en de hoofdlyke Stemming bepaalde. De bedenking, van wegen *Amſterdam* hier op gemaakt, oordeelden zy onovereenbrengbaar met de beginzelen van een Beſtuur, gevestigd op eene evenredige Vertegenwoordiging, overeenkomſtig met de Volkrykheid, waar in niet deeze en geene Steden, maar het Volk, vertegenwoordigd wordt. „ En, in de daad," ſchreeven zy met zo veele woorden, „ wanneer Gy„ lieden, als een Lid van Staat, door uwe „ Gedeputeerden in de Vergadering moest „ gerepreſenteerd worden, en, in zo ver„ re, zeker Souverain Gezag uitoefenen, „ konden wy ons een diergelyken eisch, „ om in de Vergadering ſpeciaale Lasten „ te doen uitbrengen, als iets uit het voo„ rig Beſtuur overgenomen, zonder be„ vreemding voorſtellen; maar wy kun„ nen niet inzien, hoe Voorſtanders „ van 's Volks onvervreemdbaar Regt „ en Oppermagt, iets dergelyks zouden „ willen doen herleeven en aanpryzen: „ daar hetzelve gebouwd zou zyn op het „ niet alleen erroneus, maar zeer gevaar-

„ lyk

„ lyk principe, dat de Souverainiteit niet „ zou resideeren by het geheele Volk; „ maar by deszelfs byzondere deelen. — XII. BOEK. 1796.

„ Wy vertrouwen," schryven zy ten besluite, „ dat Gylieden van zulk een „ principe eenen afkeer hebbende, op het „ zelve geene sustenuen of eischen zult „ bouwen, en dat Gylieden van de zui„ verheid onzer Intentie overtuigd, met „ uwe Medeburgeren, en met het overige „ Volk van *Holland*, gereedlyk zult con„ curreeren tot het helpen daarstellen eener „ Vergaderinge, door welker existentie en „ werkzaamheden het Huishoudelyk Be„ stuur deezer Provintie, op zulk eene „ wyze zal kunnen worden geadmini„ streerd, als best geschikt is om ons een„ maal te brengen tot eene Constitutie, „ welke Nationaal zynde, de Vryheid van „ den Staat en van den Burger, de Ge„ lykheid van allen en een iegelyk, zo „ als die by eene welgevestigde Regee„ ringsvorm kan genooten worden, en „ de vereeniging van alle harten en krag„ ten zal mogen bevorderen (*)."

Wederschryven van *Amsterdam*; en Memorie van Consideratien.

Wel kort was het wederschryven der Representanten van *Amsterdam*. Naa eene aanmerking over den aart der Tegenverklaaring by hun eersten Brief gemaakt, vermelden zy hunne vasthouding aan het begrip, dat, zonder verhoor of toestemming van

(*) Deeze Brief was den 21 van January 1796 gedagtekend. *N. Nederl. Jaarb.* voor 1796. bl. 259-271.

CII. BOEK. 1796.

van het geheele *Hollandsche* Volk, waar van hunne Stadgenooten byna een vierde deel uitmaakten, geen besluit ten aanziene van dit stuk, kon genomen worden, betuigden zy het genoegen te hebben te mogen verzekeren, dat zy verre van tot nog toe één eenig blyk van afkeuring deezer hunne daad, van hunne Stedelyke Burgeren vernomen te hebben, integendeel van zeer veelen hunner, en daar onder dezulken, die zy de *Zuilen* des Koophandels, de Pylaars van hunne Beurs, de Zenuwen van den Staat en Republiek, mogten noemen, de spreekendste bewyzen hunner goedkeuring ontvangen hadden. Dan zo kort dit hun schryven was, zo breedvoerig was eene *Memorie van Consideratien* daar aan toegevoegd; waar in, van stuk tot stuk, het tegen hun aangevoerde overwoogen en bestreeden, en het mogelyk nadeelige voor *Amsterdam*, uit het Concept Reglement te wagten, aangeweezen wordt (*).

Onderhandeling aangeboden.

Verwydering veel eer, dan vereeniging, stondt uit dit over- en wederschryven te duchten. De Representanten der *Amstelstad*, gaven den Volke, by openlyke Bekendmaaking, den staat des geschils te verstaan, en tevens te kennen, dat zy die stappen niet anders deeden dan uit een be-

(*) Den 28 Jan. 1796 werd deeze Brief met de Memorie van Consideratien verzonden; geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1796. bl. 272—307.

besef van Eed en Pligt, ten zelfden tyde aankondigende, dat zy eene Commissie hadden benoemd, om des niet alleen kennis te geeven aan de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*; maar ook tevens voor te dragen, dat zy, ter bewaaring van Eensgezindheid, bereid waren om te treeden tot het maaken van alle zodanige redelyke schikkingen, als zouden kunnen worden daargesteld; doch alles op dien voet, dat hetzelve geschiedde „ zonder krenking, en onverminderd „ het onvervreemdbaar Regt van het Volk „ van *Holland*, om ook nu, op het Plan „ van 't Intermediair Provintiaal Bestuur „ voor *Holland* vooraf te worden gehoord „ en daar in uitdruklyk zyne toestemming „ te geeven (*)."

XI. BOEK. 1796.

Ten dage der gemelde Afkondiginge schreeven de Representanten der Stad *Amsterdam* een Brief aan die van *Holland*, vermeldende hunne bedenkingen en bezwaaren, waarom zy deeze Publikatie, raakende het Intermediair Bestuur van *Holland*, oordeelden niet te mogen doen afkondigen (†).

Voordragt uit *Dordrecht* de Volksstem ingeroepende.

't Was intusschen in *Amsterdam* alleen niet, waar men, ten deezen opzigte, zeer veele bedenkingen maakte. De twaalf Wykvergaderingen, uitmaakende de geheele Stemgeregtigde Burgery der Stad *Dordrecht* en *Merwede*, gaven aan de Provisioneele-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl 677.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 680.

VI. BOEK. 1796. neele Representanten des Volks van *Holland* te verstaan, dat zy, getrouw aan de beginzelen, welke den vryen Mensch van den Slaaf onderscheiden, zich verpligt vonden te verklaaren, dat zy allen Gewestlyk Bestuur, geschoeid op Wetten of Reglementen door anderen gemaakt, en by het Volk van *Holland* niet uitdruklyk goedgekeurd en daar door gewettigd, voor onbestaanbaar beschouwden. Dat de onevenredigheid in het Provinciaal Bestuur, door het zenden van Gelastigden uit Steden, Distrikten, ja zelfs enkele Dorpen, het Volk van *Holland* reeds lang hadt in 't oog geloopen, waarom hier in, zo in het zenden van Gecommitteerden op eenen evenredigen voet, ingericht naar de Volkrykheid, als op het daarstellen van een Reglement voor het Provintiaal Bestuur, moest worden voorzien. Zy vorderden ten dien einde eene Optoeping des geheelen Volks van *Holland* (*).

Desgelyks uit *Leyden*. Uit *Leyden* kwam een veel uitgewerkter Stuk ter tafel der Vergaderinge van *Hollands* Representanten. Wel lange hadt den *Leydenaaren* de allerongelykmaatigste vertegenwoordiging, op zeer veschillende wyzen gekoozen en aangesteld, met zeer verschillende lastgeevingen voorzien, in 't ooge geloopen. Menigmaal was hun hart weggekrompen van angst, by het vooruitzigt van alle de verwarringen, welke hier uit konden gebooren worden; dan zy hadden,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 663.

den., om geene vertraaging in andere werkzaamheden, inzonderheid ten aanziene van het daarstellen der Nationaale Vergadering te veroorzaaken, dus lang gezweegen. Hoogst streelend was het daarom voor hun, dat de Vergadering terstond, naa het bepaalen dier zo zeer noodige Vergadering eene Commisfie benoemd hadt om het Huishoudelyke Bestuur van *Holland* te regelen, welker Verslag en Ontwerp eens Plans van een Tusfchenbestuur, eene gelykmaatiger Vertegenwoordiging, op de Bevolking gegrond, voorstelde.

Dan, zo zeer die stap hunne wenschen vleidde, even zeer moesten zy betuigen ten hoogsten verontrust te zyn geworden op het zien, dat de Vergadering in het denkbeeld verkeerde van bevoegd te zyn, om zodanig een Plan van *Intermediair Bestuur*, om dat het *Intermediair* en niet *Constitutioneel* was, zonder den Volkswil te kennen, te kunnen daarstellen.

Geene gedagten kwamen by hun op om dusdanig een Tusfchenbestuur tegen te werken, veel eer wenschten zy hetzelve allervuurigst. Dan te denken dat hetzelve, om dat het van dien aart was, zonder den Volkswil, kon vastgesteld worden, dagt hun van verre uitziende gevolgen: dewyl het wel eens rechtstreeks tot de willekeurigste overheersching kon leiden.

Hunne denkbeelden over dit gevaar ontvouwd hebbende, geeven zy hunnen vuurigen wensch te kennen, tot de allerspoedigste vastftelling van een, naar bestendige regelen gevormd, en op de Bevol-

XII. BOEK. 1796.

king gegrond Bestuur, welks duur zich bepaalde niet langer, dan tot het tydstip der aanneeming en invoering der Nationaale Constitutie. Dan zodanig een Bestuur, met welk een naam ook bestempeld, oordeelde zy dat van geene verbindende kragt kon weezen, zo het niet, door den wil des Volks, geheiligd en bekragtigd ware. — Op deezen grondslag steunde hun verzoek, dat het Plan van een zodanig Bestuur ter kennisse van den Volke gebragt, en aan 't zelve genoegzaamen tyd ter overweeginge gegeeven zou worden, om 's Volks gedagten op 't zelve in te winnen. Dat de Vergadering, ten deezen aanziene, zich minder aan den Volkswil, dan ten opzigte eener Nationaale Vergadering zou laaten gelegen leggen, omtrent welke niet alleen eene stilzwygende toestemming; maar de uitgedrukte toejuiching van een groot deel der Committenten, hadt by hun geen zweem van twyfel overgelaaten (*).

Nadere verklaaringen en ophelderingen aan *Holland* gegeeven.

Behalven *Amsterdam*, *Dordrecht* en *Leyden* hadt ook *Gouda* op dit zelfde aambeeld geslaagen. De Representanten des Volks van *Holland* wilden deeze ongerustheid, over het waare oogmerk hunner Publikatie, het Gewestlyk Bestuur betreffende, wegneemen, ten welken einde zy eene verklaarende Publikatie nevens die van het Tusschenbestuur deezes Gewests wilden afgekondigd hebben. Alle dubbelzinnigheid was, betuigden zy, strydig niet al-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 667.

alleen met hun oogmerk, en met de waare bestemming hunner Vergadering; maar ook den Volke van *Holland* geheel onwaardig, waarom zy, by nadere verklaaring, het niet slegts daar voor hielden, dat zy het onbetwistbaar Regt des Volks van *Holland* volkomen erkenden, om in het toekomstig Intermediair Bestuur der Provintie, naar goedvinden verandering te maken; maar ook dat in de Grondvergaderingen de Stemopneemers aan de Stemgeregtigden, hoofd voor hoofd zouden voorstellen de vraag; „of zy geneegen waren, om, volgens het voorgestelde Reglement Leden voor het Provintiaal Intermediair Bestuur te kiezen," met dien verstande, dat de Meerderheid der Stemgeregtigden, in elke Grondvergadering, den voortgang of niet voortgang derzelve, tot het verkiezen van Leden tot het Provintiaal Bestuur zou beslissen, en dat, zo onverhoopt het meerder getal der Grondvergaderingen van geheel *Holland* het verkiezen der gemelde Leden alzo weigerde, het Reglement zou gehouden worden voor verworpen. — Wyders was hunne nadere verklaaring, betreffende de Stedelyke en Plaatslyke Keuren, en dergelyke, dat zy nimmer derzelver vernietiging bedoeld hadden; maar alleen, dat door deeze aan de bekende algemeene belangen des Gewests geene belemmering zou mogen worden toegebragt. — Dat zy eindelyk, om allen twyfel, als of zy 's Volks Oppermagt eeniger wyze wilden

IX. BOEK.
1796.

III. BOEK. 1796.

te kort doen, de Grondvergaderingen in *Holland*, tegen den zestienden van Sprokkelmaand des volgenden Jaars voor opgeroepen hielden, om als dan over het volduuren of niet volduuren van het Tusschenbestuur te raadpleegen en te stemmen (*).

Hoe te *Amsterdam* de Publikatie werd afgekondigd.

Deeze ophelderingen, en nadere bepaalingen, met dit voorstel waren de gevolgen der Briefwisselinge en der Onderhandelingen tusschen de Representanten des Volks van *Holland* en die van *Amsterdam*. Hier op geschiedde, te dier Stede, de Afkondiging zo van de Publikatie zelve, als van het daar aan toegevoegde, met ophaaling van 't geen deswegen was voorgevallen, en nevensgaande verklaaring, dat de Stadsrepresentanten door het afkondigen en aanplakken van beiden, aan het Volk van *Amsterdam* kennelyk maakten een *Voorstel* van de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, waar aan *nog* geen de minste kragt van *Wet* was toe te schryven; maar 't geen die kragt *al* of *niet* zou bekomen, naa dat de goed- of afkeuring der gezamenlyke Stemgeregtigde Bewoonders van *Holland* zou zyn gebleeken (†).

Het Volk van *Holland*

Het gevolg was, dat het Volk van *Holland* die Publikatie, met de gemaakte bepaalingen, omhelsde (§), waar door de-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 614.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 677—680.

(§) Schoon de stemgeregtigde Burgers van *Dordrecht* aan de Vertegenwoordigers van *Holland* verzogten, te mogen weeten, dat, daar die Tusschenre-

dezelve de kragt eener Wet verkreeg. Een Wet op welke deeze Vergadering zamenkwam en zich vormde, ten Voorzitter den Burger FREDERIK VAN LEYDEN en tot Secretaris den Burger CHRISTOFFEL SCHEFFER benoemende. Kennis gaven zy hier van den Volke, by een Proclamatie, met last om de ondertekening van den tydlyken Voorzitter, mitsgaders van den Secretaris, te eerbiedigen; en voorts dit *Provintiaal Bestuur* te houden als de plaats vervangende van het *Bestuur der Provisioneele Representanten van Holland* (*).

III. BOEK. 1796. stemt in die Publikatie toe.

Uit kragte van het goedgekeurde en aangekondigde Plan deezes Bestuurs, werd het *Provintiaal Committé* benoemd. Wanneer het *Provintiaal Bestuur* van *Holland*, volgens de gemaakte bepaling, voor eenigen tyd, stondt te scheiden, waren de Leden van dit Bestuur, dat intusschen de zaaken moest behandelen, bedagt geweest om onderlinge schikkingen van orde te maaken. Hier door was wel eene gewigtige zaak afgehandeld; doch er schoot eene andere over, welke niet aan die Leden stondt; maar aan de Vergadering: te weeten eene nadere bepaling van de

Het Provintiaal Committé van *Holland* verlangt eene Instructie.

Magt,

regeering bevestigd moest worden door de vrye Stemmen der Stemgeregtigde Burgers van *Holland* in hunne Grondvergaderingen, welke Grondvergaderingen in *Holland* voor het Intermediair Bestuur gestemd hadden, en welke daar tegen. Wy vinden niet dat deswegen iets het licht aanschouwde.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 961.

III. BOEK. 1796.

Magt, welke deeze, by haare afweezigheid, aan het Committé zou toevertrouwen. Zy verlangden eene nadere bepaaling, dan zy aantroffen in de algemeene aanwyzing van zich, des noods, te moeten regelen naar de Instructie der geweezene Gecommitteerde Raaden van den Jaare MDCCLI. Deeze hadden zy nagegaan; doch bevonden, dat daar by zeer weinig omtrent de Magt dier Gecommitteerde Raaden, by afweezen der Staaten uit te oefenen bepaald was. Wel waren 'er voorhanden Staatsbesluiten, van tyd tot tyd, by voorkomende gelegenheden, genomen, waar by gedeeltens der uitoefening van de Oppermagt aan Gecommitteerde Raaden werden toevertrouwd, welke eigenaartig aan die Vergadering niet toekwamen. Daar nu de Instructie zelve, zonder melding van dusdanige Besluiten, der Leden van het Provintiaal Committé ten richtsnoer was gesteld, zonder melding van dusdanige Besluiten te maaken, waren de Leden eerst bedagt geweest eene geheel nieuwe Instructie te vervaardigen, en der Vergadering aan te bieden. Dan veelen der nieuw verkoozen Leden voor het Provintiaal Committé hadden nimmer te vooren de werkzaamheden der tegenwoordige Committés bygewoond, zy stonden ook aanmerkelyke verandering te ondergaan. Te deezer oorzaake hadden zy zulks uitgesteld. Intusschen konden en zouden 'er waarschynlyk, by het aannaderend afweezen des Provinciaalen Bestuurs van *Holland*, veel-

veelvuldige zaaken voorkomen, waar toe zy, by het gedagte Reglement, niet gemagtigd waren, zaaken die geen uitstel konden lyden; doch die niet van zulk een aanbelang waren, om de Vergadering buitengewoon te beschryven. Naa de optelling van verscheidene stukken van dien aart, verzogten zy volmagt om dezulke, welke, by voormaalige Besluiten der Staaten, aan Gecommitteerde Raaden waren overgelaaten geweest, af te doen, tot zo lange eene algemeene Instructie voor het Committé zou zyn vastgesteld.

CII. BOEK. 1796.

Hier uit werd eene Provisioneele Instructie gebooren, hoofdzaaklyk overeenkomende met die aan het Collegie van Gecommitteerde Raaden gegeeven, voor zo verre daar in, by het Reglement zelve, bereids geene verandering was gemaakt, en dezelve met de tegenwoordige gesteldheid van zaaken kon worden overeengebragt, gegrond op de aangenomene beginzelen van eene Vrye Volksregeering by Vertegenwoordiging, en niet inliep tegen 't geen, door het geheele *Bataafsche* Volk aan de Nationaale Vergadering was afgestaan en toevertrouwd. Voorts werden de Onderwerpen der magtsuitoefening met naame en de bepaaling van derzelver uitgestrektheid, in 't breede opgegeeven.

Provisioneele Instructie aan 't zelve gegeeven.

De *Provisioneele Representanten* van *Holland* hadden, als 't ware, met een pennestreek het Collegie van Gecommitteerde Raaden van de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, in het *Noorder Kwartier*, vernie-

Brief van *Hoorn* over de affchaffing van Gecom-

CX. BOEK. 1796. [Gecommitteerde] Raaden van het *Noorder Kwartier.*

nietigd (*). De Municipaliteit der Stad *Hoorn* oordeelde, by de verwisseling van dit Bestuur in een *Provintiaal Bestuur*, de gelegenheid te moeten waarneemen, om zich te beklaagen over eene Vernietiging, niet alleen haare Stad, maar het geheele Volk van *Hollands Noorderdeel* betreffende. Men hadt door dit bedryf, zonder deswegen het Volk in 't allerminst te kennen, dat Collegie geheel buiten werking gesteld, alle Papieren, Bescheiden en belangryke Charters, zestien Tonnen Gouds in specie vervoerd, het *Westfriesche* Zegel verbrooken, en dit alles verrigt omtrent een gedeelte van *Hollands* Volk, dat dooreengenomen 's jaarlyks ruim een tiende gedeelte in de Gewestlyke Schatkist stortte. Zy wilden des geen verwyt doen. Zy wilden de tyd niet spillen met uit de Geschiedenissen en echte Oorkonden, de oude zelfstandige Staatsgesteltenis van het *Noorder Kwartier* te betoogen. Zy wilden niet spreeken over de Proosdy van *Westfriesland* en derzelver Proosten; over de Staaten van *Westfriesland* op zich zelven, of over de Magistraaten en Afgevaardigden der Steden van *Westfriesland* en het *Noorder Kwartier*, en derzelver Ministers, en dergelyke; noch over de wel Veréêniging, maar nimmer Vermenging met *Holland*; noch over *Westfrieslands* zelfsvoerend Wapenschild; noch over haar eigen' Lands-munt; noch over haar

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 260.

haar byzonder Regt in het ftuk van de Jagt.

Zy herinnerden aan de Rapporten, bovenal de Geldmiddelen betreffende, van de Jaaren MDCCL, MDCCLI en MDCCLII. Zy fpraaken van de noodlooze kosten, moeite en grooten last, dat de Gaarders der Verpondingen, of andere Ontvangers van Gemeene Lands penningen, die eerst van *Hoorn* en de verregelegene Eilanden, eerst hunne Gelden moesten brengen na *'s Gravenhaage*, om weder van daar herwaards gevoerd te worden tot voldoening der Renten, en andere gewoone uitgaven; om niet te reppen van de buitengewoone tot welke zich zo veele en dikwyls onverwagte en dringende gelegenheden opdeeden in een Oord, 't welk zo veele Zeedyken, Binnenpolders en Bedykte Meeren in zich bevatte. — De Eilanden *Wieringen*, *Texel*, *Vlieland* *Ter Schelling*, *Marken*, *Urk* en *Emmeloord*, vorderden een naderbyzynd Beftuur dan dat in *'s Gravenhaage*, waar men, over 't algemeen, het Character der *Noordhollanderen*, en het plaatslyke, niet genoeg kende. — Zy haalden op de noodzaaklykheid om in veele gevallen, in dit gedeelte van *Holland*, eene onmiddelyke befchikking te hebben over eenig Krygsvolk. — Hoe het belang der Strandvonderyen een onmiddelyk toevoorzigt vorderde. — Hoe de Dominiaale Goederen zulks vereischten. — Hoe het noodig was om de zo hoog noodzaaklyke en voor den Lande geheel voordeelige handel in de eigene Voortbrengzels

CII. BOEK.

1796.

CII. BOEK. 1796. zels van Kaas en Wolle, te beschermen en te bevorderen. — Om van het Muntweezen en andere zaaken, wel eer aan Gecommitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier* aanbevolen, niet te spreeken, haalden zy op hoe 't gemis van het regt, om in dit gedeelte van *Holland*, Zegels te slaan, ongelegenheden opleeverde en nadeel aan den Lande toebragt.

De eenige Tegenwerping, waarom, in het *Noordlyke* gedeelte van *Holland*, meer eene plaatslyke vertegenwoordigende Volkswerkzaamheid zou noodig weezen dan in het *Zuidlyke*, gaan zy te keer, door aan te merken de verdere afgelegenheid van het eerstgemelde van den *Haage*; de ligging der Eilanden, de gesteldheid der wegen, en de veelvuldige oogenbliklyk noodige werkzaamheden van het uitvoerend Bewind in veele gevallen; en eindelyk, dat, zedert twee Eeuwen, en zo lang ons Land bestaan hadt, in *Hollands Noorderdeel*, eene afzonderlyke werkzaamheid hadt plaats gegreepen en nimmer eene Vermenging met *Holland*; eene Vermenging of liever eene geheele Vernietiging van een *Uitvoerend Provinsiaal Collegie*, welks voorbeeld nergens in ons Vaderland, staande deeze Omwenteling was voorafgegaan of gevolgd; en alleen gezegd moest worden haare betrekking te hebben tot dit gedeelte van *Holland*: terwyl in *Zuidholland*, onder eenen anderen naam, alles in zyn geheel was gebleeven, ja zelfs de werkzaamheden vermeerderd waren.

Van

Van het character van een *Westfries*, merken zy wyders op, was het niet te vergen, zich in ééns van alle hulp ontbloot te te zien, en, in zyn geduurig hachlyken toestand, beroofd te vinden van eene voor hun alzins allernoodzaaklykste plaatslyke werkzaamheid, ter vervanging van Gecommitteerde Raaden in het *Noorder Kwartier*, en byzonder van een Algemeen Kantoor der Finantien. — Men toonde by het ontwerpen des Plans voor het Provintiaal Bestuur ook van Extraordinaire Commissien spreekende, op eene Ordinaire bedagt geweest te hebben, en deeze was allernoodzaaklykst in *Hollands* Noorderdeel.

IX. BOEK. 1796.

Het was op deeze gronden dat de Municipaliteit der Stad *Hoorn*, niet uit eigen naam alleen; maar (schoon des niet gevolmagtigd,) uit naam van *Noordholland*, der Vergadering in overweeging gaf, of het niet allernoodzaaklykst voor het geheele Gewest van *Holland*, en allernuttigst voor het Noordlyk Gedeelte van 't zelve in 't byzonder, zou weezen, het neemen van een Besluit, om, staande het Tusschenbestuur van *Holland*, en zo lang de Nationaale Conventie des geene bepaaling gemaakt hadt, daadlyk eene Commissie met een Secretaris uit het Provintiaal Bestuur of deszelfs Committé te benoemen, bestaande uit Leden in het plaatslyke kundig, bekleed met noodige magt om Ordonnantien te tekenen, den Eed af te neemen van mindere Bediendens, als anderzins; ten einde ten

al-

XI. BOEK. 1796.

algemeenen voordeele en nut van dit Gewest en dit Noordlyk Gedeelte, die werkzaamheden uit te oefenen; welke 's Volks algemeen Welzyn vorderde; en dit gedeelte van *Holland* zyn aanspraak meende te hebben, of dat anderzins: want onder welken naam het zou zyn, was hun onverschillig, door het Provintiaal Bestuur, zodanige wyze maatregelen mogten genomen worden, als eene onvermydelyke noodzaaklykheid, tot Heil van het Volk, vorderde. —— Deeze Brief werd in handen eener Persooneele Commissie gesteld (*).

De Provisioneele Representanten van *Holland* vorderen eene opgave van den staat der Finantien. Deeze is niet gereed.

Eer het Provintiaal Bestuur van *Holland* gevormd werd, en op bovengemelde wyze tot stand kwam, hadden de Leden der Persooneele Commissie tot het onderzoek van den Staat der Finantien van *Holland*, van de Provisioneele Representanten den vyftienden van Louwmaand aanschryving gekreegen, om, vóór den achtsten van de volgende maand, van hunne bevinding, zo niet een volkomen, ten minsten een voorloopig Verslag, in te leeveren. Dan zy moest bekennen, aan dit verzoek, met geene mogelykheid, te kunnen voldoen. Het onderzoek door hun, met den meesten yver, ondernomen en allervlytigst voortgezet, hadt haar zo veele bezigheden, zo veele moeilyke en omslagtige navor-

(*) Dezelve was gedagtekend 14 Maart 1796. Men leeze dien geheel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1038—1045.

vorschingen, en zodanige hoogstonaangenaame onderzoekingen veroorzaakt, dat zy zich naauwlyks durfden beroemen, tot eene grondige kennis gekomen te zyn van de helft dier deelen, uit welke zamengenomen, het geheel moest worden beoordeeld.

CXI. BOEK. 1796.

De Commissie hadt wel voor oogen het voorbeeld der Commissien, ten zelfden einde, in vroegere Jaaren en voornaamlyk in de Jaaren MDCCXXVII en MDCCL benoemd, en welker verrigtingen, in de Staatsbesluiten van die Jaaren, zich opdeeden. Tot dit werk waren bestemd geweest de Leden van het toenmaalig Bewind, volkomen bekend met den aart en gesteldheid der zaaken, welker onderzoek hun werd aanbevolen, en als 't ware opgevoed om eenmaal tot de geheimenissen van den Staat toegelaaten te worden, en die terstond de hun opgelegde taak konden vervullen. Met dit alles hadden zy een geruimen tyd bezig geweest in een werk veel gemaklyker dan het tegenwoordige.

Reden hier van opgegeven.

Zeer onaangenaam was het der Commissie gevallen, zo spoedig opgeroepen te worden, daar zy naauwlyks vyf maanden werkzaam geweest was met een veel omslagtiger arbeid dan die, tot welker gedeeltlyk onderzoek, door ervaarene Staatsleden een vry meerdere tyd was besteed geworden, en welker arbeid met de hunne op verre na niet kon vergeleeken worden.

Zy wilden zich niet beroepen op hunne volstrekte onkunde van de zaak, welker

CII. BOEK. 1796. onderzoek hun was aanbevolen, veel min op het klein getal der Leden daar toe benoemd, als slegts uit drie Persoonen PIETER VAN HEEZEELE, WILH. VAN IRHOVEN VAN DAM en J. GOLDBERG bestaande; maar konden niet nalaaten den aart en natuur van hunnen allermoeilykften arbeid der Vergaderinge voor te houden. — De schets welke zy hier van gaven, willen wy met hunne eigene woorden voordraagen. — „In eenen geregelden Staat," schreeven zy, „zou men mogen verwagten dat van deszelfs Inkomsten en Uitgaven een regelmaatigen staat gehouden wierd, in dier voege, dat men niet slegts jaarlyks, maar maandlyks, den waaren toestand van 's Lands vermogen duidelyk kon ontwaar worden. Dit verwagtte de Commissie, by het aanvaarden van haaren last, ten opzigte der Geldmiddelen van *Holland*, ongetwyfeld plaats te zullen hebben; en zy vermeende uit dien hoofde, haar onderzoek, langs dien weg, op eene regelmaatige wyze, te zullen kunnen inrichten en voortzetten. — Doch wel ras ontdekten zy, dat 'er nimmer, op die wyze van 's Lands Geldmiddelen boek gehouden was geworden; dat 'er wel, in ieder Kwartier afzonderlyk, van byzondere zaaken, op zeer verschillende Kantooren, naauwkeurige aantekeningen werden gehouden; doch dat 'er van het geheel niets te vinden was. Het was dus in de daad, geene geringe

„ taak

„ taak voor de Commissie den veiligsten
„ en kortsten weg voor zich op te spoo-
„ ren, om tot eenig algemeen overzigt
„ van het geheel der zaak te kunnen ge-
„ raaken; terwyl zy geenzins schroomde
„ rondborstig te betuigen, dat zy een tyd
„ van meer dan drie maanden, met de
„ moeilykste navorschingen en opspoorin-
„ gen, hadt moeten doorbrengen, alvoo-
„ rens eenig denkbeeld van den waaren
„ staat der zaaken te hebben kunnen be-
„ komen. Het hadt der Commissie, in
„ de daad, toegescheenen, dat het voorig
„ Bestuur, ten allen tyde, 'er zich op hadt
„ toegelegd, en zelfs als een grondregel
„ van Staat aangenomen, om den waaren
„ staat van *Hollands* Geldmiddelen, door
„ de administratie over dezelve gehouden,
„ in te wikkelen en te doen omzwagte-
„ len, in die diepe duisternis, welke de
„ veiligste waarborg was om denzelven
„ niet slegts voor het oog in 't algemeen;
„ maar zelfs voor de Leden van het Pu-
„ bliek, Bewind verborgen te houden, en
„ slegts aan weinige Persoonen bekend te
„ doen zyn (*)."

Tot drie hoofdzaaken hadt de Commissie zich bepaald: de Inkomsten; de Uitga-

(*) Deeze geheimhouding, wat 'er ook, in zeker voege, voor te zeggen moge weezen; bleek ons, in vroegeren tyde, wanneer wy eens, als een groot geheim, ontvingen, de Rekeningen van de Inkomsten en Lasten van *Holland* voor de Jaaren 1720 en 1721 en laater den Staat der Finantie voor den Jaare 1783.

III. BOEK. 1796. gaven; en den ſtaat der Schulden. Een en ander was van veel omſlags; ten aanzien van het laatſte oordeelde de Commisſie zich verpligt, niet ſlegts, om den ſtaat der Schulden van *Holland* rondborstig op te maaken; maar tevens te onderzoeken uit welke bronnen de Staatsſchulden waren voortgeſprooten. „ Hier opende zich," naar de taal der Schryveren, welke wy overneemen, „ een ruim veld van onder-
„ zoek aangaande eene gewigtige zaak,
„ hoe veel naamlyk dit aanzienlyk Ge-
„ west, zints veele jaaren herwaards, tot
„ inſtandhouding en beſcherming van den
„ algemeenen ſtaat der Republiek hadt
„ toegebragt, in vergelyking van het geen
„ deszelfs Bondgenooten, ten zelfden ein-
„ de, hadden gefourneerd. — De bere-
„ kening hier van eischte een tyd, welke
„ ten minſten geëvenredigd behoorde te
„ zyn aan den omſlagtigen arbeid, die
„ gevorderd werdt, om de wettige Schuld-
„ vordering, welke *Holland*, uit dien
„ hoofde, ten opzigte haarer overige
„ Bondgenooten, bekomen hadt, behoo-
„ relyk op te maaken. Iets het welk te
„ moeilyker viel, naar maate zulks nim-
„ mer was geſchied (*)."

Uit

(*) Volgens hunne opgaven bedroegen de Extraordinaire Petitien, zedert den Jaare 1741, ruim twee honderd Millioenen; en uit het onderzoek der Commisſie zou moeten blyken, wie der Bondgenooten zyn aandeel in het gefourneerde op dezelve behoorelyk hadt opgebragt, en wie derzelven deswegen, nog zeer aanzienelyke ſommen aan *Holland* waren verſchuldigd gebleeven.

Uit hoofde van dit alles verzogt de Commissie door de Vergadering werkzaam verklaard te worden in den haar opgelegden last, en om allen mogelyken bystand: dewyl zy veel eer bereid was dien last weder eerbiedig in den schoot der Vergaderinge neder te leggen, dan zich genoodzaakt te zien om een overhaast en gebrekkig Verslag van haare bevinding aan de Vergadering, en door dezelve aan haare Landgenooten en Medeburgeren, te moeten voorhouden en overgeeven.

De Vergadering verzogt de Leden, om met allen mogelyken spoed in derzelver werkzaamheden voort te vaaren, met aanbod van bereidvaardigheid, om, in alle die byzondere gevallen, waar zy ophelderring zouden behoeven, dezelve te zullen verleenen (*).

Verspreide geruchten om het Bestuur in wancrediet te brengen.

Ten deezen tyde hadt de geest der tegenstreevinge van de tegenwoordige Orde van zaaken, welke het mislukt was, door buitenlandsche Zamenrottingen en openlyk Geweld tot deszelfs oogmerken te geraaken, zich bevlytigd tot het beproeven van alle mogelyke middelen, om binnen 's Lands niet slegts den klem der Regeeringe te ontzenuwen; maar zelfs de grootste wanorde in den boezem van den Staat te doen gebooren worden, door de goede Ingezetenen een verregaand wantrouwen in te boezemen omtrent de Goede Trouw, en die grondbeginzelen van Regt-

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 3 Feb. 1796.

CII. BOEK. 1796.

Regtvaardigheid, welke het toen plaats gehad hebbend Bewind, ten grondslage van alle deszelfs werkzaamheden hadt gelegd. Tot dit einde hadt men zich voornaamlyk tragten te bedienen van het nalaaten eener thans nutloos gewordene gewoonte, om by den aanvange des Jaars, de buitengewoone *Consenten*, by een byzonder Staatsbesluit, te bepaalen: waar uit men afleidde, dat de Renten der opgenomene Gelden, ten laste van *Holland*, op derzelver vervaltyd, niet behoorelyk zouden afbetaald worden.

Op welk eene wyze tegengegaan door toezegging van Betaalingen.

Om dit, op de kragtdaadigste wyze, tegen te gaan, was, ingevolge eener onderhandelinge van het Committé van Finantie, van de Commisfie tot onderzoek van den staat der Geldmiddelen, en eenige Leden uit de Vergadering van *Holland*, bepaald, gelyk den Volke door eene Publikatie werd te verstaan gegeeven, dat niet alleen de verscheene Intresfen op den vervaltyd, naar gewoonte, volkomen zouden worden afbetaald, maar ook die der Hoofdsommen, ten behoeve van de *Oost-Indische* Maatschappye, onder Borgstelling van *Holland*, opgenomen. En eindelyk, dat de Gelden, in den Jaare MDCCXCIII en MDCCXCIV tegen drie, vier en vyf ten honderd, en, by een Besluit des voorigen Jaars, tot twee en een half ten honderd gebragt (*), voortaan zouden blyven loopen tot de volle Rente, waar op men de-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII. D. bl. 50. met de daar gemaakte Aanteekening.

dezelve geheeven hadt, en dat de minder ontvangene Intresſen, uit hoofde van dit Beſluit, aan de Houders dier Schuldbrieven zou worden goedgedaan (*).

CII. BOEK. 1796.

Veelvuldige Adresſen het Finantieweezen betreffende.

Ondanks deeze geruststellende beſluiten kwamen 'er, van tyd tot tyd, van Stemgeregtigde Burgers uit *Gouda*, *Dordrecht*, van den *Leydſchendam* en *Veur*, uit het Ambagt van *Moorddrecht*, van de Volksvergadering van *Werkendam*, van de Burger-ſocieteit van *Wasſenaar* en *Zuidwyk*, van de Algemeene Vergadering der Wykvergaderingen binnen *Amſterdam* en van de Leden der Burgervergadering van *Weesp*, by de Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* in, Verzoekſchriften op eenen min en meer heuſchen toon geſtemd (†).

Wat het Provintiaal Beſtuur wegens de Finantie bekend maakt.

Het Provintiaal Beſtuur van *Holland* hadt niet lang gezeten, of het ſprak, by eene Aankondiging het Volk van dat Gewest in deezer voege aan. „ Medeburgers! Terſtond naa de gewenschte Omwenteling, door welke Gy, by wien de eigenlyke Oppermagt berust, de teugels des Beſtuurs in handen genomen, en weder toebetrouwd hebt aan Mannen, uit uw midden, op veelerlei wyze gekoozen, gevoelden deeze uwe Proviſioneele Repreſentanten hunne ver- „ plig-

(*) *Decreeten der Proviſioneele Rep. van Holland* 5 Feb. 1796.

(†) Men moge ten ſlaale hier van naazien de dit ſtuk betreffende Adresſen van *Gouda* en van het daar mede eenſtemmige van *Dordrecht*, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 695 en 1082.

III. BOEK. 1796. „ pligting om den staat van 's Lands Fi-
„ nantien, aan U open te leggen: zy be-
„ geerden zelfs dit ten spoedigsten, en
„ vóór dat men tot eenige voorzieninge
„ in de behoefte der Kasse overging, te
„ doen. Dan terstond bevondt het Com-
„ mitté van Finantie, aan 't welke die last
„ gegeeven was, denzelven onuitvoerelyk
„ binnen eenen korten tyd. Een voor-
„ loopig berigt in de Publikatie van vier
„ Maart MDCCXCV geplaatst, was alles,
„ wat dit Committé, ten dien tyde, kon
„ geeven (*). Zedert vondt zich dat
„ Committé zodanig overlaaden met de
„ belangrykste zorgen voor elk oogen-
„ blik, dat het zich niet kon overgeeven
„ aan een onderzoek van zo veel arbeids
„ en omslags, als eene volkomen open-
„ legging van den staat der Finantien
„ blykt te zyn, daar eene Commissie van
„ drie kundige Burgers bepaaldlyk tot dit
„ éénig oogmerk opgeroepen en benoemd,
„ zedert de Maand Augustus laatstleden,
„ haare taak, ondanks allen aangewenden
„ vlyt, niet volbragt heeft."

Verantwoording door het Committé van Finantie gedaan. Naa deeze schikkingen bleef voor het Committé van Finantie alleen over de verantwoording te doen van 's Lands Penningen, zedert de Omwenteling. Hoe 't zelve daar over dagt, kunnen wy niet nalaaten, met de eigene woorden te boeken. Het deedt deeze Voordragt — „ Mede-
„ burgers! Is het, ten allen tyde, als
„ een

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII. D. bl. 6 enz.

„ een kenmerk van een Vry Volk aan- „ gemerkt geworden, dat die geenen, „ welke hetzelve representeerden, onder „ welken naam het ook mogt zyn, van „ hunne daaden, aan het Volk, verant- „ woording verschuldigd waren? — Is „ dit altoos in het byzonder waar ge- „ weest, ten opzigte van het geene tot „ den Finantieelen Staat, en de behande- „ ling der Penningen, betrekking heeft? — „ En allerbyzonderst nog wanneer men „ zich in de noodzaaklykheid bevindt, om „ op extraordinaire wyze, van het Volk „ Penningen te moeten ligten of vorde- „ ren? — Leevert de Geschiedenis van „ ons Vaderland, hier van zelve bewy- „ zen op, wanneer, zo wel onder de Graaf- „ lyke Regeering, als naa de afzwee- „ ring van den laatsten der Graaven, zo „ dikmaals Belastingen werden ingevoerd, „ en altoos daar voor redenen, het zy „ waare, het zy voorgewende, werden „ opgegeeven? — Is het ook in het Regt „ der Natuure gegrond, dat een ieder „ van zyne Lasthebberen, Rekening zy- „ ner gehouden Administratie kan en ver- „ mag af te vorderen? — Hoe veel „ meer dan, zyn de Representanten of „ Bestuurders van een Volk, door dat „ Volk, en uit hun midden verkoozen, „ tot zodanig eene Verantwoording, zal „ dat Volk waarlyk vry zyn, gehouden?

IX. BOEK. 1796.

„ Geen schroom, dat het bekend wor- „ den der Inkomsten, en daar tegen ge- „ daane Uitgaven, wanneer het eens mogt

 „ bly-

CII. BOEK. — 1796.

„ blyken, dat de eerste ter voldoening „ der laatsten niet toereikend waren, het „ Credit zouden doen vervallen. —— „ Geene beduchtheid, dat aan eenen open„ baaren of bedekten vyand de Finantiee„ le omstandigheden bekend wordende, „ hy daar van, tot zyn voordeel, en ten „ nadeele van den Staat, gebruik zou „ kunnen maaken. — Geene vrees dat het „ Volk aanmerking zou maaken op zoda„ nige Administratien of Uitgaven, als vol„ gens deszelfs gedagten, anders zouden „ behooren te zyn ingericht, en daar door „ meerder huiverig of agterlyk blyven, in „ de opbrenging van deszelfs Lasten. —— „ Geen van dit alles ontslaat de Verte„ genwoordigers of Bestuurders van een „ Volk, van de verpligting, die op hun „ ligt.

„ En, in de daad, Medeburgers! een „ waarlyk vry Volk denkt te edel, dan „ dat zy niet aan de Vertegenwoordigers „ of Bestuurders, uit en door hetzelve „ verkooren, en welke uit hoofde van de „ aan hun toevertrouwde Posten, meer„ der gelegenheids hebben om het geheel, „ als 't ware, te overzien, zoude over„ laaten om daar in te handelen, gelyk „ zy, naar hunne wysheid, noodig zou„ den oordeelen. Het is voor dat Volk „ genoeg, wanneer het door eene open„ lyke verantwootding in staat gesteld „ wordt te beoordeelen, of die Pennin„ gen weezenlyk tot noodzaaklyke, im„ mers nuttige einden zyn besteed. En

„ hier

„ hier van overtuigd, zal hetzelve te ge-
„ williger zyn, om hun aandeel, ter
„ goedmaaking van die kosten, in de
„ lasten, die geheeven worden, op te
„ brengen; en wel verre dus dat die
„ Verantwoording het Credit van den
„ Lande zou ondermynen, is zulks veel
„ eer geschikt om dat op eenen vasten
„ en duurzaamen voet te vestigen; en
„ hier door vinden de Bestuurders in de
„ Kassen der Ingezetenen, een onuitput-
„ baare bron om allen binnen- en bui-
„ tenlandsch Geweld te keeren, de Vyan-
„ den te onder te brengen en de Rust en
„ Welvaard der Burgeren te verzekeren."

Zy haalen voorts op wat de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, in den voorleden Jaare, ten deezen opzigte, gedaan hadden; wat het Committé van Finantie met hun instemmende, verrigtte; hoe het bereids des een Voorslag aan die Vergadering in gereedheid gebragt hadt; doch het Committé was, door de menigvuldige verrigtingen, waar mede die Representanten, voor al in de laatste dagen, bezet waren, belet geworden dat Voorstel uit te brengen. Hier om nam het Committé de vryheid om aan het Provinciaal Bestuur voor te stellen, om het Beginzel van Verantwoordelykheid, by besluit, vast te stellen, en tot dit werk een tyd te bepaalen, met kennisgeeving aan den Volke. En daar die Verantwoording aangemerkt moest worden als te steunen op de grondbegin-
ze-

1796.

zelen eener Vrye Regeeringe, en dus nimmer behoorde aangemerkt te worden als de inwilliging van eenig gedaan verzoek, zo oordeelde het Committé van Finantie het noodloos eenig verslag uit te brengen op de Verzoekschriften deswegen ingeleverd, uit zo veele plaatzen, als wy hier boven vermeld hebben.

Goedgekeurd.

Onverwyld naa het hooren deezes Voordragts benoemde het Provintiaale Bestuur vier Leden, om de Verantwoording van het Committé te hooren. Zy vonden zich hoogst voldaan over de uiterste netheid en oplettenheid, waar mede alles behandeld en uitgevoerd was. Teffens de Vergadering herinnerende, dat de Commisfie tot onderzoek van den Finantieelen Staat van *Holland*, zeker een veel helderer daglicht over veele nog duister zynde punten zou verspreiden, wanneer deeze haar taak zou hebben volbragt (*).

Door den druk gemeen gemaakt.

De algemeene staat van Ontvangst en Uitgave maakte het Provintiaal Bestuur door den druk gemeen. Uit denzelven viel voor een vlugtig oog te bespeuren, dat groote uitgaven steeds onvermydelyk zouden blyven, om de volduurende groote be-

(*) Men zag, by voorbeeld, op deeze Rekening wel, wat in Geld by de Omwenteling in kas bevonden werd; maar geen de minste verzekering van het voorig Bewind, tot den tyd der overneeming van die Gelden; daar ongetwyfeld de Boeken op de Kantooren desgelyks overgeleverd waren, die by *Holland* altoos in zeer goede orde gehouden werden.

behoeften te vervullen, en een naauwkeuriger inzien ontdekte ten klaarsten, dat 'er groote en edele poogingen zouden vereischt worden, om, naa het kloekmoedig doorstaan der gevaaren, welke den Lande nog steeds dreigden, de zegeningen van Vryheid en Gelykheid, op een gelukkig naakroost over te brengen (*).

III. BOEK. 1796.

Reeds hadden de Provisioneeele Representanten, in Sprokkelmaand, eene Geldopneeming vastgesteld by wyze van Lotery in Obligatien, ten beloope van achttien Millioenen Guldens, op zeer uitlokkende voorwaarden, waar onder geen der minste was, dat men een derde van den inkoopprys van de Looten, met daar toe aangeweezene Schuldbrieven op *Holland* zou kunnen betaalen; en dat daar en boven, byaldien de tegenwoordige onderneeming niet zou mogen gelukken, en het Bewind zich in de onaangenaame noodzaaklykheid bevinden tot dwangmiddelen om den Staat geld te verschaffen, het door de Deelneemers opgeschootene zou aangemerkt worden als daadlyk opgebragt (†).

Geldleening by wyze van Lotery voorgeslaagen.

De dringende Geldbehoefte deedt het Provintiaal Bestuur van *Holland*, in Bloeimaand,

Provintiale Recepissen

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. bl. 198—192. Aldaar vinden wy den Staat van Ontvangst en Uitgave geplaatst Dezelve is ook voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1057. en by C. Rogge *Geschiedenis der Ommenteling* bl. 470.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796 bl 594 *enz.* Het beloop der Gefourneerde Looten was 10,356,000. *Ald.* bl. 1920.

III. BOEK. 1796. vervaardigd.

maand, eene Publikatie uitvaardigen, die ten voorslag diende van eene aanstaande buitengewoone Geldheffing, bestaande in het daarstellen van twaalf Millioenen Provintiaale Recepissen tegen vyf ten honderd, die tegen de volle hoofdsom in eene volgende Geldheffing zouden worden aangenomen (*).

Geldheffing by wyze van Gifte op de Inkomsten uitgeschreeven.

Weldra volgde de Bekendmaaking, wegens eene aanstaande Geldheffing, by wyze van Gifte aan den Lande, en onverwyld daar op de Publikatie, betreffende de Heffing op de Inkomsten, in onderscheide klassen verdeeld, terwyl ieder Burger zelve zou moeten opmaaken onder welke klasse hy behoorde (†). Veel werks hadt deeze Geldheffing in, blykens het Reglement, van de Commissien tot onderzoek, naar het gedrag der Ingezetenen ten deezen opzigte (§).

Verandering en Verbreeding op de Inkomsten en Bezittingen.

In Zomermaand nam deeze Heffing een aanvang. Dan het leedt slegts tot Oogstmaand dat 'er eene Verbreeding en Verandering in die Geldheffing verscheen. Tegenwerkingen en poogingen om dezelve vrugtloos te doen afloopen, waren wel te voorzien; doch geenzins hadt het Bestuur zich kunnen voorstellen, dat, daar deeze maatregel, aan een groot gedeelte hunner Medeburgeren welgevallig scheen te zyn, de Vaderlandsliefde zulk een geringen invloed

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1570.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1916 en 1918.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2087.

vloed zou hebben, dat dezelve, ook dan, wanneer het 'er op aan kwam, verre zou moeten agterstaan aan het Vooroordeel of Eigenbelang. De uitkomst egter scheen dit te zullen bevestigen: dewyl onder allerhande voorwendzelen, nu eens, dat het geene Gifte aan den Lande hadt behooren te weezen; dan wederom, dat deeze maatregel niet voldoende zou zyn, en 'er dus eene nadere Heffing voor de deur stondt, en eindelyk, dat daar door eene te grote openbaarheid, aan de Bezittingen der Ingezetenen zou gegeeven worden, die Heffing werd tegengewerkt.

Zy wilden dit niet verbergen; maar openlyk bekennen, dat men, door 't een en ander, zo verre in zyne oogmerken was geslaagd, dat, daar 'er onverwyld Geld noodig was, en de genomen maatregel, binnen dien korten tyd, niet werken kon, zy ten deezen stonde, zich in de omstandigheden gebragt vonden, om op middelen bedagt te zyn, waar door zy, binnen korten tyd, daar aan konden geraaken. 't Geen zy, in de jongste Afkondiging, de Geldheffing betreffende, reeds van verre als mogelyk, hadden doen zien, hadt nu een daadlyk bestaan bekomen. De Nationaale Vergadering eischte, binnen drie weeken, de opbrengst van gelden, dewyl de tyd daar toe gesteld reeds daadlyk verstreeken was; een eisch, aangedrongen door de bedreiging, dat die Vergadering anderzins zelve, op den voet van 't Reglement voor die Vergadering vastgesteld, over

III. BOEK. — 1796. over *Holland*, zodanig eene Heffing zou uitschryven, om zich van de vaardige opbrengst, van het door dit Gewest verschuldigde Aandeel in de zestig Millioenen, te verzekeren, en zulks in een tydstip dat de Huishoudelyke behoeften des Gewests eenen oogenbliklyken en kragtdaadigen Onderstand vorderden, of wel de grootste verwarring en een doodlyken stilstand van zaaken dreigden.

In deezen drang der omstandigheden voegde het Provintiaal Bestuur, naa veelvuldige overweegingen, by de bepaalde Heffing op de Inkomsten, ook eene op de Bezittingen en Eigendommen; en zou elk Ingezeten of van de eerst- of van de laatstgemelde, of van beiden zes ten honderd moeten opbrengen. Voorts zouden van deeze opbrengst, in beide de gevallen, Schuldbrieven op den Lande, tegen twee en een half ten honderd Rente 's jaars afgegeeven worden. Voor de richtige opbrengst, op de vastgestelde tyden, werd alle voorzorge gedraagen, en in de geheimhouding voorzien.

Tegenwerkingen. Te verwonderen was het niet, daar deeze herhaalde en steeds bezwaarender Geldheffingen veelen der Ingezetenen geweldig zwaar drukten, dat klagten by klagten deswegen opgingen. Zulks liep niet buiten de verwagting van het Provintiaal Bestuur. 't Zelve hoorde ze aan, en voer, door den nood gedrongen, voort met

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2172.

met de genomene maatregelen te bewerk- stelligen. Dan oordeelde het niet te mogen zwygen, toen zommigen gesprekken voerden, en gerugten lieten loopen, welke op de spoedige voldoening van veelen aan hunne verpligting eenen nadeeligen invloed konden en zouden hebben, en de tydige aanvulling van 's Lands ledige kas vertraagen. Het Provintiaal Committé van *Holland*, vondt zich, by het eindigen van Oogstmaand gedwongen hier tegen by eene Afkondiging te voorzien: daar 't zelve, ten opzigte van de bewerkstelliging der Geldheffinge van het Provintiaal Bestuur, byzonder sterken last ontvangen hadt.

Men liet gerugten loopen, dat de Geldheffingen, zo als dezelve besloten waren, niet zouden doorgaan, dat het Provintiaal Bestuur, in deszelfs aanstaande Byeenkomst, wel wederom verscheide Artykelen zou veranderen. Deeze gerugten hadden aanleiding gegeeven, dat veelen, daar aan het oor leenende, zich bemoeiden met het opstellen en het ter tekening leggen van Adressen, om verandering, in eenige punten, te wege te brengen; terwyl nog anderen, door kwalykgezinden, in het denkbeeld gebragt wierden, dat door het Gewestlyk Bestuur de gepastste en kragtdaadigste middelen niet waren in 't werk gesteld, om aan de Geldheffing des voorleden Jaars, de volle kragt te geeven, en de kwaadwilligen te noodzaaken, dat de Ingezetenen niet konden

IX. BOEK. 1796. gehouden zyn, of gedwongen worden, hunne aandeelen in de tegenwoordige Heffingen op te brengen, vóór dat zy met de daad overtuigd waren, wegens het ten hand neemen van de middelen tot het bekomen van den richtigen Opbrengst der voormaalige Geldheffing.

Hoe tegengegaan. Het Provintiaal Committé verklaarde de loopende gerugten voor van allen grond ontbloot, en valschlyk verzonnen; maande de Ingezetenen aan om, zonder verwyl, te voldoen aan den eisch der uitgeschreevene Geldheffingen. Wel weigerde het niet Adresfen en Verzoekschriften, op den des bepaalden voet, te ontvangen; doch dier inlevering zou geene verandering altoos maaken in den daadlyken voortgang der Heffinge, en deeze, hangende de raadpleeging daar over, niet gestoord worden. Voorts gaf het verzekering dat men werkzaam was om de kwaadwilligen of gebrekkigen, ten aanziene der voorige Geldheffing, tot voldoening aan hunne verpligtingen te noodzaaken: en eindelyk last aan den Procureur Generaal, en de Geregten om naauw toe te zien op de Perfoonen, die zich schuldig maakten aan dusdanige tegenwerkingen van de goede zaak des Vaderlands (*).

De Geldheffing beant. woordt aan de Deeze herhaalde en sterk aangedrongene Voorstellen tot het voldoen aan de gevorderde Geldheffingen hadden op verre na de bedoelde en gewenschte uitwerking niet.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2226.

niet. By den afloop der Heffing op de Inkomsten ter helft van Wintermaand, en daar die op de Bezittingen met het einde van die Maand, zou afloopen, was het Provintiaal Bestuur gebleeken, dat op verre na zo veel niet in 's Lands kas gestort werdt, als zy op zekere gronden hadden moeten veronderstellen dat deeze Geldheffingen zouden hebben opgebragt, indien de Ingezetenen hunne verschuldigde aandeelen getrouwlyk betaald hadden: weshalven noodwendig veelen hier in, tot dus verre, in gebreke gebleeven waren; die zich diensvolgens blootgesteld hadden aan de bedreigde straffen. Welke schuldigen ontdekt zouden worden by het onderzoek in Louwmaand des volgenden Jaars aan te vangen: tot hetwelk de dringendste redenen hun aanspoorden. verwagting niet.

Zulks gaf aanleiding tot eene nadere Publikatie. Genoegzaame grond was 'er om te veronderstellen, dat, onder de nalaatigen en gebrekkigen, verscheide moedwilligen en opzettelyken gevonden werden; tegen de zodanigen zou men, van nu af aan, zonder eenige verschooning, naar vereisch van zaaken, kunnen te werk gaan; doch het was hun gebleeken, dat veelen, uit hoofde van gewigtige beletzelen, buiten staat geweest waren om, vóór den afloop van den laatstbepaalden betaaltyd, hun verschuldigd aandeel in 's Lands Kas te storten, terwyl men ook langs verscheide we- Verleend uitstel, en te gemoetkoming aan onmagtigen en onwilligen.

CX. BOEK. 1796.

gen de richtige betaaling hadt zoeken tegen te werken (*).

Al dit hadt hun bewoogen om de zodanigen, die, uit welken hoofde ook, gebrekkig geweest waren, door een voegelyk uitstel, gelegenheid te geeven, om dit te verbeteren, en den tyd te verlangen tot den eersten van Lentemaand des volgenden Jaars, met opheffing voor de als dan betaalenden van de boeten, waar aan zy zich anderzins reeds onderhavig gemaakt hadden. De noodige veranderingen daar uit, in een ander opzigt, voortvloeiende, vermeld, en de betaaling ten sterksten aangedrongen hebbende, nam het Provintiaal Bestuur deeze gelegenheid waar, om ter kennisse des Volks van *Holland* te brengen, waar by het toekwam, dat de Renten der Hoofdsommen, ten behoeve der *Oost-Indische* Maatschappye, onder vrywaaring van *Holland* opgenomen, geduurende dit Jaar, onbetaald gebleeven waren, schoon die betaaling beloofd was (†). Dit werd door zommigen beschouwd als eene daadlyke wanvoldoening aan eene plegtige verbintenis, en door anderen gebezigd als een grond van ongehoudenheid of onvermogen om, in de loopende Geldheffingen, hun verschuldigd aandeel op te brengen. Zy bragten, te hunner verontschuldiging in, den drang der tydsomstandigheden; en herhaalden, hoe zy die betaa-

(*) Tegenwerkingen hier boven bl. 209. vermeld.
(†) Zie hier boven bl. 198.

betaalingen en aflossingen, als een heiligen pligt bleeven beschouwen, en zich aanhoudend zouden bevlytigen om aan het billyk verlangen hunner Medeburgeren te voldoen; terwyl het hun tot een weezenlyk genoegen zou verstrekken, indien de maatregelen thans genomen, mede daar toe den weg zouden kunnen baanen (*).

CL. BOEK. 1796.

Met vollen regt mogt het Provintiaal Bestuur van *Holland*, in de menigvuldige voordragten, tot het bekomen van Geld, zich beroepen, op de inagtneeming van de Gewestlyke belangen ten aanziene der Geldmiddelen. Zo hadt hetzelve, by voorbeeld, op eenen aanmaanenden Brieve der Nationaale Vergadering, tot verdere voorbetaalinge van de buitengewoone toelaage voor het *Bataafsche* Krygsvolk in hun Gewest gelegerd, zyne verwondering betuigd, dat dit slegts, door hun Gewest alleen, zou moeten worden gedraagen; dat zy, buiten dien, op eene zeer aanmerkelyke Quota aangeslaagen zynde, zulks voor het Volk van *Holland*, 't welk aan hun het Finantieele Bestuur over dat Gewest hadt toevertrouwd, in geenen deele zouden kunnen verantwoorden; dat zy, egter, by voorraad, wel uit hunne Kas zouden willen betaalen, mits deeze betaaling strekte in mindering hunner Quota (†).

Hoe men de belangen der Provintiale Kasse behartigde.

Hadt de Nationaale Vergadering het noodig geoordeeld, eene Publikatie uit te vaar-

Bepaalingen ten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796, bl. 2732—2744.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 106.

CL. BOEK. 1796. Opzigte van de Verzoekschriften.

vaardigen, wegens het inleveren van Verzoekschriften; het Gewestlyk Bestuur van *Holland* volgde dien maatregel, en maakte des dezelfde bepaalingen (*). Wy zagen hoe ter Nationaale Vergadering, over de vastistelling van de regelen daar omtrent in agt te neemen, heftige woorden vielen, en de daarstelling niet dan bezwaarlyk doorging (†).

Daar tegen ingediende Adressen.

Uit *Haarlem* daagde, te deezer gelegenheid, een Adres op, in den naam van een groot aantal Burgeren, verzoekende, dat het genomen besluit, in zo verre, vernietigd mogt worden, dat het aan de Volksvergaderingen of Societeiten, die zy beschouwden als het Bolwerk van *Nederlands* Vryheid, ja de steun der Geconstitueerde Magten, zou vrystaan, hunne Verzoekschriften en Voordragten, ter Vergadering in te zenden, als van het weldenkendst gedeelte des Volks voortkomende; hier door zou de kragt der werkzaamheid, en de Vaderlandsliefde meer en meer, huns oordeels, aangemoedigd, en in het tegenovergestelde geval, dezelve verdoofd worden en ontaarten (§). Denzelfden geest ademde een Adres van Commissarissen uit de Wykvergaderingen, Clubsen en Stemgeregtigde Vergaderingen der Stad *Amsterdam*, aan de voornaamste Steden en Plaatzen van *Holland* verzonden,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1729. bl. 1034.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 330.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1372.

den, en aldaar ter tekeninge voorgelegd (*). Wy vinden niet dat deeze poogingen eenige veranderingen hervoort gebragt hebben.

IX. BOEK. 1796. Bepaalingen op de Begeeving van Ampten gemaakt.

Meermaalen hebben wy niet kunnen nalaaten 't een en ander te vermelden van den algemeen heerschenden geest des Amptbejags, en de onlusten vaak uit het niet voldoen aan denzelven, en andere oorzaaken, herkomstig. Om den grond van klagten deswegen weg te neemen, vondt het Provintiaal Bestuur van *Holland* geraaden den Volke eene billyke gerustftelling te geeven, aangaande de Gezindheid van alle dezulken, welke met eenige Ampten of Bedieningen bekleed, als byzonder bevoorregte Leden der Maatschappye konden worden aangemerkt, en by 't zelve geen gegronde reden over te laaten, om de zodanigen billyk verdagt te houden, als of zy, zo niet de pas herstelde Vryheid heimlyk poogden te ondermynen, of althans eene laakbaare onverschilligheid voor derzelver behoud aan den dag lagen.

Afgevorderde Verklaaring van de Ampenaaren.

De gerustftelling bestondt in de Aanschryving, den vyfden van Grasmaand uitgevaardigd, dat, van dien tyd af aan, en in het vervolg, binnen *Holland*, geene Ampten of Bedieningen, zouden mogen begeeven worden, dan aan Burgers, die in de wettig opgeroepene Wyk- en Grondvergaderingen, hun Stemregt hadden uitgeoefend. Teffens werden de Municipaliteitei-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1379.

XII. BOEK. 1796. liteiten gelast, om ieder in de haare onderzoek te doen na het gedrag der Amptenaaren ten deezen opzigte gehouden. Als mede dat zy, ten einde niemand, tegen de overtuiging van zyn Geweeten, eene verklaaring van gevoelens af te vorderen, welke met zyn oordeel niet overeenstemde; maar zich tevens ook, aan de andere zyde, gerust te stellen, dat by zodanige door de Maatschappy byzonder bevoorregte Persoonen, geene vyandige Beginzels tegen de zaak des Vaderlands gekoesterd werden, van alle die Amptenaaren, welke bevonden zouden worden, tot dus verre geene der wettig opgeroepene Grondvergaderingen te hebben bygewoond, zouden vorderen een Belofte in de navolgende woorden begreepen. „ Ik „ beloove onderwerping aan zodanige Regeeringsvorm, welke, gegrond op de „ Oppermagt des Volks, thans provisioneel bestaat, en in 't vervolg, finaal „ zal worden daargesteld; en nimmer, met „ woorden of daaden, te zullen mede„ werken, ter herstelling van het vernie„ tigd Aristocratisch, en Erfstadhouderlyk „ Bestuur." — Voorts werden de Municipaliteiten gelast, om allen, die weigeragtig mogten zyn, in het afleggen deezer Belofte, zonder eenige oogluiking, van hunne Ampten te ontslaan, en dezelve door verdienstlyke en waarlyk Vaderland- en Vryheidlievende Burgers, tot derzelver waarneeming de vereischte bekwaamheden hebbende, en het algemeen vertrouwen hun-

hunner Medeburgeren waardig; te doen en vervullen (*).

De Raad der Gemeente van *Amsterdam* stemde hier in ten vollen, benoemde een zestal Burgers, ABRAHAM VERKUL, WILLEM VAN BARNEVELD, GERHARD VAN BLYENBURG, DAVID VAN HEYST, JAN PIETERSSE en ADOLPH BAART om allen, welke in eenige publieke betrekkingen tot die Stad stonden, zo Burgerlyke als Militairen, die Verklaaring af te neemen. Dan behieldt de Raad aan zich de nadere raadpleegingen over zodanige voordragten tot uitzonderingen, als deeze Gelastigden, in tyd en wyle, deswegen aan hun zou mogen oordeelen te moeten doen; blyvende intusschen alle Kerklyke Leeraars, Ouderlingen en Diakenen, ingevolge van eene nadere aanschryving van het Provintiaal Committé van *Holland*, daar van uitgezonderd tot dat het Provintiaal Bestuur zich deswegen, nader zou verklaard hebben (†).

XII. BOEK. 1796. Schikking hier op te *Amsterdam*.

Het leedt niet lang of dit Bestuur gaf, ten deezen opzigte, eene nadere verklaaring en verbreeding, hier op nederkomende, dat alle Kerklyke Leeraars, van allerlei Godsdienstige Gezindheden, zonder onderscheid, zo wel als de Schoolleeraaren of Schoolmeesters, het zy dezelve eenige vaste Jaarwedde trokken, en dus als Amptenaars konden aangemerkt worden, of niet, welke bevonden zouden worden, tot

Nadere bepaaling omtrent de Kerkleeraaren.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796 bl. 1356.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1592.

XI. BOEK. 1796.

tot dus verre, geen der wettig opgeroepene Grondvergaderingen te hebben bygewoond, mede gehouden zouden weezen de thans voorgeschreevene Belofte af te leggen; met last om, naa dat dezulken onder hun, welke reeds waren opgeroepen, en in het afleggen zwaarigheid gemaakt hadden, het zy 'er, door de Municipaliteiten reeds eene schikking tot opschorting of afzetting mogt gemaakt zyn of niet, (als zynde door de nadere aanschryving van het Provintiaal Committé, buiten werking gesteld,) daar toe mede nader zouden worden opgeroepen, en die, welke daar aan weigeragtig zouden mogen zyn, de waarneeming hunner Ampten, van stonden aan, te verbieden; en, voor zo verre dezelve, van 's Lands- Stads- of Dorpswege, of uit eenig ander Publiek Fonds, eenig Jaargeld of Voordeelen mogten genieten, daar van aan de Ontvangers of Bestuurders de noodige aanschryving te doen; ten einde de zodanigen geene verdere betaaling erlangden, dan tot den dag, op welken zy geweigerd hadden, de gevorderde Belofte af te leggen; als mede om daar van kennis te geeven aan het Committé van Binnenlandsche Correspondentie, indien zodanigen binnen eenige Municipaliteiten bestonden; ten einde op der zodanigen gedrag een waakzaam oog te houden.

Met naame gaven zy, te deezer gelegenheid, te verstaan, welke Persoonen uitgezonderd waren van het doen deezer Belofte, als die in dienst der Generaliteit

eens

eenes anderen Gewests, of eener Buitenlandsche Mogenheid waren, de Dykgraaven, Heemraaden, Poldermeesters, voor zo verre de twee eerstgemelden, geene Crimineele Jurisdictie hadden uit te oefenen; als mede de Ouderlingen, Diakenen of Armbezorgers van allerlei Gezindheden, Vroedvrouwen of Mans en Vrouwen, met Actens van Grossiers, Herbergiers en Bakkers voorzien (*).

C. BOEK. 1796.

Gevolgen der weigeringe, byzonder te *Amsterdam*.

Gelyk alle Eeden en Verklaaringen van deezen Staatkundigen aart, altoos van veel opspraaks vergezeld gingen en aanleiding gaven tot openlyke blyken van misnoegen (†), zo vertoonde zich zulks, te deezer gelegenheid, op eene uitsteekende wyze. Bereidvaardig betoonden zich verre de meeste *Hollandsche* Kerkleeraaren van allerlei Gezindheden, die ondanks zy wyd in gevoelens wegens het Staatkundige verschilden, in voorgemelde Verklaaring geene zwaarigheid altoos vonden. Veelen egter zogten, onder bepaalingen, of zinsbehoudingen, die Verklaaring te doen; doch dezelve werden niet toegelaaten, en eene onbewimpelde en gave Verklaaring wel strikt afgevorderd. Dit gaf, op veele plaatzen, aanleiding tot weigering, afzetting en hooggaand misnoegen. Byzonder openbaarde zich zulks, om van andere Steden en Plaatzen niet te spreeken, in de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2053.

(†) Wy hebben, by het vermelden eener voorige Eedvordering daar van voorbeelden opgegeeven. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXI. D. bl. 278 *enz.*

ch. DÖER. — 1796. de talryke Hervormde Gemeente te *Amsterdam*. Niet minder dan vyftien Leeraars dier Gemeente weigerden de Verklaaring af te leggen, en werden daar op terstond van hun Ampt verlaaten. De handelwyze, ten hunnen opzigte gehouden, vondt Voorstanders en Tegenstreevers (*); en hadt het niet weinig moeite in deeze opengevallene plaatzen vervuld te krygen: daar veelen der beroepenen zich huiverig betoonden, de plaatzen te bekleeden van Leeraaren, die niet Kerklyk beoordeeld, veel min veroordeeld en ontslaagen waren. Terwyl het uitbrengen deezer nieuwe Beroepingen, door veelen, te voorbaarig gehouden werd.

Publikatie te *Amsterdam* tegen het houden

Eenigen der dus in *Holland* afgezette Leeraaren, namen Beroepen in andere Gewesten des Staats aan, of buiten 's Lands (†). Anderen bleeven. Dit laatste was het ge-

(*) Veelvuldige Schriften zagen des het licht. Bovenal stak uit aan den eenen kant, een stukje, getyteld, *Iets over de tegenwoordige Vacature of het al of niet aanneemen der beroepene Leeraaren in de Gereformeerde Gemeente te Amsterdam*, en aan den anderen kant de *Brieven van* CHRISTIANUS SINCERUS; eene breede ontvouwing en verdeediging van het gedrag der weigerende Kerkleeraaren behelzende.

(†) Dit laatste was onder anderen het geval van den *Rotterdamschen* Leeraar J. SCHARP. Men zie hoe hy zich deswegen verdeedigt in zyne *Kerklyke Redenvoering, gehouden te Loga in Pruisfisch Oost-Friesland* Gedrukt te *Leer* by H. VAN ZWOL, en meer byzonder in diens Leeraars *Kerkelyke Redenvoering ter vyf en twintigste Verjaaring van den vervulden Euangeliedienst in verscheidene Gemeenten*. Te *Rotterdam* 1803. by J. P. VAN GINKEL.

val der meesten in *Amsterdam*. Zommigen hunner vielen in verdenking, of liever zy werden beschuldigd, van een Gedrag, 't welk de aandagt van den Raad der Gemeente dier Stad trok, blykens den aanvang eener Publikatie, waar in dezelve verklaart, „ in ervaaringe gekomen te zyn, dat, binnen *Amsterdam*, „ verscheide *Clandestine Byeenkomsten* en „ *Conventiculen* gehouden werden, onder „ schyn van Godsdienstige Oefeningen; „ doch naar alle waarschynlykheid, daar „ toe strekkende, om de tegenwoordige „ orde van zaaken te ondermynen, en „ zwakke, ligtgeloovige en onkundige „ Ingezetenen, nadeelige gevoelens in te „ boezemen, en tegen de wettige Ge-„ constitueerde Magten op te zetten, of „ anderzins in derzelver ongunstige ge-„ voelens te versterken; welke Byeen-„ komsten des te verdagter moesten voor-„ komen, daar veel al in dezelve het „ woord gevoerd werd, door verscheidene „ der geweezene Kerkleeraaren, welken, „ om het weigeren der Gelofte, van hun-„ ne Predikdienst waren ontzet."

CX. BOEK. 1796. Van Byeenkomsten, waar in de afgezette Leeraars het woord voerden.

Die geheime Byeenkomsten, waar door, onder schyn van Godsdienstige Oefeningen, de openbaare rust der geheele Maatschappy zou kunnen in gevaar gebragt en aanleiding tot storing der rust zou kunnen gegeeven worden, zo als reeds werklyk hadt plaats gegreepen, oordeelde de Raad, dat gestoord, en tegen dezelve in werking moesten gebragt worden, de Plakaaten,

des-

XII. BOEK. 1796.

deswegen voorhanden. Het houden en bywoonen daar van werd niet alleen verboden; maar zy, die hunne Huizen, Pakhuizen, Kelders, of eenige andere plaatzen, daar toe verleenden, zulks verboden, onder bedreiging van als Rustverstoorders beschouwd, en naar de omstandigheden gestraft te zullen worden. —— Inzonderheid geboodt de Raad by deezen wel scherplyk aan de ontslaagene Leeraaren, Krankbezoekers en Catechizeermeesters, om zich van alle Godsdienstoefeningen, in deeze Geheime of andere Vergaderingen, te onthouden, onder bedreiging van, zonder eenige oogluiking, als Rustverstoorders gestraft te zullen worden. Aan den Ontdekker en Bewyzer van een Persoon of Persoonen, wierd, uit 's Stads kasse, eene Belooning van Duizend Guldens beloofd (*).

Verzagting van het lot der Leden des voorigen Bestuurs ten aanziene van hunne Persoonen en Goederen.

Het onderzoek na de gedraagingen der Regeeringsleden, Amptenaaren en Ministers des voormaaligen Bestuurs hadt veelerlei aanmerkingen ondergaan (†). 't Zelve was, door eene Commissie zo verschillend beoordeeld, aangevangen, veranderd, en eindelyk gestaakt (§). Dan nog hielden stand de onderscheidene drukkende Plakaaten, de Persoonen en de Goederen dier voormaalige Regeeringsleden betreffende (**).

Van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1797. bl. 92.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 118 *enz.*
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 113-165.
(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 303-308.

Van het verband, onder 't welke hunne Persoonen gebragt waren, werden zy thans ontslaagen, in zo verre, dat zy vry en onverlet, zonder toestemming van de Municipaliteit, of de Regeering hunner Woonplaatzen, niet alleen door geheel *Holland*, maar door alle de Plaatzen, binnen het Gemeenebest, mogten reizen. — Het beslag op de Goederen, zou wel blyven voortduuren; doch, voor zo verre zy des opheffing zouden noodig hebben; ten einde te voldoen in de Belastingen op de Inkomsten en Winsten der Ingezetenen geheeven, zou het hun vrystaan zich te vervoegen by de Municipaliteiten hunner Woonplaatzen, om, naar vereisch der omstandigheden, van dit verband ontheeven te worden (*). — Deeze gedeeltlyke ontheffing werd eerlang gevolgd van eene geheele; daar het Provintiaal Bestuur oordeelde, dat 'er geene genoegzaame reden voorhanden waren om het beslag langer te doen voortduuren: waarom zy, de regelen van Billykheid en Regtvaardigheid volgende, als het richtsnoer hunner handelingen, 't geheel voor opgeheeven hielden. Dan voegden zy by een en ander deezer ontheffende Publikatien, dat de Persoonen, die dezelve betroffen, daar door, noch rechtstreeks, nog zydelings, ontheeven waren van hunne Verantwoordelykheid, wegens hunne gedraagingen en ver-

CII. BOEK. 1796.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2061. Dezelve was gedagtekend 6 July 1796.

XL. BOEK. 1796.

verrigtingen, gelyk ook hier door geen nadeel werd toegebragt aan eenige Actie van Schadeloosstelling of Vergoeding, hoedanig zou mogen bevonden worden, ten hunnen laste, den Lande toe te komen (*).

Verzoek eener Amnestie voor eenige Patriotten.

Uit naam van de *Bataafsche* Clubs, eenige Burgerwyken, en Vaderlandsche Gezelschappen hadt het Provintiaal Bestuur van *Holland* een Voorstel ontvangen, betrekkelyk eene Amnestie. In handen van den Hove van *Holland* en *Zeeland* gesteld zynde, bragten Voorzitter en Raaden eenen raadslag uit, dat het oogmerk der Verzoekeren niet was om al het voorgevallene, zedert de Omwenteling van MDCCXCV, door eene Algemeene Kwytscheldíng, aan de Vergetelheid op te offeren; maar bepaaldlyk, om door dezelve, zodanige Persoonen, welken, uit een zogenaamd overgedreeven Patriotisme, door wanorde, weerwraak en geweld, de over het geheel zo zagtmoedig daargestelde Omwenteling ontluisterd en bezwalkt hadden, van alle Straffen, en Crimineele Vervolgingen, te ontheffen.

Op welk een grond door het Hof van *Holland* en *Zeeland* afgeslaagen.

Ten aanziene van dit Voorstel merkte het Hof op, dat het eene herhaaling was van veelvuldige verzoeken om Verzagting of Kwytschelding, door de byzondere Persoonen, daar in betrokken, van tyd tot tyd, gedaan, en gedeeltlyk afgeweezen; doch omtrent zommige van strafverzagting ,ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2514. onder dagtekening van 1 October des gemelden Jaars.

gevolgd, welke eenigen hunner reeds ondergaan hadden; en dat het tegen de gewoone orde en geschikte behandeling van zaaken aanliep, iets, 't geen naa ryp overleg was afgedaan, op nieuws in overweeging te neemen, en de daar op genomene byzondere Besluiten, door een algemeen Besluit, weder te vernietigen. Dit maakte alles onvast, en bragt daarenboven eene groote ongelykheid voort, tusschen de reeds gestraften, en de zodanigen, die soortgelyke Misdaaden bedreeven en soortgelyke Straffen verdiend, doch niet ontvangen hadden.

CI. BOEK. 1796.

De Buitensporigheden en Wanbedryven, omtrent welke de Ontheffing van Straffen werd voorgesteld, strekten, in derzelver waar daglicht beschouwd, tot omkeering van alle goede Orde, tot vertreeding der Wetten, tot verstooring der openbaare Rust, tot schennis der Regten van den Mensch en Burger, en waren dus, ten allen tyde, en uit eigen aart, niet voor Kwytschelding vatbaar. Om dien betreffende onderzoek te doen, en de schuldigen, naar eisch, te straffen, was de Publicatie der Provisioneele Representanten van *Holland* in Slachtmaand des voorleden Jaars ingericht. Het zou dus eene verregaande zwakheid in het Bestuur kenmerken, en beneden de waardigheid der Vergadering des Provinciaalen Bestuurs weezen, een zo nadruklyk gegeeven last, door eene Amnestie, in te trekken, althans buiten werking te stellen. Het was

ca.
BOEK.
——
1796.

niets anders dan de veiligheid van Perfoonen en Goederen in gevaar te brengen, de daar by afgekeurde daaden, als 't ware, goed te keuren, en de verstoorders der openbaare Rust tot nieuwe spoorloosheden aan te moedigen. Men zou daar door de verkeerde en schandvolle voetstappen des Bestuurs van de Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII drukken, en zich schuldig maaken aan eene hoogstgewraakte Kwytschelding.

Het getal der Schuldigen was zo groot niet, dat de Maatschappy, door derzelver Straffe, nadeel zou lyden; maar bepaalde zich, in evenredigheid van *Hollands* bevolking, tot zeer weinigen. — De warme en verregaande Vaderlandsliefde, welke men aanvoerde, als om Verschooning pleitende, kon niet toegekend worden aan of ingeroepen door Lieden, die, niet geduurende de vervoerende drift der Omwentelinge; maar lang daar naa, en in kalmer tyden, zich aan Geweldpleegingen hadden schuldig gemaakt. — De betrekkingen van Egtgenoot en Bloedverwantschap, aangevoerd als om verschooning pleitende, deeze moesten veel eer teugels zyn om de menschen van Misdaaden te rug te houden.

Hadt men, in het Voorstel aangevoerd, dat de Straffen dier Misdaadigeren *tot Vereiering en Triumph der Oranjeliedien zou dienen*, het kwam den Hove voor, dat deezen in tegendeel, de werkzaamheid der Justitie ziende, en hoe dezelve haaren

ren loop hadt, en de misdaaden der geenen, die zich *Patrjotten* noemden, naar de wet, straften, zich zouden moeten schaamen over de strafloosheid voorheen aan hunnen Aanhang vergund, dat de boozen onder hun, uit vreeze voor gelyke regtvaardige Straffen, zodanige euveldaaden zouden schuwen, terwyl de deugdzaame onder onze Landgenooten, ondervindende dat het tegenwoordig Bestuur alle mogelyke middelen aanwendde om aan een ieder de toegezegde rust en veiligheid van Persoonen en Bezittingen te verzekeren, juist daar door zouden gewonnen worden, en dit medewerken tot herstel van de zo lang en vuurig gewenschte Eendragt. — Ingevolge van dit Advys, werd dit Voorstel van de hand geweezen (*).

CII. BOEK. 1796.

Verhaal van een Oproer te *Amsterdam*.

Omtrent den tyd deezer weigeringe, scheen het geschaapen, dat het getal der geenen, die zich voor Patriotten uitgaven, en ontheffing van Straffe voor zich hoogst noodig zouden hebben, zeer zou toeneemen. In *Amsterdam*, 't geen gezegd mogt worden, by den aanvang der Omwentelinge, een voorbeeld gegeeven te hebben van bedaardheid; doch naderhand, een en andermaal, tooneelen van bystere oproerigheid opleeverde (†), werd 'er wederom een opgeschooven, 't welk de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1559—1564. Dit stuk was van 12 Mey 1796.

(†) Wy wyzen hier terugge tot onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 17 *enz.* als mede bl. 46 *enz.*

CII. BOEK. 1796. de voorgaande in afzigtigheid, te boven ging. Behalven 't geen te dier Stede zelve gebeurde, baarde zulks, ter Vergadering van het Provintiaal Bestuur van *Holland*, als mede by de Nationaale Vergadering, zo veel werks, en ging gepaard met zo veele byzonderheden, dat het der moeite waardig is 'er bepaald by stil te staan. Niet om alles, daar toe behoorende te vermelden; want dit zou een geheel Boek onzer *Vaderlandsche Historie* vullen; maar de voornaamste trekken op te geeven eener gebeurtenisse, van welke geheel het Land waagde, en daar buiten klonk.

Ongeregeldheden door eenaantal Kanonniers gepleegd. Verregaande ongeregeldheden, door een aantal Kanonniers, buiten de Stad, aan den *Overtoom*, gepleegd, zogten deezen 's avonds, den achtsten van Lentemaand, in de Stad, voort te zetten. Twee honderd kwamen 'er zamen in het Punschhuis *Washington*, verhit door de buitenspoorigheden des daags, waren zy in de gelegenheid om nog verhitter en tot de verregaandste spoorloosheden vervoerd te worden. Het gevaar van rustverstoorenis deedt, op voordragt van het Committé van Waakzaamheid, dit Huis omzetten, met last aan den Commandant om alle de Persoonen, daar in vergaderd, te vatten. Deeze verklaarde zulks onuitvoerelyk. Het Committé van Waakzaamheid, den ganschen nagt vergaderd, ontving van deeze Kanonniers verscheide bezendingen, met voorslagen van zulk eenen aart, dat dezelve een trek na ongebonden-

denheid te kennen gaven, als het intrekken van het Verbod aan de Tappers gegeeven, om naa tien uuren te tappen, als mede, dat niemand, naa het gemelde uur, met Geweer en Wapens, zou mogen door de Stad gaan. De woelingen duurden tot den morgenstond.

Publikatie ten opzigte van de Artilleristen.

De Raad, 's volgenden morgens, ten acht uuren, vergaderd, ontving, door den Voorzitter van het Committé van Waakzaamheid, verslag van het gebeurde. Dit hadt het vaststellen eener Afkondiging ten gevolge, welke den tienden geschiedde, en waar by, met zeer veel omzigtigheids, de schuldigen van de onschuldigen, om alle kwetzing in hun eer te voorkomen, onderscheiden werden. De Artilleristen werden afgedankt, met last om hunne Geweeren op te brengen, en geene Kleeding of onderscheidende Tekens van de Artillery te draagen. De Raad der Gemeente betuigde, niet dan met wederzin, tot deezen stap van algemeene maatregelen te hebben besloten. Met byvoeging, dat, daar zy de schuldigen aan den Procureur der Gemeente ten sterksten aanbevalen, om tegen hun het Regt des Volks waar te neemen, zy de onschuldigen spoedig weder zouden herstellen.

Ongezindheid der meesten om'er aan te voldoen.

Omtrent een honderdtal van de zeven honderd Manschappen der Artillery, voldeedt aan de Opbrenging der Geweeren; veele, of zo zommigen willen, de meeste Officieren, telde men daar onder. Dan de afkondiging, door de meerderheid der Arti-

CII. BOEK. 1796. tilleristen beschouwd als beledigend voor hun geheele Lichaam, baarde eene verbroedering tusschen de schuldigen en onschuldigen, zo dat zy, ten dage van de bevolene opbrenging der wapenen, ten getale van ruim twee honderd, genoegzaam zonder Officieren, van het *Fusie* na den *Dam* toogen, en met uitgetrokken Sabels, zich daar in orde schaarden. Dit geschiedde zonder tegenstand, schoon 'er elders vyf Schutter Compagnien in de wapenen waren, en 'er twee Compagnien, nevens veertig Ruiters, zich voor het Stadhuis bevonden, en de Commandant last hadt om alle zamenschoolingen, zelfs met geweld, te weeren.

Het intrekken dier Publikatie verzogt. Woelingen te dier gelegenheid.

De Raad, daar toe beschreeven, vergaderde 's avonds, ten zeven uuren. Welhaast verzogt eene Bezending uit de Kanonniers, het intrekken der Publikatie. Hier toe kon de Raad, naa veele en heftige woordwisselingen, niet verstaan. Intusschen gaf de Raad aan den Commandant last, om, ondersteund door twee Raadsleden, de Kanonniers aan te maanen tot het voldoen aan de Publikatie, en af te trekken, of hun anders allen, door de Ruitery, en de Gewapende Schutters, te omcingelen en de wapens af te neemen. — Zulks te volvoeren eischte tyd, en deeze ontdekte, dat de in de wapenen staande Burgery weigerig was om aan den last des Raads te voldoen; dat een gedeelte zelfs, met de hoeden op de punten hunner Bajonetten, onder het geroep *Leve de Ka-*

Kanonniers overliepen, en zich by deezen schaarden. De overigen, hoe gezind om den Raad getrouw te blyven, oordeelden het volvoeren des gegeeven bevels onmogelyk. Hoogst bezwaarlyk zou die ontwapening, daar Burger tegen Burger gewapend was, zonder het vergieten van Burgerbloed, hebben kunnen volbragt worden: of het, by een tydiger toetasten, zonder dit gevaar, zou hebben kunnen geschieden, laaten wy onbeslist.

IX. BOEK. 1796.

Grootlyks verlegen vondt zich de Raad by den aannaderenden nagt. Te midden van hunne veelvuldige beraadslaagingen, verscheenen vier Gecommitteerden uit de *Bataafsche* Clubs, en vernieuwden het oude verzoek, welks niet volbrenging, tot genoegen deezer lieden, zo veel ongenoegens baarde, naamelyk de Afzetting der *Oranje* Amptenaaren.

Eisch tot het ontzetten der *Oranje* Amptenaaren.

Eenige Officieren der Kanonniers, met den Raad in onderhandeling getreeden zynde, meende men een middel van verzoening gevonden te hebben. De Kanonniers zouden hun Geweer aan de deur van de Raadkamer afleggen, en, by een bepaald getal van tien of twintig, binnen gelaaten, het volgende onderschryven: „ Wy Ondergetekenden, verklaaren, dat „ wy de oproerige en rustverstoorende „ daaden, die op den dag van den achtsten Mey, en in den daar op volgenden nagt, zo in als buiten deeze Stad, „ door *veele* Artilleristen zyn aangericht, „ afkeuren — dat wy, noch direct, noch

Voorgestelde Verklaaring.

CII. BOEK. 1796.

„ indirect, daar aan eenig deel hebben „ gehad; *terwyl* of alzo wy het voor een „ van onze eerste Burgerpligten houden, „ om ons aan alle over ons Geconstitueer- „ de Magten te onderwerpen, en ver- „ pligt zyn, uit al ons vermogen, by te „ staan." —— Zy die deeze Verklaring getekend hadden, zouden, by het uitgaan, hun Geweer te rug ontvangen, en als weder hersteld aangemerkt worden.

Vrugteloos, en het Oproer groeit 'er tegen aan.

Schoon reeds vier Officieren deeze tekening gedaan hadden, in het byzyn eeniger Kanonnieren, bleeven zommige Artilleristen, daar toe binnen gelaaten, naa veel over- en wederspraaks, zulks volstandig weigeren, en bleek die maatregel vrugtloos te zullen afloopen. De dreigende storm groeide daar tegen aan. De misnoegde hoop, dien stap misschien voor eene zwakheid aanziende, verliet den *Dam*, toog, zonder eenigen tegenstand te ontmoeten, na het Huis der Gemeente, met den uitgetoogen Sabel in de vuist, opende met geweld, de deur der Raadzaale, en drong 'er binnen. De Raadsleden, tusschen de dertig en veertig daar vergaderd, hielden, hoe zeer ontroerd over dit indringen, hunne zitplaatzen. Als woedende menschen zwaaiden de ingedrongenen hun zydgeweer, sloegen 'er mede op den grond, op de tafels, onder het schrikkelykst getier van vloeken en schelden, alles met zulk eene bysterzinnigheid en geraas; dat men, eenigen tyd lang niets onderscheiden kon verstaan. Onder elkander woelende en ver-

verder en verder doordringende, omringden zy, met de Sabels dreigende, de Raadsleden; de Voorzitter VERBEUL was inzonderheid het voorwerp, waar op één hunner het gemunt hadt, en zou hy een Sabelhouw ontvangen hebben, indien een der Kanonniers dien slag niet hadt afgeweerd.

Vorderingen ingewilligd, onder tegenverklaaring van de Justitie.

De Raad was dus onbeschut en onbeschermd gelaaten door de Gewapende Burgery, die den optocht na het Stadhuis geheel onverschillig, ondanks de gegeevene bevelen, hadt aangezien. Dezelve stondt het woedend geweld ten doele, en liet, in dien onbeschutten toestand, den duslang betoonden moed en standvastigheid vaaren, willigde de eischen in, dat drie gevangen Cavalleristen, twee opgebragte Kanonniers, en één Clubist in het Rapshuis zittende, losgelaaten; dat de *Oranje* Amptenaaren zouden afgezet, en de meergedagte Publikatie zou verscheurd worden. —— De Procureur der Gemeente M. C. VAN HALL, met twee Leden der Justitie, in dien bysteren nagt, op het Stadhuis gekomen, door den Voorzitter gevraagd om de slaaking dier Gevangenen, weigerden zulks eenpaarig, op grond, dat de Justitie gehandhaafd wordende, uit naam van den Volke van *Holland*, geen Procureur der Gemeente, noch Lyfstraflyke Regtbank, de magt hadt, aan zulk een bevel eener plaatslyke Regeering te gehoorzaamen. Zy bleeven by die weigering volharden, schoon een der Leden

CII. BOEK. 1796.

van die Commissie de daadlyke uitwerkzels van de Volkswoede ondervondt, en men den Burger VAN HALL, openlyk in de Raadzaal met plundering dreigde; het voorts aan den Raad overlaatende, hoe in dit hachlyk tydstip, ten besten van het algemeen, en ter voorkoming van verdere onheilen, te handelen. Van dit hun bedryf gaven de Procureur der Gemeente en de Leden door het Committé van Justitie in dit geval benoemd, berigt aan het Provintiaal Bestuur van *Holland*, om hun gedrag te verdeedigen. Dan, op last des Raads werden de vermelde Gevangenen geslaakt, en de bedoelde Afkondiging verscheurd.

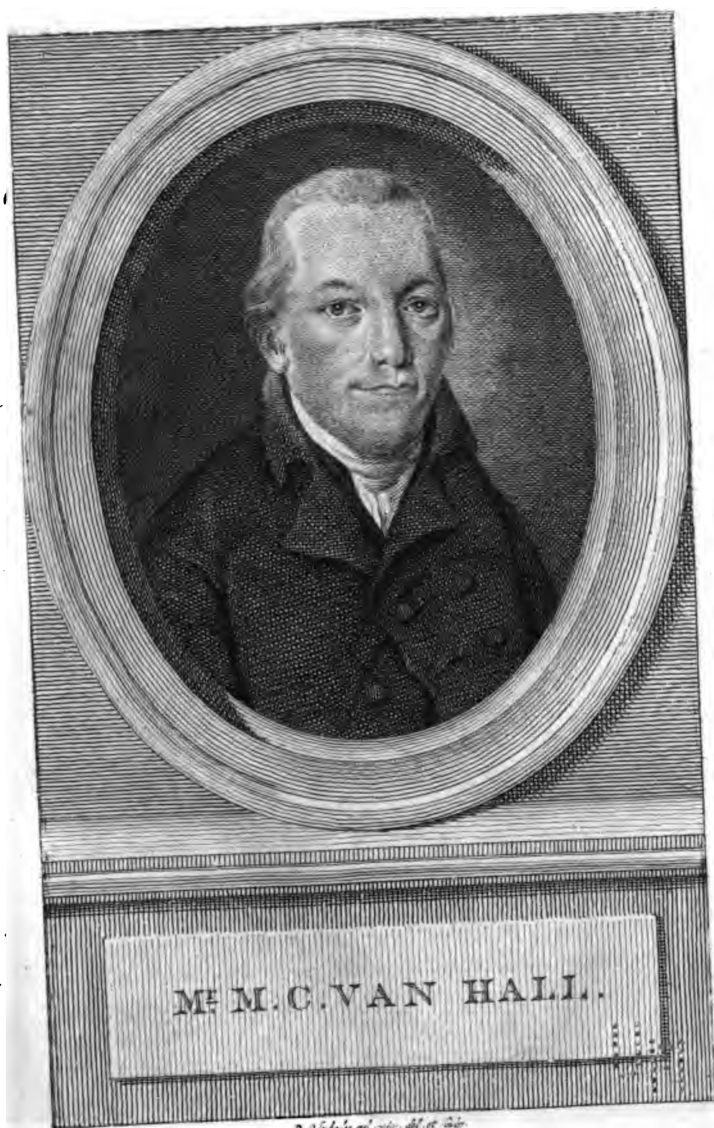
Bekendmaaking aan het Provintiaal Bestuur.

Het Provintiaal Bestuur van *Holland* van dit alles verstendigd, hoorde zulks met gevoelige deelneeming en afgryzen. De Voorzitter betuigde zich te vleijen, dat hetzelve een zo kragtig besluit zou neemen als kon dienen om de geschondene Orde, en het vertrapte Regt des Volks van *Holland*, te herstellen.

Bezending onder Krygsgeleide na *Amsterdam* afgevaardigd.

Op bekomene toestemming van de Voorzitter der Nationaale Vergadering, eene plaats toen bekleed door den *Amsterdamschen* Burger BICKER, om gebruik te mogen maaken van een gedeelte der *Haagsche* Bezetting, vaardigde het eene Bezending van zeven Leden af na *Amsterdam*, vergezeld van een talryk gewapend Geleide, met last, om des noods, met den gewapenden arm, de rustverstoornis in *Amstels veste* te dempen, en de goede orde

te

Mr. M. C. VAN HALL.

te doen herleeven. Voor deeze werd, om 'er meer luisters aan by te zetten, in aller yl, een byzonder Costuum vervaardigd. Men verzuimde niet den Afgezant der *Fransche* Republiek Noël van het voorgevallene te *Amsterdam* te onderrigten, die des zyne Meesters verslag deedt. Eene Bezending werd na den Generaal Beurnonville afgevaardigd, om diens medehulp, en het gebruik van *Fransch* Krygsvolk, te verzoeken.

CII. BOEK. 1796.

Krygsvolk na *Amsterdam* gezonden.

De benoemde Commissie des Provintiaalen Bestuurs, bestaande uit de Burgers M. Temminck, Ads. Harteveld, R. van den Bosch, D. van Aken *Hendz.*, J. de Jong van Heedikhuizen, C. J. van Brakel en C. van Foreest, toog, met eenig Krygsvolk op weg. Te *Haarlem*, den twaalfden van Bloeimaand, gekomen, gaf zy last aan 't zelve om 's anderen daags, 's morgens vroeg, na *Amsterdam* te trekken, de poort open vindende, binnen te rukken, en post te houden op het *Haarlemmer Plein*; doch dat de Bevelhebber Dury, de poorten geslooten zynde, of eenigen wederstand ontmoetende, terstond, zonder eenig geweld met geweld te keeren, moest te rug trekken, na eene plaats, waar zy zich veilig zouden oordeelen.

Bezending uit *Amsterdam* aan die Commissie.

Wanneer dit Krygsvolk, 's morgens vroeg, zich op weg hadt begeeven, verscheen, by de *Haagsche* Commissie, eene Bezending uit *Amstelraad*, bestaande in de Raadsleden Schimmelpenninck en

Ziel-

CII. BOEK.

1796.

ZIELKENS, als mede de Burgers J. WYBEMAN, J. N. REDELINGHUIS, en vier Artilleristen. Zy toonden hun lastbrief, en gaven, by monde van den Burger ZIELKENS, te verstaan, hoe de Burgery van *Amsterdam* het benoemen eener Commissie door het Provintiaal Bestuur, tot herstel der ruste in die Stad, vernomen en teffens verstaen hadt, dat die Commissie, door een aanzienlyke Militaire Magt, zou vergezeld weezen; dat die tyding groote aandoening verwekt en de Burgery zich verpligt gevonden hadt, om zich, des noods, tegen het inrukken van vreemd Krygsvolk te verzetten; dat zy thans konden verzekeren, dat de Stad in rust was; dat de Daaders van alle die gepleegde euveldaaden een waar berouw gevoelden; dat zy de Commissie zeer gaarne ongewapend binnen de Stadsmuuren zouden ontvangen, en verzekerde van veiligheid voor hunne Persoonen: waarom zy aandrongen op het terugroepen, of het doen halte houden, van het Krygsvolk derwaards op weg; dat daarenboven de Poorten geslooten, de Bruggen opgehaald waren, en alles in de Stad op de been was; dat *Amsterdam*, wilde men de zaak op dien voet voortzetten, in een bloedbad zou veranderen. Verlangde de Commissie van het Provintiaal Bestuur ongewapend in *Amsterdam* te komen, zy zouden dezelve, door een Detachement, laaten afhaalen, en binnen de Stad doen geleiden.

Vol-

Volstrekt weigerde de Commissie aan deeze voorslagen gehoor te geeven. 'Er op geraadpleegd hebbende, gaf dezelve zulks, met de volste verzekering, te verstaan. De Burger SCHIMMELPENNINCK nam hier op het woord, zeggende, niet te kunnen gelooven, dat het Provintiaal Bestuur, met den dood van duizenden, gediend zou zyn, dat het Krygsvolk niet in de Stad zou komen: weshalven hy, om het opschorten van het Besluit verzogt; als mede om het terugontbod des Krygsvolks, en het zenden eener Commissie na *'s Haage*, om verandering in het besluit te bewerken. — Even min ingangs vondt dit bedaarde voorstel. De Commissie verzekerde, dat zy nimmer van haar last zou of kon afgaan, volkomen overtuigd, dat de braave en weldenkende Burgery van *Amsterdam* haar, met verlangen, te gemoet zag, en alleen de Bewerkers en Hoofden van het gepleegd Oproer voor haare komst vreesden; dat van de Commissie niet kon gevergd worden, zich, zonder *Escorte*, in de Stad te begeeven: terwyl dezelve zich nimmer veilig zou kunnen rekenen tusschen de Bajonetten dier geenen, die, met de Sabel in de vuist, ter Raadzaal hunner Regeeringe, waren ingedrongen, en aldaar de verregaandste geweldenaaryen hadden gepleegd, en zich schuldig gemaakt aan Eedschennis, en daar door de kragt en klem der Regeeringe geheel hadden verbrooken, zo dat men zeggen mogt dat 'er geen Regee-

De voorslagen geweigerd.

CH. BOEK. 1796. geering meer plaats hadt; zich beroepende op het zeggen van den Burger ZIELKENS, dat de Poorten van *Amsterdam* thans gesloten waren, en de Regeering dezelve niet kon doen openen.

Vergeefsch drongen SCHIMMELPENNINCK en ZIELKENS beiden aan, dat de Raad, by herhaaling, verklaard hadt, niet weder, als Raaden, te zullen werkzaam weezen, indien zy door de Bajonetten van Gewapende Gardes moest beschermd worden, en dat, zo dra, en tot dat einde, Gewapende Magt in de Stad kwam, zy hunne Posten zouden nederleggen. —— Zy konden de Verklaaring, door die Burgers gedaan, niet als zodanig aanneemen, vóór dat de Commissie den Raad in de gelegenheid zou gesteld zien om dit als een uitwerkzel van eene vrye raadpleeging te kunnen erkennen.

Voortzetting van de Reis der Commissie na *Amsterdam*.

In deeze tegenkanting vondt de Commissie zich versterkt, door de bekomene tyding, dat de vooruitgezondene Krygsbende, de Poorten geopend gevonden en geen wederstand ontmoet hebbende, de Stad was ingetrokken. Dáár op liet dezelve de overige Krygsbende uit *Haarlem* rukken en tot *Sloterdyk* trekken. Zy begaf zich op reis na *Amsterdam*. Dan een Officier der *Hollandsche Husaaren* onderrigtte de op weg zynde Commissie, dat de geheele *Amsterdamsche* Burgery in de wapenen stondt, vast besloten hebbende, om, wanneer de Commissie, met Krygsmagt, binnen de Stad kwam, zich met ge-

geweld daar tegen te zullen verzetten; dat 'er uit den Raad Afgevaardigden na *Halfweg* gezonden waren, om aldaar met de Commisfie een mondgefprek te houden.

Te gemelder plaatze trof de Commisfie de twee Raadsleden E. L'ESPINASSE, J. D. DE VRIES, en de Burgers S. BOS, VERKERK, DOORNEBOSCH, SMIT, CRAMERUS en C. PAPE aan. Op deezer berigt, dat het vertrouwen des Volks van *Amfterdam* op hunne Regeering reeds ten vollen herfteld, dat de Commandant der Burgerye DE WILDE gevat en de Burger CRUYS in diens plaats aangefteld was, en dat de Burgery weder op nieuw den Eed van getrouwheid hadt afgelegd, oordeelde de Commisfie, dat de ftaat der zaaken veel veranderd en zodanig geworden was, dat zy eenige matiging in het befluit, dien morgen genomen, konden maaken. Waar op zy voorftelden, dat het Krygsvolk, thans binnen de Stad zynde, daar zou toeven, tot nader last, onder bevel der Commisfie, meester van de *Haarlemmer Poort* blyven, en dezelve bezet houden. — Dat, in zulk een geval, het overig Krygsvolk niet ter Stad zou inrukken; maar in de ommeftreeken gelegerd en verzorgd worden; en dat de Commisfie, by haare intreede in de Stad, zich zou laaten geleiden door de Husaaren, zich thans reeds in de Stad bevindende.

Voluit gaven de *Amfterdamfche* Afgevaardigden hier op te kennen, niet te durven verzekeren, dat de Commisfie, in

CXI. BOEK. 1796.

Eene tweede Commisfie uit de Stad. Onderhandeling daar mede.

in het volvoeren van haaren last, den noodigen bystand zou ontvangen - vooral niet, wanneer zulks, binnen twee of drie dagen moest geschieden. Ten aandrange hier van 'er byvoegende, dat de Gewapende Burgermagt geheel onder de wapenen was, en zy, voor de veiligheid der Commisfie, wanneer dezelve gewapend ter Stad inkwam, niet kon instaan. Zy mogten ook niet verbergen, dat de Raad zich met plegtigen Eede hadt verbonden, om, wanneer 'er eenig Krygsvolk in de Stad mogt trekken, zy allen hunne Posten zouden nederleggen. Welk alles by hun genoegzaame reden opleverde, om in de voorstellen der Commisfie, zo als dezelve lagen, niet te treeden.

Verdragspunten tot verwyl.

In deezen stand der dingen kwam de Commisfie, uit aanmerking, dat haare Verschyning ie *Amsterdam*, zonder eenig gewapend Geleide, *immers wilde zy aan haar last voldoen*, van geen het minste nut zou zyn, tot deeze uitstellende Verdragspunten. — Het Krygsvolk, te deezer gelegenheid, in de Stad gekomen, zou daar uit trekken, en in de nabyheid zich legeren; dat de *Haarlemmer Poort* bezet zou worden door Burgers en Krygsvolk; ten einde de gemeenschap door dezelve vry en onverlet bleeve. — Desgelyks zou het Krygsvolk, reeds in de nabyheid van *Amsterdam*, zich daar omstreeks legeren, en van het noodige uit de Stad verzorgd worden. Hier op zou de Commisfie van het Provintiaal Bestuur na *Haarlem*

lem trekken, uit haar midden eene Bezending aan het Provintiaal Bestuur van *Holland* afvaardigen, tot kennisgeeving, en het ontvangen van nader last. De Raad en het Committé van Justitie in de Stad, zou van tyd tot tyd, verslag zenden van de gesteldheid der zaaken. De Leden van den Raad, die aan het Provintiaal Bestuur een verhaal van het gebeurde hadden gedaan, zouden zich weder ter Vergadering vervoegen met berigt van den tegenwoordigen staat der zaaken.'

Berigtgeevingen uit de Stad.

Veelvuldig waren de Berigtgeevingen der Commissie aan het Provintiaal Bestuur, veelvuldig de Briefwisselingen tusschen de Commissie en het Stadsbestuur. 't Zelve gaf, onder andere, berigt van het by aanhoudenheid stil blyven in de Stad; van de hoop op volduuring; doch teffens, dat zy daarom niet konden verzekeren, dat de klem van een voldoend Gezag, welke aan elke Geconstitueerde Magt zo zeker behoorde, weder in deszelfs handen was. Alleen hadt het zich moeten bepaalen tot het neemen van zodanige maatregelen, die welligt, op eene geheel ongezogte wyze, eene oogenbliklyke herstelling zouden veroorzaaken. De hoop hier toe groeide staag aan; doch het Stadsbestuur vondt zich in de onmogelykheid om des opening te geeven aan de Commissie. Geweldig waren deeze maatregelen niet; doch zy zouden zeker onmiddelyk werken. Dan het aanrukken van meerder Krygsvolks hieldt hetzelve, in den tegen-

woordigen ſtand der dingen, voor nadeelig, zo niet hoogst gevaarlyk. — De Procureur der Gemeente en het Committé van Juſtitie tradt in dezelfde verwylende maatregelen, en gaf des kundſchap aan de Commisſie, met betuiging van hoop op eenen gunſtigen uitſlag.

cn. BOEK. 1796.

Zy voldoen der Commisſie niet.

Zo weinig voldeeden deeze kennisgeevingen aan de Commisſie, dat dezelve den Raad der Gemeente wel ſtellig deedt weeten, om zich, voor eerst, en tot haare nadere aanſchryving, in geene hoegenaamde maatregelen in te laaten, die het oogmerk haarer Zendinge zouden kunnen verydelen, de zaaken buiten haar geheel brengen, en waar door het Regt van *Holland*, met betrekking tot al het voorgevallene, zedert het begin der maand Mey, eenigermaate zou kunnen worden verkort; maar van alle voorſlagen, daar toe ſtrekkende, vóóraf aan de Commisſie kennis geeven. Wel uitdruklyk verklaarende, al het reeds ten dien einde verrigte, of 't geen verder mogt beſtaan worden, tegen dit hun oogmerk, voor van geene waarde altoos te houden.

Wederſchryven van *Amſtelsraad*.

Nevens de kennisgeeving van de ſtandhoudende rust in de Stad liet het Stadsbeſtuur, by opeenvolgende Brieven, weeten, het verſchynen van eene en andere Bezending uit de Kanonniers, met een Adres, door een groot aantal getekend. Zy gewaagden van een Adres door de Clubisten ontworpen; van de werkzaamheid der Burger-compagnien, om iets van dien

dien aan den Raad aan te bieden. Een Brief der Commissie, welke de veronderstelling scheen in te sluiten, dat het Stadsbestuur, door den drang der omstandigheden, zou kunnen gebragt worden tot zodanige stappen, waar door het Regt des Volks van *Holland*, op eenigerlei wyze, zou kunnen worden verkort, ging men, op eenen manlyken toon, te keer. Zich op hun gehouden gedrag, en de gesteltenis dier groote Koopstad, beroepende, die zo veel mogelyk bewaard moest blyven voor schokken, welke, hoe veilig men ook van vooren mogt berekenen van derzelver uitslag te zyn, tog altoos van de doodlykste gevolgen voor den Koophandel van de Stad waren geweest: daar dusdanige schokken, met eene tiendubbele kragt na buiten werkten, en eenen steeds aangroeijenden nadeeligen invloed verspreidden.

CII. BOEK. 1796.

De Raad der Gemeente hadt intusschen verslag bekomen, dat de Generaal en Chef BEURNONVILLE Voetvolk en Husfaaren na *Amsterdam* zou schikken. Hier moeten wy met een enkel woord vermelden, dat het Provintiaal Bestuur van *Holland*, van den staat der zaaken, door eene bezending, en den *Franschen* Gezant NOËL en den Generaal BEURNONVILLE verwittigd, en van deeze beiden, toezegging van bystand in deezen bekomen hadt. 't Gevolg was, dat welhaast *Fransche* Krygsbenden binnen *Amstelsviste* rukten. De Commissie, des verstendigd, vervorderde,

Fransch Krygsvolk trekt in *Amsterdam*.

 zon-

CL. BOEK. 1796. zonder eenig gewapend geleide, den haar opgedraagen last, daar zy, met alle staatlykheid ontvangen, met den Raad zodanige maatregelen beraamden, als zy, tot verzekering van de rust voegzaamst en kragtdaadigst oordeelde.

Publicatie van de Stads Representanten. Eene Publikatie, den zes en twintigsten van Bloeimaand afgekondigd, strekte ten betoon, dat de Raad der Gemeente het wettig gezag hernomen hadt; als mede welke maatregelen zy zouden volgen in 't behandelen zo der door hun onschuldig gekeurde, als strafwaardig geoordeelde Burgers.

Proclamatie van het Provintiaal Bestuur. Dit werd gevolgd door eene Proclamatie der Gecommitteerden van het Provintiaal Bestuur van *Holland* aan de Burgery van *Amsterdam*. Om onderscheidene reden verdient dit geheele stuk hier plaats te vinden. „ Het aanzienlyk en magtig „ *Amsterdam*, die schoone paarel aan *Ne-* „ *derlands* Kroon, die steun van 's Lands „ Welvaard, Vermogen en Vryheid, heeft „ binnen zyne muuren, noodlottige ge- „ beurtenissen gezien, die zynen roem „ bevlekken, de pylers van zynen wel- „ vaard hebben doen schudden, en het „ hart van den waaren Vaderlander van „ weedom doen krimpen.

„ Eerbied voor het Gezag, ontzag voor „ de Wet, bedaarde zugt voor het alge- „ meen Belang, en ondergeschiktheid aan „ het oordeel en beleid van een verlich- „ ten Raad, door het Volk verkooren, „ en met de magt des Volks bekleed,

„ heb-

„ hebben plaats gemaakt voor het toom-
„ loos hollen van ziedende driften, van
„ heiligschendend oproer en raazende
„ muitzugt. Binnen deeze muuren van
„ het achtste Wereldwonder, is het Hei-
„ ligdom der Wet handdaadig aangeval-
„ len, en de Majesteit des Volks open-
„ lyk en geweldig geschonden, de Wet
„ verkragt en het Regt veragt geworden.
„ Baldaadigen overweldigden den Zetel
„ der Wetgeeving, daar Burgertrouw en
„ Burgermoed scheenen te faalen; en de
„ overweldigde arm der Geregtigheid zeeg,
„ ontzenuwd en moedloos, met een ge-
„ brooken Zwaard op het geschonden
„ Wetboek neder.

„ *Amstels* Burgers! erkent aan dit ake-
„ lig tafereel, door nagttoortzen verlicht,
„ de gevaaren van uwen toestand! Uwe
„ Raaden en Regters aan de woede ont-
„ komen, bragten raadloos en met bee-
„ vende lippen, dien kommerlyken toe-
„ stand in den Vaderlyken Schoot der
„ Hoogstgeconstitueerde Magt van *Hol-
„ land.* Zy kwamen dien, met gegronde
„ en bittere klagten, vertrouwlyk schet-
„ zen, en lieten aan haar de middelen
„ over om 's Lands belang in *Amsterdam*
„ te redden.

„ Die Vergadering, verbaasd en ont-
„ zet, en gloeiende van verontwaardiging,
„ bloosde van schaamte over de bedree-
„ vene spoorloosheden, voor de eer van
„ den Patriottischen Naam. Handhaafster
„ van Wet en Regt, gevoelde zy al het

 „ ge-

OCT. BOEK. — 1796.

„ gewigt van haaren Pligt. Zy beloofde „ herstel en bescherming, besloot en werk- „ te. Zy benoemde ons uit haar mid- „ den, om haare bevelen uit te voeren; „ en wy, getrouw aan de verpligting, „ ons, door het Volk van *Holland*, in „ onze benoeming opgedraagen, en by „ onzen gedaanen Eed erkend en beloofd, „ mogten ons aan deezen hoogst onaan- „ genaamen, ja gevaarlyken last, niet „ onttrekken.

„ De Vergadering voorzag in onze vei- „ ligheid, door ons de middelen in han- „ den te stellen, welke haare bevelen „ kragt konden geeven: met het gezag „ des ganschen Volks bekleed, vermog- „ ten wy onze Persoonen aan geene be- „ ledigingen blootstellen, waar door de „ Oppermagt des Volks zou geschonden „ zyn geworden. Neen; wy konden ons „ niet waagen te midden in het Oproer! „ Hoe zouden wy zonder bescherming „ verscheenen zyn in eene Regeeringlooze „ Stad, daar de Wet gehoond en zon- „ der bescherming gebleeven was! Bur- „ gers! beantwoordt dit zelve. Wy kwa- „ men, ja omstuwd met eene Gewapende „ Magt, en onze Voorhoeden waren reeds „ binnen uwe poorten, niet met den „ trotsch van Dwingelanden om Mede- „ burgers te onderdrukken; maar om de „ Wet te doen spreeken, en onverlaaten „ te doen bukken voor den algemeenen „ wil. Uwe verbystering stelde U bui- „ ten staat, om dit onderscheid te gevoe-

„ len;

„ len; de Opstand binnen uwe muuren, CII.
„ bleef in kragt, en uwe overmande Raad BOEK.
„ zondt bezendingen om ons den optocht
„ te doen staaken; hunne kragtigste be- 1796.
„ weegredenen waren de sterkste bewy-
„ zen van eene nieuwe schuld, en een
„ (zo recht verdagt) voorgeeven van her-
„ steld gezag; maar zy schilderden ons
„ met ontzettende trekken het onberaa-
„ den opzet van een geweldaadigen te-
„ genstand, die ysselykheden ten gevolge
„ kon hebben.

„ Voorstanders van de Eene en On-
„ verdeelbaare Republiek erkenden dan
„ niet eens de werklyke Eenheid van *Hol-
„ land*; in eene enkele Gemeente zou
„ tegenstand geboden zyn aan de Troe-
„ pes van het geheele *Bataafsche* Volk!
„ Men waagde het, deeze onderneeming
„ te rangschikken by die van eenen Wil-
„ lem den II, en van eenen Ferdinand
„ van Brunswyk.

„ Misleide Burgers! is dit uwe Ver-
„ lichting, wat zal dan uwe Vryheid zyn?
„ Waandet gy uwe Vryheid te verdee-
„ digen, door Misdaadigen te beschermen?

„ Genoeg, wy deinsden terug op het
„ enkel denkbeeld van onschuldig, van
„ verbysterd Burgerbloed te doen stroo-
„ men; en daar geen gevaar ons konde
„ keeren, werden wy door uw belang
„ ontwapend. Wy mogten, wy wilden
„ U op deezen toets niet stellen, die de
„ nagedagtenis deezer gebeurtenis in de
„ geschiedenissen zou gebrandmerkt en

 „ mo-

XII. BOEK. 1796. „ mogelyk uwe welvaard den hartader afgestooken hebben.

„ Ziet daar Burgers! genoeg om ons „ gedrag te beoordeelen, en U te doen „ gevoelen, wat gy van ons te wagten „ hebt. Wy komen nu, ongewapend U „ onzen Last volbrengen onder de *toevallige beveiliging* van eene Onzydige „ Magt, die de rust en orde verzekert; „ wy komen uwe Wetgeeving herstellen „ in haare Eer en Gezag, het Regt in „ werking brengen, en uwe Rust voor „ het vervolg verzekeren. En, zo wy „ ons in het onderzoek van het gebeurde „ mengen, zal het zyn, om te zekerder de Wet tegen den Verleider te „ wenden en de misleide werktuigen te „ spaaren.

„ *Amstels* Burgers! keert dan weder onder de Wet, beschermt, als voorheen, „ het Publiek gezag, en bedaart de gisting der gemoederen. Laat rust, orde „ en veiligheid onder U heerschen, als „ weleer. Laaten deezen uwen Vryheidsboom omringen, op dat onder zyne „ schaduw, welvaart en vermogen tot U „ wederkeeren, en de bezorgde Vreemdeling, gerust op de soliditeit van uwe „ Beurs, en op de zekerheid van uwe „ Bank, gewaarborgd door *Hollandsche* „ Trouw, niet aarzele zyne schatten in „ uwen schoot te blyven storten. Zo „ gaat het den Koopman en ook den Arbeidzaamen wel! En, zo gy moedig „ de wapenen aangrypt, zo zy het dan

„ ter

„ ter verdeediging van Vaderland en Vryheid, en tot handhaaving der Wet; en Amsterdam is als weleer, het Cieraad van Nederland, het Pronkjuweel der Steden (*)."

Wat des ter Nat. Vergaderingvoorviel.

Het kon niet uitblyven of eene Gebeurtenis van dien aart moest ter Nationaale Vergadering op eene byzondere wyze werken, en daar stoffe tot veel beraadslaagens en teffens van veel geschils, verschaffen. Niet weinig liep 'er zamen om het een te vermeerderen en het ander tot eene ontzettende hoogte op te voeren. De menigte van byzonderheden verpligt ons, by de voornaamste, alleen staan te blyven.

Bicker geeft berigt dat hy een gedeelte der Bezetting na Amsterdam hadt laaten uittrekken.

De Burger J. B. Bicker bekleedde, by voortduurende ongesteldheid des Voorzitters D. C. de Leeuw, het Voorzitterschap. Hy gaf der Vergadering berigt, in den verloopen nagt, tusschen den elfden en twaalfden van Bloeimaand, op aanzoek van het Provintiaal Bestuur van Holland, wegens de hooggaande oproerigheden in Amsterdam, vryheid gegeeven te hebben, dat hetzelve twee Esquadrons Ruitery van de 's Gravenhaagsche Bezetting derwaards mogt doen aanrukken. Welk verzoek hy vermeend hadt, volgens het Reglement der Nationaale Vergadering, niet te mogen weigeren.

VALC-

(*) In de opgave van dit geheele Voorval zyn wy meest gevolgd, de des byeenverzamelde Stukken in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1595—1654.

VI. BOEK. 1796. Valckenaer en Vreede kanten zich tegen de verzenden des Krygsvolks.

Valckenaer bragt, op 't gevraagd en bekomen woord, in 't midden: Dat het Krygsvolk, in 's *Gravenhaage* gelegerd, onder de *onmiddelyke* Order van de Nationaale Vergadering stondt, en geen gedeelte daar van, zonder haare voorkennis, mogt worden uitgezonden. Dat de Voorzitter *alleen* daar toe niet geregtigd was, en deswegen de Vergadering hadt moeten byeenroepen. —— Hy vondt een Medestander in den Burger Vreede, die het gedrag des Voorzitters daar in niet alleen berisplyk vondt; doch ook, in het, op eigen gezag, beslisschen om Krygsvolk in *Burgergeschillen* te gebruiken, zonder de Vergadering by een te roepen, waar toe tyds genoeg geweest was. Aan de Vergadering toch was het geheel Bewind over de Krygsmagt opgedraagen. Op deeze gronden wilde hy het gedrag des Voorzitters niet alleen afgekeurd; maar ook dat het uitgezonde Krygsvolk, als geen voldoende bevelen hebbende, onmiddelyk zou aangezegd worden niet verder voort te trekken, dat die bevelen terstond aan het Committé te Lande zouden gegeeven worden, de Leden persoonlyk verantwoordlyk stellende voor het daadlyk uitvoeren.

Voor- en tegen spraak, byzonder van Kantelaar.

Eenige Leden ondersteunden dit gevoelen, schoon anderen zich op een soortgelyk geval, beriepen ten tyde van het Voorzitterschap van den Burger van de Kasteele, beweerde men, dat de eene misslag den anderen niet kon goedmaaken.

Naa

Naa nog een aantal aanmerkingen op het gedrag des Voorzitters, waar tegen hy zich verdeedigde door het beroepen op het LXXVIII. Art. des Reglements, inhoudende dat de Provintiaale Regeeringen, in geval van Oproer, beschikking konden maaken over het Krygsvolk zich in den omtrek van hun Grondgebied bevindende, vondt hy een Verdeediger in den Burger KANTELAAR, die wilde dat men BICKERS gehouden gedrag *volkomen goedkeurde*. Oordeelde men, dat de magt des tydlyken Voorzitters, in dit opzigt, nader diende beperkt te worden, over die zaak hadt men dan raadpleegingen, van deeze zaak geheel afgescheiden, aan te leggen. Hier in vondt hy veele medestanders, en een sterken steun in den Representant SCHIMMELPENNINCK, en die wederom byval van andere Leden. en BICKERS — 1796.

VALCKENAER verhief zyne stem op nieuw, om te beweeren, dat al het aangevoerde toegestemd zynde, het nog de vraag bleef of de Krygsbezetting uit den *Haage*, buiten voorkennis van de Vergadering, mogt uittrekken? 't Geen hy meende, op goede gronden, te kunnen tegenspreeken. Hier toe voerde hy aan, het belang, 't geen de Vergadering hadt om in geene andere handen, dan die der geheele Vergadering, de magt om die Krygsbezetting te verminderen, af te staan. Die magt kon by den Voorzitter niet huisvesten; althans hem niet toegekend worden, zonder zeer bedenk- VALCKENAERS nadere aandrang.

ly-

III. BOEK. 1796. lyke uitzonderingen. Het geval was ook niet van dien aart, dat eenige weinige oogenblikken vertraagings, door het byeenroepen der Vergaderinge veroorzaakt, de zaak zou verbrod hebben. Waar toe, vroeg hy, die voortvaarenheid? Immers hoe dringender de nood was, hoe spoediger ook de Nationaale Vergadering, daar toe zou hebben kunnen, willen en behooren te besluiten. Hadt het Provintiaal Bestuur daar na niet willen wagten, dan hadt het zich van ander Krygsvolk, in niet wyd van *Amsterdam* liggende Steden, kunnen bedienen, of ook van *Fransch* Krygsvolk, niet ten bevele van de Nationaale Vergaderinge staande. Zo zeer als iemand wilde hy de buitenspoorigheden gestraft en de agtbaarheid der aangestelde Magten gehandhaafd hebben; doch twyfelde zeer of het zich bedienen van Bajonetten hier *het eerst* in aanmerking hadt behooren te komen. Dit was altoos een uiterst middel, waar toe men, in eene Republikeinsche Regeering, niet dan in den hoogsten nood, en naa vrugtloos alle andere middelen beproefd te hebben, moest besluiten. —— Deeze voorgedraagen hebbende, betuigde hy zyne huiverigheid over het het gebruik van Krygsvolk, *tot herstel der Rust.*

Voor- en tegenstanders van den Voorzitter.

Terwyl TEDING VAN BERKHOUT en NIEUHOFF het gedrag des Voorzitters goedkeurden, hoorde men de wederspraak uit den mond van MIDDERICH en anderen. — Eenigen betraden een middenweg; zy

zy wilden een onverwyld Besluit genomen hebben ter verhoeding, dat zodanig iets, zonder voorkennis van de Nationaale Vergadering, weder gebeurde. —— In CASTROP, in HAHN vondt de Voorzitter, schoon op eene verschillende wyze, voorspraaken. SCHIMMELPENNINCK liet zich op nieuw in den smaak als voorheen hooren. VREEDE drong zyn tegengesteld gevoelen aan, en werd door VONCK ondersteund: terwyl anderen deeze en geene zyde koozen.

Betuiging des Voorzitters. Zyn gedrag door de Meerderheid goedgekeurd.

Als deeze onderhandelingen, niet zonder wederzydsche scherpheid, geëindigd waren, vatte de Voorzitter het woord, zeggende, „ Ik heb, met zeer veel gelaatenheid en kalmte, alle de discussien, ten mynen aanziene, aangehoord. „ Ik behoef my niet te verdeedigen, of „ te verklaaren, dat myn oogmerk niet „ is geweest, om Burgerbloed te vergieten; dit strydt tegen myn bekend character, en de aandrift van het bloed „ myner Vryheidminnende Voorvaderen, „ dat door myne aderen vloeit. Ik had „ gemeend van het voorgevallene alleen „ kennis aan deeze Vergadering te moeten geeven; doch de onderscheidene „ discussien noopen my, om te eischen, „ dat de Vergadering zich cordaat, ten „ aanziene van myn gehouden gedrag, „ prononceere. Dit alleen zal ik hier „ nog byvoegen, dat myn geweeten gerust is, en my niets verwyt!" — Naa deeze verklaaring roept hy de Leden ter

hoofd-

CII. BOEK. 1796.

hoofdlyke ftemming op. Negen en zestig ftemmen keurden het gehouden gedrag des Voorzitters goed, zeven en twintig 't zelve af (*).

Een Brief van eenige *Amfterdamfche* Ingezetenen buiten beraadflaaging gefteld.

Een Brief van eenige *Amfterdamfche* Ingezetenen, ter Nationaale Vergadering gezonden, gaf te verftaan, dat zy der Vergaderinge een getrouw verflag zouden geeven van de aanleidende oorzaaken tot de onaangenaame gebeurtenisfen daar ter Stede voorgevallen. Voornaamlyk fchreef men dezelve toe aan de zagtheid omtrent eenen VAN DE SPIEGEL en anderen; aan zekere uitdrukkingen door den Reprefentant VONCK, ten opzigte van eenige Leden des Beftuurs gebezigd. Zy hielden de maatregels door het Provintiaal Beftuur van *Holland* genomen, als voorbaarig, en van zodanig een aart, dat ze billyk oorzaak zouden hebben kunnen geeven om Burgerbloed, binnen *Amftels* muuren, te doen ftorten: dat zy hun Raad zouden befchermen, en dat deeze, noch zy, immer zouden gedoogen, dat 'er Krygsvolk binnen rukte. — De Voorzitter SCHIMMELPENNINCK wees het, zyns oordeels, verkeerde in deezen Brieve begreepen, aan, ftelde voor dat de Vergadering deswegen haar ongenoegen zou betuigen en den Brief buiten raadpleeging houden. Overeenkomftig hier mede viel het befluit (†).

Voor-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 470—483.
(†) Dit viel voor op den 19 Mey. *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 530.

Voorbywaayend was dit schryven. Van eenen anderen aart de Brief des Opper-Generaals der Noordlyke Armee BEURNONVILLE, by welken hy berigt gaf van het aanvaarden des Bevelhebberschaps over de Nationaale *Bataafsche* Armée, en verzekering, dat hy de hem toevertrouwde post, naar eisch zou waarneemen. Dan, in dien eigensten Brieve, gaf hy te verstaan, een Batallion Infantery en een Esquadron Husfaaren uit *Utrecht* na *Amsterdam* te hebben doen trekken, waar van hy aan den Raad der Gemeente hadt kennis gegeeven, met verzoek om het benoodigde voor dezelve in gereedheid te brengen. Voorts in bedenking geevende, of het niet noodig zou zyn, voor die Stad een tydlyken Commandant te benoemen op denzelfden voet als die van *Breda* en *Gornichem* (*).

CII. BOEK. 1796. Brief des Generaal BEURNONVILLE.

Veel stofs van beraadslaaging leeverde het vermelde wegens 't na *Amsterdam* gezonden Krygsvolk op. De gemoederen, naauwlyks bedaard van het voorgevallene ter zaake van de derwaards, op verzoek des Provintiaalen Bestuurs, getrokkene Krygsmagt, werden, op nieuw, in vlam gezet. ANINCK wenschte te weeten wie den Generaal BEURNONVILLE daar toe verzogt hadt, en verklaarde niet begreepen te hebben, dat deeze, uit hoofde van de hem opgedraagen post, daar toe gemag-

Aanmerkingen op het daar in vermelde, wegens het zenden van Krygsvolk na *Amsterdam*. Voor- en tegenspraak.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 558. De Brief was uit *Utrecht* den 19 Mey gedagtekend.

XI. BOEK. 1796.

magtigd was. Dit voorstel vondt byval. — Bosch ging verder en vorderde, dat, by besluit der Vergaderinge, de Generaal Beurnonville zou gelast worden, om het Krygsvolk van *Amsterdam* te doen terugtrekken; en dat die bevelen onmiddelyk derwaards zouden worden afgevaardigd. — Eenigen beweerden, met den Voorzitter Schimmelpenninck, dat die Generaal, volgens de gemaakte Capitulatie, het regt hadt om Krygsvolk te leggen, waar hy zulks mogt goedvinden, en gevolglyk ook in *Amsterdam*. Veel over- en wederspraak viel 'er, wegens de uitgestrektheid dier magt, en het byzonder geval, 't geen zich thans opdeedt.

Heftige behandeling van dit stuk. Valckenaer laat zich byzonder hooren.

Op het voldaan verzoek, dat 's Generaals Brief uit het *Fransch* in 't *Hollandsch* mogt voorgeleezen worden, hervatte men de raadpleegingen, die zommigen hadden willen staaken, met meer vuurs. Inzonderheid liet Valckenaer zich hooren. Hy hief aan. „ Niettegenstaande het vernis het welk men goedgevonden heeft op de Advysen van zommige Leden te werpen, die zich, op den merkwaardigen twaalfden Mey, hebben geuit, toen de groote Meerderheid deezer Vergaderinge het gedrag van den toenmaaligen President heeft goedgekeurd, zo vind ik my verpligt, om, in eene zaak van een zo groot Nationaal belang, als deeze is, op nieuw myne stem te verheffen; daar uwe beslissing in deezen, naar myn inzien, de instandhou-

„ ding

„ ding of de val van onze Nationaale „ Vryheid afhangt." — Opgehaald hebbende wat men van *Amsterdam* wist, ten aanziene van het weigeren om *Hollandsch* Krygsvolk, in dit tydstip, te ontvangen; en hoe, in deezen toedragt van zaaken, de Generaal BEURNONVILLE tusschenbeiden kwam met berigt van het afgezonden Krygsvolk, en het voorstel om een Militair *Fransch Commandant*, te dier Stede, aan te stellen, voer hy voort: „ Wie zal nu „ willen ontkennen, dat deeze demarche „ van den Generaal BEURNONVILLE, in „ een onmiddelyk verband staat met het „ voorig gebeurde? Wie ziet niet, dat, „ daar men 't niet waagen durft, om, „ ondanks den Raad en Burgery, *Hol-* „ *landsch* Guarnisoen in *Amsterdam* te „ brengen, men nu den Generaal BEUR- „ NONVILLE bewoogen heeft, om *Fran-* „ *sche* Troepen derwaards te zenden?

CH. BOEK. 1796.

„ Indien dit doorgaat, Burgers Repre- „ sentanten! dan weet ik niet waar in „ onze *Vryheid* bestaat, en wat wy te den- „ ken hebben van onze *Nationaale Onaf-* „ *hangelykheid!* Voorzeker, ja, ik heb „ medegestemd en geyverd om het Op- „ perbevel over de *Fransche* en *Bataaf-* „ *sche* Legermagt aan den dapperen BEUR- „ NONVILLE te doen opdraagen; maar, „ zo zeer als ik dien Bevelhebber, gaarne „ de meeste magt tegen den *Gemeenen* „ *Vyand* wenschte gegeeven te zien; zo „ weinig heb ik ooit begreepen, (en nie- „ mand uwer, Burgers Representanten!

„ heeft kunnen willen,) aan dien Generaal, of aan iemand ter wereld, de „ magt te geeven, om, buiten onze order, of zonder requisitie van het Provintiaal Bestuur, Guarnisoen in het *hart van het Land*, in onze *Binnensteden* te „ brengen, en die Steden te stellen onder „ *Fransche* Militaire Commandanten."

Na in 't breede uitgewyd te hebben over de onderhandelingen met *Frankryk*, in den voorleden Zomer, en het geslooten Verdrag, beweert hy, dat *Amsterdam* niet in de termen kon vallen om met Krygsvolk bezet te worden; althans niet in den tegenwoordigen toedragt van zaaken, zo als dezelve werd opgegeeven. Eene gebeurtenis van die natuur mogten de Representanten des Volks niet met een onverschillig oog, als hun niet raakende, aanzien, of enkel voor Berigtgeeving houden. „ De goede trouw," vaart hy voort, „ van den edelen Beurnonville moge „ verkloekt zyn! Hy zelve is te lang „ het slagtoffer van onderdrukking en ver„ raad geweest, dan dat hy daarom niet „ des te heftiger alle onderdrukking zou „ verfoeijen! —— Ik doe openlyk hulde „ aan zyne braafheid; maar dat wy ons „ haasten om hem te desabuseeren. —— „ Dat wy hem afvraagen, of hy, uit „ zich zelven, dan wel op het verzoek „ van iemand anders, te werk gaat? — „ Dat wy nadere informatien by het Pro„ vintiaal Bestuur inwinnen. —— Einde„ lyk, dat wy alles doen om Eendragt on-

„ der

„ der de Patriotten te bevorderen, en die
„ ter wederzyden, zo het schynt verhitte
„ gemoederen in kalmte herstellen. Maar
„ niet door *Militaire* Vertooning; dit kan,
„ dit mag ik van Ulieden niet vermoeden.

„ Ik herhaal het, Burgers Representanten! Ik heb veel te groote gedagten
„ van de edelmoedigheid van den Generaal Beurnonville, dat ik niet zeker
„ zou stellen, dat hy gaarne aan onze
„ begeerte zal voldoen. Ik meen te wel
„ te kennen uwe zorge voor 's Volks
„ Vryheid, dan dat ik een oogenblik zou
„ durven veronderstellen, dat Gylieden
„ zoudt willen of mogen berusten in deeze thans aan ons medegedeelde maatregelen.

„ Hoe! zou de naagedagtenis van Willem den II. gevloekt zyn, daar hy,
„ *op order der Staaten Generaal*, 's Lands
„ Krygsvolk tegen *Amsterdam* aanvoerde,
„ en ten gevolge van zyne bedreiging,
„ eenige braave en wettige Regenten dier
„ Stad, waar onder de Gebroeders Bicker, van het kussen bonsde, en kort
„ daar op, met algemeene veragting overladen, in het graf daalde. — Zou diens
„ nagedagtenis *om die daad* gevloekt zyn,
„ en zou deeze Vergadering van Volks
„ Representanten van *Nederland*, in deeze
„ zo verlichte dagen, daar men door de
„ *Franschen* zelve geleerd heeft de *Burgerlyke Vryheid* op edeler prys te waardeeren, diergelyke gebeurtenissen vernieuwd zien? —— Ik ten minste ver-

III. BOEK. 1796.

„ klaare, voor het oog van het geheele „ Volk, dat ik daar in nooit zal toestemmen; dat de Nationaale Waardigheid, „ Vryheid en Onafhanglykheid my voorkomen daar door in de waagschaal gesteld te worden; en dat ik my onschuldig „ houde voor alle de schroomlyke gevolgen, die daar uit kunnen voortvloeijen!"

Verster en Nieuhoff pleiten voor 's Generaals gedrag.

Verster betuigde zyne verwondering, hoe de Vergadering, die zints korten tyd, het Bevelhebberschap aan de Generaal Beurnonville hadt opgedraagen, nu reeds kwaade vermoedens van hem scheen te koesteren, en vreesde dat hy zyne magt zou te buiten gaan. — Nieuhoff verklaarde reden te hebben om van de eerlykheid, braafheid en opgeklaarde kunde van den Generaal Beurnonville alles goeds te denken; te hoopen en te wenschen, dat deeze stap de rust en orde te *Amsterdam* ten vollen zou bevestigen, of reeds, gelyk men zegt, bevestigd zynde, bewaaren; en door geene onaangenaame, zorglyke, veel min bloedige gevolgen, verydeld worden. — Gevolgen, die, zyns oordeels, niet voor rekening van iemand deezer Vergadering kwamen. Hy stemde met de Leden, die den Brief deels voor kennisgeeving wilden aangemerkt, en deels aan het Committé te Lande verzonden hebben.

Nuhout van der Veen's sterke taal.

Met moeite hadt zich dus lang de Representant Nuhout van der Veen bedwongen. Hy barst uit, en voert deeze taal. „ Ik moet bekennen, Burgers Re-

„ pre-

„ presentanten! dat my het bloed in de „ aderen kookt, wanneer ik onzen rampzaligen toestand beschouwe, welke eerder naar *Slaverny* dan *Vryheid* gelykt, „ en het groot gevoel hier van belet my „ veel te zeggen.

CX. BOEK.

1796.

„ Was ik verwonderd en verontwaardigd, Burgers Representanten! toen ik „ vernam, dat 'er Troepes uit deeze Residentie na *Amsterdam* marcheerden, op „ toestemming alleen van den President „ deezer Vergadering. Ik ben veel meer „ verwonderd en ontroerd, nu te moeten „ hooren, dat de Generaal BEURNONVILLE, naauwlyks by ons aangesteld, „ zich zo verre verheft, (en laat ik rond „ spreeken, zo als het een Republikein „ en een Representant des Volks betaamt,) en zyne gezwoore trouwe aan „ deeze Vergadering schynt te vergeeten, „ dat hy, tegen den wil van den Raad „ der Gemeente, en der Burgery van „ *Amsterdam*, op eigen gezag, derwaards „ Troepen zendt, en GOD weet met welk „ een oogmerk, misschien alleen om, onder schyn van eigendunkelyke noodzaaklykheid, of convenientie, het regt „ van den Raad en der Burgeren te verdrukken. Indien dit, (zo wy alles wat „ in *Amsterdam*, zedert eenige dagen, is „ voorgevallen, in aanmerkinge neemen,) „ niet naar een Collusie schynt te zweemen; indien dit alles, in een vry Land, „ kan doorgaan; indien de Regten der „ Burgeren van Militaire Magten, en van

CX. BOEK.

1796.

„ eenen *Franschen* Generaal moeten de-
„ pendeeren, dan, Burgers Representan-
„ ten! ken ik geene Volks Vryheid meer,
„ dan is zy een harsfenschim. Om kort
„ te zyn, Burgers Representanten! ik ge-
„ voel te zeer myne hevige aandoening,
„ over dusdanige voorvallen, welke elken
„ *Nederlander* moeten doen beeven, dan
„ dat ik hier meer zou byvoegen.

„ Ik eisch dan, dat de marsch der
„ *Fransche* Troepen na *Amsterdam*, met
„ allen spoed, gestuit en de reden daar
„ van onderzogt, dat de Generaal Beur-
„ nonville over zyn gedrag onderhou-
„ den, en daar naa door ons zodanig ge-
„ decreteerd worde, als wy, tot heil van
„ *Amstels* Raad en braave Burgery, raad-
„ zaam zullen oordeelen. — Dit vor-
„ dert onze pligt, Burgers Representan-
„ ten! willen wy, als waardige Vertegen-
„ woordigers, voor des Volks geluk waa-
„ ken, allen geweldigen handel tegen-
„ gaan, en onze daaden met goedkeu-
„ ring bevestigd zien. — Eindelyk ver-
„ klaar ik onverantwoordelyk te willen
„ zyn voor alle gevolgen, welke uit het
„ zenden van Troepes na *Amsterdam*,
„ zonder onze voorkennis of toestem-
„ ming, zouden kunnen voortvloeijen,
„ op dat ik niet deele in den vloek, wel-
„ ken het Volk over allen, die hier in
„ gestemd, of het niet tegengegaan heb-
„ ben, zal uitspreeken."

Besluit op den

Ondersteuners van dit gevoelen vondt Nuhout van der Veen in Reynst, Ques-

QUESNEL en anderen; doch, wanneer de Voorzitter, ten aanziene van den Brieve des Generaals hoofdlyke Omvraage deedt, bleek dat één en vyftig tegen drie en veertig stemmen, de twee eerste gedeelten des schryvens van BEURNONVILLE voor kennisgeeving wilden aangenomen, en het laatste, het Commandantschap in de Stad *Amsterdam*, aan het Committé te Lande gezonden hebben, om des te berigten (*).

Brieve des Generaals genomen.

Eerlang bragt dit Committé, als zyn raadslag, hier op uit, dat het aanstellen eens Commandants te *Amsterdam*, zo ter oorzaake van de Finantieele omstandigheden, als om dat *Amsterdam* voor geen vaste Guarnisoenplaats geschikt was, onnoodig moest gerekend worden. Overeenkomstig daar mede viel het onverwyld besluit (†).

Het aanstellen eens Commandants te *Amsterdam* gewraakt.

Een voordragt om ter Vergaderinge vastgaande berigten, wegens de gesteldheid der zaaken te *Amsterdam*, in te winnen, vondt geen opgang: dewyl veelen oordeelden, dat dit ter Nationaale Vergadering niet behoorde (§). Dan, ter volgende Byeenkomst, bragt een Brief des Generaals BEURNONVILLE, de Vergadering in de onvermydelyke noodzaaklykheid, zich althans te bemoeijen met diens Zending van Krygsvolk na die Stad. Het

Brief van BEURNONVILLE aan de Nat Vergadering met berigt van het na *Amsterdam* gezonden Krygsvolk.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl 538 *env.*
(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl. 597.
(§) *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl. 545.

VI. BOEK. 1796.

Het daar in vermelde, tot deeze Vergadering betrekkelyk, kwam hier op neder, dat hy, by het opgedraagen Bevelhebberschap over de Nationaale Armée, geoordeeld hadt, het plan voor den aanstaanden Veldtocht in werking te moeten brengen. Als een gevolg van dit plan moesten verscheide punten binnen 'slands bezet worden; dit hadt het doen trekken van Voetvolk en Husfaaren na *Amsterdam* veroorzaakt. Zulks hadt, by den Raad dier Stad, als ook ter Nationaale Vergadering, eenige zwaarigheden ontmoet; doch hy hoopte, dat de laatstgemelde van de noodzaaklykheid der gemaakte schikkingen zodanig overtuigd en voldaan zou weezen, als die van *Amsterdam*, in eenen Brieve, hem verzekerd hadden. Hy beriep zich op het afschrift van denzelven.

Handelingen over deezen Brief.

Dit Afschrift werd niet gevonden. Men nam de toevlugt tot de afdrukken in het Dagblad der Municipaliteit van *Amsterdam*; en wilden eenigen den Brief aan de Vergadering voor Berigtgeeving aangenomen, en van het gemis des byvoegzels, slegts met een woord, melding gemaakt hebben. Anderen beweerden, dat de Brief, zonder het stuk, waar op men zich beriep, van geene beduidenis was. Zommigen scheen de Brief zelve vol geheimzinnige uitdrukkingen en voorbehoudingen te weezen, en zy verzekerden, daar door, geene gerustftelling altoos bekomen te hebben. — Naa het gevallen besluit, om deezen Brief buiten de Notulen te houden,

den, kwam, onder het behandelen van andere zaaken, het Affchrift, 't geen men vergeeten hadt by den anderen Brief te doen, ter tafel, en wilde de Voorzitter dit voor kennisgeeving aangenomen hebben. Zulks ontmoette tegenfpraak, en vordering om des nader te raadpleegen; te meer, daar een der Leden, die reeds van het geheimzinnige en duistere gefprooken hadt, nu met den vinger iets daar van aanwees. Men poogde hem zulks te ontleggen, en de zaak, zo als dezelve was, te laaten berusten; doch dit vondt kragtigen wederftand. De zaak bleef onafgedaan (*).

Verzoekfchriften uit *Amfterdam* en andere Steden, tegen het gebruik des Krygsvolks in Burgergefchillen.

Inmiddels kwam 'er een Verzoekfchrift uit *Amfterdam*, dat door de Nationaale Vergadering de noodige bevelen mogten gegeeven worden tot bevryding der Stad van *Fransch* Guarnifoen, en den Generaal Beurnonville aangefchreeven, om aan het Krygsvolk derwaards op weg, last tot terugtrekken toe te fchikken, of, zo 't zelve reeds ter Stad was ingerukt, het weder uittrekken te bevelen. Dit verzoek werd onderfteund door Verzoekfchriften uit *Leyden*, van *Haarlem*, *Delft*, *'s Gravenhaage*, *Schiedam* en *Rotterdam*. Tegen het gebruiken van Krygsvolk in Burgergefchillen werden desgelyks Vertoogen ingezonden (†).

Eer

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 564 *enz.*

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 582. Deeze Stukken waren op een fterken toon geftemd; men zie by voorbeeld dat van *Haarlem* in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1579.

XII. BOEK. 1796. Nuhout van der Veen bengt een Brief van den Generaal aan het Prov. Bestuur te voorschyn.

Eer men, wegens deeze Verzoekschriften, beraadslaagde, vingen de onderhandelingen aan over den Brief van den Generaal Beurnonville. De Representant Nuhout van der Veen, dien wy, hier boven, met zo veel vuurs, hoorden spreeken, verdubbelde dat vuur, by den aanhef, uitboezemende; „De waarheid blyft „ onveranderlyk dezelfde. Hoe zeer het „ floers van bedrog haaren schitterenden „ glans en majestueuse standvastigheid, „ voor eenige oogenblikken, schynt te „ bedekken, zy verheft zich egter, op „ haaren tyd, met des te meerder groot„ heid, naar maate men getragt heeft „ haar op eene schandelyke wyze, te ver„ drukken. — Nimmer was de Cabaal, „ zelfs eener eigenbaatzoekende Factie, „ in staat, onder welk masker gy haare „ helsche aanslagen ook tragtede te ver„ bergen, den waaren Voorstander van „ het verheeven Volksgeluk, wiens hart „ door het edel vuur der Vryheid en „ Volksliefde wordt opgewekt, voor één „ oogenblik, te doen wankelen. Zyne „ eeuwig vaste gronden gaven hem, ten „ allen tyde, eenen moed, die eindelyk, „ door taay geduld, en onwankelbaare „ standvastigheid, gesterkt, alle de veree„ nigde magten der geheele wereld uit„ daagde, met hun ten stryde ging, en „ overwon. Zo denkt de waare Vriend „ des Volks, zo denkt ieder *Nederlander*, „ wiens hart welgeplaatst is, en die zyne „ waarde gevoelt. Zo denkt myn hart, „ Burgers Representanten!" Op

Op dien grond hieldt hy voor herhaald, 't geen hy, by eene voorige gelegenheid, wegens het zenden van Krygsvolk na *Amsterdam*, en op den Brief des Generaals BEURNONVILLE gezegd hadt. Alleen wilde hy de Vergadering uit de dooling helpen van de gedagten als of het zenden van Krygsvolk na die vermaarde Koopstad alleen tot het Plan van Defensie en het vereenigen van de Armée, (volgens den ter Nationaale Vergadering voorgeleezen Brieve,) zou strekken. De inhoud van een Brief, dien eigen dag, aan het Provintiaal Bestuur van *Holland* gezonden, diende om elk van het tegendeel te overtuigen. Onder anderen las men 'er in, met zo veele woorden. „ Ik „ houde my essentieel bezig met de rust „ van *Amsterdam*. Binnen weinige dagen „ zal ik 'er *Fransch* Guarnisoen in hebben, en dan zullen uwe Commissarissen zich, met zekerheid, daar na toe „ kunnen begeeven. — Ik neem op „ my persoonlyk, indien het noodig is, „ hun daar in te brengen." — Hy dagt dat de braafheid diens Generaals scheen verkloekt te zyn door eene Party, die hy met de zwartste trekken afmaalt, en wilde onverwylde maatregels te werk gesteld hebben om deeze zaak naauwkeurig te onderzoeken, en het zenden van Krygsvolk na *Amsterdam* te beletten.

CII. BOEK. 1796.

Sterke Medestanders vondt hy in de Representanten PLOOS VAN AMSTEL, VREEDE, QUESNEL, BOSCH, AMINCK en VALCKE-

Voor- en tegenstanders. Besluit

CH. BÖRK. 1796. by hoofdlyke stemming om het voor bekendmaaking aan te neemen. KENAER, die in 't breede het woord voerden. — By het ophaalen van het voorgevallene te *Amsterdam* vermeldde van VAN HOORN, dat de Raad dier Stad, aan het Provintiaal Bestuur des kennis hadt gegeeven, met eenigen uit hetzelve door eene Commissie gehandeld, en ook met dien Generaal BEURNONVILLE briefwisseling gehouden. Hy betuigde zyn genoegen over de laatste schikkingen met dien Generaal gemaakt. Doch wegens dit alles hadt de Raad, aan de Nationaale Vergadering, geen voordragt gedaan, en behoorde dezelve, zyns oordeels, die zaak niet verder in overweeging te neemen. Hier toe diende ook een Vertoog van VAN HAMELSVELD en BOELAARD, die sterk ter verdeediging van den Generaal sprak. Dan anderen wilden denzelven reden afgevraagd hebben. HAHN en CASTROP yverden om alles voor Bekendmaaking aan te neemen. En was dit het eindelyk Besluit by hoofdlyke stemming van vyf en vyftig tegen negen en veertig (*).

De Verzoekschriften aan het Prov. Bestuur verzonden. Op het voorstel des Voorzitters om de Verzoekschriften, tot dit geval betreklyk, ingediend, aan het Provintiaal Bestuur van *Holland*, om berigt te zenden, wilde TEDING VAN BERKHOUT dezelve buiten overweeging laaten. Bovenal wraakte hy het Adres uit *Haarlem*: dewyl het laatste gedeelte, als 't ware, een Dankadres inhieldt voor de Leden der Vergadering, die

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 589—596.

die met de Inleeveraaren in een zelfde gevoelen stonden (*). Dit deedt NUHOUT VAN DER VEEN hem te gemoet voeren; „ De Burger schynt de Volksstem zo te „ willen smooren, dat hy direct een Galg „ wil oprichten!" QUESNEL oordeelde dat men daadlyk aan het verzoek moest vol-

XI. BOEK. 1796.

(*) Dit gewraakte slot was in deeze bewoordingen begreepen. „ Het schynt ons tevens toe, (zy „ hadden naamlyk zagtere middelen aangeraaden,) „ dat, over 't algemeen, de Geconstitueerde Magten spoedig genoeg gereed zyn, alle soorten van „ beweegingen, die steeds, en vooral in den be„ ginne, verknogt zyn aan eenen Democratischen „ Regeeringsvorm, voor Oproer te verklaaren; en „ ook, blykens verscheide wenken, zo veel mo„ gelyk, het opkomen der Burgeryen, in derzel„ ver Wyk en Grondvergaderingen, tragten te „ vermyden. — Hier zouden wy eindigen, konden „ wy, by deeze gelegenheid, nalaaten die edel„ aartige Mannen, welken zich in uwen kring be„ vinden, en met ons het gebruik van den Militai„ ren Arm tegen de Gewapende Burgermagt kloek„ moedig hebben afgekeurd, uit den grond onzer „ Zielen toe te juichen, over hunne braave poo„ gingen, ter voorkoming van bloedstorting tus„ schen Militairen en Burgers, en het afwenden „ van eenen Burgeroorlog, die misschien onze „ laatste kragten verteeren zou. Dat hun, zo af„ keerig van het ontvangen eener hulde, die den „ toebrenger verlaagt, als wy om dezelve toe te „ brengen, deeze korte en opregte betuiging van „ een aantal welmeenende Vaderlanders aangenaa„ mer klinke, dan uitgebreide en opgesmukte lof„ tuitingen, alleen welluidende voor het ketelagtig „ gehoor van heerschzugtigen! Vaart voort, braa„ ve Burgers! met, door uwe Volkslievende be„ grippen, de zaaden van ons bederf te verstik„ ken, en 't is niet alleen op onze woorden, maar „ ook op onze harten en handen, dat gy u ver„ laaten kunt." *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1534.

CII. BOEK. 1796.

voldoen: dewyl de Verzoekschriften niet aan het *Provintiaal Bestuur*; doch aan de *Nationaale Vergadering*, waren gezonden. Dan negen en vyftig tegen zes en dertig stemmen bepaalden de verzending aan dat Bestuur (*).

Voorstel van MIDDERICH om onderzoek op den Brief van den Generaal aan het Prov. Bestuur te doen.

Voor afgedaan werd deeze zaak gehouden. Dan 's volgenden daags, kwam MIDDERICH met het voorstel ter baane, dat het vertrouwen tusschen den Generaal BEURNONVILLE en de Nationaale Vergadering alleszins op goede gronden diende plaats te hebben, en dat vertrouwen door het bygebragte van den Representant NUHOUT VAN DER VEEN, over den bewusten Brief, natuurlyker wyze moest verzwakken; hy wilde, overzulks, dat, uit naam der Nationaale Vergadering, by het Provintiaal Bestuur werd onderzogt, of aldaar zodanig een Brief was ontvangen; zo ja; daar van een Afschrift te verzoeken, op dat de Vergadering mogt blyken wat 'er van de zaak ware.

Aandrang hier op.

De voorstellen om deeze zaak te verschuiven, deeden VREEDE ten sterksten, zo om het belang der Vergaderinge, als om het belang van den Generaal, aandringen op het vorderen van deezen Brief, of oorspronglyk, of by een egt afschrift. NUHOUT VAN DER VEEN ging, met veel vuurs, de hier mogelyke verdenking van zyne eerlykheid te keer, en vorderde het onderzoek na de egtheid van dien Brief. Ee-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 596.

Eenigen onderſteunden den gedaanen voorſlag van MIDDERICH. Anderen beweerden dat alles reeds, door het voorig beſluit, beſliſcht was. VAN HOORN bragt in 't midden, „ wat 'er van de waardigheid der Vergaderinge zou worden, indien de Generaal eens weigerde opening te geeven?" — VAN HOOFF hieldt deeze ſtelling beledigend, zo wel voor den Generaal BEURNONVILLE, als voor de Nationaale Vergadering, 'er byvoegende; „ maar in allen gevalle zal de Nationaale Vergadering haare authoriteit doen „ gelden, en alle Leden zullen eerder „ hun Leeven, dan de Eer der Natie, verliezen!" — VREEDE hier op, „ Indien hy dat deedt, dan zullen wy weeten Hem aan de Wetgeevende Vergadering te doen gehoorzaamen, en „ 's Volks Souverainiteit weeten te doen „ eerbiedigen!"

XII. BOEK. — 1796.

VAN HOORN willende antwoorden, vielen VREEDE en VAN HOOFF daar op in. Door den Voorzitter tot orde opgeroepen, was hunne taal, by 't gehoorzaamen, „ dat ook de Leden, die zulke Advyſen „ uitbragten, tot de orde moesten opgeroepen worden: dewyl zy eene taal „ ſpraaken, welke hier niet voegde!"

De Repreſentant EVERS gaf zyne verontwaardiging over het gedrag der Vergaring, ten opzigte van dien Brieve, met veel ernst, te kennen: daar men, zo als hy zich uitdrukte, allerlei poogingen aange-

III. BOEK. 1796. gewend hadt om den laatsten van de baan, en het besluit, omtrent den eersten, 'er door te krygen, 'er byvoegende; „ Thans, daar „ de Burger MIDDERICH een voorstel doet „ om na den laatsten Brief, waar by de „ Natie en de Algemeene Welvaard, zulk „ een allergrootst belang heeft, onderzoek „ te doen, schaam ik my voor de Natie „ over de verlegenheid van zo veele Ad„ vysen myner Medeleden, om 't zelve „ te ontduiken. Ik hoop niet, dat de „ vrees, of de overtuiging, dat dit onder„ zoek tegen den zin, en het byzonder „ belang van veelen, zal uitvallen, hun „ zo doet spreeken; hun belet dit niet „ te durven doen; daar dit een onder„ zoek is, 't geen het belang van de ge„ heele Natie, de gerechte zaak der Vry„ heid, en de waardigheid deezer Verga„ deringe ten allersterksten vordert; daar „ ook, door het gedaane voorstel en het „ voorgevallene, de Eer van dien Gene„ raal, en van een Lid deezer Vergadering, „ ten sterksten is betrokken." —— Op deeze gronden wilde hy een Afschrift deezes Briefs van het Provintiaal Bestuur van *Holland* gevraagd hebben; terwyl dat Bestuur, daar het een stuk betrof, waar by het gansche *Bataafsche* Volk het hoogste belang hadt, zodanig een besluit niet mogt overdwarssen. —— Door het beroep op het Reglement van orde, 't welk medebragt, om, wanneer twaalf Leden zich voor het uitstellen verklaaren, dit te doen

plaats

plaats grypen, viel het besluit om het tot morgen te verschuiven (*).

Ten dien dage bragt de Voorzitter, toen het tyd was de gestaakte onderhandelingen te hervatten, een Brief, op het oogenblik door hem ontvangen, ter tafel, en oordeelde dat dezelve eerst moest voorgeleezen worden. Die Brief, van den Generaal BEURNONVILLE, liep op deezen zin. „ Dat hy enkel en alleen, ingevolge „ eener Militaire Dispositie, order gegeeven hebbende; dat eenige Troepen na „ *Amsterdam* zouden marcheeren, berigt „ ontvangen hadt, dat op gisteren een „ Esquadron Husfaaten, aldaar was binnen gemarcheerd; dat hetzelve door „ de Burgery en Nationaale Guarde, met „ genoegen was ontvangen; dat hy ondertusschen vermeende, ter gerustflelling van sommige Leden der Nationaale Vergadering, te moeten melden, dat „ hy tot heden geene legaale kennis bekomen hadt van het voorgevallene te „ *Amsterdam*; doch dat hy, verlangende „ om de mesures van Binnenlandsche Veiligheid te verbinden met de Buitenlandsche, dit noodig geoordeeld hadt; de „ Vergadering wyders van zyne trouw „ verzekerende."

CII. BOEK. 1796. Brief van BEURNONVILLE aan de Nat. Vergadering.

MIDDERIGH merkte aan, dat dit niets afdeedt op het voorgestelde van gisteren; dewyl de tegenstrydigheid dezelfde bleef. DE BEVEREN beweerde, dat de zaak reeds af-

Hoogloopende onderhandelingen deswegen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 599-602.

en- BOEK. 1796. afgedaan was, dat men geen reden hadt om den Generaal te wantrouwen; en geen regt om de uitwisseling van Brieven te vorderen; dat de Vergadering reeds, by herhaaling, haar gevoelen aan den dag gelegd hadt om zich in deeze zaak niet in te laaten, en men moest afwagten wat het Provintiaal Bestuur van *Holland*, op de derwaards gezondene Adresfen, zou berigten. — FLOH drong, integendeel, sterk aan op een nader onderzoek deezer zaake. — EVERS ondersteunde dit ten kragtigsten, met een byzondere wederspraak van het beweerde door DE BEVEREN. — DE SITTER vermeende te kunnen aantoonen, dat, in die Brieven te zamengenomen, geene tegenstrydigheid heerschte; doch dat, ten strikften opgevat, daar in onderscheidene beweeggronden waren, alleszins niet even eens uitgedrukt, 't geen, zyns oordeels, ook niet behoefde. — PLOOS VAN AMSTEL beriep zich op EVERS, wat de tegenspraak van DE BEVEREN betrof; en zette zich ter wederleggingen van DE SITTER; dan hy wilde teffens niet, overeenkomstig het voorstel van MIDDERICH besslooten hebben; doch tot eene rechtstreeksche aanschryving aan den Generaal BEURNONVILLE: dewyl 'er thans, door het voorleggen van den Brief, over welken zo veel te doen viel, geen twyfel wegens denzelven en de egtheid overbleef, en die Brief, met andere vergeleeken, vatbaar was voor eene twyfelagtige verklaaring, zou die Generaal, zich nu

in

in 's Gravenhaage bevindende, de noodige opheldering kunnen geeven. Voerde die Generaal, in den meermaals aangeduiden Brieve, den tytel van *Chef van de Bataafsche Armée*, hadt hy dien als zodanig onderschreeven, dan stondt hy onder de orders van de Nationaale Vergadering; „ en, uit dit oogpunt," voegde hy 'er woordlyk nevens, „ beschouw ik den Generaal als verpligt zich aan deeze Vergadering te expliceeren; ten zy men in het absurde idée mogt vallen van denzelven als een *Dictator Romanus* te considereeren; en daar ik alle egaards voor dien Krygsbevelhebber, met zo veel Krygslaurieren bekroond, voede, zo twyfel ik geen oogenblik aan deszelfs bereidwilligheid; ja ik vertrouw, dat die Burger Generaal compleetlyk in staat zal zyn, om ons alle de nevelen, welke in die gehoudene correspondentie by ons veronderfteld worden, te bestaan, te ontdekken, en in het helderste daglicht te stellen; en niets minder kan ik my voor den geest brengen, dan dat die Burger Generaal aan den Representant van een Vry en Onafhanglyk Volk, deeze demarche ten kwaade zou duiden, en ten nadeele van de Nationaale Vergadering interpreteeren."

VI. BOEK. 1796.

In 't breede liet de Representant HAHN zich daar op uit, over de *Intriguanten* in den Lande, en dier schandlyke oogmerken; billykte het gedrag der Meerderheid,

heid, in het op gisteren genomen besluit; vergeleek het doen trekken van Krygsvolk na *Amsterdam* door BEURNONVILLE met het bedryf van WILLEM DEN II. en den Hertog VAN BRUNSWYK, en welk een onderscheid, zyns agtens, zich daarin opdeedt; poogde, op het voetspoor van DE SITTER, de beide Brieven met elkander te doen zamenstemmen. Hy kwam tot het voorstellen des besluits, dat, in den Brieve, door NUHOUT VAN DER VEEN te voorschyn gebragt, geen zweem van wantrouwen, en geen hoegenaamde grond tot kwaad vermoeden te vinden was; of wilde men dat niet, dat dan de Commissie tot Binnenlandsche zaaken zou verzogt worden, de zaak nader te onderzoeken en de Vergadering deswegen van berigt te dienen.

ELFDE BOEK. 1796.

Het voorgedraagene wegens de *Intriguanten* door HAHN, en de blykbaare bedoeling, trof MIDDERICH dermaate, dat hy der Vergadering betuigde „ nooit op „ eene intriguante wyze gewerkt, en ook „ nooit gezeten te hebben in de *Vergadering van hun Hoog Mogenden!*" — DE SITTER verklaarde dit zeggen voor eene beleediging van die geheele Vergadering, en verzogt den Voorzitter, dat hy den Burger MIDDERICH aan die Leden, welke daar in gezeten hadden, Satisfactie zou doen geeven.

Afloop der zaake.

Voorzigtig wendde de Burger SCHIMMELPENNINCK den opsteekenden storm af; met voor te stellen of men tot de orde

van

van den dag zou overgaan; en dan het onderzoek, volgens het voorstel, laaten doen. By hoofdlyke stemming werd met zestig tegen één en veertig stemmen tot het eerste besloten, en het voorstel van de hand geweezen (*).

Aanmerking daar over.

Zodanig was het beloop en de uitslag deezer zaake. Geduurende bykans eene maand hadt dezelve de aandagt des Provintiaalen Bestuurs, der Nationaale Vergadering, ja die des geheelen Volks, bezig gehouden. 't Zelve was, even als die Vergaderingen, verdeeld. — Van welk eenen kant men die gebeurtenis ook beschouwe, zo wel in haare mogelyke en daadlyke gevolgen, als in haaren aart en uitgestrektheid, niemand zal twyfelen haar te rangschikken onder de hevigste woelingen van de twee groote Partyen in den Lande, de *Voorstanders* en *Tegenkanters* van den *Volksinvloed* op zaaken van het Bestuur; en liet dezelve een wortel van bitterheid naa, welke, van tyd tot tyd, uitsproot.

De voortduurende onlusten te *Rotterdam* aan de Volksstem ter beslissinge gesteld.

Elders in *Holland* hadt het woelen niet opgehouden. Wy zagen, op 't einde des verstreeken Jaars, de onlusten te *Rotterdam*, zo hoog geklommen, dat de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, door eene Bezending daar tusschenbeiden traden; doch het misnoegen op verre na niet wegnamen (†). Voortduurende klagten over de slapheid der Regee-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 601—908.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 6—14.

CII. BOEK. 1796. heid, in het op gisteren genomen besluit vergeleek het doen trekken van Kryg volk na *Amsterdam* door BEURNONVILL met het bedryf van WILLEM DEN II. e den Hertog VAN BRUNSWYK, en wel een onderscheid; zyns agtens, zich da in opdeedt; poogde, op het voetspo van DE SITTER, de beide Brieven met e kander te doen zamenstemmen. Hy kwa tot het voorstellen des besluits, dat, den Brieve, door NUHOUT VAN DER VE te voorschyn gebragt, geen zweem v wantrouwen, en geen hoegenaamde gro tot kwaad vermoeden te vinden was; wilde men dat niet, dat dan de Comm sie tot Binnenlandsche zaaken zou zogt worden, de zaak nader te onde ken en de Vergadering deswegen v rigt te dienen.

Het voorgedraagene wegens d *guanten* door HAHN, en de blyk doeling, trof MIDDERICH derm hy der Vergadering betuigde „ eene intriguante wyze gewer „ nooit gezeten te hebben in „ *ring van hun Hoog Mogend* SITTER verklaarde dit zee belediging van die gehee en verzogt den Voorzi Burger MIDDERICH aa daar in gezeten had doen geeven.

Afloop der zaake. Voorzigtig wer MELPENNINCK d met voor te

Ampteenaren, die zich aan het bywoonen der Grondvergaderingen onttrekken, tot wegneeming van 's Volks billyk misnoegen, daar toe ten sterksten aanmaanen, en in gevalle van agterblyven dreigen (*). Het doen sluiten van de *Gemeenebestgezinde Societeit*, deedt een aantal van ruim honderd Leden zich by de Nationaale Vergadering vervoegen; doch van daar na de Provintiaale Vergadering van *Holland* verzonden, boezemden zy hunne klagten voor dezelve uit, wegens de bepaalingen, welke het Stedelyk Bestuur op de Wetten daar vast te stellen, wilde maaken. „ Zy werden," gelyk zy zich uitdrukten, „ in dit gebeurde gewaar, dat men „ een Volk wist te waardeeren, als het „ in deszelfs geheele kragt werkzaam was, „ en deszelfs vermogen kon uitoefenen, „ doch daar tegen, als men door deszelfs „ *Benoeming*, met *Gezag* bekleed was, „ wist te onderdrukken, tot bereiking van „ byzondere oogmerken." — Hoog spraaken zy van 't geen tot bevordering der Omwentelinge gedaan was door de, na hun oordeel, verongelykte en verdrukte Societeit; schilderden met sterke kleuren, het lot van *Rotterdam*, indien men den Patriottischen yver, zulker wyze, aan banden lag. Ziedende drift van Partyschap stondt een jammerlyk tooneel aan te rigten, „ of het Volk zou," gelyk zy zich uitdrukten, „ zyne voorige boeijen op „ nieuw

XI. BOEK. 1796.

(*) N. Nederl. Jaarb. 1796. bl. 1118.

XI. BOEK. 1796.

„ nieuw kussen, en loerende *Aristocraa-* „ *ten*, zouden van deszelfs verslaagen- „ heid gebruik maaken, en hetzelve in „ ondraaglyker ketens dan voorheen klin- „ ken." —— Weinig of geen voldoening vonden de Inleeveraars in de verzending tot een Plakaat des voorigen Jaars, de Ingezetenen van eenige Stad of Plaats, over eenige handelwyze van hunne Municipaliteit bezwaard, in de eerste plaats verzendende aan de Municipaliteit, en van dezelve geen verbetering erlangende, als dan hunne klagten aan de Vergadering van *Holland* voor te draagen (*).

Poogingen van Gelastigden tot Eensgezindheid.

Gelastigden der Burgery deeden hunne uiterste poogingen, om de zo lang verwyderde gemoederen veeler Burgeren tot Eendragt en wederzydsche Burgerliefde, te vermaanen. Zy vervoegden zich, in een manlyk Adres, tot hunne Stadgenooten, verontschuldigden de ongeregeldheden, die, in den eersten tyd der Omwentelinge, hadden plaats gegreepen, toonden hoe de werking van te ver borgevierde driften moest vervangen worden door den verstandigen invloed van te zamen vereenigde en wel ingerigte maatregelen. Hier toe riep de tegenwoordige gesteltenis der zaaken in den Lande. 't Zy men 't oog sloeg op de byeengekomene Nationaale Vergadering; op het thans daargesteld Provintiaal Bestuur van *Holland*; op de Municipaliteiten der byzondere Ste-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1123.

Steden en Gemeenten; op 't geen byzonder te *Rotterdam* plaats vondt, ten opzigte van de begeeving der Stedelyke Ampten. — „ Kunt gy," dus spreeken zy onder andere hunne Medeburgers aan, „ in goeden ernst, gelooven, en U laaten „ wysmaaken, dat het uwe waare vrien„ den zyn, die U de tegenwoordige orde „ van zaaken, in deeze Stad plaats heb„ bende, tragten af te schilderen als een „ haatlyk mengzel van Aristocratie en „ Overheersching, waar door de vrye „ Burger, op nieuw, onder een haatlyk „ juk zou gedrukt worden, en onder dit „ valsch voorwendzel Uliedeu aanspoo„ ren tot allerlei ongeregelde en rustver„ stoorende bedryven, zelfs in uwe Wyk„ vergaderingen, die, als zo veele Tem„ pels aan de Vryheid gewyd, Heilig„ dommen moesten zyn, waar in stille „ en vreedzaame Burgers, door vriend„ lyke en geregelde raadpleegingen, te „ zamen konden arbeiden, om het geluk „ der zamenleeving voor zich zelven en „ hunne nakomelingen, zo veel immer doe„ nelyk, uit te breiden en te bevestigen?"

III. BOEK. 1796.

Tot Eendragt en Broederschap werden de Burgers aangemaand en verzogt, ten gestelden dage, in de Wykvergaderingen te verschynen en daar van blyk te geeven (*).

Onbehoorlyk-

Het by de Omwenteling koele *Delft* (†) toonde zich maar al te werkzaam in het af-

(*) *N. Naderl. Jaarb.* 1796 bl. 1127—1133.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 236.

GESCH. BOEK. — 1796. beden te *Delft* gepleegd.

afscheuren, of, op andere wyzen, onleesbaar maaken, der Publikatien en Proclamatien, om daar door den afkeer van de tegenwoordige orde der dingen aan den dag te leggen. Eene strafdreigende Waarschuwing hoorde men daar tegen afkondigen (*). Men stoorde 'er voorts de openbaare rust, randde de Geconstitueerde Magten feitlyk aan, en kwam tot het uiterste om het Gerecht dier Stad, in het tegengaan van zodanige oproerige gedraagingen, openlyk te beledigen en te belemmeren. Bedryven door eene wel scherpe afkondiging te keer gegaan en gestuit (†).

Het Provinciaal Committé van *Holland* hadt een besluit genomen, strekkende tot wederherstelling der Ampteenaaren, die, uit hoofde hunner verkleefdheid aan het voorig Bestuur, van hunne Posten ontzet waren, en stondt gereed het te volbrengen. De Municipaliteit vervoegde zich ter Nationaale Vergadering, met verzoek om derzelver tusschenkomst en opschorting van het voorgenomene herstel. De Voorzitter VERSTEK, wilde dit, als een huislyke zaak, aan *Holland* verzenden. Dan hy vondt, schoon van eenigen in dit begrip onderschraagd, by anderen kragtigen tegenstand. Zy beweerden, dat ondernemingen om Voorstanders der herkreegene Vryheid te drukken, en haare Tegenstanders te begunstigen, nooit anders kon-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 210.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1374.

konden gehouden worden, dan als poogingen tot omverwerping van haaren even opgerichten throon, en omkeering van de thans plaatsgrypende orde —— poogingen die nimmer gehouden konden worden tot de Huishoudelyke Bestuuring der Gewesten te behooren; maar welke tegen te staan, een pligt was van de Vergadering, aan welke de algemeene belangen des *Bataafschen* Volks waren toevertrouwd. —— Wegens de gevraagde Voorziening der *Delfsche* Municipaliteit kon, gelyk een ander zich uitdrukte, de Nationaale Vergadering geen oogenblik in twyfel hangen, zonder verwaarloozing der aangenomene Grondbeginzelen. —— Werden de Patriotten onderdrukt, en Oranje Slaaven, sprak een derde, door geconstitueerde Authoriteiten van een gedeelte des Volks, ondersteund, dan was het niet slegts geoorloofd, dat het Volk opstondt; maar dan was opstand een heilige pligt, en het de pligt der Vergaderinge om de redenen van zulk een Opstand weg te neemen, of te voorkomen, en zy moest des onderzoek doen. Naa veel en heftige over- en wederspraaks, werd de zaak, by meerderheid van stemmen, in handen gegeeven van ééne Persooneele Commissie. Over de verzogte Opschorting was men met de meerderheid van ééne stem tegen het verleenen (*).

XII. BOEK. —— 1796.

In

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering* III. D. bl. 111—115.

VIII. BOEK.

1796. *Haarlem* ontrust; en tot bedaaren gebragt.

In het anderzins voorbeeldlyk rustig *Haarlem* verwekte een vreemdeling, een *Duitscher*, onlangs in de Schuttery gekomen, eene opschudding. By de Bataillons Wapenoeffening op de *Baan* was, in Bloeimaand, het Besluit der Nationaale Vergadering ten opzigte van de Vrywillige Aangeeving tot het verdeedigen van het Vaderland, voorgeleezen. Gemelde Vreemdeling verzogt den Bevelhebber een stuk te mogen voorleezen. Na bekomen verlof, deelde hy, op een zeer vasten toon, zyne aanmerkingen, die hoogstwaarschynlyk ook de aanmerkingen van anderen waren, althans hy hadt zyne aanhangers, mede over de gesteldheid der Gewapende Burgery, onder andere verklaarende, dat wanneer de *Grooten* gereed waren om de Burgery voor te gaan, dan de gansche Burgery zou volgen; dat het slegts om den *Gemeenen Man* te doen was; dat de Officieren onkundig waren, en men geene anderen aanstelde, dan die de Uniform konden betaalen (*); dat men de Burgery, van tyd tot tyd plaagde met verandering van wyze in den Wapenhandel, nu hier, dan daar sleepte, en tot spot des Volks verstrekte.

By een heftige voordragt van dit alles riep hy het Volk op tegen den volgenden Zondag in de *Stads Doelen*, ten einde

(*) Gansch ongegrond was zulks: naardemaal wy wel meenen te weeten, dat de Burgers zelve hunne Officieren aanstelden.

de aldaar deeze en andere bezwaaren, en onderling te overweegen, en voorstellen des betreffende te doen. Veele der Burgeren, inzonderheid uit de Kanonniers, juichten het voorgeleezene toe, schoon veelen het niet hadden kunnen verstaan, van wegen den *Hoogduitschen* tongval des voorstellers. Hy liet het by deeze eene voorleezing niet berusten; maar herhaalde zulks den volgenden avond, en droeg eene dergelyke goedkeuring weg. BOEK. 1786.

De Bevelhebber eischte te vergeefsch een afschrift van het voorgeleezene. Eene zo onwettige oproeping dreigde, in 't oog des Krygsraads, de noodlottigste gevolgen. Deeze riep de gansche Burgery tegen Satturdag op, wederlei het voorgedraagene, zo verre het geheugen de voornaamste punten bewaard hadt. De voorleezer bevondt zich daar, en werd andermaal om een afschrift verzogt; hy weigerde dit te geeven, dan met toestemming der Burgery. Een Burger las een geschrift voor, een eisch van Voldoening behelzende wegens den hoon door dien Burger de Officieren aangedaan; en een ander Burger eenige aanmerkingen op de bedenkelyke uitdrukkingen, door den Voorleezer in dat stuk gebezigd. Tusschen die beide voorleezingen hieldt de Krygsraad, met vernieuwden aandrang, aan om een Affchrift van het bewuste stuk; de meeste Burgers ondersteunden dien aandrang. De Krygsraad verkreeg het, en werd het der Burgerye voorgeleezen.

Op-

VI. BOEK. 1796.

Opmerkenden oordeelden en hielden het daar voor, dat het van veel zagter inhoud was, dan het daadlyk der Burgerye op de *Baan* voorgehoudene.

Een en ander veroorzaakte middelerwyl hoogloopende woorden tusschen Burger en Burger, die dreigden tot daadlykheden te zullen overslaan. De Bevelhebber der Schuttery vervoegde zich op de trappen van de *Doelen*, verklaarde zyn hoofd voor de rust der Stad veil te hebben, en liet den Burger, die door zyn voorstel zo veel onrusts gebrouwen hadt, vatten. Styf van kaaken, en vol vertrouwen op het gedeelte der Schutterye, 't welk hy wist dat met hem instemde, verzogt hy nog eens te mogen spreeken. Hier op las hy een plan voor, 't welk hy ten oogmerk hadt der Burgerye voor te stellen, behelzende eene verandering in de Ampten. Ten slot verzogt hy den bystand der Burgery.

's Mans aanhangers hieven een geschreeuw op, eischten het ontslag des gevatten Voorstellers. De Stadsbevelhebber verlangde den wil der Burgery te weeten, en sloeg, ten dien einde eene verwydering van de digt opeengepakte hoop voor. De Medestanders van den Gevatten verydelden zulks. Om eene meer en meer dreigende ongeregeldheid te voorkomen, ontsloeg men den Gevangenen. — Uit de blykbaare deelneeming in zyne zaak, moed scheppende, riep hy, op vrye voeten gesteld, de Burgery andermaal tegen

gen den volgenden dag op, en begeerde dat de Stadsbevelhebber, daar aan zyne toestemming zou geeven; dan deeze betuigde, op de rustigste en plegtigste wyze, dat hy zich eerder aan stukken zou laaten hakken, dan de Wetten schenden.

Tegen den volgenden morgen van den Zondag op welken een en andermaal de Schuttery door den bewusten planvoorsteller was opgeroepen, deedt de Krygsraad een Bataillon der Schuttery, benevens een Divisie Kanonniers en Jaagers in de wapenen komen om het Stadhuis en de Doelen te bezetten. Het leedt niet lang of eene talryke menigte, door de gedaane voorstellen beleezen, en door driftwekkende gesprekken verveerd, schoolde op de Botermarkt byeen, onder een groot gejoel. Burgers, met sabels gewapend, wilden op de Doelen indringen, onder het aanhitzen van het meerendeel der verzamelde volkshoop. De gewapende Burgers op de Doelen toonden, in het aangrimmen deezer oproers, eene getrouwen standvastigheid om de goede orde te handhaaven; zy laadden, en dreigden 'er op in te schieten. Een akelig oogenblik! Op die rustige houding der Burgeren, zakte de menigte morrend af. De aanstooker van dit onrustend bedryf maakte zich mede weg, en zogt zich verder wegen te verschuilen. Eenigen tyd wist hy de hem zoekenden te ontkomen; doch werd nog dien eigen avond gevonden, gevat, en van wegen het Stadsbestuur in ver-

XIII. BOEK.

1796.

VIII. BOEK. 1796. verzekering genomen. De getrouwe en wakkere Burgery bleef nog eenigen tyd in de wapenen, en de rust ongestoord (*).

Brief van de Oeconomischen Tak te *Haarlem* aan de Nat. Vergadering.

Het weetenschap en kunstkweekend *Haarlem* waar, zints lange jaaren, de *Maatschappy der Weetenschappen* en derzelver *Oeconomische Tak* bloeide, vaardigde, aan de Nationaale Vergadering, eenen Brief af, eene vervoeging aan dezelve behelzende. Naa het ophaalen van den aart dier Inrichtinge, als mede van de eerste voorspoedige uitspruiting diens Taks. Dan merken zy, in dit stuk op, 't geen ons, als tot de Vaderlandsche Geschiedenisse behoorende, te vermelden staat, dat dit Lichaam, zo geschikt, om de mogelykheid te toonen eener *Nationaale Vereeniging*, en in welke de Afgevaardigden niet by Erfregt, of naar omloopende beurten; doch volgens de verkiezing der Deelneemeren, hunne plaats bekleedden; dat Vryheid, Gelykheid en Broederschap den geest van het ontwerp der Wetten uitmaakten, en eene Verbroedering daarstelden, waar men vry sprak en het Nut van 't Algemeen ten eenigen doel hadt.

„ Geen wonder," dus vervolgen zy woordlyk, „ dat een dus ingericht Lich-
„ haam; opziens, ja verlegenheid, baarde
„ by de altyd op onzen Handel en Wel-
„ vaard wangunstige Nabuuren. Hunne
„ aanhangers hier te Lande, schoon zy
„ eerst

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1585. en medegedeelde Berigten.

„ eerst in het Genootschap deel namen, „ werden in het harnas gejaagd, om zich „ door hunnen vermogenden invloed te- „ gen zodanig eene onderneeming te ver- „ zetten, en gebruikten hier toe allerlei „ kunstgreepen. Steeds agterdogtig, be- „ schouwden zy daar in de zaaden, wel- „ ker ontwikkeling, door de zonne der „ Vryheid bevorderd, hunne oogmerken „ zou kunnen verydelen; en naast hun „ wapende zich het Eigenbelang van by- „ zondere Persoonen, die de Vreemde „ Goederen, met meer voordeels, dan de „ Inlandsche, verkoopen konden; en ten „ zelfden einde werd het Genootschap, „ al kort naa de Oprichting, gegispt; ja „ een der hooge Ministers schoomde niet „ hetzelve een *Imperium in Imperio* te noe- „ men. — Het gelukte der heersch- en „ baatzugt, in de daad, hetzelve allengs „ te ondermynen, en naardien de meeste „ Afgevaardigden ter Algemeene Verga- „ deringe, hunne Vryheidlievende gevoe- „ lens, met afkeer van dwang en vleiery, „ openbaarden, hoopte men, naa den „ *Pruissischen* Inval, door aangejaagde „ vrees, derzelver stemmen voor eeuwig „ te smooren.

CI. BOEK. 1796.

„ Dan, Burgers Representanten! wy „ bleeven volstandig, want wy verdeedig- „ den eene goede zaak; onze bedoeling was „ zo belangloos, als weldaadig, en, onder „ het woeden der veeljaarige verdrukking, „ dorsten wy, ten aanhooren onzer Par- „ tyen, Vaderlandsche Taal spreeken."

CII. BOEK. 1796.

Voorts merkten zy op, hoe, schoon het aantal der Leden verminderde, de Oeconomische Tak niet geheel verdorde, de zorg voor het Finantieweezen gedraagen, maakte dat 'er steeds voedende sappen overbleeven. — Van de Nationaale Vergadering, die gelyk de Leden des Taks *één Hart één Doel* hadden, durfden zy zich allen voordeel, en een nieuwen bloei beloovne. Wat reeds in onderscheide vakken door dit Genootschap ten beste des Vaderlands gedaan was, schetzen zy af, met aanwyzing wat hetzelve, beter ondersteund, zou kunnen doen, 'er byvoegende; „ Mogen wy het zeggen, Burgers „ Representanten! indien ooit, is thans „ het gunstig tydstip aanweezig, om de „ door ons bedoelde verbeteringen by de „ hand te neemen, nu het zo schandelyk „ als schadelyk juk van het verdrukkend „ *Albion* is afgeschud, en geen belang „ van verwantschap, geen uitzigt op ver- „ meerdering van Gezag, dat Ryk be- „ hoeft te vleijen of te ontzien, geen „ wrok tegen de Zeemagt ten hinderpaal „ zal strekken, om hetzelve den meest- „ mogelyken afbreuk te doen."

Heilwenschende begroetingen, wegens het aanweezen der Nationaale Vergadering, aanbeveeling in gunst en bescherming, toezegging van medewerking tot heil des Vaderlands beslooten dit stuk.

Beantwoording.

De Voorzitter Hahn erkende hoe zeer die Maatschappy zich verdienstlyk gemaakt hadt; hoe hy niet twyfelde of dezelve

zou,

zou, op dat eigen spoor, voortgaan; hy deedt den voorslag, om, overeenkomstig met het verzoek eene Commissie te benoemen, ten einde van naderby, wegens de nuttige werkzaamheden dier Maatschappye, en van het voordeel, dat hier uit voor ons Gemeenebest zou kunnen voortvloeijen, te worden overtuigd. —— Een en ander der Leden van de Vergadering liet zich uit in den lof dier Maatschappye, en volgens 's Voorzitters voorslag werd 'er eene Commissie beraamd (*).

CII. BOEK. —— 1796.

Niet schriftlyk, maar by monde, van den Hoogleeraar Brugmans, deeden de Bestuurders van 's Lands Hoogeschool te *Leyden* ter Nationaale Vergaderinge, eene gelukwensching, wegens derzelver zamenkomst. In deeze Aanspraak hooren wy onder andere, deeze merkwaardige betuigingen. „ Zullen onze poogingen haar „ doel, de algemeene Volksverlichting, „ van Volksverbetering onafscheidbaar, „ bereiken, zy moeten door hun, welke „ de Maatschappyen bestuuren, naar waar„ de, worden ondersteund, en, des noods, „ gemagtigd. —— *Nederland* verwagt van „ *U* deeze ondersteuning, met dat ver„ trouwen, 't welk gegrond is op den hoo„ gen trap van Verlichting, welke zy in „ de meesten uwer, uit onwraakbaare „ proeven, kent, en in allen billyk on„ derstelt.

Gelukwensching door de Bestuurders der *Leydsche* Hoogeschool by de Nat. Vergadering afgelegd.

„ Wor-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* I. D. bl. 186 en 365.

„ Worden de Weetenschappen aangemoedigd, zy onderschraagen, op haar „ beurt, die Magt, welke 's Volks geluk „ en Vryheid bedoelt. — De tyden der „ onweetenheid zyn die der Slavernyen. — „ By een verlicht Volk, is niet meer het „ vermogen van een Bestuur in de kragt „ der Bestuurders; maar in de neigingen „ der Leden van de Maatschappy zelve. — „ Hoe meer men den oorsprong van al„ len gezag kent, hoe meer hetzelve „ wordt geëerbiedigd; dan beschouwt men, „ in de wet, den algemeenen wil; men „ onderwerpt zich, zonder tegenkanting, „ aan denzelven, als aan eene onderlinge „ overeenkomst, uit welke denk- en han„ delwyzen het algemeen geluk gebooren „ wordt. — De Omwentelingen, welke „ immer in het Staatsbestuur van Volken „ zyn voorgevallen, die tot vermeerde„ ring van Vryheid en Volksgeluk, niet „ tot verzaadiging van Heerschzugt der „ Regeerderen, hebben geleid, zyn steeds „ door beoefening der Weetenschappen, „ en uitbreiding van kennis voorbereid, „ en vergezeld. — Deeze alleen heb„ ben hun doel bereikt, uit alle de ove„ rigen zyn nieuwe banden, in stede der „ verbrookene gebooren." . . .

Zeer in den smaak van de meerderheid der Vergaderinge viel de geheele Aanspraak. De Voorzitter VAN DE KASTEELE boezemde, in een kort welgepast antwoord, de gevoelens der Vergaderinge uit

uit, en boodt der Bezendinge de eer der Zittinge aan (*).

Schoon men, by den aanvange der Omwentelinge, van hunne Posten, op de *Leydsche* Hoogeschool, verwyderd hadt zodanige Hoogleeraars als men voor Stadhoudersgezind hieldt, en het met de daad waren (†), oordeelden zommige de Hoogeschool niet genoeg gezuiverd. In 't laatst des verstreeken Jaars zondt de Minister BLAUW aan hun Hoog Mogenden eene klagte tegen zeker Artykel in de *Fransche Leydsche Courant*, geplaatst (§). Het Committé van Algemeene Waakzaamheid deedt der Vergadering van *Holland* de weete aan het Committé van Waakzaamheid te *Leyden* aanschryving gedaan te hebben, om, wegens zekere zaak, bescheiden in te neemen; doch dat hetzelve daar in zwaarigheid maakte: vermids één der Persoonen, die gehoord moesten worden, Lidmaat was der Hoogeschoole, en gevolglyk alleen beroepelyk voor de *Academische Vierschaar*. Het algemeen Committé van Waakzaamheid stelde hier op voor het neemen van de noodige maatregelen: vermids zulks aanleiding zou kunnen geeven tot een *Conflict van Jurisdictie*, gelyk de Regtsgeleerden spree-

XX. BOEK. 1796. Voorloopige maatregelen ten opzigte van den Schryver der *Fransche Leydsche Courant*.

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* I. D. bl. 70 en 158.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII D. bl. 242.
(§) 't Zelve komt voor in *No.* 100 *van het Supplement*, onder den tytel *Suite des Nouvelles du Parys du 7 Dec.* 1795.

CII. BOEK. 1796.

spreeken, 't geen by wylen zou kunnen strekken tot het het vertraagen van belangryke ontdekkingen. Men nam in aanmerking, dat in deezen geen *Justitieele*, maar een *Politieke* maatregel werd bedoeld; en vondt goed het Committé van Algemeene Waakzaamheid, tot voorkoming van alle twyfelingen in deezen, te volmagtigen, om de Ledemaaten van 's Lands Universiteit te *Leyden*; zo wel als de Ingezetenen der Stad, voor zich te mogen ontbieden, van dezelven de noodige bescheiden in te winnen, en die, des noods, *civiliter* in verzekering te neemen, met last om van dit alles aan het Committé van Waakzaamheid te *Leyden*, behoorelyke aanschryving te doen, en volmagt te verleenen (*).

Deeze gaan ondanks de tegenkantingen door.

Rector en Raad der *Leydsche* Hoogeschoole, als mede Rector en Regters van dezelve, betuigden, by Brieven, hunne verwondering over het hun bekend gemaakte Besluit, met verzoek, dat het mogt worden opgeschort, tot dat zy hun vertoog en bezwaaren daar tegen hadden ingebragt. De Burger HAHN stondt, uit naam der Curatoren (†), op deeze verzogte opschorting. Men bragt daar op in 't midden, dat men niets anders, dan een po-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 4 Jan. 1796.

(†) Deeze waren P. PAULUS, HAHN, VAN LEYDEN VAN WESTBARENDRECHT, P. VAN LELYVELD *Pz.* en LOUW VAN SANTEN.

politieke maatregel, met dit Besluit, hadt bedoeld, alleen, van wegen de tydsomstandigheden, ten nutte des Volks van *Holland*, voorgeschreeven, zonder dat daar uit eenigzins nadeelige gevolgen te duchten waren. Volharding in 't Besluit was 'er het gevolg van (*).

E. LUSAC ondervraagd na de Schryver der *Fransche Leydsche Courant*.

Naa deeze bekragtiging des Besluits leedt het slegts twee dagen, of het Committé van Algemeene Waakzaamheid deedt ter Vergadering van *Holland* verslag van de bovengemelde klagten der *Fransche Republiek*, herwaards overgezonden, en dat hetzelve beslooten hadt, den Burger E. LUSAC, Eigenaar dier Courant, waar over men zich beklaagde, te ontbieden, om zich te vervoegen voor Gelastigden van het meergemelde Committé, en hem, uit naam der Provisióneele Representanten des Volks van *Holland*, te gebieden, om het aangeduide Artykel, in het eerst volgend Dagblad, te herroepen, en hem voorts te gelasten, om zich onverwyld te voorzien van eenen anderen Redacteur, der Republikeinsche Regeeringsvorm toegedaan, en daar van, binnen acht dagen, opgave te doen, zonder immer den tegenwoordigen weder te werk te stellen. Hier mede strydig handelende, zou zyn Dagblad volstrekt verboden worden. Een en ander werd bewerkstelligd, en daar van kundschap gegeeven aan het Committ-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* Jan. 1796.

mitté van Algemeene Waakzaamheid, als mede aan de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, om des hun Hoog Mogenden te berichten.

CII. BOEK. 1796.

De Hoogleeraar JOHAN LUSAC als Schryver bekend gemaakt. Voorstel om hem als Hoogleeraar af te zetten.

Wyders deelde het Committé van Waakzaamheid mede, door den Burger E. LUSAC onderricht te zyn, dat diens Broeder Mr. JOHAN LUSAC, Hoogleeraar in de *Grieksche Taal* en *Vaderlandsche Geschiedenissen* aan de Hoogeschool te *Leyden*, tot hier toe, de Redacteur der door hem uitgegeeven *Fransche Courant* was geweest. Deeze kundschap van eene zeer bekende zaak; doch, in dit geval noodig, deedt het Committé der Vergadering van *Holland* voordraagen, of de Schryver der bewuste Courant, die als zodanig steeds blyken gegeeven hadt van zyne *Aristocratische* denkwyze, niet van zyn post als Hoogleeraar diende afgezet te worden; vooral daar het onderwys in de Vaderlandsche Geschiedenissen hem was toebetrouwd; een onderwys, 't geen van de nadeeligste gevolgen zou kunnen zyn, van wegen den invloed eens zodanigen Hoogleeraars op de gemoederen zyner onderwyzelingen. Het voorstel werd in handen gesteld der Curatoren van 's Lands Hoogeschool (*).

Besluit van Curatoren ten zynen opzigte.

Het besluit van Curatoren, met den aanvang van Sprokkelmaand, viel, om, in de eerste plaats, LUSAC te ontslaan van het Hoogleeraarschap in de *Vaderlandsche*

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 8 Jan. 1796.

sche Geschiedenissen, en ingevolge daar van diens Jaarwedde vier honderd Guldens te verminderen. Ten anderen hem te vermaanen, en te bevelen, om in het onderwys der *Grieksche Taale* en *Oudheden*, zich te onthouden van Staatkundige Aanmerkingen.

XI. BOEK. 1796.

Daadlyk schorste de Hoogleeraar Lusac, by gerugte hier van verwittigd, zyne lessen. Doch de Academische Senaat en de Letteroefenende Jeugd, betuigden hem, door bezendingen, eene hartlyke deelneeming in zyn geval, poogden hem over te haalen tot het hervatten van zyn onderwys, en drongen tevens by Curatoren ten sterksten aan op 's Hoogleeraars herstelling. De Senaat herhaalde zulks tot drie werven; doch vrugtloos.

Poogingen ten zynen voordeel.

Lusac leverde zyne bezwaaren by Curatoren schriftlyk in, met bygevoegde verklaaring, „ dat het hem, uit kragte der „ aangedaane *fletrissure* en de vernederende „ voorwaarde hem voorgeschreeven, als „ een Man van Eer, onmogelyk was in de „ Professie van de *Grieksche* Taal te con„ tinueeren, en hy dus zich genoodzaakt „ vondt zyn algeheele Post als Hoogle„ raar neder te leggen." Eene nederlegging door Curatoren aangenomen in Lentemaand, schoon het drie maanden leedt eer hem het Besluit, daar toe strekkende, werd toegezonden. — Daar op vervoegde zich Lusac by het Provintiaal Bestuur van *Holland*, herstel verzoekende der grieven, hem door Curatoren toegebragt, met

Lusac levert zyne bezwaaren by Curatoren in en zoekt herstel.

VIII. BOEK. 1796.

allen nadruk aandringende, dat de Curatoren zouden gelast worden zyne *Aristocratische* denkwyze in 't byzonder te bepaalen, en met behoorelyke bewyzen te staaven; hem daar tegen zyne volkomene verdeediging toe te laaten: ten einde hem, zo hy schuldig ware, te straffen, en daar en tegen, indien zy, in dit bewys, mogten te kort schieten, hem te regtvaardigen.

Geeft zyn Redenvoering over SOKRATES in 't licht.

Wegens de gedaane en herhaalde stappen van den Academischen Senaat voor den Hoogleeraar, gaven Curatoren hun ongenoegen aan Rector en Senaat te kennen. Eene Redenvoering, getyteld SOCRATES *als Burger beschouwd*, by het nederleggen des Rectoraats, in den Jaare MDCCXCV, uitgesprooken, door hem zelven uit het *Latyn* vertaald, gaf hy in 't licht, vergezeld van eenige Aanmerkingen en Ophelderingen, byzonder eener korte Schets van het *Atheensch* Staatsbestuur, en eene Verhandeling over de betekenis en het gebruik des woords *Aristocratie*, tot op onzen tyd (*). Een Brief aan het Provintiaal Bestuur van *Holland* strekte ten geleide van dit Werk, 't welk, uit hoofde van de toevoegzels, veel opziens baarde.

Gedrag der Curatoren ten zynen opzigte.

Op het ingezondene stuk des Hoogleeraars, te zyner Verdeediginge en gedaanen eisch, zonden Curatoren aan het Provintiaal Be-

(*) Uitgegeeven ten jaare 1796 te *Leyden* by A. en J. HONKOOP.

Bestuur van *Holland* een en ander berigt, inhoudende een verhaal en de redenen van de gedaane stappen tegen den Hoogleeraar, zich beroepende op de goedkeuring van de Provintiaale Representanten.

Besluit des Provintialen Bestuurs ten zynen voordeel.

Een nader Verzoekschrift van LUSAC hadt het benoemen eener Personeele Commissie ten gevolge, welke het besluit om diens zaak nader te onderzoeken, baarde. Veele gewisselde stukken dienden tot verdere ophelderingen van die netelig geworden zaak. De Leden van het toenmaalig Provintiaal Bestuur betoonden alle geneigdheid om den Hoogleeraar, in zyne verdeediging te hooren. Curatoren bleeven op de amptontzetting aandringen. Hier greepen veele onderhandelingen plaats, die ten gevolge hadden, dat het Provintiaal Bestuur, in Lentemaand des Jaars MDCCXCVII beslischte; „dat de Dimissie „van den Burger J. LUSAC, als Professor in de *Vaderlandsche Historie* te houden was als niet gedaan, en meergemelde Mr. J. LUSAC als zodanig, gelyk mede, als Professor in de *Grieksche Taal*, wederom te admitteeren, in dier „voege, of hy nimmer van die Professien ontzet of ontslaagen was geweest." Als gronden bragten zy by, „Dat de „Remotie van Mr. J. LUSAC, zo *quoad formam*, door hem niet toe te laaten „tot eenig Verhoor, of eenige Defensie „hoegenaamd, zelfs niet over de *faiten*, „tot grond daar van gelegd, en die ge-

„deelt-

III. BOEK. 1796.

„ deelyk door hem ontkend worden;
„ als *quoad materiam*, door het vague,
„ onbestemde, onbeweezene, irrevalente
„ en geheel arbitraire der beschuldiging
„ zelve, in alle opzigten laboreert aan
„ radicaale gebreken; dat dit vitieuse ook
„ zelfs, ingevalle eener zogenoemde *Po-*
„ *litique Dispositie*, in volle kragt blyft
„ standhouden, en door geen approba-
„ toire Resolutie der Hoogstgeconstitu-
„ eerde Magt kan worden weggenomen;
„ maar die Remotie, uit eigener aart
„ doet zyn nul en wederregtelyk; dat
„ zodanige arbitraire en wederregtelyke
„ handelingen, alzins aanloopende tegen
„ te Regten van den Mensch en Burger,
„ welke, gelyk zy zyn, en in alle daden
„ de grondslagen behooren te weezen
„ van allen Bestuur, zo ook door de Pro-
„ visioneele Representanten zelve tot re-
„ gels van hun gedrag openlyk zyn aa -
„ genomen."

Een ander Provintiaal Bestuur bekragtigt dit Besluit niet.

Het ten deezen dage, nieuw verkooren Provintiaal Bestuur gaf aan deeze zaak eene geheel andere wending; en verstak den Hoogleeraar van zyn nieuw bekomen regt; doch met den toedragt daar van te melden, zouden wy te verre buiten ons Tydsbestek treeden (*). Alleen willen wy hier

(*) Wy mogen onze Leezers wyzen op de *Verzameling van stukken, betreffende het gedrag van Curatoren van Hollands Universiteit te Leyden in de Jaaren* 1796 *en* 1797, *byzonder in de zaak van Mr.* JOHAN LUSAC *Professor in de Grieksche Taal en de Va-*

hier nog kortlyk aan het vermelde toe-voegen eene opgave van 't geen Curatoren beweerden, en 't geen de Hoogleeraar, ter wederspreekinge, in 't midden bragt.

CII. BOEK. 1796.

Curatoren hielden staande, dat zy, vooral *in deezen tyd*, moesten zorgen voor het Onderwys op 's Lands Hoogeschoole, dat de Hoogleeraar LUSAC, zich aan de algemeene en hunne byzondere opmerking hadt blootgesteld, en dus diens onderwys, in de *Vaderlandsche Historie*, zou kunnen schadelyk zyn; daar hy reeds blyken hadt gegeeven van zyne *Aristocratische* denkwyze, en poogingen om de *Fransche* en bygevolge ook onze Staatsomwenteling, zwart af te maalen. Dat LUSAC, vooral door zyne Aantekeningen op zyn uitgegeeven Redenvoering SOCRATES getyteld, zich den Vyand der *Fransche* Republiek, en Ondermyner van alle Volksregeering betoond hadt, van welke hy niets zegt tot aanpryzing; maar al het misbruik opeenstapelt, en om de *Aristocratie* smaaklyk te maaken, 't gegrond gezag der Ouden misbruikte, ja dat hy een Lasteraar der Volksregeering was. Dat zy, als Curatoren, niet behoefden te treeden in eene verdeediging van hunne Besluiten

Hoofdzaaklyke inhoud van 't geen Curatoren beweerden.

Vaderlandsche Geschiedenissen aldaar; met een Voorbericht dien aangaande. Te *Leyden* by A. en J. HONKOOP. Dat dit stuk zeer verschillende oordeelvellingen onderging, even als 's Hoogleeraars SOCRATES *enz.*, behoeven wy naauwlyks te melden.

CII. BOEK. 1796.

sluiten tegen den Hoogleeraar, noch in bewyzen hunner beschuldigingen; dat Verhoor, Onderzoek en Vergelyking tegen LUSAC niet meer te pas kwam, dan tegen andere afgezette Professoren, ja dat zy magt zouden hebben, Hoogleeraars dus af te zetten; hoe zeer zy geen voorneemen hadden om daar van een willekeurig gebruik te maaken.

Wat LUSAC daar tegen inbragt.

Daarentegen beweerde de Hoogleeraar LUSAC, dat in de *Fransche* Courant, door hem geschreeven, niets berispelyks was; wel hadt hy de gruwelen van het Schrikbewind, thans door de *Franschen* zelve in 't algemeen verfoeid; maar geenzins de *Fransche* Staatsomwenteling zelve, afgekeurd, dat zulks in allen gevalle tot zyne Professie niet behoorde, noch ook den Curatoren ter beoordeelinge toekwam. Dat zyn onderwys onberispelyk was, en geen laffe vrees deswegen voor het toekomende, een billyken grond opleverde om een wederzydsch aangegaan Verdrag te verbreeken, en hem van zyn Post en gedeeltlyke Jaarwedde, zonder verhoor, te ontzetten. Wyders, dat eene Politieke Remotie, zo die al, in den aanvange der Omwentelinge, kon plaats hebben, indien dezelve niet op beschuldigingen en daadzaaken gegrond werd, geheel onregtvaardig was, ten zy die beschuldigingen en faiten beweezen werden. Dat Curatoren, hoe zeer door hem uitgedaagd, en door het Provintiaal Bestuur

be-

belast, geen bewys hadden kunnen, noch willen, te berde brengen. Dat hy dus zonder verhoor, zelfs zonder politiek onderzoek, van eene Post ontzet, en aan de andere Post, eene hem onteerende voorwaarde verknogt was, op onbeweezene en in 't wilde gedaane beschuldigingen, waar van het tegendeel, uit de Schriften zyner Leerlingen bekend was; en op voorwendzels van daadzaaken, die hy als daadzaaken en als misdaadige geheel ontkent. Dat ook zyn afstand van zyn Hoogleeraarschap in de *Grieksche* Taal, waar toe hy, door eene onteerende voorwaarde, gedrongen was — voorwaarde, welke die Professie onmogelyk maakte, hem voor geene vrywillige afstand kon worden opgedrongen (*).

Veele vergeefsche beroepingen tot het bekleeden van opengevallene Hoogleeraarsplaatzen bejegende, ten deezen Jaare, de *Leydsche* Hoogeschool. J. H. van Swinden, N. Bondt, H. C. Cras en D. Wytenbach poogden zy, zonder vrugt, uit de Leerstoelen van het *Atheneum* te *Amsterdam*, tot die op de Hoogeschool te *Leyden* te doen overgaan. *Amsterdam* verhoogde de Jaarwedden, en zy

(*) Met een enkel woord vermelden wy, hoe de Hoogleeraar Lusac, in den Jaare 1802 zyne Herstelling niet alleen, nevens anderen, bekwam; doch daarenboven met den tytel van *Professor Literarum humaniorum* vereerd werd. Zie *Algem. Kunst- en Letterbode*, voor den Jaare 1802. bl. 115 en 403.

CII. BOEK. 1796. zy bedankten voor de hun opgedraagene Eereposten (*). —— De alzins zich verdienstlyk gemaakt hebbende Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, EWALDUS HOLLEBEEK, ontviel die Hoogeschoole, ten deezen Jaare, in eenen ruim zeven en zeventig jaarigen ouderdom (†).

(*) Zie de *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 73 en 74.
(†) Zie *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 146.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD EN DERDE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot Friesland. Bezending aan de Nationaale Vergadering. DYKSTRA'S *Aanspraak. Door* VAN DE KASTEELE *beantwoord. Brief van de Representanten des Frieschen Volks. Brieven van beide de Partyen in dat Gewest. Welk eene uitwerking die Brieven aldaar doen. Algemeen verslag der Nationaale Vergadering, ten opzigte van beide de Partyen. Nadere ontvouwing hier van. Brief van de toenmaalige Representanten aan de Bataafsche Natie.* WITBOLS *verzoekt en verkrygt een Afschrift van den Brief der Uitgeweekenen. Benoeming van acht Leden tot onderzoek der Friesche zaaken. Berigt op eene Bezending na Friesland nederkomende. Brief der Friesche Volksrepresentanten, het inroepen van de tusschenkomst der Nationaale Vergadering ontkennende. Onderscheide Adyzen der Leden van de Nationaale Vergadering, wegens eene Bezending* CIII. BOEK.

CIII. BOEK.

na Friesland. SCHIMMELPENNINCK *geeft eenige ophelderingen aan het Verslag. Tegenbedenkingen van* VALCKENAER. *De meerderheid ftemt de Bezending af; en is voor het fchryven van eenen aanmaanenden Brieve. Inhoud van denzelven. Adresfen uit Sneek en Harlingen, op eene Bezending aanhoudende.* SIDERIUS *fpreekt op nieuw van eene Bezending na Friesland. Wordt in zyn voordragt geftuit.* ALTENA *fpreekt over de rust in Friesland en verzoekt de Naamen van de Adres-ondertekenaaren te verneemen.* HUBER, BROUWER *en* E. M. VAN BEYMA *in een Brief uit Leeuwaarden gewraakt. Menigte van Verzoekfchriften uit Friesland, vol misnoegen. Raadpleegingen deswegen. Antwoord van de Friefche Reprefentanten op den aanmaanenden Brieve. Welk eene Verklaaring van de Grondftemmers en Amptenaaren gevorderd werd. Over de Committés van Waakzaamheid. Hoe zeer zy zich op de Gemeenlyke Magt gefteld toonden. Aanmerkingen ter Nationaale Vergadering op dit fchryven. Verfpreid gerugt wegens de gezindheid der Friefche Volksvertegenwoordigeren om de Uitgeweekenen in Friesland te laaten komen. Brief uit Leeuwaarden deswegen. Op welk eene wyze de Toeftemming des Volks over het wederkeeren gevraagd. De Uitgeweekenen vervoegen zich wegens die Proclamatie, ter Nationaale Vergaderinge. Nadere bepaaling de Uitgeweekenen betreffende, en eenigen uitgemonfterd. Wat deswegen ter Nationaale Vergaderinge voorviel. Eene Commisfie benoemd. Uitgebragt Verflag. Raadplee-*

pleegingen daar over. Besluit om de Friesche zaak te laaten berusten. Een Gewestlyk Bestuur in Friesland vastgesteld. Het Hof Provintiaal levert klagten in. Grond van de Bezwaaren des Hofs. Gevolgen hier van op de gesteltenisse des Hofs. De Tytel veranderd. Meerder Persoonen, dan te vooren bevoegd verklaard tot de Regtzaaken ten Hove. Beantwoording der Verzoekschriften ten bezwaare van het Provintiaal Bestuur. Geldheffingen in dit Gewest. Voorzorgen van het toenmaalig Bestuur om zich te handhaaven. Besluit omtrent de Wapendraagende Burgers. Overgang tot Overysfel. Gelukwenschings Brief aan de Nationaale Vergadering. G. DUMBAR *weigert Lid te worden van de Nationaale Vergadering en vertrekt. Bedenking of* DUMBAR *Griffier in Overysfel zou kunnen blyven. Raadslagen en besluit hier op uitgebragt. Een Regeerings Reglement voor Overysfel vervaardigd, door die van Kampen wedersprooken. Besluit om de zaak in 't midden te laaten. Nadere aandrang van de Stad Kampen. Afgevaardigden uit Deventer, Kampen en Zwolle dringen dit stuk aan. Verslag op de deswegen ingekomene Brieven. Voorstel daaromtrent gedaan. Ontworpe Proclamatie. Handelingen daar over.* AUFMORTHS *voordragt in deezen. Bedenkingen van andere Representanten. Besluit tot het zenden van een Brief met een Proclamatie. Wat men 'er in den Wapenhandel deed.*

CIII. BOEK.

V 2 Fries-

XLII. BOEK. 1796. Overgang tot *Friesland.*

Friesland verlieten wy, laatst van dit Gewest gewaagende, in een staat van hoogloopende en regeeringloosheid dreigenden tweedragt. Wy zagen dat beide de Partyen, hoe zeer van elkanderen verwyderd, de Nationaale Vergadering erkenden; deeze van geheeler harte, geene door den loop der tydsomstandigheden, daar toe gedwongen (*). Hier uit volgde, dat zo wel de een als de ander zich by die Vergadering vervoegden en aldaar haare zaak zogt te bepleiten.

Bezending aan de Nat. Vergadering. Dykstra's Aanspraak.

Eene Bezending uit de Vertegenwoordigers des Volks van *Friesland* lag, by monde van den Burger Dykstra, deeze begroeting af aan de Nationaale Vergadering. — „ Burgers Representanten! Was „ 'er immer een Dag, welke voor dit Ge„ meenebest gedenkwaardig mogt worden „ genoemd, het was voor zeker die, op „ welken deeze aanzienlyke Vergadering „ eenen aanvang heeft genomen. — Mag „ men een Dag groot en belangryk noe„ men, waar op de Zoonen der Vryheid „ zegevieren, over de onderdrukkers van „ dezelve, het was voorzeker die Dag, „ op welken het Zevenhoofdig Monster „ is gevallen, en de gansche Magt van „ dit Gemeenebest zich tot één midden„ punt heeft vereenigd.

„ Hebben veele braaven in ons Vader„ land, dien Dag, met verlangen, te ge„ moet

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 219 enz.

„ moet gezien, en daar toe medegewerkt, „ veelen hebben, om die medewerking, „ bittere vervolgingen moeten ondervin- „ den, onder welken de Vryheidminnen- „ de *Friezen*, met regt kunnen gerang- „ ſchikt worden, en welken, offchoon „ zedert lang, onkenbaar gemaakt, zich „ zelven hebben ontmaskerd, hoewel „ heerschzugt, eigenbelang en geestlyke „ dweepzugt, dit tydperk lang hebben „ weeten te vertraagen. — Dan, die da- „ gen zyn voorby, die Monſters zyn niet „ waardig meer genoemd te worden; „ daar dezelve niet te vreezen zyn. De „ *Frieſche* Natie is thans vry, en treedt, „ door ons vertegenwoordigd, deeze „ Raadzaal binnen, biedt Ulieden, van „ wien zy alles verwagt, haare hulde „ aan, en zweert Ulieder Beſluiten, tot „ heil van het Vaderland genomen, ten „ allen tyde, zelfs ten kosten van haar „ goed en bloed, mede te zullen helpen „ onderſchraagen; en wenscht, dat Gy- „ lieden, als waardige Volksvertegen- „ woordigers, de agting, de liefde en „ het vertrouwen, van eene vrye en „ dankbaare Natie zult ondervinden!

CII. BOEK. 1796.

„ Dat de Algoede GOD, tot dat einde, „ uwe welmeenende poogingen zegene, „ op dat dezelve mogen ſtrekken tot aan- „ kweeking van Eensgezindheid, Broe- „ derliefde en Vryheid, en daar door „ uwe Perſoonen, by het laatſte Nage- „ ſlagt, in zegeninge blyven!"

CII. BOEK. 1796. Door VAN DE KASTEELE beantwoordt.

De Voorzitter VAN DE KASTEELE liet zich ter beantwoording hooren; „ Medeburgers! Gelyk de Byeenroeping deezer Nationaale Vergadering, door het „ Volk van *Nederland*, ten oogmerk heeft „ de Vereeniging van het Bestuur, en „ gelyk daar mede op het allernaauwst „ behoort gepaard te gaan de vereeniging „ van aller harten: zo kan het deeze „ Vergadering niet anders dan ten uiter„ sten aangenaam zyn, te ondervinden, „ dat byzonderlyk die geenen, welken, „ in de onderscheidene deelen deezer Re„ publiek, het bestuur in handen heb„ ben, zich rondsom deeze Vergadering „ vereenigen, om hunne wenschen met „ die van het geheele Volk te paaren; „ dat de beraadslaagingen en Decreeten „ deezer hoogste Vergadering gedyen „ mogten ter bevordering van het geluk „ en ter bevestiging der Vryheid, en ter „ bescherming der Onafhangelykheid van „ het Oppermagtige Volk, 't welk wy „ vertegenwoordigen.

„ Wy zeggen dank voor uwe betuigin„ gen en wenschen hier toe strekkende; „ terwyl de aankondiging van de daadly„ ke blyken uwer gewillige medewerking, „ om de gemeene lasten te draagen, ons „ tot een byzonder genoegen strekt, ge„ lyk wy de wederkeerige verzekering „ kunnen doen, dat het de opregte wensch „ onzer harten is, dat de weldaadige Oor„ sprong van allen zegen, zyne beste ze-

„ ge-

„ geningen over Uliedem, en over het
„ *Friesche* Volk, in de ruimste maate,
„ vermenigvuldige (*).”

De Representanten des Volks van *Friesland* te *Leeuwaarden* bekragtigden „ by eenen Brieve, aan de Nationaale Vergadering de gevoelens in de Aanspraak uitgedrukt, en beloofden alzins hunne kragtdaadige medewerking (†).

By de laatste der drie Omwentelingen in de Vertegenwoordiging des *Frieschen* Volks, binnen den tyd van drie weeken, in *Friesland* voorgevallen, waren eenige Leden der toen in 't onderspit geraakte Partye na *Groningen* geweeken. Zommigen hunner vaardigden van daar eenen Brieve af aan de Nationaale Vergadering (§).

Een Brief, den drie en twintigsten van Sprokkelmaand, door de toen bovendryvende Party aan hun Hoog Mogenden gezonden, gaf een alleszins gunstig berigt van den toedragt der laatste Omwenteling, en beschreef de gevlugte Representanten als lieden, door een beschuldigend geweeten, tot een verhaaste vlugt aangezet, met den naam van *Satellieten der* *Ari-*

XIII. BOEK.

1796.
Een Brief van de Representanten

Brieven van beide de Partyen aan de Nat Vergadering.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 37 en 134.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 162.
(§) Deeze Leden, de Ondertekenaars des Briefs waren A. VAN VLIET, S. D. VAN AYLVA, K. O. GORTER, B. RUSSING, J. WESSELIUS, H. A. H. VAN KNYFF, H. VAN WEERDEN, B. SPOELSTRA, H. KANNEGIETER, W. WOPKENS, J. LAMBSMA en H. BALK. Men zie de lyst der anderen toen gevlugten in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 862.

CXI. BOEK. 1796.

Aristocratie, en als Mannen, in een naauw verband staande met de *Vrienden van Oranje*, die hunne wandaaden met den mantel van Godsdienstigheid bedekten, de Volksregten verkragtende, gaf den Uitgeweekenen aanleiding om zich te vervoegen by de Nationaale Vergadering, met een briefswyze ingericht Verzoekschrift.

Waar in zy wel zeer ontkennen de bedaardheid, met welke die laatste Omwenteling in hun Gewest, zou toegegaan weezen: als mede dat zy het vertrouwen des *Frieschen* Volks zouden verlooren, en uit beschuldiging van hun geweeten aanleiding zouden genomen hebben tot eene verhaaste vlugt. Zy schreeven die toe aan het herhaalde uittrekken des *Franschen* Krygsvolks, en de ongehoorde orders aan het *Bataafsche* gegeeven; maar van lieden, die, wat het inwendig Bestuur van *Friesland* betrof, als Particulieren moesten beschouwd worden — orders waar door zy onttrokken werden aan de gehoorzaamheid van den Representativen Souverain. — Het waren, zo zy opgaven, de openlyke bedreigingen van persooneelen moord, welke hun, aan het geweld ten prooije geevende, tot de rampzalige keuze bragten, om, of Burgers tegen Burgers te wapenen, en dan derzelver onschatbaar bloed nutloos te doen stroomen, of hunne en hunner Medeburgeren veiligheid in eene kortstondige vlugt te zoeken, in het vertrouwen, dat de

Na-

Nationaale Vergadering, Billykheid, Regt, en Vryheid, boven krytende Onregtvaardigheid, en alle Orde en Wetten verkragtende Regeeringloosheid, zou handhaaven. CIII. BOEK. 1796.

Zy ontkenden, dat een ontrustend geweeten hun knaagde, dat schroom voor verantwoording hun deedt vlieden; zy verlangden rekenschap van hun gedrag te mogen geeven als Volksvertegenwoordigers, voor een wettige Regtbank, tegen behoorelyk opgegeevene en bepaalde beschuldigingen, niet tegen laffe, algemeene en veragtlyke uitvaaringen, uit Nieuws- en Schandbladen ontleend, niet voor Revolutionaire Regtbanken, door bloeddorst opgericht, en waar de onschuld reeds veroordeeld was, eer zy 'er kon verschynen. *Zy* beriepen zich op de stem der *Friesche* Natie, in haare mishandelde wettige Representanten voorbeeldloos gehoond, zich verzekerd houdende, dat de Leden der Nationaale Vergadering wel de gevolgen voorzagen, welke het gebeurde in *Friesland* op de geheele Republiek zouden en moesten hebben, indien dezelve niet oogenbliklyk in hunnen loop gestuit werden (*).

Dus-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 20 *enz.* Een Brief van de eigenste dagtekening, als dit Verzoekschrift, 28 Feb. uit *Groningen* door een *Friesch Patriot* aan zynen Vriend in *Holland* gezonden, is bewaard in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1243—1249. waar in het lot van *Friesland*, als onder een Schrikbewind zugtende, met een verslag van de op-

CII. BOEK. 1796. Welk eene uitwerking die Brieven aldaar doen.

Dusdanig eene vervoeging by de Nationaale Vergadering, bestaande uit Persoonen van zo verschillende denkwyze, ten opzigte van de voor den Lande heilzaamste maatregelen, als wy hier boven beschreeven hebben (*), kon niet nalaaten veel opziens te baaren, en diende tot eene vroegere ontmaskering van veeler Leden denkwyze, dan anderzins, in die maate, zou voorgevallen weezen; of liever beide de Partyen vonden zich in 't nauw gebragt en maakten zich, in den langwyligen loop deezer zaake, aan kunstenaaryen en strydigheden schuldig.

Algemeen verslag van de Nat. Verg. ten opzigte van beide de Partyen.

Met weinig woorden willen wy een algemeen verslag hier van voorafzenden. Het aantal der uitgeweekene *Friesche* Volksvertegenwoordigers, bestondt uit bekende volyverige Voorstanders der Gewestlyke Oppermogendheid, die zich, langen tyd aangekant en verzet hadden tegen het byeenroepen eener Nationaale Vergadering, waar in die Oppermagt gevaar van vernietiging stondt te loopen. Deezen waagden het thans, door het opgemeld Verzoekschrift, de tusschenkomst dier Vergadering, tot herstel hunner grieven,

opeenvolgende Omwentelingen vermeld wordt. Het meerdergedeelte der uitgeweekene *Friesche* Representanten vaardigde uit *Groningen* den 4 Maart 1796 een Adres af aan het Volk van *Friesland*, op een nog sterker toon gestemd dan de vervoeging aan de Nationaale Vergadering in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1250—1258.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 309.

ven; in te roepen. Wel hadden zy, door CIII. BOEK.
den drang der omstandigheden geprangd,
in *Frieslands* toetreeding tot dezelve ge-
stemd. Deeze vervoeging, eene openlyke 1796.
erkentenis van de Oppermagt der Natio-
naale Vergadering insluitende, kon niet
nalaaten de Voorstanders der Eenheid met
verbaasdheid te vervullen, voortkomende
uit de pen van Lieden, die hunne uiter-
ste poogingen aangewend hadden om het
Reglement zodanig eene wyziging te gee-
ven, dat de Gewestlyke Oppermagt al
haare oude kragt behieldt.

De medestanders der *Friezen* in het
handhaaven der Gewestlyke Oppermogen-
heid, moesten, zich aan hunne beginze-
len vasthoudende, de zaak thans ter Ver-
gaderinge voorgesteld, voor louter huis-
houdelyk verklaaren. Dan, dit doende,
lieten zy de Mannen, die, om zo te
spreeken, martelaars voor deeze geschil-
zaak geworden waren, aan hun ongun-
stig lot over, en scheenen teffens het ge-
drag hunner tegenstanderen stilzwygend
goed te keuren. — De Voorstanders der
Eenheid daarentegen behoorden, hielden
zy zich vast aan hunne beginzelen, de
zaak der uitgeweekene of verjaagde Re-
presentanten voor te staan. Thans deedt
zich de gelegenheid op, om in weerwil
van een Reglement, 't welk op veele
plaatzen, met zich zelven onbestaanbaar
was, hun geliefd Stelzel kragtig te doen
werken, ter geheele vernietiging der Ge-
westlyke Oppermagt. Dan het liet zich
klaar

CII. BOEK. 1796. klaar vooruitzien, dat zulks de bekende en verklaarde Voorſtanders der Gewestlyke Oppermagt zou herſtellen, tot nieuwe verſterking dier Partye.

Te veel ſchryven wy, onzes oordeels, niet te neder, als wy hier aanmerken, dat, in het tegenwoordig geval, de beide Partyen zich, door het belang van het tegenwoordig oogenblik, lieten vervoeren en wegſleepen, en eer alles naar den loop der omſtandigheden ſchikten, dan dat zy hunne beginzelen raadpleegden en vasthielden. Hoe vreemd voor den onzydigen toehoorder te verneemen, dat de verklaarde Voorſtanders der Gewestlyke Oppermagt, met zeer verregezogte onderſcheidingen, en een aantal gewrongene verklaaringen van het Reglement, het daar heen poogden te ſtuuren, dat de Nationaale Vergadering ten minſten eenigen invloed op de huishoudelyke zaaken des *Frieſchen* Gewests mogt verkrygen; de redenen door hun aangevoerd, voegden juist in den mond hunner Partye. — De Voorſtanders der Eén- en Ondeelbaarheid wilden, daarentegen, zich ſtipt aan de letter des Reglements houden; zy onderſteunden, uit al hun vermogen, die Artykelen, welke de Gewestlyke Oppermagt begunſtigden; zy vreesden dat de meerderheid der Vergaderinge, de uitgeweekenen zou begunſtigen, en maatregelen beraamen, om, in *Friesland*, eene andere orde van zaaken te doen ſtand grypen.

Langer dan eene geheele maand hieldt de

de zaak van *Friesland*, met zo veel neteligheids vergezeld, de Vergadering, van tyd tot tyd, onledig. In deezen vreemden ftryd der Partyen, waar in de bekwaamheid der Redenaaren zich meer en meer ontwikkelde, en teffens de gevoelens en oogmerken der Eenheidsgezinden en der Voorftanderen van de Gewestlyke Oppermagt, klaarder aan den dag kwamen, behaalden de Voorftanders der Eenheid de gewenschte zegepraal, en offerden 'er hunne beginzels eenigermaate aan op.

Nadere ontvouwing hier van.

Tot eene voor ons Werk te groote uitvoerigheid zouden wy vervallen, indien wy alles wilden ophaalen, wat, in 't gemelde tydsverloop, deeze zaak betreffende, ter Nationaale Vergadering voorviel; dan wy mogen onze Leezers des niet geheel verftooken laaten. Doch vooraf moeten wy nog gewaagen van eenen Brief, door de toen op 't kusfen zittende Reprefentanten des *Frieſchen* Volks, aan de *Bataafſche* Natie gericht.

Brief door de toenmaalige Reprefentanten aan de *Bataafſche* Natie.

In denzelven geeven zy op, hoe de meerderheid der Vertegenwoordigeren des *Frieſchen* Volks, benevens eenigen der meestgegoede Stemgeregtigden voor het lichaam der Algemeene Staaten yverden: terwyl de minderheid der Reprefentanten, nevens de Schutteryen in de Steden en ten Plattenlande, voor het onverwyld daarftellen eener Nationaale Vergadering, met affchaffing van het Gewestlyk afzonderlyk Bewind, yverden. — Wyders vermeldende, hoe de Hoofden van het voorgaan-

XIII. BOEK. 1796.

gaande *Oranje* Bewind, in de school der doorsleependste Staatkunde opgevoed, zich van deeze verschillende gevoelens der Patriotten bedienden, en de meerderheid der thans gevlugte Representanten van de minderheid afkeer inboezemde en vervolgzugt verwekten. — Uit deeze vuile bron, beweeren zy, vloeiden zo veele gevaarlyke Staatsbesluiten voort, die de verdeeldheid kunstig aankweekten. De Algemeene Burgerwapening werd verboden; de Burger-Societeiten zag men miskennen en verdrukken; byna alle Ampten en Bedieningen werden verkrygbaar gesteld voor de slaafsche onderwerpers aan eigendunklyk gezag; de Staatsbesluiten, de zaaken van het Bondgenootschap betreffende, en de Raadpleegingen over de Nationaale Vergadering, waren geschreeven in een geest, die eerder tegen openbaare Vyanden, dan tegen Vrienden, Nabuuren en Bondgenooten gestemd scheen. — Zy traden met de hoofden van eenigen der Bondgenooten, byzonder in *Zeeland*, *Overyssel* en *Groningen*, die uitstaaken in hun tegenstand tegen alle groote hervorming, in verstandhouding, voor de minderheid verborgen. — Zy hielden desgelyks de vriendlyke aanmaaningen der *Franschen*, om tot de Nationaale Vergadering toe te treeden, bedekt of verwierpen ze met veragting. — Niet onvermeld lieten zy, hoe het eenmaal geschaapen stondt, dat de band, die *Holland* en *Friesland* zo lang zamenbondt, gevaar liep van verbrooken te zullen worden,

den, en *Friesland* affcheiden van de overige *Nederlanders*. — Voorts haalden zy op het ongelyk, door Krygsgeweld, de Municipaliteit van *Leeuwaarden* aangedaan, de verdrukkingen, de gevangenzettingen, en het vlugten der Leden. — Zy bejammerden het lot der Patriotten, die alomme hulp zogten by hunne nabuuren, doch zonder vrugt: dewyl de klem der Regeeringe in handen was van de liefhebberen des Provintiaalen Schepters. — Tot dat eindelyk de *Fransche* Benden *Frieslands* Grondgebied ruimden, waar op de meest schuldige Hoofden van het Gewestlyk Bewind de vlugt, en de Burgeryen haaren moed hernamen, de gevangene Patriotten uit den Kerker verlosten, de Vaderlandsche Vlugtelingen te rug riepen, en eene geheele Omwenteling daarstelden. — *Fransche* Krygsmagt baande den weg om de gevlugte Representanten weder op 't kussen te brengen, en vereenigd met *Oranjegezinden*, de anderen daar van af te bonzen, gepaard met veele haatlykheden en verdrukkingen, door hun een Schrikbewind genoemd. — Uit deezen toestand betuigden zy, door de goede trouw van den *Franschen* Bondgenoot, en den vuurigen moed, die hunne Wapenbroeders, in geheel het *Bataafsch* Gemeenebest bezielde, gered te zyn: deeze deedt de Hoofden der tegenparty vlugten, en met hem veele medeleden.

XII. BOEK. 1796.

Dit alles in 't breede vermeld en op een wel scherpen toon, schoon min scherp dan

XIII. BOEK. 1796.

dan, die der toen gevlugte Representanten in de bovengemelde Vervoeging aan de Nationaale Vergadering (*) voorgedraagen hebbende, sluiten zy woordlyk — „ Dat „ men dan ophoude het *Friesche* Volk te „ belasteren of te miskennen! het bemint „ de Vryheid vuurig, het heeft een af„ gryzen van alle overheersching; het „ wil het behoud van het lieve Vader„ land; het verwagt dit behoud van de „ manmoedige Besluiten der Nationaale „ Vergadering, van de getrouwe hulpe „ van onzen magtigen Bondgenoot; van „ de vereenigde poogingen van alle de „ Gewapende Burgercorpsen in *Nederland*; „ van de geregtigheid onzer zaake, en „ van den kragtdaadigen bystand van het „ Opperweezen, dat de Vryheid voor „ den mensch geschaapen heeft en alle „ Onderdrukkers haat (†).”

Witbols verzoekt en bekomt een Afschrift van den Brief der uitgewekenen. Benoe-

Onmiddelyk naa het voorleezen des opgemelden Verzoekschrifts der uitgeweekene *Friesche* Volksvertegenwoordigeren, verzogt de Representant Witbols, een Afschrift, ten zynen koste, van dit stuk om het na *Friesland* aan een Vriend, ter wederlegginge, te zenden, voor reden geevende, dat hy, als eerste Bewerker der

(*) Zie hier boven bl. 312.

(†) Men vindt den geheelen Brief den 3 Maart gedagtekend, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1254—1269. en mogen wy onze Leezers terugwyzen op het vermelde wegens *Friesland* in het XXXIV. D. bl. 228.

der Staatsomwenteling in *Friesland*, daar in veel belangs ftelde. Hier in werd bewilligd. Voorts benoemde de Voorzitter acht Leden, aan welker hoofd SCHIMMELPENNINCK was, om dit ingediende en veel opziensbaarend ftuk te onderzoeken en daar op de Vergadering te berigten (*).

ming van acht Leden tot onderzoek.

Het Bericht kwam hoofdzaaklyk hier op neder, dat de Burgers daar toe benoemd, *eenpaarig* begreepen hadden, dat de hoofdpunten des onderzoeks zich tot de twee volgende bepaalden. — In de *eerfte plaats*, tot de befchouwing of de Verfchillen, thans in *Friesland* plaats hebbende, van dien aart waren, dat de Nationaale Vergadering, behoudens de Voorfchriften van het Reglement, zich dezelve kon en behoorde aan te trekken. — In de *tweede plaats*, welke wyze, als dan, daar toe voor de meest gefchikte moest gekeurd worden.

Berigt van die acht Leden. Op eene Bezending na *Friesland* nederkomende.

Ten aanziene van het eerfte punt, kwam in bedenking het Artykel, 't welk aan de Nationaale Vergadering het zich inmengen in 't Huishoudelyke der onderfcheidene Gewesten verboodt. Dan deeze bepaaling oordeelden zy te berusten op de veronderftelling, dat de Tusfchenkomst der Vergaderinge, door de byzon-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 22. De nevens SCHIMMELPENNINCK benoemde Leden waren VITRINGA, TEN BERGE, PROOT, DE RHOER, VAN HELMBERG, FARRET en CAU.

CII. BOEK. 1796. zondere Gewesten *niet zou worden begeerd*, of dat 'er geene gevallen zouden voorkomen, die dezelve volstrekt noodzaaklyk maakten, als wanneer de Vertegenwoordiging van het Gewestlyk Bestuur zelve, *in een staat van onzekerheid* mogt verkeeren.

Dat dit *Frieslands* tegenwoordig geval was, bleek eensdeels uit de vervoeging der uitgeweekene Volksvertegenwoordigeren, anderdeels uit de stukken der tegenwoordige Representanten des *Frieschen* Volks, en bovenal uit het stuk den achtsten van Lentemaand gedagtekend (*). 'Er bestond dus eene *wederzydsche Introeping*. Het kwam hun voor, dat, in dit tegenwoordig zonderling geval, zich omstandigheden opdeeden, welke de Nationaale Vergadering zouden moeten doen besluiten, niet om zich met het Huishoudelyk Bestuur van *Friesland*, op de eene of andere wyze, te bemoeijen; maar alleen om eventueel, door het gezag dier Vergaderinge, het Volk van *Friesland* in staat te stellen, om zelve onbelemmerd zyne Gewestlyke belangen, in deezen vryelyk te kunnen regelen.

In *Friesland* moest een Bestuur stand grypen op den vryen wil en verkiezing des Volks gegrond. Op deeze Volksstem beriepen zich beide de twistende Partyen; beiden klaagden zy over de schending haarer Regten; beiden verklaarden zy bereid

(*) Zie hier boven bl. 311.

reid te zyn om zich aan den wil des Volks van *Friesland* te onderwerpen. Billyk was hier de Beslissing des Volks. — Van de eene en andere zyde werd aangevoerd het plegen van geweld, of door de verschyning van Krygsvolk, of van eene Gewapende Burgermagt. Dan in dit alles deedt zich geen het minste blyk op van den wil des geheelen *Frieschen* Volks. En het was dus duister *of* en *in hoe verre* de *Friesche* Natie, in deeze moeilyke zaak, beslischt of steelig party gekoozen hadt.

Het stuk, louter als een *Personeele Twist* beschouwd, kon, huns inziens, aan het Volk van *Nederland*, door de Nationaale Vergadering vertegenwoordigd, geenzins zeer belangryk zyn; maar het was, voor dat Volk, van het uiterste gewigt, overtuigd te worden van de *Wettigheid der Representatie* — *Friesland* bevondt zich in een *staat van beroering*, welke, op *eene sensibele wyze invloed moest hebben* op het Nationaal Crediet, welks handhaaving der Vergaderinge was aanbetrouwd. *Friesland* werd *geschud* en *geslingerd*, en liep gevaar om bloei en welvaard te zien plaats maaken, voor steeds duurende Burgertwisten, met alle derzelver rampzalige gevolgen. In drie weeken tyds was de Gewestlyke Vertegenwoordiging, tot driemaal toe, niet zonder hevige schokken, afgewisseld.

Blykbaar was een aantal wettig door den Volke gekoozen Representanten, door een gedeelte diens eigen Volks, van derzelver posten ontzet. Men wilde, noch

CIII. BOEK. 1796. behoefde te onderzoeken of, en in hoe verre, de thans Uitgeweekenen aan den eenen kant door het toetreeden tot de Nationaale Vergadering onverzettelyk te weigeren, aanleiding tot alle die twisten en verwarringen gegeeven hadden; noch ook, aan den anderen kant, in hoe verre een gedeelte des *Frieschen* Volks, met geweld, en door onwettige handelingen, de zaak zo verre gebragt hadden. —— Onbetwistbaar kwam het hun voor, dat 'er eene *gebiedende noodzaaklykheid* aanweezig was, om aan alle die twisten en verwarringen eindelyk paal en perk te stellen. In allen gevalle kwam het hun raadzaamst voor, dat alle vervolgingen en verdere verwyderingen, onder welk eene benaaming ook, over deeze onderlinge Burgertwisten, aan de liefde tot de rust en het algemeen welzyn grootmoedig behoorden opgeofferd, en dat die daaden alleen, indien 'er zodanige mogten gepleegd zyn, welke, in alle tyden, op zich zelven strafbaar te houden waren, door den bevoegden Regter, onderzogt en gestraft zouden moeten worden.

De Nationaale Vergadering hadt 'er het hoogste belang by van de Vertegenwoordiging des *Frieschen* Volks verzekerd te weezen. Ook was derzelver tusschenkomst, door de eene Party *meer*, door de andere *minder* uitdruklyk, doch door *alle*, in zeker derde, begeerd.

Dan vermids in deezen geen geschil was over ondergeschikte of byzondere zaaken,

ken, maar over het Provintiaal Bestuur zelve, waar over geene magt, buiten het Volk zelve, kon noch mogt beslissen, moest die Tusschenkomst zich bepaalen tot het daarstellen van zodanige middelen, welke konden uitwerken, dat de wil des Volks in *Friesland*, ten opzigte van het Gewestlyk Beheer, geëerbiedigd, en deszelfs geluk, door geene gewapende of ongewapende Magt, hinder of bepaaling leedt.

Op de plaats zelve kon zulks best beproefd worden, en meenden zy deswegen te moeten aanraaden, „ om," gelyk dit gedeelte des Verslags woordlyk luidde, „ eene plegtige Persooneele Commissie na „ *Friesland* te depecheeren, tot bereiking „ deezer salutaire oogmerken: het zy dan „ door eene minnelyke vereeniging der „ twistende Partyen, indien hier toe ter- „ men mogten zyn; het zy door eene „ finaale decisie, indien de verschilpun- „ ten, nopens het Provintiaal Bestuur, te „ hunner arbitrage mogten worden ge- „ bragt; met verderen last en instructie, „ om, in allen gevalle, het Volk te her- „ stellen in de onbelemmerde uitoefening „ van deszelfs wettig gezag, indien het- „ zelve daar in mogt zyn verhinderd ge- „ worden; of wel, om, byaldien de te- „ genwoordige Representanten weezenlyk, „ door de vrye stem des Volks, op eene „ wettige wyze, waren verkooren en aan- „ gesteld geworden, dezelve, op alle „ mogelyke wyze, in hun wettig gezag,

GESCH. BOEK. 1796.

„ tegen allen inbreuk, te helpen beveili-
„ gen en te maintineeren."

Ten slot merkten zy op, dat deeze Tusschenkomst zo veel te dringender was, en de Geschillen in *Friesland* een zo veel te onbetwistbaarder en onmiddelyker betrekking tot de Nationaale Vergadering hadden: dewyl zy, uit eenen Brieve der *Friesche* Representanten, aan de Commissie der Nationaale Vergadering, hun ter hand gesteld, hadden moeten opmaaken, dat de Telling des Volks in *Friesland* niet was volvoerd overeenkomstig het Reglement op de Nationaale Vergadering; in welk geval de keuze der Representanten van geene waarde zou weezen. Alsdan werd een gedeelte des *Nederlandschen* Volks niet behoorelyk vertegenwoordigd. Ook zou de thans plaats hebbende Vertegenwoordiging gebrekkig weezen, ingevalle het waar bevonden mogt worden, dat de tegenwoordige *Friesche* Representanten, buiten wil en weeten van hunne Committenten, aan een of ander der door het Volk verkoozene Leden der Nationaale Vergadering, des Volks vertrouwen betwist, en dus de reeds op hun uitgebragte verkiezing kragtloos gemaakt zouden hebben: waar toe zy zeker niet konden denken magt of bevoegdheid te beiztten(*).

Brief der *Friesche* Representanten

Vry breed hebben wy deezen Raadslag vermeld, om dat deswegen zo veel te doen viel. De tegenwoordige Bekleeders van

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 135.

van het Representantschap des *Frieschen* Volks hadden denzelven niet vernomen, of zy waren gereed, in eenen Brieve, hun gevoelen deswegen te verklaaren. Dat zy, op eenigerhande wyze, de hulp of bescherming der Nationaale Vergadering zouden hebben ingeroepen, ontkenden zy voluit. De volmaakte orde en rust, thans in *Friesland* plaats grypende, maakte het inroepen van eenig hooger gezag, te hunner hulpe, volstrekt noodloos. Zo zy immer eenige bescherming of beveiliging mogten begeerd hebben, konden zy daar mede alleen bedoeld hebben, de zorge van de Nationaale Vergadering, dat niet andermaal het *Militair* geweld mogt gebezigd worden, om de Vryheid der *Friezen*, en de goede Orde, het onderst boven te keeren, en dus dat gedeelte des Volks, 't geen zy vertegenwoordigden, te onderdrukken.

CIII. BOEK.

1796

het inroepen van de tusschenkomst der Nat. Vergadering, ontkennende.

De bedoeling van den staat van *Onzekerheid*, waar in het Bestuur van *Friesland* zou verkeeren, van welken, in het Verslag, gesprooken werd, betuigden zy niet te kunnen doorgronden. Alle nieuw aangekomene Leden, waren niet op eene eigendunkelyke wyze, te hunner Vergaderinge ingedrongen. Naa eene wettige oproeping des Volk bekleedden zy, met eenen behoorelyken Lastbrieve voorzien, de plaatzen van hun, die dezelve verlaaten hadden. Het *Friesche* Volk hadt hun gelastigd, en zy erkenden hetzelve voor hunne Committenten. Ook was de wet-

tigheid der tegenwoordige Volksvertegenwoordigers van *Friesland* door de Nationaale Vergadering, nimmer in twyfel getrokken.

Wilde men, en met reden, dat het Volk deeze zaak beslischte; dit hadt hetzelve gedaan, en daar in wel degelyk party gekoozen, door het verkiezen van nieuwe Volksvertegenwoordigers, voor dezulken, die 's Volks vertrouwen onwaardig verklaard waren.

De staat van *Beroering*, van welken men sprak, als die invloed zou kunnen hebben op het Nationaal Credit, verbaasde hun zeer, zy schreeven dit stellig toe aan verkeerde inboezemingen, en betuigden de geneigdheid van *Friesland* in het Finantieele vak. Aanzienlyke sommen lagen 'er, zints lange, gereed, ten behoeve van het Bondgenootschap, en voor de *Fransche* Republiek.

Het waren, huns oordeels, die verkeerde inboezemingen van de vyanden der tegenwoordige orde van zaaken in *Friesland*, die de uitbrengers des Verslags, den staat van dit Gewest, als zo bedenkelyk deeden schetzen. Eene nieuwe Volkstelling beloofden zy; en deeze geschiedde (*).

Onderscheide Advyzen der Leden van de Nat. Verg. wegens

By den aanvange des onderzoeks van het ingediend Verslag der Commissie voerde BACOT eerst het woord. Niet gunstig dagt hy over de rust in *Friesland*, en wilde eene niet talryke Bezending derwaards hebben afgevaardigd, niet om zich in het on-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 130.

onderzoek van het voorgevallene in te laaten, of zich in het huishoudelyke te mengen; maar tot eene minzaame vereeniging der verdeelde gemoederen. —— Ploos van Amstel verklaarde zich uitdruklyk tegen de Bezending. —— Van Leeuwen raadde als nog eene Zending derwaards af; doch het schryven eens Briefs aan. — Zeventien Leden bragten voorts hunne raadslagen uit. —— Sypkens stemde in de Bezending. —— Teding van Berkhout desgelyks. — Van Sonsbeek wraakte voluit alle bemoeijing in deezen, en sprak zeer ten voordeele der tegenwoordige *Friesche* Volksvertegenwoordigeren; hy merkte de gevlugte Representanten aan als thans niets meer dan Particuliere Persoonen, met wier klagten de Vergadering zich niet kon inlaaten. —— Floh betoonde zich voor eene broederlyke Bezending, met een behoorelyk bepaalden Lastbrief, en met voorkennis der Representanten van *Friesland.* Hy oordeelde, dat zodanig eene Bezending aan elk, die op de deugdzaamheid zyner zaake steunde, moest gevallen. Een deugdzaam Patriot, op de goed- en regtmaatigheid zyner zaake vertrouwende, kon niet anders dan zich hartlyk verblyden, wanneer zyne betwiste zaak, door eerlyke lieden van naby beschouwd werd. —— Pompe van Meerdervoort wilde, eer men eenen stap verder ging, beslischt hebben, of de Nationaale Vergadering, op gronden van het Verslag, bevoegd was om de raadpleegingen over

CCII. BOEK. 1796. dit onderwerp, voort te zetten. — HAMELSVELD beweerde, in een breedvoerig stuk, de bevoegdheid en noodzaaklykheid eener Bezendinge na dat Gewest. — GREVE stemde met den ingediende Raadslag niet overeen; maar wilde eenen middenweg ingeslaagen, en tusschen beide de uitersten vastgesteld hebben, dat men de eischen der Uitgeweekenen, om van de Nationaale Vergadering erkend te worden, zou afslaan; van hun geen meer stukken, onder dien naam aanneemen, en daar mede de geheele zaak ter zyde zetten; dat men eene Bezending na *Friesland* afvaardigde, om te zien hoe het in dit Gewest gelegen ware met die dingen, welke, in die streeken, op het Algemeen Belang betrekking hadden, en des een getrouw berigt te geeven. — WITBOLS beweerde, dat in *Friesland* de rust volkomen was en de Burgerstem vry geweest ware. Hy beschouwde het afvaardigen eener Bezendinge derwaards, als het middel, om de rust te stooren, en den toorts van Burgerkryg te ontsteeken. — BRANDS raadde de Bezending derwaards om de eigenste reden ten sterksten af. — VREEDE voerde eene breedvoerige taal, naar zyne wyze met veel klems, om de Bezending derwaards af te raaden. „Zou „ dezelve," vraagt hy, „met de daad, „ wel iets anders zyn, dan het belang „ van eenige weinige onwaardige heen„ gevlooden Regenten en hunnen aan„ hang te schraagen, tegen den verklaar-

„ den

„ den Volkswil? Zou het niet de vyanden der Vryheid kunnen, ja moeten in „ de hand werken, en aan allerlei Intrigues voedzel verschaffen, om alles, wat „ der Vryheid geen goed hart toedraagt, „ by een te schraapen, en deezen tegen „ haare Vrienden in tegenstelling te brengen? Om beider stemmen ten laatsten „ tegen elkander in de weegschaale te „ werpen?" —— Het wettig opgeroepen Volk hadt, naar zyn begrip, door deszelfs eenpaarige keuze van Representanten, in stede van de gevlugten, zynen wil verklaard, en het Provintiaal Bestuur aldaar rustte op den alleen wettigen grondslag, 's Volks Oppermagt. Eene Bezending derwaards af te vaardigen, keurde hy niet alleen noodloos; maar dat dezelve schadelyk zou kunnen zyn, en althans een indragt bevatten, op den verklaarden Volkswil, in dat Gewest. Dan zeer onderschraagde hy het voorstel om eenen aanmaanenden Brief aan de *Friesche* Representanten te schryven, om door eene Algemeene Vergiffenis, zonder eenige uitzondering, alle Uitgeweekenen gelegenheid te geeven tot hunne Have en Bloedverwanten veilig te rug te keeren. —— Met weinig woorden stemde VAN DE KASTEELE de Bezending af. —— Veel breedspraakiger was KANTELAAR, een gansch ongunstige schildery van den staat des *Frieschen* Volks, en van de tegenwoordige Representanten, ophangende, met verzagting van het bedryf der Uitgeweekenen. Hy wil-

CCII. BOEK. 1796.

wilde, ten spoedigsten, eene Persooneele Commissie na *Friesland* afvaardigen, met last om te onderzoeken, of aldaar het Volk, in de uitoefening van deszelfs wettig gezag verhinderd geweest was, en in dat geval, 't zelve, op de geschiktste wyze, herstellen. — AUFMORTH beschouwde de zaak der *Friezen* als enkel Huishoudelyk, en oordeelde dat 'er geen grond tot eene Bezending zich opdeedt. — VAN MAANEN yverde voor het gezag der Nationaale Vergadering, en het afvaardigen eener Bezending; dewyl, zyns inziens, in de jongste verkiezing, eenige ongeregeldheden hadden plaats gegreepen. —— MIDDERICH vondt het geheel ongeraaden eene Bezending af te vaardigen; naardemaal het geschil in *Friesland* een huislyk geschil was, 't welk in dat Gewest moest worden afgedaan, en waar over de Nationaale Vergadering zich niet verder kon inlaaten. —— VONCK hieldt de Bezending voor onnut, zo niet ten uitersten schadelyk voor de groote zaak. — CAU voerde eene geheele andere taal, en den toestand van *Friesland* als hoogstzorglyk afgemaald hebbende, drong hy aan op het doen eener Bezendinge.

SCHIMMELPENNINCK geeft eenige ophelderingen aan het uitgebragt Verslag.

SCHIMMELPENNINCK gaf eenige ophelderingen aan het uitgebragt Verslag, 't welk de Vergadering nu zo lang hadt bezig gehouden, voerde eenige tusschen beide voorgevallene gebeurtenissen aan, die den door hem en zyner Medegelastigden voorslag eener Bezendinge, veel eer staafden, dan als nutloos of strydig deeden

aan-

aanzien. — Hy vondt een steun in BICKER, die een Brief te voorschyn bragt, welke het weeren van acht en twintig stemgeregtigde Burgers insloot. Was dit vermeldde waar, dan lag 'er het *Friesche* Volk hoogst aan gelegen, dat 'er middelen werden daargesteld, om zulke willekeurige en dwinglandsche daaden te weeren. — Was het niet waar, dan eischte de goede naam en de eer der Vertegenwoordigeren des *Frieschen* Volks, dat zy gezuiverd werden van den laster, dat zulke Geweldenaaryen onder hun oog waren gepleegd. Hy keurde het doen eener Bezendinge pligtmaatig en noodzaaklyk.

CXI. BOEK. 1796.

Tegenbedenkingen van VALCKENAER.

Naa dat SCHIMMELPENNINCK het uitgebragt Verslag gestaafd en BICKER zyn zegel daar aan gehangen hadt, beklom VALCKENAER het Spreekgestoelte. Naa het uitwyden in den lof van de bekwaamheden der Verslagdoeneren, geeft hy tegenbedenkingen op, en maalt een allerongunstigst tafereel van de gevlugte *Friesche* Volksvertegenwoordigeren, schilderende hun gehouden gedrag, in het tegenstreeven der Nationaale Vergadering, met zwarte kleuren. „ Zy waren dezelfde, die „ door verscheide strenge maatregelen, „ zich by de warme Vrienden van Vaderland en Vryheid, maar al te zeer in „ den haat gebragt — dezelfde die zich „ als Vyanden gedraagen hadden, en die „ nu — nu zy van hun Provintiaalen „ Throon waren afgebonsd, of liever, „ nu zy de teugels van het gebied laf-

„ har-

CIII. BOEK. 1796.

„ hartig ter aarde gesmeeten hadden, die „ nu het gezag der Vergadering inriepen." Hy schetst daar op de Representanten tegen welken zy dit deeden, als wettig verkooren, wier eenige misdaad, moest dit een misdaad heeten, nederkwam op het verbryzelen van der anderen tegenstand. Hy beschouwde verder de gevlugten, voor 't meerendeel als dwaalenden, die niet verdiend hadden buiten het Vaderland als ballingen om te zwerven. Om hun hiervan te ontheffen, hadt hy reeds vroeger een voorstel gedaan; doch zonder vrugt. Hy gaat de gronden des Verslags naa en toont, waar in dezelve, zyns bedunkens, niet toereikende zyn, om het doen eener kostbaare Bezending derwaards te wettigen. Ten dien einde aanvoerende, de onbeweezene beschuldigingen, door de Uitgeweekenen, tegen het thans plaatshebbend Bestuur in *Friesland*, in 't midden gebragt, als het oprichten van Revolutionaire Regtbanken, door Bloeddorst aldaar gesticht; het aanstellen van twee en veertig Committés van Waakzaamheid, die het *Tribunal Revolutionaire* van ROBESPIERRE zouden doen herleeven, en de Volksstem smoorden. — In 't byzonder tragt hy te ontzenuwen het bygebragte door BICKER, gegrond op eenen Brief van een zogenaamd *Committé van Herstel te Leeuwaarden*. Dit bestondt, zedert eene maand, in *Friesland* niet meer, en was aan het tegenwoordig Bewind niet te wyten, en ware het eens zo, dan zou zulks niet meer

meer misdaadig zyn, dan het ophaalen van zo veele *Oranje Requesten*, als door de Patriottische Regenten van MDCCLXXXVII, geschied was, zonder dat men daar uit ooit beweerde, dat de Volksstem in *Nederland gesmoord* of de Volksregten vertrapt waren. —— De gevraagde tusschenkomst der Nationaale Vergadering kon men 'als een strik beschouwen. En eens toegestaan, doch niet erkend zynde, dat 'er in *Friesland* twee Partyen waren tusschen de Patriotten, dan nog stondt het aan de Nationaale Vergadering niet, tusschenbeiden te treeden. Zy was van wederzyden niet ingeroepen. „ Het was on„ noodig dat deeze Vergadering zich als „ Arts tot heeling der wonde, opdronge, „ het aanzyn der wonde was nog niet „ beweezen." —— VALCKENAER besloot dit uitgewerkt en sterk spreekend stuk, met deeze woorden; „ Laat ons, derhal„ ven, de zorge voor de Provintiaale „ Volksstemme aan de braave *Friezen* toe„ vertrouwen: terwyl de tegenwoordige „ Bestuurders van *Friesland* reeds door „ daaden, meer dan de gevlugte, getoond „ hebben, dat zy 's Lands Kas met veele „ fournissementen willen en kunnen sty„ ven. —— Ik eindig, Burgers Represen„ tanten! met eene aanmerking: zy is „ gewigtig en ernstig, en ik gevoel maar „ al te leevendig, hoe waaragtig zy is. „ Naar maate uwe beslissing in deeze te„ dere zaak zyn zal – eene zaak zo zeer „ verbonden aan onze dierbaare belan-

„ gen

CAL. BOEK. —— 1796.

„ gen — Zy zal het zegel zetten op on„ze Nationaale Vryheid, of het Federa„tief Stelzel vereeuwigen, en daar door „de mogelykheid doen gebooren worden, „om ORANJE wederom op den throon „te helpen!"

Vervolg der Advyzen.

J. VAN STEENWYK yverde voor eene Bezending derwaards. —— GUILJE kantte 'er zich op het ernstigst tegen. —— CASTROP beweerde de noodzaaklykheid. —— Dit deedt ook JORDENS. —— KRIEGER vondt geen reden om voor eene Bezending zyne stem uit te brengen. —— VISSCHER was 'er ook verre af van hier in te bewilligen. — DE LEEUW zag veel zwaarigheids in eene Bezending; doch oordeelde het schryven aan de Representanten zeer gepast. —— HAHN bragt zyne reden tegen eene Bezending en voor een aanmaanenden Brief, met zyn gewoone vuur, in 't midden. —— Zo ook hoorde men NUHOUT VAN DER VEEN daar tegen met yver uitvaaren. —— TEN BERGE oordeelde, dat de Vergadering zich deeze zaak moest aantrekken en eene Bezending, met eene bepaalde magt, na *Friesland* afvaardigen, om den wil des Volks te verneemen. Geschiedde dit niet, „ dan zou," voegde hy 'er nevens, „ by veelen van „de Party der Uitgeweekenen wrevel „blyven; by veelen der anderen vervolglust plaats hebben; de eendragt zal „niet hersteld worden; best zal zulks „geschieden door eene Bezending derwaards." —— NIEUHOFF was desgelyks

voor

voor eene behoorelyk gelaste Bezending, om de akelige gevolgen, welke hy anderzins duchtte, voor te komen, Heil en Broederschap te bewerben. — De Lange stondt in het zelfde gevoelen — als mede Zubli (*).

De meerderheid stemt de Bezending af; maar is voor het schryven van een aanmaanenden Brief.

Naa het uitbrengen deezer veelvuldige raadslagen, werd, by hoofdlyke stemming, het Verslag, zo als het daar lag, door de Meerderheid, verworpen. Op de omvraage of eene Bezending na *Friesland* zou worden afgevaardigd, verwierpen zulks drie en vyftig stemmen, tegen drie en veertig. Dan de meerderheid stemde voor het zenden eens Briefs na *Friesland*; ten einde de Hoogstgeconstitueerde Magt, in dat Gewest, aan te maanen tot het verleenen eener Algemeene Amnestie en Vergetelheid van al het gebeurde by de jongste beroertens (†).

Inhoud van den goedgekeurden Brieve.

Valckenaer, een der Gelastigden tot het ontwerpen diens Briefs, las denzelven voor. Tot het drukken en beraadslagen daar over werd beslooten (§). Het opstel droeg de goedkeuring der Vergaderinge weg. Dezelve liep hoofdzaaklyk op deezen zin.... Naa vermeld te hebben het ontvangen der Adressen eeniger uitgeweekene *Friesche* Representanten, niet alleen klaa-

(*) Alle deeze Advyzen zyn in 't breede te vinden in het *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl. 197. 203 209. 111. 218. 230. 235. 246. 262. 270. 272. 276. 283. 289 en 291.

(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl. 217.

(§) *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl. 254. 256.

III. BOEK. 1796. klaagende over de persoonelele verongelykingen hun aangedaan, die ter Nationaale Vergadering, althans in de eerste plaats, niet behoorden; maar die teffens gewaagden van geweldige beroeringen in het Gewest, welks huishoudelyke bestuuring aan de Hoogstgeconstitueerde Magt aldaar was toevertrouwd, die op de vrye stemme des Volks, en op de handhaaving van het Nationaal Crediet, eenen nadeeligen invloed zouden kunnen hebben.

Naardemaal deeze beide onderwerpen de Leden der Nationaale Vergaderinge ten naauwsten ter harte gingen, waren die klagten een ernstig onderwerp van raadpleegingen geworden. Staande dezelve hadden verscheide gerustitellende Brieven vermeld, dat, naa de geweldige schokken, die *Friesland*, of ten minsten *Leeuwaarden*, beroerd hadden, eene volmaakte rust en goede orde plaats gegreepen hadt.

„ Daar wy nu," schryven zy woordlyk, „ aan den eenen kant, genegen en „ bereid zyn om uwe Vergadering, zo „ wel als die van alle Geconstitueerde „ Magten, door het Nationaal Gezag, te „ handhaaven, en alle nieuwe Volksberoeringen te voorkomen, zo oordeelen „ wy, van den anderen kant, Ulieden te „ moeten aanschryven, dat onze vuurige „ wensch en ernstige begeerte is, die „ rust bevestigd, en de goede harmonie, „ in Ulieder Gewest, die door de voorgevallene gebeurtenissen, niet weinig „ schynt geleeden te hebben, hersteld,

„ of

„ of immers bevorderd en aangekweekt „ te zien. XIII. BOEK. 1796.

„ Dat dan alle geschillen over het *al* „ *of niet* daarstellen eener Nationaale Ver„ gadering gerezen, der vergetelnisse „ mogen worden toegewyd; alle Poli„ tieke Dispositien, of Judicieele Proce„ dures over die zaak, of ten gevolge „ van dezelve, in *Friesland* genomen, en „ begonnen, worden ingetrokken en ver„ nietigd; immers voor zo verre eenig„ zins met de handhaaving eener bestendige „ kalmte, en goede orde van zaa„ ken in *Friesland*, bestaanbaar zal geoor„ deeld worden.

„ Dat dan ook alle de uitgeweekene „ *Friezen*, die Gylieden voorzeker als Pa„ triotten hebt gekend en geagt, onbe„ lemmerd tot hunne Huizen, Huisgezin„ nen en Kostwinningen, mogen terug „ keeren. — Vooral dat geene vernede„ rende voorwaarden worden voorge„ schreeven: terwyl wy dan ook, van „ de zyde dier Uitgeweekenen, als ze„ ker stellen, dat zy, als Mannen van „ Eer, door geenen wrevel over het „ gebeurde bezield, geene aanleiding „ tot nieuwe oneenigheden zullen gee„ ven.

„ Dit verwagten en begeeren wy van „ alle *Friezen*, in den naam des Vader„ lands, het welk wy, uit zynen tegen„ woordigen nood, niet anders kunnen „ redden, dan door de eendragtige poo„ gingen van al wat braaf is in den Lan-

VIII. BOEK. 1796.

„ de." —— Goedkeuring vondt dit schryven by de Vergadering (*).

Adressen uit *Sneek* en *Harlingen* op eene Bezending aanhoudende.

Ten eigen dage van het voorleezen deezes ontwerps, kwam ter tafel van de Nationaale Vergaderinge een Adres van eenige Burgers uit *Sneek*, een voordragt behelzende, dat een groot getal Burgers in *Friesland* twyfelde aan de wettigheid der thans plaatshebbende Volksvertegenwoordiging, en naa eene persooneele Bezending uit de Nationaale Vergadering verlangde, dat vrees voor vervolging een aantal Burgers uit de Grondvergaderingen hadt geweerd, en een ander gedeelte in dezelve niet verscheenen was, uit hoofde van zekere Verklaaring, die de Volksstem met de daad smoorde. —— Ook las men een Adres uit *Harlingen*, 't geen op denzelfden zin liep, twee en vyftig Burgers hadden het onderschreeven. Veele Leden beschouwden die beide stukken als niet te deezer Vergaderinge behoorende.

Siderius spreekt op nieuw van eene Bezending na *Friesland*.

De Burger Siderius, het woord gevraagd en verkreegen hebbende, drong, tegen het genomene Besluit, op het afvaardigen eener bevredigende Bezending aan. Castrop ondersteunde hem met aan te merken, dat de Leden, die 'er tegen gestemd hadden, zich meest grondden op het niet inkomen van klagten van *Friesche* Burgers; die grond was door de ter tafel gekomene stukken weggenomen. Van Hooff oordeelde dat die Adressen, geen

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl 254. 267.

geen verandering konden te wege brengen in den ſtaat der *Frieſche* zaaken, deeze moesten zo blyven, zo lang geen andere klagten, met bewyzen geſtaafd, verſcheenen; de in 't wilde gedaane klagten in deeze ſtukken, hadt *hy* met eene veragtende verwondering hooren leezen. — SIDERIUS liet zich in 't breede uit over de gepastheid eener Bezendinge, en de nuttige gevolgen daar van te voorzien; aanmerkende, dat het zenden eener Commisſie wel was van de hand geweezen; „ maar op deezen grond, dat het „ een twist was tusſchen.....”

Wordt in zyn voordragt geſtuit.

Een aantal Leden, niet willende gedoogen dat het eens genomen beſluit wierd omverre geworpen, ſtoorde SIDERIUS door hun gemor, en eischte van den Voorzitter A. J. DE SITTER, dat hy den Burger SIDERIUS tot de orde zou roepen, verklaarende niet te zullen zwygen, eer dat deeze van zyn voorſtel afzag. Eenige maalen poogde hy zyn afgebrooke reden te vervolgen; doch telkens werd hy daar in verhinderd, en kon de Voorzitter de Vergadering niet tot ſtilte brengen, zo lang SIDERIUS zich gereed betoonde om voort te vaaren. Een en ander der Repreſentanten wilde dat SIDERIUS, by het hem gegeeven woord, door den Voorzitter, zou gehandhaafd worden. — Hy verklaarde, niet voor te willen ſtellen, een Perſooneele Bezending na *Friesland* af te vaardigen, en poogde daar op voort te vaaren. Het morren herhaalde zich, en de

CIII. BOEK. — 1796.

Voorzitter vondt zich genoodzaakt den steeds hervattenden Spreeker het zwygen op te leggen.

Altena spreekt over de rust in *Friesland* en verzogt de naamen der Adresonderteekenaaren te verneemen.

De Burger VAN ALTENA sprak daar op van de rust, welke in *Friesland*, waar uit hy binnen kort gekomen was, heerschte; verzogt de naamen der Tekenaaren van de Adressen uit *Sneek* en *Harlingen* te mogen weeten; ten einde te kunnen oordeelen over de denkwyze dier menschen. Kans zag hy om in *Friesland* eene menigte van Tekenaaren op te loopen, naardemaal 'er aan *Aristocraaten* en *Oranjeklanten*, in dat Gewest, geen gebrek was. Verscheide Leden vorderden met hem het opleezen van de Naamen der Tekenaaren. — Den naam van TUINHOUT was niet geleezen, of ALTENA betuigde zich over de tekening van dien Burger niet te verwonderen; dewyl hy een Zwager van HUBER was, en diens benoeming tot Representant in de Nationaale Vergadering wilde bevorderen.

Huber, Brouwer en E. M. van Beyma in een Brief uit *Leeuwaarden* gewraakt, de eerste als nog niet toelaatens.

Te deezer woelige Zitting kwam een Adres, door een aantal stemgeregtigde Burgers van *Leeuwaarden* getekend, verklaarende HUBER, als mede BROUWER en E. M. VAN BEYMA het vertrouwen des Volks onwaardig. Hooger klonk een Brief der Representanten van *Friesland*, te verstaan geevende, dat de Burger HUBER onder zwaare verdenking van Verraad lag, en dat het besluit, waar in zy hem tot verantwoording hadden opgeroepen, en door het geweezen Committé van Waak-

zaam-

zaamheid van *Holland* in verzekering hadden willen ftellen, nóg niet was ingetrokken. By hoofdlyke ftemming verklaarde de eene meerderheid van acht en vyftig, tegen veertig ftemmen, dat HUBER, voor als nog, niet tot de Vergadering kon toegelaaten worden (*).

CII. BOEK. 1796. waardig gekeurd.

Grootlyks werd het zeggen van ALTENA, wegens het gemaklyk bekomen van Tekenaars tot dusdanige Verzoekfchriften bewaarheid, toen binnen weinig dagen het in de Vergadering, om zo te fpreeken Requesten uit *Friesland* regende, die uit verfcheide oorzaaken den byftand der Verga-

Menigte van Requesten uit *Friesland*, vol misnoegen.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* I. D. bl. 254—256. Men leeze de Brieven, wegens HUBER en BEYMA, als mede die van BEYMA aan de Reprefentanten van *Friesland* in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1436—1451. vergeleeken met het *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 641. Een uitgebragt verflag ter Nationaale Vergadering keurde deeze twee Perfoonen niet verkiesbaar. *Ald.* IV. D. bl. 203. VAN CASTROP bragt eerlang een Advys uit, pleitende voor de toelaating dier beide Burgeren als Leden der Vergadering, waar over zwaare woordwisfelingen vielen, die in 't einde uitliepen op de toelaating dier Burgeren tot de Nationaale Vergadering. *Dagverb. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 205 en 271. Ook namen zy zitting, 't geen oorzaak gaf, dat het Provintiaal Beftuur van *Friesland*, aan de Nationaale Vergadering fchryvende, dien Brief richtte *aan de wettig verkoozene Leden der Nationaale Vergadering*; welke Brief, als afwykende van de gewoone Titulature, ter zyde gelegd werd. *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 297. Dit was ook het geval eens anderen Briefs, aandringende op het niet toelaaten van HUBER en VAN BEYMA als Leden der Nationaale Vergadering. *Ald.* bl. 344 en 351.

III. BOEK. 1796. gadering inriepen, en om eene Bezending aanhielden (*). De Ondertekenaars dier Verzoekschriften bedroegen te zamen twee honderd en zeventig Persoonen.

Raadpleegingen deswegen. De Voorzitter BICKER stelde voor, alle die Verzoekschriften in de handen eener Commissie te stellen. HAHN moeilyk over het spillen van den Nationaalen tyd met dusdanige stukken, wilde ze aan de Hoogst geconstitueerde Magt in *Friesland* gezonden hebben om 'er op te berichten. Dit was ook GUILJES gevoelen, te meer: dewyl het groot aantal, ten zelfden dage ingekomen, de bedenking deedt ontstaan, of die stukken den oorsprong niet hadden aan voorbedagte afbedeling, en het rondzenden van Lieden tegen het thans bestaande Bestuur in dat Gewest; in welke gedagten hy onderschraagd werd, doordien één der ingediende stukken, niet op deeze of geene plaatzen; maar gansch *Friesland* door scheen getekend te zyn. — Op nieuw vielen 'er woordwisselingen met veel scherpheids doormengd, over de waardye dier klagten, als mede het afvaardigen der ingeroepene Bezending. KANTELAAR yverde zeer voor het onderzoeken dier veelvuldige klagten, en onderschraagde het voorstel des Voorzitters. 't Zelve werd by

(*) Onder deeze Requesten was 'er een door 35 Vrouwen getekend, klaagende over de mishandelingen, welke de Vrouwen, in *Friesland* van onderscheide Committés van Waakzaamheid, moesten ondergaan.

by hoofdlyke omvraage verworpen. Het gevoelen van SCHIMMELPENNINCK, om de stukken in beraad te houden, tot dat het Antwoord op den aanmaanenden Brieve zou zyn ingekomen, ging door (*).

Antwoord der Friesche Representanten op een aanmaanenden Brieve.

Lang bleef dit Antwoord niet agterwege. Het was zeer uitvoerig. In de eerste plaats diende 't zelve tot ontkragtiging van de betuigingen der zodanigen, die *Friesland* in een staat van beroering beschouwden. — Voorts verzogten zy voldoening, wegens twee uitdrukkingen, door den Burger Representant KANTELAAR ter Vergaderinge gebruikt, daar hy gesprooken hadt van de ZOGENAAMDE *Hoogstgeconstitueerde Magt in Friesland*: dewyl zy, door alle de Inwoonders van dat Gewest, even wettig verkooren waren, als hy KANTELAAR, door 15,000 Zielen — verder, *dat men, met grond* UIT DIE HOEK *zulks verwagten kon* — Haatlyke uitdrukkingen, die zy, hoe zeer overtuigd tegen het oogmerk en de plegtige verklaaring der Vergaderinge aan, gebezigd te zyn, als Bestuurders van een Vry Volk, niet onopgemerkt mogten laaten doorgaan: weshalven zy, wegens die beledigende uitdrukkingen, eene voldoende Satisfactie, in naam des *Frieschen* Volks, begeerden. — Men beklaagde zich over, en schreeuwde van onderdrukking der Volksstem in *Friesland*, even als men ter Nationaale Vergadering gedaan hadt, over dezelfde aldaar door Voorzig-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 365.

CII. BOEK. 1796.

zigtigheid genomen maatregel, uit hoofde eener Verklaaring, welke zy, om het Heil der Natie noodig geoordeeld hadden, van alle Grondftemmers en Amptenaaren te vorderen, en die meer dan vyftig Leden hunner Vergadering niet geschroomd hadden te doen.

Welk eene Verklaaring van Grondftemmers en Amptenaars gevorderd was.

Woordlyk geeven zy die Verklaaring op. „ Ik verklaar vrywillig, en op myn „ woord van Eer, een Voorftander van „ de Regten van den Mensch en Bur„ger en een Vyand van het Stadhouder„lyke, Ariftocratisch en Eenhoofdig Be„ftuur te zyn, Goed en Bloed veil te „ hebben, om, op gronden van Vryheid „ en Gelykheid, het Volksgeluk te hel„pen bevestigen; en nimmer in eenige „ Verkiezing van Kiezers, Vertegenwoor„digers, of Amptenaars, myne ftem te „ zullen geeven aan Perfoonen, die ik „ oordeel nog Begunftigers of Aanklee„vers van de zogenoemde Oude Con„ftitutie te weezen; maar alleen zodani„gen zal verkiezen, welken ik in ge„moede, vertrouw Voorftanders van de „ Regten van den Mensch, en van het „ waar Geluk des Volks, en teffens de „ eerlykften en kundigften te zyn, zon„der my, om lief of leed, door giften „ of gaven daar in te laaten geleiden!"

Over de Committés van Waakzaamheid.

Even ongegrond hielden zy de klagten, welke men tegen de in *Friesland* aangeftelde *Committés van Waakzaamheid en Correspondentie* kon bybrengen. Geen enkel geval was te hunner kennisse gebragt,

bragt, waar uit zy dezelve, als schadelyk voor de persoonlyke vryheid der Ingezetenen konden beschouwen; en, daar dezelve, volgens hunnen last, een waakend oog moesten houden, op de woelingen der *Aristocratische* en *Oranje Kabaalen*, zo zouden het alleen deeze voor de Vryheid doodlyke Factien zyn, die zich over derzelver aanweezen mogten beklaagen.

CII. BOEK. 1796.

Voor het overige vonden zy zich verpligt, als Vertegenwoordigers van een Vry Volk, 't welk, uit zyne Souveraine Magt, medegesteemd hadt tot het daarstellen der Nationaale Vergadering, en tot het toevertrouwen aan dezelve van alle zaaken, de Bondgenootschaplyke belangen der Republiek betreffende; doch het welk zyn Huishoudelyk Bestuur, wel uitdruklyk aan zich behouden hadt, rondborstig te betuigen, dat zy, aan den eenen kant, geenen inbreuk op de Souverainiteit van het Volk, door hun vertegenwoordigd, uit hoofde van Huishoudelyke geschillen, zouden gedoogen; maar dat zy, zo wel tegen alle List, als openlyk Geweld, zich manmoedig zouden tragten aan te kanten; ten einde 's Volks Oppermagt ongeschonden te bewaaren, tot aan dat gelukkig tydstip, waar in de Vrye *Friezen* mede zouden kunnen bewilligen in die Constitutie, welke thans werd ontworpen, en die, gegrond op de Eenheid en Onverdeelbaarheid des *Nederlandschen* Volks, alleen het Heil van dit gezegend Gewest, zou kunnen uitmaaken.

Hoe zeer zy zich op de Gewestlyke Magt gesteld toonden.

Ein-

XII. BOEK. 1796.

Eindelyk baden zy de Nationaale Vergadering wel te willen gelooven, dat, hoezeer zy gevoelden, het geen hun pligt, als Vertegenwoordigers van een Vry Volk, hun oplag, zy egter, opregtlyk betuigden, dat hun niets meer ter harte ging, dan de Vrede en goede Harmonie binnen *Friesland*, en dat zy zich aan den Vredelievenden inhoud des gezonden Briefs van de Vergadering alzins gedraagen zouden, zo verre zulks eenigzins met de bewaaring der goede Orde, en de handhaaving der eendragt onder de Ingezetenen van *Friesland*, bestaanbaar zou kunnen zyn; dat het daadlyk daarstellen veel zou afhangen van het gedrag der uitgeweekene *Friezen*.

Ten slot betuigden zy verre verwyderd te zyn van allen haat of vooringenomenheid, dat hun niets aangenaamer zou zyn, dan aan die verdoolde Medeburgeren, die zich zo verre van het spoor der algemeene grondbeginzelen verwyderd hadden, op waare en ontwyfelbaare gronden, de hand van Broederschap te rug te kunnen geeven (*).

Aanmerkingen ter Nat. Verg. op dit schryven.

In een en ander opzigt voldeedt dit Antwoord aan de Nationaale Vergadering niet. Algemeene afkeuring vondt het gevorderde omtrent den Representant KANTELAAR. Men oordeelde, dat de Leer van

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 407. De Brief den 2 Mey 1796 gedagtekend, is geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1786-1794.

van het *Federalismus*, 'er kennelyk in doorstraalde, welke men dagt, dat door de vrye *Friezen* reeds lang was afgezwooren. SCHIMMELPENNINCKS raadslag, welken in een Besluit veranderd werd, luidde, om dat gedeelte des Briefs, 't welk ten antwoord op den aanmaanenden Brieve der Vergadering diende, voor Bekendmaaking aan te neemen; en, met betrekking tot de uitdrukkingen, wegens den Burger WANTELAAR gebezigd, een afkeurend besluit uit te brengen (*).

XII. BOEK. 1796.

Welhaast verspreidde zich het gerugt als of, by de *Friesche* Representanten, in beraad kwam, om de uitgeweeken Vertegenwoordigers, vry en onverlet, tot de hunnen te laaten wederkeeren (†). Onderscheiden werd dit gerugt opgenomen. Veelen hoorden het met een blykbaar genoegen. Anders dagten daar over sommigen, die, schoon niet ongezind ten opzigte van die terugkomst, nogthans van meening waren, dat daar toe door de Representanten niet kon besslooten worden, zonder alvoorens het Volk gekend, en des-

Verspreid gerugt, wegens de gezindheid der *Friesche* Representanten om de Uitgeweekenen in *Friesland* te laaten komen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 410.

(†) Dikwyls steunen gerugten op minder gronds van waarheid; althans de *Friesche* Representant GORTER vermeldde, ter Nationaale Vergaderinge, „'Er zyn hevige Discussien, in het Provintiaal Bestuur, over den inhoud van de *Exhortatoire Missive* voorgevallen; het Provintiaal Bestuur heeft „ eerst met meerderheid van *ééne* stem, besslooten „ *alle Uitgeweekenen*, zonder onderscheid, te laaten „ binnen komen." *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 274.

XIII. BOEK. 1796. Brief uit *Leeuwaarden* daar over aan de Volksvertegenwoordigers.

deszelfs goedkeuring ingewonnen te hebben.

Een Brief door Stemgeregtigde Burgers en Ingezetenen van *Leeuwaarden* aan de Hoogstgeconstitueerde Magt in *Friesland*, op eenen zeer sterken en dringenden toon gesteld, kan van dit laatste tot een voldingend bewys verstrekken. Hunne hoogste bewondering over het gemelde gerugt betuigd, en aangemerkt hebbende, dat Edelmoedig te zyn wel eene deugd was van vrye Burgers; doch dat de Representanten die deugd niet verder konden uitstrekken, dan hun eigen persoon betrof. Hadden de Representanten de magt om, over de Edelmoedigheid, of misschien te groote Toegeeflykheid, van een geheel Volk te beschikken, in welks tegenwoordigheid zy de Voortvlugtigen verklaard hadden, als schuldig aan gekwetste Natie en Meineed! Waren deezen in hun dienst! Ja, dan, zouden zy niemand anders hebben raad te pleegen, dan hun eigen hart en neiging; maar zy waren in dienst des Volks, en aan hetzelve verantwoording schuldig. De Uitgeweekenen bragten het Volk in onrust, dat zelfde Volk moest gevolglyk oordeelen, of het alle die Persoonen in hun midden wilde terug hebben, of dat het, om deszelfs heil noodig oordeelde, daar omtrent eenige bepaalingen en uitzonderingen te moeten maaken.

Leeuwaardens Burgery hadt de daarstelling der Nationaale Vergadering begeerd,

en

en daar voor veel moeten lyden. Deeze besluiten, tot bevestiging der Vryheid, wilden zy, ten koste van het hun dierbaarste, ja van hun leeven, helpen uitvoeren. Dan zy twyfelden zeer of, in de Vergadering der *Friesche* Volksvertegenwoordigeren, de magt wel huisvestte, om, in den naam van dat Volk, de overtreedingen hunner Gelastigden in eene formeele vergetelheid te stellen. Zulk een stap konden zy nimmer beschouwen als geschikt om aan den wensch der Nationaale Vergadering, veel minder van het Vryheidminnend *Friesche* Volk, te voldoen; wanneer de Representanten niet verzekerd waren, dat dezelve regtvaardig, pligtmaatig en geschikt was om de eensgezindheid en goede orde in *Friesland* aan te kweeken. Raadpleeging met en uitspraak van het Volk keurden zy daar toe een noodig vereischte.

XI. BOEK. 1796.

Op deeze gronden huldde de voorslag, welke wy woordlyk afschryven, „ dat zy „ de Vertegenwoordigers des *Frieschen* „ Volks vrymoedig, egter met eene be„ daarde zugt en neiginge tot zo veel „ mogelyke vergeeting van het voorlede„ ne, verzogten, en uit liefde voor de „ rust en de voldoeninge der welgezinde „ *Friezen* bezwoeren, dat zodanig een Be„ sluit, wanneer het mogt genomen zyn, „ niet ten uitvoer gebragt werd, zonder „ 'er vóór af, de begeerte der stemge„ regtigde Ingezetenen over in te nee„ men, op dat niet nieuwe tooneelen

van

GESCH. BOEK.

1796.

„ van misnoegen zich opdeeden, die dood-
„ lyk voor de Vryheid konden zyn. Dan,
„ indien Gylieden niet te min, in uwe
„ wysheid, oordeelt by uw Besluit te vol-
„ harden, om het gebeurde, zonder voor-
„ kennisse des Volks, in vergetelheid te
„ kunnen stellen, in dat geval zouden
„ wy gaarne zien, en insteeren wy ten
„ sterksten, dat 'er eenige uitzonderingen,
„ provisioneel gemaakt wierden, en ver-
„ ders zodanige bepaalingen gesteld, dat
„ het Vryheidminnend *Friesche* Volk zich
„ niet over den invloed dier Persoonen
„ behoefde te bekommeren (*)."

Op welke eene wyze de toestemming des Volks tot die wederkeering gevraagd.

Wat 'er van het genoemde Besluit geweest zy, hoe verre het verspreidde gerugt op grond van waarheid rustte, is ons niet ten vollen gebleeken (†); wel dat deeze Vervoeging niet vrugtloos was; dewyl, weinig dagen daar naa, eene Proclamatie der Representanten verscheen, in welke de toestemming des Volks, tot de wederkomst der Uitgeweekenen, in zekeren zin, gevraagd werd.

Naa eene vervoeging by den Volke, die, in den aanvange, op het gebeurde in *Friesland* wees, en de wenschlykheid der Eensgezindheid vertoogde, haalen zy op den Brief door de Nationaale Vergadering over de terugroeping der Uitgeweekene Representanten geschreeven. Zy betuigden, dat deeze uitnoodiging, deeze wel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1795.
(†) Vergelyk hier boven bl. 349.

welmeenende en vaderlyke raad, al hun aandagt trok, dat zy wel gaarne hunne Persooneele Gevoeligheid aan dit Algemeen Welzyn, wilden opofferen. Hadt dit gewigtig stuk alleen geloopen over het al of niet daarstellen eener Nationaale Vergadering, hadden 'er geene andere verschillen plaats gehad, zou hetzelve, te hunner Vergadering, zeker eer bepaald geweest hebben. — Dan daar het gedrag der Uitgeweekenen, niet zo zeer met betrekking tot hun als Representanten, als wel met betrekking tot den Volke gehouden, in overweeging moest komen, hadden zy zich niet kunnen, noch vermogen bevoegd agten, om, zonder 's Volks voorafgaande bewilliging, in deezen te beslissen.

Aan de eene zyde aangemoedigd door de uitnoodiging der Nationaale Vergadering, om alle gebezigde tegenwerkingen tegen het zamenroepen van dezelve aangewend, in vergetelnisse te stellen, en bezield met den vuurigen wensch om de Eensgezindheid in *Friesland* te bevorderen; en, bovenal, gehouden tot de handhaaving eener goede orde van zaaken, de rust en zekerheid des Gewests, hadden zy provisioneel noodig geagt te besluiten — „ Dat, wanneer, vóór den „ zestienden der maand Juny eerstko„ mende, geene voldoende aanmerkin„ gen, door de Stemgeregtigde Burgers „ by hun werden ingebragt, de Uitge-

„ weekenen (*) vry en onbelemmerd tot
„ hunne Huizen, Huisgezinnen, en par-
„ ticuliere Beroepen, zouden kunnen te-
„ rug keeren; dat, ten hunnen aanziene,
„ alle geschillen, over het al of niet daar-
„ stellen eener Nationaale Vergadering,
„ der vergetelheid zouden worden toege-
„ wyd, mitsgaders dat alle Politieke Dis-
„ positien of Judicieele Procedures, wel-
„ ke over die zaak, of ten gevolge van
„ dezelve, in *Friesland* genomen of be-
„ gonnen mogten zyn, zullen worden
„ vernietigd."

„ Dan," laaten zy 'er op volgen, „ al-
„ les onder deeze expresse voorwaarden,
„ dat de zulken dier Uitgeweekenen, wel-
„ ke van de grootmoedigheid der Natie
„ willen gebruik maaken, en, als stille
„ Burgers, in het midden derzelve terug
„ keeren, zullen gerekend worden, by
„ hunne intrede in dit Gewest, openlyk
„ en

(*) De naamlyst der Uitgeweekenen was (*) H. Balk, H. A. van Knyff, Th. Joha, S. D. van Aylva, A van Vliet, B. Russing, (*) Eeuwe Sieges, (*) Johannes Meinderts, G. A Abbring, (*) E. Mebius, P. Fontein, (*) S. Lambsma, (*) B. Spoelstra, (*) H. van Weerden, (*) F. van Heloma, (*) C. Appelius, (*) J. Wesselius, (*) W. D. Ruitinga, (*) P. Zeper, W. Wopkens, (*) C. W. Coulon, (*) K. O. Gorter, H. Kannegieter, (*) H. Westra, (*) H. R. Boursma, J. L. Huber, E. M. Byma, R. Dibbetz en (*) Ph. Meinsma. De Persoonen, die vervolgens, op de naa te melden voorwaarden, vryheid om weder te keeren vergund werd, hebben wy met een (*) voor aan onderscheiden.

„ en plegtig verklaard te hebben, dat zy „ nimmer met opzet, en met een kwaad „ oogmerk, hebben ingestemd en mede- „ gewerkt tot die Resolutiën, Publikatien „ en Handelingen, welke het billyk mis- „ noegen der Vryheidminnende Burgeren „ hebben gaande gemaakt, en die strekten „ ter vervolging van waardige Vaderlan- „ deren; verder dat zy zich stil en rus- „ tig zullen gedraagen, en als Mannen „ van Eer, door geen wrevel, over het „ gebeurde bezield, nimmer eenige aan- „ leiding tot nieuwe oneenigheden zullen „ geeven." — Zy voegden 'er by, „ dat „ dit Provisioneel geresolveerde, naa den „ zestienden van Juny aanstaande, door „ hun nader zou moeten bevestigd, of „ naar vereisch veranderd worden, vóór „ en al eer hetzelve van eenige kragt „ zou kunnen weezen (*)."

CAM. BOEK. 1796.

De Uitgeweekenen vervoegen zich, wegens de Proclamatie ter Nat Vergadering.

Geen gering misnoegen betoonden de Uitgeweekenen over den inhoud deezer Proclamatie. Zy vervoegden zich deswegen, met een breedspraakig geschrift, by de Nationaale Vergadering. Het voorgevallene, by de dusverre herhaalde Omwentelingen, in *Friesland* opgehaald, en de blyde hoop, op een gunstige keer der zaake, gegrond op den aanmaanenden Brieve der Nationaale Vergadering vermeld hebbende, schilderen zy den inhoud der Proclamatie af als even zeer inloopende te-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1799—1805. Dit stuk was den 31 van Mey gedagtekend.

CIII. BOEK. 1796. tegen de regtvaardige Oogmerken der Nationaale Vergadering, om aan de Uitgeweekenen geen vernederende voorwaarden voor te fchryven, als tegen het gevoel van hunne Eer, door dit ftuk dermaate gehoond, dat alle uitwerking van de vaderlyke bedoeling der Vergaderinge, en van hunne vleiende uitzigten, misfen moest. — 'Er konden misfchien nog eenige veranderingen in komen; doch het uitzigt op het gunftige was zo verre verwyderd, dat zy veel eer nog vernederender voorwaarden te gemoet zagen. „ Indien," met deeze woorden flooten zy deeze vervoeging, „ uwe Regtvaardigheid dit niet verhoedde, worden wy, „ met onze waardfte Panden, met onze „ Vrouwen en Kinderen, zonder ooit „ gehoord te zyn, ongelukkig gemaakt. — „ Doch wy willen liever het uiterfte afwagten, en ons, te midden van een totaal „ onverdiend ongeluk, met het kalm gevoel van eerlyke Lieden, met de onbewimpelde en vrymoedige taal van verongelykten, eens, maar dat ook zeker, „ beroepen op allen, die braaf en eerlyk „ denken onder het menschdom, dan „ door laagheden onze Eer te befmetten, „ of door genooddwangt inkrimpen dat „ gevoel van Onfchuld, het eenige dat „ ons overfchiet, te ruilen voor een vernederend binnentreeden in ons Gewest; „ en tot ons beroep, waar fchaamte en „ fchande ieder onzer treeden zou vergezellen.

„ Wy

„ Wy bidden Ulieden Burgers Representanten!, vestigt uwe aandagt op deeze onze billyke bezwaaren! Wy beroepen ons op dat gevoel van Eer, dat ieder uwer voor *Neerlands* Volk agtingwaardig moet maaken. Wy bezweeren Ulieden by het regtvaardig menschengevoel van uw eigen hart, om te verhoeden dat men ons hoone in ons ongeluk, of dat men ons buiten sluite door vernederingen. Wy bezweeren Ulieden, ten deezen aanziene, zo te handelen, als Gylieden op de beoordeeling van de Naakomelingschap, en verantwoordelykheid aan den Grooten Regter van het gansche Heelal, pligtmaatig en nuttig zult oordeelen (*)."

Nadere bepaaling de Uitgeweekenen betreffende, en eenigen uitgemonsterd.

De ingekomene aanmerkingen, tot welker opgave de Inwoonders van *Friesland*, door de Vertegenwoordigers waren opgeroepen, bragten, in de voorwaarden, geene verandering te wege, dan alleen, „ dat, „ tot gerustftelling des Volks, de zodanigen, die van het aanbod der wederkeeringe gebruik maakten, geduurende den tyd van één Jaar, in geene Publieke Functien, zouden verkiesbaar zyn." —— Op dien grond werd aan *zeventien* der Uitgeweekenen het wederkeeren in *Friesland* toegestaan. Van de vryheid daar toe bleeven *twaalf* uitgesloten (†), en ten hunnen aanzien, de voorheen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2019.

(†) By de opgegeevene Naamlyst der Uitgeweeke-

CIII. BOEK.

1796.

heen uitgevaardigde Publikatie, en middelen van voorziening tegen dezelve, in volle kragt (*).

Wat wegens dit stuk ter Nat. Vergadering te doen viel. Eene Commissie daar toe benoemd.

By het inzenden ter Nationaale Vergaderinge van dit berigtgeevend stuk, ontstonden veelerlei gesprekken, over de wyze hoe met de *Friesche* zaaken te handelen, en byzonder over het voorstel des Voorzitters P. HARTOGH, om den Brief in handen eener Persooneele Commissie te geeven; ten einde te onderzoeken, in hoe verre die van *Friesland* voldaan hadden aan het oogmerk der Vergaderinge in den aanmaanenden Brieve aan den dag gelegd. Naa veel woordwisselings tusschen de Leden, die van het bemoeijen, of niet bemoeijen, met deeze zaak des *Frieschen* Gewests, omtrent in denzelfden geest spraaken als in het eerste geval, over de voorgeslaagene Bezending, bleek de meerderheid met den Voorzitter in te stemmen. Terwyl men het eerste gedeelte des Briefs voor Bekendmaaking aannam (†).

Verslag hier op uitgebragt.

In het uitgebragt Verslag merkte men op, dat het bygevoegde, wegens de onverkiesbaarheid der wederkeerenden tot eeni-

kenen bl. 354. hier boven, hebben wy voor de naamen der geenen, die het wederkeeren vergund werd, een (*) ter onderscheiding gezet.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* II. D. bl. 226.

(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* II. D. bl. 228. De daar toe benoemden waren de Burgers FLOH, VAN CASTROP, RYSWYK, SCHOONEGEVEL, VATEBENDER en NIEUHOFF.

eenige Post, geduurende den tyd van één Jaar, moest aangemerkt worden als onbestaanbaar met de vrye Volkskeuze. Te onderzoeken, of zulks tot 's Volks gerustftelling geschiede, gelyk 'er bygevoegd werd, was hunne zaak niet; terwyl zy wyders zich overtuigd hielden, dat de achttien Uitgeweekenen zich dit zeker zouden laaten welgevallen. — De uitsluiting van twaalf Perfoonen, dagt hun, in geenen deele, te ftrooken met den geest des na *Friesland* gezondenen Briefs, fchoon de ruimte in den Brieve der Vergaderinge gegeeven, een open liet tot zulk eene handelwyze. Niettegenftaande dit alles verklaarden de ftellers des Verflags van gevoelen te zyn, dat men beter gedaan hadt met alles in vergetelheid te ftellen. — Het flot was volkomen in den geest der Vergaderinge ingericht. — In 't einde floegen de Inleeveraars van dit Verflag voor, dat de Nationaale Vergadering niets onbeproefd zou laaten, ten einde, op eene wyze, haarer waardig, die van *Friesland* tot algemeene harmonie aan te fpooren (*).

CXI. BOEK. — 1796.

By de raadpleegingen over dit Verflag, werd de zaak, waar over reeds zo veel gefprooken was, als op nieuw behandeld, en op eene wyze, welke verdient dat wy den loop daar van opgeeven. — NIEUHOFF beklom eerst het Spreekgeftoelte en was zyn Vertoog een pleit voor de Uitge-

Beraadflagingen over dit Verflag.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 17 en breeder bl. 223.

CIII. BOEK. 1796. geweekenen. —— HAHN merkte op, dat het, in veele opzigten, afweek van het stuk waar over men bepaald moest handelen; dat zodanig een voordragt strekte om het zaad van verbittering te zaaijen, te welker oorzaake hy den Voorzitter KANTELAAR verzogt, zulks in zyne wysheid te wikken en te weegen, en door zyn vermogen, te stuiten. —— VAN CASTROP herinnerde de Vergadering, dat van de zes aangestelden om een Verslag in te dienen, 'er slegts vier 't zelve getekend hadden, dat de Burger VAN RYSWYK slegts ééne onderhandeling hadt bygewoond, op den tyd der tekening, met verlof, niet tegenwoordig geweest was, en dat hy CASTROP hetzelve niet getekend hadt. Een breed Vertoog strekte, om dit wederhouden zyner tekening te regtvaardigen, door ten sterkste de zaak der Uitgeweekenen te bepleiten, ten slot aanmerkende, dat door de Hoogstgeconstitueerde Magt met dit wederschryven op *geenerlei wyze voldaan was* aan het oogmerk der Nationaale Vergadering, aan derzelver wysheid overlaatende, het beraamen en te werkstellen van alle zodanige middelen, als zy geschikt en genoegzaam zou oordeelen, om aan haar bekend gemaakt oogmerk te voldoen. —— Niet zo breedspraakig, schoon uitvoerig, liet de Representant SYPKENS zich hooren, ten voordeele der Uitgeweekenen. Hy onderzogt eerst, *of*, en in *hoe verre*, door de Publikatie in *Friesland*, *voldaan* was aan het oogmerk van den aan-

maa-

maanenden Brieve der Nationaale Vergaderinge? — Voor zo verre daar aan *niet voldaan* mogt weezen, behoorde dan, *als nog*, daar aan *volkomen voldaan* te worden? — *Zo ja*, welke is de geschiktste weg om dat oogmerk te bereiken? Ontkennend de twee eerste vraagen beantwoord hebbende, behoorde, naar zyn inzien, wat het laatste Vraagstuk betrof, een *Brief*, met klemmenden aandrang, om binnen een kort bepaalden tyd, aan het duidelyk geopenbaarde oogmerk der Nationaale Vergadering *volkomen* te voldoen, derwaards afgevaardigd te worden. — Of, des noods eene Bezending te vorderen, door de Hoogstgeconstitueerde Magt in *Friesland*, met behoorelyken last voorzien, na *'s Gravenhaage* te zenden, om met eene Commissie uit de Nationaale Vergadering, den *tyd* en *wyze* te beraamen, op welke meest geschikt, en spoedig aan het oogmerk der Vergaderinge zou kunnen voldaan worden. Voorts dezelfde Commissie, welke het Verslag hadt uitgebragt, met eenige Leden te vermeerderen, of eene andere te benoemen, tot het opstellen van een Brief, ten dien einde ingericht, en aan de Nationaale Vergadering voor te leggen.

XIII. BOEK. — 1796.

De Representant FLOH verdeedigde tegen CASTROPS Pleitgeding het uitgebragt Verslag, zonder eene opzettelyke wederlegging van CASTROPS breedspraakig stuk; om de Raadzaal niet tot een Pleitzaal te maaken, en bragt voorts byzonder zyne

CIII. BOEK. — 1796. meening in 't midden, wegens den Patriottischen wenk in het Verslag gegeeven, om niets onbeproefd te laaten, om, op eene wyze der Nationaale Vergadering waardig, alles te doen, ten einde de goede harmonie in *Friesland* hersteld te zien. — Aanpryzenswaardig was hem, in 't eerst, de raadslag van SYPKENS, tot het afvaardigen van een tweede Brief voorgekomen; doch by nader overweeging, dagt hy 'er anders over. Berigten, wegens de gesteldheid in *Friesland* gaven hier toe aanleiding, en deeden hem denken, dat zulks van geen vrugtgevolg zou weezen, als men de bronnen des verschils in 't oog hieldt. Onder deeze was de voornaamste de gevorderde Verklaaring (*). Hy beriep zich op de bedenkingen deswegen gemaakt door kundige Mannen in *Friesland*, en byzonder op die van den Burger HEERE OOSTERBAAN, die, in zyne, door den druk gemeen gemaakte *Aanmerkingen tot daarstelling van een Provintiaal Bestuur*, op welberedeneerde gronden, hadt opgegeeven, waarom de Verklaaring van de Stemgeregtigden, niet behoorde gevraagd te worden. Een groot aantal braave Patriotten scheenen eenstemmig met gemelden *Doopsgezinden Harlingschen* Leeraar te denken, dat Lieden van verstand, aan wier waare Vaderlandsche Gezindheid niemand ooit twyfelde, die in het midden der zevenjaarige verdrukking, altoos standvas-

(*) Zie hier boven bl. 355.

vastig gebleeven, en nimmer tot eenige laagheid vervallen waren, zwaarigheid vonden in de voorgestelde Verklaaring, dezelve weigerden, en daarom uit de Vergaderingen geweerd werden, of, uit eigene verkiezing, t'huis bleeven. Terwyl eene menigte van bekende Draaijers, die altoos den huik naar den wind hangen, ja, bekende *Oranje* Vrienden, welken, buiten dien, uit hoofde van hun Zedelyk Burgerlyk gedrag, voorwerpen waren van algemeene verагting, dezelve deeden en daar op toegelaaten werden. Hier uit kon men opmaaken, hoedanig veele Grondvergaderingen in *Friesland* 'er uitzagen, als bestaande uit heethoofdige Yveraaren, en dergelyke nieuwbekeerden tot hunne begrippen. Zo waren in *Harlingen*, eene Stad op omtrent 7500 Zielen gerekend, in alle Grondvergaderingen niet meer, of niet veel meer, dan honderd Persoonen by de verkiezing van nieuwe Leden tot het Provintiaal Bestuur, opgekomen, van welken nog vyftien, naa het doen van tegenverklaaringen tegen het afvorderen der Verklaaringe, weder waren heen gegaan, terwyl veele anderen, om dezelfde reden, geheel niet verscheenen. — Meer staalen van dien aart bygebragt hebbende, kwam het FLOH voor, of niet alle welmeenende Aanmaaningen der Nationaale Vergaderinge, om de Uitgeweekenen vry binnen te laaten, van weinig vrugts zouden weezen, om de eensgezindheid in *Friesland* hersteld te zien, indien men niet

tef-

XII. BOEK. 1796. teffens, op eene der Vergaderinge waardige wyze, zorgde, om de opgenoemde en andere bronnen van misnoegen in *Friesland*, geheel te doen opdroogen.

De volgende Spreeker BOSVELD, ftemde toe, dat 'er, naar FLOHS gevoelen, bronnen van misnoegen in *Friesland* waren, welke dienden geftopt te worden; doch hy oordeelde dat dit de ftoffe van nadere en niet van deeze beraadflaagingen moest uitmaaken; wegens de tegenwoordige liet hy zich breed uit, en wilde, uit aanmerking van het gebeurde te deezer zaake, in 't verloop van meer dan vyf maanden, een tweeden Brief tot eensgezindheid, en het toelaaten der Uitgeweekenen, aan de Vertegenwoordigers des *Frieschen* Volks gefchreeven hebben. — De éénige Reprefentant uit *Friesland*, die by het gedaane Verflag, tegenwoordig geweest was, SCHOONEGEVEL, fprak, naa eên uitval op CASTROP, wegens eene uitdrukking, door hem, ten zynen aanziene, gebezigd, op eene zo fcherpe en perfooneele wyze, dat de Voorzitter KANTELAAR tusfchen beiden tradt en tot de orde riep. Naa eenige over- en wederfpraaks, was voorts SCHOONEGEVELS Vertoog gemaatigd. Hy wenschte vuurig, dat aan het heilzaam oogmerk der Nationaale Vergadering nog kon worden voldaan. Hy vleide zich met de hoope van een gelukkigen uitflag, misfchien van het fchryven eens tweeden Briefs te wagten.

De Reprefentant VAN RYSWYK, die pe-

nevens Castrop, het uitgebragt Verslag niet getekend hadt (*), verklaarde in 't breede, dat hy, ten dien tyde, tegenwoordig geweest zynde, daar aan zyne goedkeuring niet zou gegeeven, en 't zelve niet onderschreeven hebben, met eene wydluftige ontvouwing van de gronden zyner afkeuringe, en een oogslag op den toenmaaligen staat van *Friesland*. Zyns oordeels kon de Nationaale Vergadering niet stilzitten, veel min ongevoelig weezen, naa dat zy een zo stellig *bevel*, in den gezonden Brieve, hadt gegeeven, waar aan in geenen deele voldaan was, by zulk een stilzwygen, zou haar eigen gezag, haar eer en agtbaarheid daar by lyden, en was het van het uiterste belang, dat zy daar voor zorg droege; de oogen van het gansche *Nederlandsche* Volk waren op haar gevestigd. De Vergadering moest derhalven, zyns oordeels, in een tweeden aanmaanenden Brieve, haar ongenoegen over het niet nakomen, of versmaaden van den eersten, te kennen geeven, haar bevel, in de kragtigste uitdrukkingen daarstellen, en 'er eene waarschuwing byvoegen, dat, indien zy, in haare verwagting, weder werd te leur gesteld, zy zich genoodzaakt zou zien tot minder aangenaame maatregelen over te gaan. — Of, 't geen hy nog beter keurde, de Nationaale Vergadering moest, by een op nieuws te neemen Besluit, eene Bezending na *Friesland*

CIII. BOEK. 1796.

(*) Zie hier boven bl. 360.

CXII. BOEK. 1796.

land bestemmen, om den waaren staat te onderzoeken, dan zou althans alle grond van onkunde wegvallen, en aan het verlangen der braafste, gegoedste en verstandigste *Friezen*, zonder onderscheid, voldaan worden. — Of, het geen, zyns bedunkens, het beste was, zy moest last geeven tot een algemeene Oproeping van alle Stemgeregtigde *Friezen*, en tot dit Stemregt geene andere Verklaaring vergen, dan die men ter stemming voor de Nationaale Vergadering noodig hadt geoordeeld, en zulks onder guarantie van haare bescherming voor een ieder, die, wegens eenig uitgebragt Advys, in deeze stemming, mogt beledigd of vervolgd worden.

Vatebender, een der Representanten door wien het Verslag was onderschreeven, kon niet nalaaten, by zyne spreekbeurt, over de zydelingsche aantyging van ontrouw of nalaatigheid der stelleren van het verslag, eene aanmerking te maaken, en te verklaaren, dat noch moedwillige, noch toevallige onkunde, oorzaak geweest was, waarom 't zelve zo, en niet anders, gesteld was. Zy hadden in 't Verslag getragt aan het oogmerk der Vergadering te voldoen, vrede en eendragt in het geschokte *Friesland* te bevorderen. Tot het ontvouwen van den toedragt in dat gefolterd Gewest strekte hun last niet; maar alleen om te onderzoeken, in hoe verre de Publikatie van *Frieslands* Representanten aan de aanmaaning der Vergadering vol-

voldaan hadt, dan niet. Dit eenige punt was de last geweest hun opgelegd, en behoorde alleen het onderwerp der tegenwoordige raadpleegingen te zyn; zulks hadt veel van 't geen anders zou hebben kunnen bygebragt worden, agter wege doen laaten, en het Verslag met alle bescheidenheid doen stellen, als meest geschikt, om, zonder iemand te verbitteren, overeenkomstig met het oogmerk der Nationaale Vergadering, de eensgezindheid te herstellen, en te bevorderen. — Voorts aangemerkt hebbende, dat, ter staavinge van het bygebragte van zyn Medeverslagdoender FLOH (*), dat de afgevergde Verklaaring, zo verre af was van aan het *Friesche* Volk te voldoen, dat tot de keuze van het Provintiaal Bestuur, naauwlyks *twaalf honderd* menschen waren opgekomen, terwyl te vooren tot de verkiezing van Representanten ter Nationaale Vergadering ruim *twee duizend* Stemgeregtigden verscheenen waren. „ Zekerlyk," voegt hy 'er woordlyk nevens, „ een in „ 't oogloopend onderscheid en teffens „ een dugtig bewys, dat de bron der „ voortduurende Oneenigheden, hier uit „ voornaamlyk ontsprongen was, en als „ nog voortvloeide — dat ook de zorglyke stilte; welke thans in *Friesland* „ plaats vondt, wel verre van een gevolg „ van 't algemeen genoegen te zyn, in „ tegendeel, het effect was van Vrees of „ moed-

CIII. BOEK.

1796.

(*) Zie hier boven bl. 361.

XIII. BOEK. — 1796.

„ moedlooze Neerslagtigheid, en dat God
„ verhoede! misschien de voorbode van
„ nadere uitbarstingen."

Het neemen van maatregelen, als in dit geval de beste zouden weezen, kon niet aangemerkt worden, als behoorende tot den last der Commissie opgedraagen, en het stilzwygen deswegen dus aan de Inleeveraaren des Verslags niet als een *fout*, maar moest hun als een *pligt* worden toegekend.

Hadt FLOH zich tegen VAN CASTROP aangekant, deeze vondt in SCHOONEGEVEL een veel geweldiger bestryder. Hy alleen van de twee *Friesche* Afgevaardigden, by het doen des Verslags tegenwoordig geweest zynde, kon niet nalaaten zich door VAN CASTROP grootlyks beledigd te oordeelen, door de aanmerking, als of hy zich over den toestand der zaaken in *Friesland* niet hadt *willen* uitten, 't geen voor de Commissie veel lichts over de zaak zou verspreid hebben. Het vuur van den zich beledigd oordeelende *Friesche* Afgevaardigde blaakten sterk op, de Voorzitter viel hem in de rede; SCHOONEGEVEL vordert van deezen hetzelfde regt om voort te spreeken, als deeze aan VAN CASTROP verleend hadt. Naa, daar op den eisch gedaan te hebben, dat de Burger VAN CASTROP voldoende reden voor zyne verdenking zou opgeeven, waar toe hy hem gehouden rekende, zo hy nog eenigen prys stelde op de agting zyner Medeburgeren,

ging

ging hy tot de zaak zelve over. De uitgeweeken *Friesche* Volksvertegenwoordigers hieldt hy *voor 't grootste gedeelte*, wel voor zwakke Regenten; doch tot nu voor braave en onbaatzugtige Vaderlanders; maar dat de middelen om het Geluk des Volks te bevorderen, door veelen konden beschouwd worden als onvoorzigtig, ongepast en gevaarlyk; dat dezelve aanleiding konden geeven om de zuiverheid hunner oogmerken te verdenken en konden doen vermoeden, dat de Representanten yverden, om hunne begrippen door te dryven, ten koste van 's Volks belang; en in dien zin redenen gaven tot een billyk misnoegen. „ Het hadt," voegt hy 'er woordlyk by, „ het aanzien, dat de „ Uitgeweekenen het Volk op dezelfde „ wyze beschouwden, als weleer ALVA, „ afgryslyker gedagtenis! de *Nederlan-* „ *ders*, als een Volk van Boter; doch „ ook zy hebben toen zich zelven be- „ droogen." Aan het onvoorzigtig gedrag der Uitgeweekenen schryft hy toe het dreigend *geweld*, voor 't welk zy *beefden* en *vlooden*. Hy wilde niet beweeren, dat de *Friezen*, naa dien tyd, altoos binnen de juiste paalen waren gebleeven; doch schryft zulks grootendeels toe aan het gedrag der Uitgeweekenen, geduurende hunne Uitlandigheid. Klaar was het voor allen, dat de beide Partyen, niet zo wys, niet zo bedaard, gehandeld hadden, als zy hadden kunnen en behooren te doen. — Elk opregt Vaderlander

CXI. BOEK.

1796.

CXII. BOEK. —— 1796. wenschte, dat aan het heilzaam oogmerk der Nationaale Vergadering nog kon worden voldaan. Hy vleide zich met de hoope, dat eene nadere Aanschryving van dezelve, aan het Hoogst Bestuur in dat Gewest, mogelyk eene goede uitwerking zou kunnen hebben. —— VAN LOENEN oordeelde, dat aan de Aanmaanings Brieve, door de *Friesche* Representanten, ten vollen voldaan was; zo ook de Burger BRANDS. —— GORTER, een der Afgevaardigden des *Frieschen* Volks, die zelve gedeeld hadt in de Verdrukkingen der Uitgeweekenen, hadt, op het Verslag en de Verslagdoeners, inzonderheid op de daar toe benoemde *Friezen*, veel te zeggen. Hy tradt in een verhaal van de Volksbeledigingen en schennissen van Volksregten door de Uitgeweekenen gepleegd, en stemde voorts met VAN LOENEN in.

Naa dat GORTER dit Advys hadt uitgebragt, was de Voorzitter KANTELAAR gereed om de Vergadering, met den hamerslag, te sluiten, en op morgen de onderhandelingen te hervatten. Dan de Burger VERSTER gaf in bedenking, of daar de Raadslag van den Burger GORTER hoofdzaaklyk bestondt uit eene aaneenschakeling van beschuldigingen tegen de uitgeweeken *Friesche* Burgers, en hy zich beklaagde over Persooneele Beledigingen, door die zelfde Uitgeweekenen hem aangedaan, of die Burger Representant, als beledigd door, en aanklaager van de geban-

bannen *Friezen*, wel die onpartydigheid bezat, om, by hoofdlyke omvraage, over hun Bannissement te kunnen beslissen. VII. BOEK. 1796.

Naauwlyks hadt hy die bedenking geuit, of verscheide Leden vielen 'er op in, en 'er ontstondt eene groote verwarring in de Vergadering. VAN HOOFF liet zich boven allen hooren; doch de stemmen van andere Leden, die zich verhieven, gepaard met het handgeklap, zo van zommige Leden der Vergaderinge, als van de Gaanderyen, veroorzaakten, dat hy niet kon verstaan worden. Volgens VAN HOOFFS eigene opgave, strekte het voorgedraagene daar heenen, om het Voorstel van den Burger VERSTER, als zelve allerpartydigst, af te keuren. Dat de *Friesche* zaaken afgedaan waren, dat het onderzoek alleen daar over liep, of 'er aan het oogmerk van den Aanmaanenden Brieve der Nationaale Vergaderinge voldaan was; dan wilde hy, vóór het beslissen daar van, wel uitgemaakt zien, in hoe verre een Brief van dien aart, een *Bevel*, en het *Oogmerk* deezer Vergaderinge eene *Wet* kon worden. „ Laat ons," liet hy volgen, „ dan gebieden; maar dat ook onze bevelen altyd regtvaardig zyn, en als dan zal de „ billykheid deezer Vergaderinge niet dulden, dat de klaagende stem van een „ beledigden Regent, die, getrouw aan „ 's Volks Regten, onder het willekeurig, „ ja Aristocratisch Bestuur der uitgeweeken *Friezen*, wierd uitgedoofd, en zich „ nu hier doet hooren, wordt getaxeerd

XII. BOEK. 1796. „ van Partydigheid. — Agter uw rug, „ Burger VERSTER! zit nog een van die „ braave *Victimes*, die de heerschzugt, op „ eene geweldige en willekeurige wyze, „ in den Kerker heeft gesleept; smoor „ ook de stem van den Burger BORGERINGH, en laat dan de wereld oordeelen, wie de partydigste is, en welke „ stemmen men, met regt, zou kunnen „ recuseeren, in eene zaak, die ons tot „ dus verre, nimmer raakte!"

Te midden van de bystere verwarring rees de Voorzitter overeind, riep VAN HOOFF en die nevens hem zich lieten hooren, tot orde. Dan eenigen tyd bleeven alle poogingen, tot herstel der kalmte, vrugtloos. In 't einde gelukte het hem zo veel stilte te bewerken, dat hy dagt zich met vrugt te kunnen doen hooren; treffend was zyne Aanspraak, beslooten met vryheid aan ieder, die vooraf het woord gevraagd hadt.

Bykans gelyktydig vroegen VAN HOOFF, REYNS, KUIKEN en SCHOONEGEVEL het woord. VAN HOOFF, 't zelve voerende, beklaagde zich over het gedrag der uitgeweekene *Friezen*, voor welken zommigen zich thans dermaate in de bresse stelden; daar zy, naa alles, wat de Nationaale Vergadering betreft, wedersprooken, dezelve in veele opzigten verlamd, en op eene Aristocratische wyze, geregeld te hebben, op eene lafhartige wyze, hunne Regeeringsposten verlieten, zints dien tyd onvermoeid waren om binnen en buitenslands

lands hunne kunſtenaaryen van misleiding CXI.
te werk te ſtellen. Het ontdekken daar BOEK.
van hadt hem doen ſpreeken, en zou hy
met het te keer gaan der Ariſtocratie vol- 1796.
harden. — REYNS hadt het gelaaden op het onderſcheiden gedrag des Voorzitters in 't geval van den Burger SCHOONEGEVEL en dat van VERSTER. — Dit deedt den Voorzitter het woord eiſchen, wanneer ook KUIKEN en SCHOONEGEVEL zouden geſprooken hebben. VERSTER verzogt de ſpreekbeurt naa den Voorzitter, die verklaarde, dat, wanneer 't geen hy in 't midden bragt, de zaak niet bepaalde, hem het woord zou gegeeven worden.

KUIKEN bragt niets in 't midden, dan dat hy alles, wat door den Burger GORTER gezegd was, voor waarheid hieldt, en dat, wanneer die Burger zich van de raadpleegingen over deeze zaak moest onthouden, de Burger SYPKENS hier toe dan vooral zou verpligt zyn, als in naauwe bloedverwantſchaplyke betrekkingen met één der Uitgeweekenen ſtaande. — SCHOONEGEVEL verklaarde alleen het woord gevraagd te hebben om aan den Burger VERSTER te antwoorden, dat de Burger GORTER, even als de Burger VERSTER, Repreſentant des Volks van *Nederland* was, wilde men hem doen zwygen, dan hadt men hem openlyk te beſchuldigen: zonder zulks bezat de *ganſche Vergadering* de magt niet om haare Leden het ſpreeken te beletten.

De Voorzitter het afgeëischte woord

CII. BOEK. 1796. opvattende, sprak kort, om zich te zuiveren, wegens de verdenking van partydigheid. Hy beriep zich op alle de Leden der Vergadering in 't algemeen, op elk Lid in 't byzonder, of het hem mogelyk geweest ware zyne stem te doen hooren, te midden van het geschreeuw der Leden, die hunne stemmen verhieven? Of hy de eerste oogenblikken, waar in hy zich hadt kunnen doen hooren, niet besteedt hadt om de Vergadering te brengen tot die orde en agtbaarheid, waar van zy maar al te verre verwyderd was? Of hy, met mogelykheid, zich over het voorstel van Verster hadt kunnen verklaaren. — Zo iemand der Vergaderinge hier tegen hem kon getuigen, gaf hy vryheid van spreeken. — Een diep stilzwygen heerschte in de Vergadering. — Hy brak dit af, met te zeggen; „ En nu verklaar ik, als „ President, dat het Voorstel van den „ Represendant Verster, zo hetzelve „ immer in aanmerking kan komen, het „ zeker, op dit oogenblik, geen onderwerp „ van Deliberatie kan uitmaaken. En hier „ mede sluit ik de Vergadering." De Hamer viel by 't laatste woord en in zigtbaare tevredenheid scheidde de hoogstwoelige Vergadering.

Hier mede was Kantelaar, als Voorzitter, van de zaak af; dan dezelve kwam weder ter baane onder diens Opvolger ten Berge. De Burger Lockhorst wilde de zaak in Advys houden. — Gevers, dat de Verslagdoeners bedankt en het

het Verslag verder voor Kennisgeeving aangenomen zou worden. — KUIKEN, mede onder de *Friezen* behoorende, die, ten tyde van de Regeering der Uitgeweekenen, geleden hadden, wist veel op het Verslag in te brengen, en gaf een breed verhaal van de Verrigtingen der Uitgeweekenen ten hunnen bezwaare. Hy wilde, van wege de Nationaale Vergadering, vastgesteld hebben, dat het Provintiaal Bestuur van *Friesland*, aan het oogmerk dier Vergaderinge, als mede aan den geest des aanmaanenden Briefs, voldaan hadt. — Op eenen stoutmoedigen toon voerde VAN BEYMA het woord, verdeedigde, schoon hy onder de uitgeslootene Representanten een Broeder hadt, de zaak der tegenwoordige Representanten; bovenal beweerende, hoe *Friesland*, ten aanziene van het verschaffen van Geld aan den Lande, in deezen tyd, andere Gewesten vooruitliep, als zich niet laatende belemmeren door de hindernissen in geldigen bystand, by andere, ook by *Holland*, stand grypende. Veel hadt hy aan te merken op den verzagtenden voordragt van FLOH (*). Het besluit liet hy aan anderen over. — Gansch zeer stak hier by af de Redenvoering tot Eendragt en Broederschap door HAMELSVELD gehouden, besloten met den raad om een nader opwekkenden en aansporenden Brief aan *Frieslands* Volksbestuurders te schry-

CIII. BOEK. 1796.

(*) Zie hier boven bl. 361.

CXI. BOEK. 1796. schryven, of Gelastigden derwaards te schikken, of Afgevaardigden van daar in *'s Gravenhaage* te verzoeken; ten einde met eenige Leden der Nationaale Vergaderinge, daar toe gekoozen, te handelen. — PLOOS VAN AMSTEL voerde daar over eene geheel andere taal; hy ving zyn vertoog aan met de rondste verklaaring, dat het Provintiaal Bestuur van *Friesland* in den ruimsten zin voldaan hadt aan den derwaards gezonden Brieve: dit niet alleen, maar ook dat hetzelve, in de ten deezen opzigte genomen maatregelen, de wysheid van hun tegenwoordig Bestuur in het helderst daglicht gesteld hadt. En bezat, zyns agtens, de Nationaale Vergadering noch regt, noch bevoegdheid, om van dit Bestuur iets meer, uit dien hoofde, af te vergen. Geene nadere aanschryving aan *Friesland* moest 'er geschieden.

Een der *Friesche* Representanten, HALBES oordeelde, dat de geheele zaak van *Friesland* geen voorwerp der raadpleegingen van de Nationaale Vergadering hadt behooren te zyn, en komt, naa eene scheta gegeeven te hebben van het gedrag der Uitgeweekenen, tot het besluit, dat alle de Requesten, Adresfen en Bescheiden, door de misnoegde Ingezetenen en uitgeweekene *Friesche* Persoonen, ter Nationaale Vergadering ingeleeverd, terug zouden gezonden worden aan de Hoogstgeconstitueerde Magt van *Friesland*, om daar over, als volkomen behoorende tot de huishou-

houdelyke zaaken van *Frieslands* Gewest, en geenzins aan de Nationaale Vergadering, om deswegen eenige uitspraak te doen. — HARTOG, in tegendeel, van gedagten, dat aan het oogmerk des aanmaanenden Briefs niet voldaan was, wilde dat de Vergadering bedagt zou weezen op andere middelen, ter bereiking van haare heilzaame oogmerken; dat 'er eene Commissie benoemd werd om de Vergadering des voor te lichten: of eindelyk, als het volstrekst zekerst, althans het spoedigst werkend middel, eene Bezending na *Friesland* af te vaardigen. — De Representant BORGERINCK schetste, met gevoelige trekken, wat hy, geduurende zyn gevangenis, van de Uitgeweekenen, hadt moeten lyden, en derzelver gedrag tegen de Municipaliteit van *Leeuwaarden*. Hy oordeelde dat aan den opwekkenden Brieve geheel voldaan was, door de Representanten des *Frieschen* Volks.

CXI. BOEK. — 1796.

GORTER, die verzogt hadt het Advys van zyn Medrepresentant des *Frieschen* Volks ALTENA, die door ongesteldheid niet hadt kunnen verschynen, te mogen uitbrengen, kreeg daar toe verlof, mits hy 't zelve voor het zyne aannam. Het was zeer uitgewerkt, en strekte, by verscheide aanmerkingen op het Verslag, tot regtvaardiging van de gehoudene handelwyze der *Friesche* Representanten, die, gelyk hy beweerde, reden te over hadden, *om voor als nog*, de uitgeslootenen niet toe te laaten in dat Gewest binnen

CLI. BOEK. 1796.

te treeden. De gefchaapenheid der zaaken in *Friesland*, de woelingen eeniger Uitgeweekenen, gaven hem daar toe gronden. Zonder eenig bedwang moest aan de *Friesche* Volksvertegenwoordigeren overgelaaten worden bepaalingen hier in te maaken. Vondt men goed nog eenen naderen opwekkenden Brief te zenden, deeze moest niet alleen der Nationaale Vergadering waardig zyn; maar ook teffens ftrooken met de waardigheid van het Provintiaal Beftuur; desgelyks moest zich de zaak daar by bepaalen: want die langer aan de hand te houden, kon alleen dienen om de oneenigheden aan te vuuren, te vermenigvuldigen, en het Gewestlyk Beftuur van *Friesland*, 't welk zulke buitengemeene kragten infpande om de algemeene Geldmiddelen, in derzelver jammerlyken ftaat, by te fpringen, in zyne werkzaamheden en yver, ten dien einde, te belemmeren, 't geen volgens de berigten, in andere Gewesten, niet dan te veel gefchiedde. Hy wenschte, dat Voorzigtigheid, met aflegging van alle Partyzugt, in deeze zaak, het richtfnoer der Nationaale Vergadering mogt weezen. Weinig moeite kostte het de wanorde in eenig Gewest te brengen; doch daar naa die wanorde weder te ftuiten, was, zo niet onmogelyk, althans zeer bezwaarlyk.

Befluit om de *Friefche* zaak te laaten berusten.

Naa het uitbrengen deezes raadflags hieldt de Voorzitter de onderhandelingen over dit ftuk, 't welk zo veel Nationaalen tyds gekost hadt, voor gefllooten en in

en in dien ſtaat gebragt, dat 'er een einde aan zou kunnen gemaakt worden. Waarom hy, ter naastvolgende Byeenkomst, voorſtelde, om, by hoofdlyke Stemming, dezelve te beſlisſchen. Eene meerderheid van zes en vyftig, tegen vier en dertig Stemmen, hieldt het daar voor, dat aan het oogmerk des Aanmaanenden Briefs, niet voldaan was. — Nu kwam in overweeging, of de Nationaale Vergadering nog eenigen naderen ſtap zou doen. Zeven en veertig tegen drie en veertig Stemmen maakten het uit, dat men geene verdere poogingen zou in 't werk ſtellen (*).

CXI. BOEK. 1796.

Middelerwyle hadden de Vertegenwoordigers des Volks van *Friesland*, een Concept-Reglement, wegens een Gewestlyk Beſtuur, vervaardigd, en den Volke ter goed- af afkeuringe voorgedraagen (†). Met eenige weinige veranderingen wierd het vastgeſteld (§).

Een Gewestlyk Beſtuur in *Friesland* vastgeſteld.

In eenen Brieve aan de Nationaale Vergadering hadden de Volksvertegenwoordigers van *Friesland*, te verſtaan gegeeven, „ dat 'er nimmer meer rust en beter orde „ in hun Gewest plaats hadt, dan in dit „ tydvak." Deeze onderſtelde tyden van rust en orde behoorden, naar het oordeel des *Hofs-Provintiaal* van *Friesland*, ook te-

Het Hof Provintiaal levert klagten in.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 225. 233. 240. 251. 262. 265. 278. 306. 313. 340. 344. 350. 371.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1765 enz.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2007.

CXI. BOEK. 1796.

tevens de tyden van waarheid en rede te zyn. Waarom het gepast vondt, zich tot de Reprefentanten te vervoegen, met een Vertoog, ftrekkende, om hun onder 't oog te brengen, de bezwaaren en hinderpaalen, die hun fteeds, in het volvoeren hunner geheiligde pligten, belemmerden, en de verfchillende redenen, welke de Raaden geheel en al buiten ftaat ftelden, om den Lande, in hunne Posten, langer van eenigen weezenlyken dienst te zyn.

Gronden van de bezwaaren des Hofs.

De grond van de bezwaaren deezer Raaden, lag in het befluit, den Volke, op den acht en twintigften van Louwmaand, bekend gemaakt, by 't welk, met zo veele woorden, wordt te nedergefteld, „ dat het *Hof van Juftitie in Friesland*, „ zich, in het vervolg zou hebben te „ onthouden van alle bemoeijing met Pu„ blieke Verfchillen, waar by niemand „ in zyne veiligheid of goed benadeeld, „ en de Publieke rust niet gefloord werd — „ of ook niet met het geen, als gevolgen „ van Publieke Verfchillen, mogt worden „ aangezien, offchoon de gevallen ander„ zins, in gewoone tyden, als Crimineel „ zouden kunnen worden befchouwd. — „ Dat voorts alle Procedures, voor den „ Hove hangende, en de reeds gevelde „ Sententien, betrekelyk 't Patriottisme, „ en de verdere pourfuites daar uit ander„ zins kunnende volgen, zouden worden „ vernietigd, gelyk zy by deezen werden „ vernietigd. — Dat vervolgens aan het „ Hof, gelyk mede aan de refpective Ge-

„ rech-

„ rechten en Geconstitueerde Magten in „ *Friesland*, en aan den Procureur Generaal, op het serieuste en nadruklykste, „ zou worden aanbevolen, om, met alle „ mogelyke naauwkeurigheid, op de beweegingen der Aankleeveren van de „ *Oranje* Party te letten, en de minste „ Oproerigheden, volgens de Wetten, ten „ strikften, te doen vervolgen (*)."

De Raaden geloofden, dat dusdanig eene Afkondiging eer den oorsprong ontleende uit de toenmaalige tydsomstandigheden, dan uit eene rype en bedaarde overdenking van den last den Volksvertegenwoordigeren en Raaden gegeeven. — Zy bekenden openhartig, die Publikatie nooit wel te hebben kunnen begrypen niet alleen; maar ook met zich zelven strydig bevonden te hebben, 't geen zy breeder ontwikkelden. — Voorts wordt de aanstelling van het Committé van Waakzaamheid en Correspondentie aangezien als eene zeer aanmerkelyke verandering maakende in het handhaaven der Justitie, tot verkortinge van de Regten des Hofs. Terwyl de inhoud dier Stukken een algemeen wantrouwen op de waakzaamheid van het Hof in zich bevatte. Zeer vonden zy zich getroffen door eene zinsneede in de Proclamatie aan de *Bataafsche* Natie. „ Het Hof van *Friesland*, misnoegd, dat wy, by voorig Staatsbesluit „ deszelfs invloed in Staatkundige Geschil- „ len

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 459.

CIII. BOEK. 1796.

„ len beperkt hadden, 't geen volgens „ den eisch der drie elkander opgevolgde „ onderscheidene Magten, reeds van den „ aanvang der Omwentelinge in February „ MDCCXCV hadt behooren te geschieden, „ gaf zyner gevoeligheid den ruimen teu- „ gel, en ondersteunde, met zynen in- „ vloed, de overheersching der feitlyk in- „ gedrongen Bestuurderen." — By dit alles kwamen beledigende gesprekken en hoonende uitdrukkingen in Nieuwsbladen, alles strekkende om het voormaals zo geëerbiedigd Geregtshof in veragting te brengen. Den Leden van 't zelve bleef niets anders overig, in zulk een toedragt van zaaken, dan zich zelven te beschouwen, als volstrekt buiten staat gesteld, om in de gewigtige handhaaving des Regts den Lande meer van den vereischten dienst te weezen (*).

Gevolgen hier van op de gesteltenisse diens Hofs, de verkiesbaarheid der Leden betreffende.

De vier oudste Leden deezes Geregtshofs waren, weinig dagen vóór het indienen dier Verklaringe, van hunne Posten afgezet. De Inleveraars van dit stuk verzogten hun ontslag, zonder bescheid af te wagten (†). De inrichting des Hofs zelve onderging in verscheide opzigten, geene kleine verandering. Tot hier toe hadt iemand, om tot de Post en de Bedieninge van Raad in den Hove van Justitie, verkiesbaar te weezen, noodig gehadt, dat hy,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1452—1464.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1460. *Dagv. der Nat. Verg.* II. D. bl. 273.

hy, op de Hoogeschool, tot der Regten Doctor bevorderd, Advocaat, en bedreeven was in de Practyk voor den Hove. Dit werd niet meer vereischt, en alleen in de Persoonen, tot die Bediening verkiesbaar, gevorderd, de vereischten te bezitten, welke, ter waarneeminge en uitoefeninge van de hoogste belangen van *Friesland*, en het *Friesche* Volk, noodig waren, in eenen, die den ouderdom van ten minsten vyf en twintig jaaren bereikt hadt.

CIII. BOEK. — 1796.

Tot dus lange hadden de Raadsheeren des Hofs den Tytel van *Edele Mogende Heeren* gedraagen. Men oordeelde, dat dusdanig eene Benaaming een verkeerd denkbeeld van het gezag dier Raadsleden zou kunnen inboezemen, dat dezelve streedt met den grondregel van Maatschappylyke Gelykheid, welke geene Heerschappy van Persoonen duldde; de Raaden zouden voortaan geen anderen Naam voeren dan die van *Burgers, Raaden van Justitie.*

De Tytel veranderd.

Tot deezen tyd was een bestendig gebruik geweest, dat de Advocaaten alleen, met uitsluitinge van andere Practisyns, of Procureurs Postulanten, in Regtszaaken bevoegd waren, om Regtszaaken, en verdere Regtsgedingen, voor den Hove van Justitie, waar te neemen. Dan de thans aan 't roer zittende Representanten keurden zulk eene bepaaling nadeelig voor veele Ingezetenen, en beschouwden dezelve als den oorsprong en volduuring alleen verschuldigd aan den trotsch en toeneemen-

Meer Persoonen, dan voorheen bevoegd verklaard tot de Regtszaaken ten Hove.

CXI. BOEK. 1796.

mende heerschzugt der zogenaamde *Grooten*, welke hunne Zoonen en Bloedverwanten tot *Doctoren* en *Advocaaten* lieten bevorderen, terwyl zy zelve alleen de magt hebbende om Wetten vast te stellen, de Procureurs van de waarneeminge der Regtszaaken uitslooten, en dit alles bepaalden tot den kring van hunne Familien en Gunstelingen. Een misbruik door hun gekeurd als aanloopende tegen de gronden van Gelykheid. Diensvolgens stelden zy vast, dat de Procureurs en Procureurs Postulanten voortaan, met de Advocaaten, zouden gelyk staan, en, naa Beproeving van bekwaamheid en Eedaflegging, Regtszaaken vervorderen. Desgelyks namen zy weg het onderscheid, 't welk, tot hier toe, hadt plaats gehad tusschen de Notarissen, Advocaaten en Procureurs Postulanten; de hoedanigheid van *Notaris Publicus*, en de daar aan toegeschreevene andere uitsluitende bevoegdheden, hielden thans op, en werden het deel van alle wettig aangestelde Advocaaten en Procureurs (*).

Beantwoording der Verzoekschriften ten bezwaare van het Provintiaal Be-

De Afschriften van de Verzoekschriften aan de Nationaale Vergadering, wegens de zaaken in *Friesland*, door de Misnoegden ingeleverd, hadt men na dat Gewest gezonden, met verzoek om des berigt te mogen ontvangen. Dit bleef niet over den verzogten tyd uit. Het Provintiaal Bestuur van *Friesland* betuigde, by we-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2009—2013.

wederſchryven, dat hetzelve, hoe zeer het beneden de waardigheid der Nationaale Vergadering, en hun charakter beſchouwende, om in eene breede wederlegging te treeden van alle de Declamatien, en valſche aantygingen, zo in gezondene ſtukken als in andere tegen de Hoogstgeconſtitueerde Magt van *Friesland*, en betrekkelyk den toeſtand van dat Gewest, gebezigd, en alomme verſpreid, egter niet wilde afzyn om der Nationaale Vergadering, ten aanziene van de belangrykſte, voor te lichten.

CII. BOEK. 1796. ſtuur ingeleeverd.

Onder deeze bekleedde de eerſte en voornaamſte plaats, het verrichtte ten opzigte van het Hof van Juſtitie, en eene wederlegging van het boven medegedeelde ſtuk der hunne posten nederleggende Raadsleden; als mede de daar in vermelde afzetting van vier Medeleden (*).

Wegens den ſtap, om uit de vereischtens tot Raaden van Juſtitie weg te neemen de Academiſche bevordering tot der Regten Doctor, verklaaren zy daar toe te hebben moeten beſluiten, om dat 'er geene of althans zeer weinige Lieden, met die Waardigheid bekleed, wilden verklaaren Vyanden te weezen van het Stadhouderlyk, Ariſtocratisch, en Eenhoofdig Beſtuur, en zy in het vooruitzigt verkeerden om aan nog meer Raaden hun ontſlag te zullen moeten geeven. Dan de bediening van Raad der Juſtitie was oudtyds niet tot

(*) Zie hier boven bl. 379.

CXL. BOEK. 1796. tot de zodanigen bepaald geweest, en eerst ten Jaare MDCCXLVII, dit vereischte, ten steun der Aristocratie, in de wereld gebragt; zoms was men ook daar van afgeweeken.

De veelvuldig uitgeboezemde klagten, wegens de aanstelling en de handelingen der Committes van Waakzaamheid, stappen zy met minagting voorby, als op inbeelding gegrond.

Eenige Verzoekschriften behelsden bekommernissen, als of 'er in *Friesland* Revolutionaire Regtbanken waren opgericht of stonden opgericht te worden, en 'er een plan gesmeed was, om een *woedend Jacobinismus* ten zetel te voeren, gepaard met alle de heillooze gevolgen, daar by afgemaald. — Dergelyke ontwerpen waren nooit ter kennisse van de Representanten gekomen, en moesten, huns agtens, alle die voorgeevens alleen toegeschreeven worden aan het kwaadaartig plan der ophangeren van die tafereelen, en hunne zendelingen, om daar door min doorzigtige Medeburgers te misleiden, en tot het tekenen hunner Klaagschriften over te haalen.

Een Verzoekschrift boezemde klagten uit, wegens de verandering in de Persoonen het Hof van *Friesland* uitmaakende. De stellers noemden dit Hof het *Bolwerk van Vryheid en Veiligheid*, onder 't welk zy, *met zeer weinig interruptie*, byna twee eeuwen lang, eene onpartydige regtsoefening genooten. — Dan de Representanten

ten beroepen zich op eene *groote Interruptie*, van den Jaare MDCCLXXXVII, die zich eer *berugt* dan *beroemd* gemaakt hadt; en besluiten daar uit, en uit andere byzonderheden daar in voorkomende, dat de Indieners van zulk een stuk, verklaarde aankleevers van het voorige Bewind waren (*).

VIII. BOEK. 1796.

Veelmaalen beroemden zich de Vertegenwoordigers des Volks van *Friesland*, zo by de Nationaale Vergadering (†) als elders, wegens hunne gereedheid om hun aandeel in den geldlast, den Algemeenen Vaderlande drukkende, te helpen draagen. Daaden kwamen hier met woorden overeen; doch kon zulks niet geschieden zonden zonder Heffingen. Op vooruitbetaalingen, booden zy groote voordeelen aan; schreeven eene Geldopneeming in Lyfrenten uit, ten beloope van vyfmaal honderd duizend Guldens (§). Nader bepaalden zy zich tot een Geldopneeming, tegen drie en een half ten honderd; by wyze van Quotisatie, op het beloop van de Bezittingen en Goederen der Ingezetenen, tegen de Rente van drie en een half ten honderd. In de Uitschryving hier van werd de onlangs gedaane belegging op Lyf-

Geldheffingen in dit Gewest.

(*) Dit stuk, den 15 July 1796. gedagtekend, is geheel voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 369—373.

(†) Men zie onder andere *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 322. III. D. bl. 125. 286.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2004.

CXI. BOEK. 1796.

Lyfrenten vervangen (*). — By het uitschryven deezer laatste Geldheffinge gewaagden zy van het openen eener nieuwe, over de Goederen en Bezittingen der *Publieke Corpora*; de Bestuurders dier Goederen aanmaanende om schikkingen te beraamen, dat zy, door verkoop van een gedeelte derzelven, 's Lands Kas zouden kunnen styven, buiten schade van hun beheer. De Aanschryving ten dien einde bleef niet agter, en moesten van alle Bezittingen, zo onroerende als roerende, een zelfde gedeelte der weezenlyke of by getrouwe begrooting bepaalde waarde, tegen de rente van drie en een half ten honderd worden opgebragt (†).

Voorzorgen van het toenmaalig Bestuur om zich te handhaaven.

Ondanks de herstelde betuigingen en verzekeringen van de herhaalende en aanhoudende rust in *Friesland*, ondanks de waakzaamheid van het toenmaalig Bestuur, om de tegenwoordige orde van zaaken, en hun eigen gezag, te handhaaven, viel 'er aan deeze en geene oorden, het een en ander voor, 't geen daar mede strydig was. Hier tegen waakten zy, door eene welscherpe Afkondiging tegen oproerige Beweegingen, en 't geen daar toe aanleidelyk mogt weezen, als het verspreiden van schrikwekkende tydingen, wegens Staatsveranderingen door de aannadering van buitenlandsche Vyanden te duchten. Ook tegen de binnenlandsche oordeelden zy

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2248.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2589.

zy zorg te moeten draagen; van hier deeze byzonderheid, „ dat alle de geenen, „ welke Byeenkomsten houden, waar in „ raadslagen ontworpen of gesmeed worden, om het tegenwoordig Regeerings„ bestuur om verre te werpen, en de „ thans vernietigde Regeeringsvorm, en „ geweezen Regenten, te herstellen; of „ welke door het oprichten van, of Cor„ respondentie houden met andere Gezel„ schappen, aanhang zogten te maaken, „ tot styving der Stadhouderlyke en Ari„ stocratische Factien, als erkende Vyan„ den des Volks en Belaagers der Vry„ heid, met gestrenge Geesseling, Ban„ nissement voor altoos, of zelfs, naar „ maate van de verzwaarende omstandig„ heden, met den dood zouden worden „ gestraft (*).”

De onderscheidingsteekens van Armen en Weeskinderen, weggenomen.

De zich verheffende stem van Gelykheid hadt, van den beginne der Omwentelinge af, in alle de Gewesten geklonken tegen alle Tekenen van Rangsonderscheiding, zo veelvuldig, van Kerken af, tot op Merkpaalen in de Landen; alle Tekens van Dienstbaarheid aan byzondere Persoonen geweerd; en de Tytels, een ingebeelde grootheid aanduidende, gewraakt; dit ook deeden de tegenwoordige Representanten des *Frieschen* Volks; doch zy gingen een stap verder, dan wy elders zagen neemen, wanneer zy,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2262—2268. afgekondigd den 9 Aug.

CXI. BOEK. 1796.

zy, het onbestaanbaar beschouwende met het Character van een Volk, 't welk op verlichting durfde roemen, om Leden der Maatschappye, in eenen behoeftigen stand geraakt, of Ouderlooze Kinderen, die in Weeshuizen werden opgevoed, Armeteekenen of Weeskleederen van twee of meer kleuren te doen draagen; deeze onderscheidingen wilden zy afgeschaft hebben met het einde deezes Jaars (*).

Besluit omtrent de Wapendraagende Burgers.

Vreemd zal het niemand dunken, dat de toenmaalige Vertegenwoordigers des *Frieschen* Volks, het oor leenden aan een voordragt der Committés van Waakzaamheid en Correspondentie, om aan alle Wapendraagende Burgers, welke voormaals niet georganiseerd waren, en door het besluit, betrekkelyk de Intrekking van den Eed der Georganiseerden, met dezelven op een gelyken voet gesteld werden, desgelyks uit 's Lands Kas goed te doen alles wat aan de toenmaals georganiseerden en beëedigden was betaald. Zy gaven des eene Publikatie: „ dewyl," gelyk zy zich uitdrukken, „ de Regtvaardigheid „ en Gelykheid, in eene welgeregelde „ Volksregeering, vorderden, dat de vergeldingen gelyk en evenmaatig waren „ voor allen; een afkeer hebbende zelfs „ van het denkbeeld, om de vrye Medeburgers door byzondere gunsten aan „ zich te verbinden, overtuigd dat ge„ trou-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2505. Deeze Publikatie was den 8 Sept. vastgesteld.

„ trouwe Vertegenwoordigers nimmer vei- XIII.
„ liger wagt konden hebben, dan de lief- BOEK.
„ de en agting hunner Medeburgeren, ——
„ wier belangen wy moeten beharti- 1796.
„ gen (*).”

Onder de voorzorgen by de inrichting der Nationaale Vergaderinge gedraagen, om door geene voorafgemaakte en eenigen tyd aangekleefde Gewestlyke Bepaalingen, by het invoeren eener Algemeene Staatsregeling, belemmerd te worden, was van zeer veel aanbelangs, en over 't algemeen van goede uitwerking, de rondgaande Brief aan de Hoogste Magten in de onderscheidene Gewesten afgevaardigd, ter voorkominge van dusdanige hindernissen (†); doch overal werkte dezelve niet met gelyken klem, en baarde zulks der Nationaale Vergadering onaangenaame werkzaamheden, wel van eenen anderen aart dan die uit de gebeurtenissen in *Friesland*, zo even beschouwd, gebooren werden; doch die egter niet nalieten, op eene hoogst ongevallige wyze, de werkzaamheden dier Vergaderinge te stooren. Een spreekend voorbeeld hier van verschafte *Overysfel*, tot welks Gewestlyke Beschouwing wy thans treeden. —— Dan eer wy dit vermelden, moeten wy eene en andere voorafgaande Gebeurtenis boeken.

Overgang tot *Overysfel*.

Over-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1281.
(†) Men zie over deezen voorzorgdraagenden Brief onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl.

XIII. BOEK. 1796. Geluk-wenschings Brief aan de Nat. Verg.

Overysfel was niet onder de agterlykste Gewesten om de Nationaale Vergadering, met derzelver zamenkomst, geluk te wenschen. De Provisioneele Representanten deeden zulks by eenen Brieve van deezen inhoud — „ Burgers! Daar eindelyk *Neerlands* Volk, in de daarstelling eener Nationaale Vergadering, zynen wensch vervuld ziet, zouden wy, als Vertegenwoordigers van een gedeelte van 't zelve, even zo zeer aan onzen pligt, als aan de inspraak van ons hart, manqueeren, indien wy dit met stilzwygen voorbygingen, en niet deelden in het geluk, dat daar door ons lieve Vaderland, en de duurgekogte Vryheid, moet worden aangebragt.

„ Ontvang dan by deezen, Representanten van het Volk van *Nederland!* onze gelukwenschingen, over deeze heilryke gebeurtenis. — Ontvang tessens de hulde, die Ul. door ons wordt toegezwaaid, en de plegtigste verzekeringen, dat wy de Nationaale Vergadering, in alle die magt, welke haar by het Reglement door het Volk is opgedraagen, zullen eerbiedigen en handhaaven; terwyl wy Ul. in het waarneemen van derzelver alzins gewigtige posten, toewenschen, dat standvastigheid van geest, die den braaven Volksvertegenwoordiger kenmerkt, Ul. nimmer moge verlaaten; dat ontrustende tydingen, van binnen- of buitenlandsche ge-

„ vaa-

„ vaaren, het zy weezenlyke of harsfen- „ fchimmige, nooit eenigen invloed op „ uwe raadflagen mogen hebben, en dat „ eensgezindheid, die alleen in ftaat is „ om de belangen van het Vaderland te „ kunnen bevorderen, in uwe Vergade- „ ring fteeds mogen heerfchen, zonder „ dat Staatkundige of Godsdienftige voor- „ oordeelen daar in verdeeldheden te we- „ ge brengen, die voor uwe befluiten na- „ deelig en voor den Lande verderflyk „ zouden kunnen zyn.

CII. BOEK. 1796.

„ *Neerlands* Volk heeft het oog op „ Ulieden gevestigd; het verwagt van „ Ul. een wys Beftuur, en zodanig eene „ Conftitutie, die op eenigheid gegrond, „ de laatfte Naakomelingfchap zal over- „ tuigen, dat het einde van de Achttien- „ de Eeuw, in *Nederland*, Mannen ople- „ verde, die de uitmuntende begaafdhe- „ den bezaten om over een Volk Wet- „ ten te beraamen, waar in betaamelyke „ Vryheid en gepaste Gelykheid door- „ ftraalden, en waar in de Maatfchaplyke „ Orde, op onwrikbaare gronden, geves- „ tigd werd.

„ Indien Gyl. daar aan voldoet, zo als „ wy van Ul. Kunde en Vaderlandliefde „ mogen verwagten, en uit de genomene „ Decreeten reeds aanvanglyk hebben ge- „ zien, dan zult Gyl. het genoegen fmaa- „ ken, van dit weleer bloeijend Land, „ tot zynen voorigen luister te hebben „ gebragt; dan zult Gyl. U by het Va- „ derland verdienstlyk hebben gemaakt,

III. BOEK. 1796. G. DUMBAR weigert Lid der Nat. Verg. te weezen en vertrekt.

„ en een erkentelyk Volk zal U, als de „ Herstellers en Bevestigers van de *Ne-* „ *derlandsche* Vryheid beschouwen!" (*).

Reeds zeer in den aanvange der Nationaale Vergadering, deedt zich, met betrekking tot *Overysfel*, een geval op, 't welk aanleiding zou hebben kunnen geeven tot derzelver byzondere bemoeijingen, met dit Gewest. Te weeten de verkiezing tot Lid dier Vergaderinge was uitgebragt op GERHARD DUMBAR (†). — Aldaar verscheenen, betuigde hy niet alleen de Verklaaring, welke van de Burgers in de Grondvergaderingen, vóór het uitoefenen van hun stemregt, volgens het Reglement gevorderd werd, niet te hebben kunnen toestemmen: waarom hy ook niet in de Grondvergadering verscheenen was; maar dat hy de Verklaaring hem, by de intreede in de Nationaale Vergadering, voorgeleezen, even min kon afleggen: dewyl dezelve tegen zyne grondbeginzelen streedt, gelyk hy reeds aan de Commissie van achttienen had te verstaan gegeeven. — De vraag des Voorzitters of de Vergadering niet besloot, dat deeze Burger, volgens het Reglement, de Vergadering oogenbliklyk moest verlaaten, toegestemd zynde, vertrok DUMBAR.

Hier

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 200.

(†) Deezes zeer bekwaamen Mans denkwyze, over de Nationaale Vergadering, hebben wy leeren kennen in onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 27—33. vergeleeken met bl. 93.

Hier mede zou de zaak, omtrent verre de meesten, afgedaan geweest hebben; dan DUMBAR, Griffier zynde by het Provintiaal Bestuur van *Overyssel*, kwam by sommige Leden in bedenking, en werd door VREEDE voorgesteld, of iemand, die zo dagt en sprak, strydig met de gronden van het tegenwoordig Staatsbestuur, wel in den dienst der Natie behoorde te blyven? Hy droeg voor om aan het Provintiaal Bestuur van *Overyssel*, by aanschryving, kennis te geeven van het voorgevallene, en aan 't zelve de gemelde bedenking onder 't ooge te brengen. Naa eenige over- en wederspraak werd deeze zaak der Commissie van het onderzoek der Geloofsbrieven aanbevolen (*).

XII. BOEK. 1796. Bedenking of DUMBAR Griffier in *Overyssel* zou kunnen blyven.

Eerlang bragt deeze een Verslag uit, waar in zy, het voorstel getoetst hebbende aan het Reglement der Nationaale Vergadering, daar in geene gronden aantroffen, om deswegen iets verder te doen, dan DUMBAR, gelyk geschied was, de Vergadering te ontzeggen. Des kennis aan die van *Overyssel* te geeven, was geheel noodloos. De voordragt der gemaakte Bedenkingen aan dat Gewestlyk Bestuur hadt, behalven de noodzaaklykheid om dezelve ter Nationaale Vergaderinge te overweegen, eer zy, als uit derzelver boezem voortkomende, konden voorgedraagen worden, de zwaarigheid, als of men derzelver goed- of afkeuring aan het Pro-

Raadslag en Besluit hier op uitgebragt.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 13.

XIII. BOEK. 1796. Provintiaal Bestuur van *Overysfel* onderwierp: eene daad, niet zeer gefchikt tot het handhaaven van de Waardigheid der Nationaale Vergaderinge. — Daarenboven merkten zy op, dat dusdanig eene aanfchryving niet zeer kon ftrekken om de Eensgezindheid, tusfchen de Nationaale Vergadering en de Hoogstgeconftitueerde Magten der byzondere Gewesten, te bewaaren. Meer dan waarfchynlyk was het, dat het Provintiaal Beftuur van *Overysfel*, 't welk zynen Griffier DUMBAR voor zich als onontbeerelyk befchouwde, gelyk bleek uit de bemoeijingen van 't zelve tot bekoming van diens ontflag als Lid der Nationaale Vergadering, geenzins het gewigt dier bedenkingen zou erkennen; maar hem, in tegendeel, in het bekleeden van meergemelde post, blyven handhaaven. Eene zaak waar mede de Nationaale Vergadering zich kon, noch mogt bemoeijen, als behoorende tot het Huishoudelyke der Gewesten (*). Met dit ontraadend Verflag nam deeze zaak een einde.

Een Regeerings Reglement voor *Overysfel* vervaardigd; doch door die van

Het leedt niet lang of, van wegen dit zelfde Gewest, verfcheen eene zaak ter baane, die der Nationaale Vergaderinge op meer tyds en moeite te ftaan kwam, en waar op wy, by de intrede tot de befchouwing van dit Gewest, in dit tydsgewrichte, oogden (†). — Een Brief van de Municipaliteit der Stad *Kampen* gaf te

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* II. D. bl. 213—215.
(†) Zie hier boven bl. 391.

te verstaan, dat de Representanten van *Overyssel* goedgevonden hadden om eene gansch Nieuwe Constitutie voor dat Gewest, onder den tytel van *Regeerings Reglement*, te doen vervaardigen. Een bedryf, 't geen zy begreepen te eenemaal strydig te weezen met den aart en geest der Nationaale Vergadering, belast met het werk om ééne algemeene Constitutie voor het *Bataafsche* Volk te vervaardigen: een oogmerk te eenemaal gemist, wanneer één Gewest in 't byzonder voor zich eene Constitutie beraamde, en dus de Vergadering vooruitliep. Zy verzogten in deeze zaak voorziening, met betuiging, dat zy tegen het invoeren zich zouden verklaaren, en de Grondvergaderingen, te haarer Stede, niet oproepen, om dit stuk te wettigen. Eenige Afdrukken van die Constitutie vergezelden deezen Brief.

CIII. BOEK. 1796. *Kampen* wederspreeken.

Met een onderscheiden oog werd dit stuk beschouwd. Deeze hieldt het voor enkel Huishoudelyk, en geschikt, om, by het daarstellen van een Tusschenbestuur, het Regeerings Reglement te verbeteren; geene keurde het maaken van zodanige Plans te eenemaal strydig met den wil van het Volk, 't welk de Nationaale Vergadering met het zamenstellen der Constitutie hadt belast. De Voorzitter SCHIMMELPENNINCK oordeelde de zaak belangryk genoeg om ze in handen eener Commissie te stellen; dan het voorstel om des berigt te vraagen by het Provin-

Besluit om de zaak in 't midden te laaten.

CII. BOEK. 1796.

vintiaal Bestuur van *Overysſel*, en intusſchen de zaak in 't midden te laaten, werd een besluit (*).

Nadere aandrang der Stad *Kampen*.

De Municipaliteit en het Committé van Algemeene Waakzaamheid der Stad *Kampen* lieten eerlang een tweeden Brief volgen, met nader verzoek, dat de invoering van dit Concept Plan geen voortgang mogt hebben. Men nam deeze voor berigtgeeving aan; vertrouwende dat de Brief aan alle Gewesten gericht, en dit stuk betreffende, alles zou afdoen (†).

Afgevaardigden uit *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* dringen dit stuk aan.

Het was intusſchen de Stad *Kampen* alleen niet, waar dit misnoegen broeide. Men liet het by 't ſchryven van daar geenzins berusten. Tot den Voorzitter der Nationaale Vergadering P. HARTOGH hadden zich vervoegd zes Afgevaardigden, zo uit de Steden *Deventer*, *Kampen* als *Zwolle*, zich beklaagende over het by de meerderheid der Afgevaardigden, op den Landdag van *Overysſel*, vastgesteld Regeerings Reglement voor dat Gewest. De Voorzitter deelde een der Volmagten aan die Bezending gegeeven der Vergaderinge mede, teffens voor zyn gevoelen verklaarende, dat de Nationaale Vergadering zich tot deeze zaak niet perſooneel kon inlaaten; doch ſloeg voor eene Commisſie te benoemen tot nader onderzoek, zonder nogthans daar door verſtaan te willen hebben, dat de Vergadering zich die zaak aan-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 533.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 122.

1796.

aantrok. Men sprak op nieuw van den rondgaanden Brief, ter voorkoming van zodanige stappen aan de Gewesten gericht, stelde de ingekomene stukken in handen eener Commissie, en schreef die van *Overyssel* aan, alles, zo als 't was, te laaten (*).

Verslag op de deswegen ingekomene Brieven.

De Brieven, zo van de Provisioneele Representanten van *Overyssel*, die deswegen niet stil zaten, als die der drie Steden *Kampen*, *Deventer* en *Zwolle*, betrekkelyk deeze zaak, in handen eener daar toe benoemde Commissie gesteld zynde, bragt dezelve, by monde van den Representant DE MIST, eerlang een Verslag uit. — 't Zelve hieldt in, dat de Representanten des Volks van *Overyssel* de herhaalde aanmaaningen om met de volvoering dier zaak te verwylen, van de hand geweezen, en by 't laatste schryven, tot het doen eener nadere Publikatie besloten hadden. Ingevolge daar van zou het zelfde Reglement, op nieuw, in de Grondvergaderingen, daar toe opgeroepen, ter goed- of afkeuring, voorgelegd worden.

De *Overysselsche* Volksvertegenwoordigers schreeven aan de Nationaale Vergadering de zwakheid toe, dat zy zich hadt laaten wegvoeren door de verkeerde en misleidende berigtgeevingen der drie gemelde Steden, en zich aangemaatigd een Regt van beslissing, waar aan zy niet verpligt wa-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* II. D. bl. 257. 258. 277.

III. BOEK. 1796. waren zich te moeten onderwerpen; immers dit hadden zy aan dezelve niet opgedraagen, en het Reglement gaf aan dezelve die magt niet. Weshalven zy geenzins zouden afhouden van het invoeren des Reglements, indien het Volk zulks beaamde.

Zodanig een bedryf merkten de Gelastigden ter Nationaale Vergadering aan als een opzettelyke wederstreeving van haaren wil, den wil des geheelen *Nederlandschen* Volks. 't Geen door de Vergadering verricht was, bestondt alleen in een voordragt van Uitstel, en het laaten van de zaak in den staat, waar in zich dezelve bevondt; ten einde de twisten en scheuringen, hier uit gereezen, door verdere daaden en besluiten, niet ongeneeslyk gemaakt mogten worden. —— Dat schryven, hadt, onder de Ingezetenen van *Overyssel*, meer uitgewerkt dan by de meerderheid der Leden van het Provintiaal Bestuur: naardemaal van de *twee honderd en zeventig* opgeroepene Grondvergaderingen zich slegts *één en vyftig* met het in geschil hangend Reglement gevoegd, en alle de overige of daar tegen gestemd, of immers, door het wegblyven, openbaar getoond hadden, niet overtuigd te zyn van de noodzaaklykheid der invoeringe. Hier door was, in allen gevalle, de gezindheid der *Overysselaaren* openbaar geworden, om zich naar het verlangen der Nationaale Vergaderinge te schikken.

Op deezen grond oordeelden zy, dat de

Na-

Nationaale Vergadering de voorgaande Besluiten op dit stuk moest blyven aankleeven; doch dat zy, des onverminderd, haare tusschenkomst zou kunnen en behooren aan te bieden: wanneer dezelve, door Partyen, tot wegneeming der gereezene misverstanden, mogt verlangd en nuttig geoordeeld worden.

Verder stelden de Gelastigden voor, nogmaals een Brief na *Overyssel* te zenden, gepaard met eene Proclamatie aan de Ingezetenen deezes Gewests. Van beiden bragten zy teffens een ontwerp ter tafel. De zeer lange Brief haalde het voorgevallene in 't breede op, onder aanmaaning om de zaak te laaten berusten; met aanbod van Gelastigden uit de Nationaale Vergadering te zenden, als zy zulks raad- en heilzaam keurden.

Voorstel deswegen gedaan.

De Proclamatie hieldt, naa eene opgave van het dusverre gebeurde, woordlyk deeze Raadgeeving, of liever Last in.

Ontworpe Proclamatie.

„ Wy vermaanen U, Burgers van *Overyssel!* dat gy den Twistappel, die op het
„ punt is om onder Ulieden geworpen
„ te worden, ter zyde legt, om met ons
„ mede te werken ter dempinge van de
„ onlusten, die nu nog in derzelver ge-
„ boorte te smooren zyn; maar die, by
„ verdere uitbarsting, uw eigen bederf
„ zouden bewerken. De tyd kan niet
„ verre meer af zyn, dat 'er voor de
„ wyze van eene algemeene Volksrepre-
„ sentatie, en voor het inwendig Bestuur
„ van uw Gewest, en van geheel *Neder-*

„ *land*, een verbeterd Ontwerp mede „ te uwer eigene goedkeuringe zal wor- „ den aangeboden. En hoe zeer ook al „ in uwe tegenwoordige gesteldheid, even „ gelyk alomme in dit Gemeenebest, ge- „ breken in den vorm van uw Provin- „ tiaal Bestuur mogen plaats hebben, zo „ kan eene zo kortstondige — en door „ onderlinge twisten en verdeeldheden zo „ sterk betwistte — verbetering, niet op- „ weegen tegen de nadeelen, die geduu- „ rige en zo kort opeenvolgende veran- „ deringen in het Bestuur van 's Lands „ zaaken, aan ieder Volk doen onder- „ vinden.

„ Wy verwagten dan ook van uwe Pro- „ vintiaale Bestuurders, dat zy thans, en „ door ons nader schryven, hier van ten „ vollen overtuigd en genegen zullen zyn; „ door onderlinge toegeevenheid elkande- „ ren te verstaan, en door het vergeeten „ van het gebeurde, en het ineenslaan „ van handen en harten, om gemeen- „ schaplyk Ulieder heil te bewerken, „ zich zullen toonen waardig te zyn de „ liefde en het vertrouwen van een vry „ en dankbaar Volk.

„ Voorts twyfelen wy niet of Gylie- „ den zult hier toe volvaardig medewer- „ ken, en tot dat de aanstaande Lands- „ Constitutie aan UL. zal worden aange- „ boden. *geen gehoor geeven aan eenige* „ *reeds gedaane, of nog te doene, Oproepin-* „ *gen, en U onthouden van alle beraadslaagin-* „ *gen over eenig tusschenkomend Project van*

„ *Re-*

„ *Regeeringsbestuur, hoe genaamd.* Dit is
„ ons verlangen en welmeeninge. Ter-
„ wyl wy, in het onverwagt geval, dat,
„ niet tegenstaande deeze onze ernstige
„ wil en begeerte, in Ulieder Gewest
„ mogt voortgegaan worden met het ar-
„ resteeren, en in trein brengen, van het
„ geconcipieerd Regeerings Reglement,
„ wy al 't zelve niet anders zouden moe-
„ ten considereeren, dan als eene geheel
„ nietige zaake, en dat wy ook de Re-
„ geering of 't Bestuur, 't welk daar uit
„ zou voortvloeijen, zouden moeten aan-
„ zien als illegaal en onwettig, en daar
„ tegen alle zodanige gepaste maatregelen
„ zouden moeten neemen, als wy, in dat
„ onverhoopt geval, zouden vermeenen
„ te behooren.

„ Blyven 'er, naa dit alles, onverhoopt-
„ lyk, nog zodanige Punten van Verschil
„ by de Bestuurders van uw Gewest over,
„ die zy gaarne vooraf uit den weg ge-
„ ruimd zagen, en waar toe zy onze
„ Tusschenkomst zouden mogen begee-
„ ren, wy hebben ons daar toe aan hun
„ volvaardig aangeboden — en dit aan-
„ bod moet aan Ulieden allen een waar-
„ borg zyn van onze goede intentie, en
„ hoe weinig wy verdienen zouden een
„ vermoeden, dat wy ons in deezen eeni-
„ ge Regterlyke Magt zouden willen aan-
„ maatigen, of de paalen van onzen last
„ overschreeden (*)."

By

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 71.

CII. BOEK.

1796.

Handelingen daar over. AUFMORTHS voordragt in deezen.

By de raadpleegingen, over deezen ontworpen Brief en Proclamatie, vertoonde zich de Reprefentant AUFFMORTH een verdeediger van de meerderheid der Volksvertegenwoordigeren van *Overysfel*. Een Gewest, door hem befchreeven, dat zo *met* als zonder *Stadhouderen*, onder het *Ariftocratisch* juk gebukt hadt. Wel was 'er de *Erflyke Adel* afgefchaft, wel het *Lichaam der Ridderfchap* onderdrukt; maar de *Steden*, in plaats van aan het geheiligd beginzel van Gelykheid, in allen deele, hulde te doen, hadden, tot hier toe, wel verre van toegebragte edelmoedige Opofferingen, het grootfte gedeelte van haare Oppermagt, met hand en tand, vastgehouden. Het Gewestlyk Beftuur hadt, zedert de Omwenteling altoos beftaan, en beftondt nog, ter deezer uure, uit Municipaliteits Leden en meest *Comptable Perfoonen*, zo dat niet alleen de Vertegenwoordiging zeer ongelyk was; maar ook de Wetgeevende en Uitvoerende Magt zodanig vermengd, dat men 'er niets van maaken kon. Om deeze wanorde te keer te gaan, begreepen de *Overysfelfche* Reprefentanten, zyns oordeels, zeer wyslyk, eene geregelde Volksvertegenwoordiging daar te ftellen. Hier toe bragt men een Ontwerp te voorfchyn. By den aanvange fcheen het op de Conftitutie geen inbreuk te maaken. Het verfchil beftondt ook hoofdzaaklyk, op dat wy 's Mans eigene woorden bezigen, hier in: „ By het eer„ fte ontwerp hadt men uit de Populatie

„ ver-

„ verkoozen een Raad van *dertig* Leden; „ doch deezen Raad hadt men toegevoegd „ of wel gesteld onder de Superintenden- „ tie van *twaalf* Leden, die niet, zo als „ die *dertig*, of, zo als in *Frankryk*, de „ *Raad der Ouden*, insgelyks uit de ge- „ heele Natie, naar derzelver Populatie „ is gekoozen. Neen, die twaalf zouden „ voor eene helft uit de drie Steden *De-* „ *venter*, *Kampen* en *Zwolle*, en voor de „ andere helft uit de drie Kwartieren „ *Twente*, *Zalland* en *Vollenhoven* gekoo- „ zen worden.

„ Daar nu de Steden slegts een vyfde „ gedeelte van de Bevolking uitmaaken, „ en het eene Kwartier van het ander „ magtig in Volkrykheid verschilt, was „ het geen wonder, dat de vier vyfde „ gedeeltens des Volks in *Overysfel* deeze „ onnatuurlyke Representatie van twaalf „ Leden verwierpen.

„ De Steden ziende, dat zy, by eene „ wettige stemming, de minderheid zou- „ den hebben, wendden zich tot de Na- „ tionaale Vergadering; en zy, die by „ alle gelegenheden derzelver Leden de „ grenzen van hunne magt, op een hoo- „ gen toon, aanweezen, kwamen nu, en „ verzogten onzen bystand!" —— Het zyns oordeels wanvoegelyke van de daar op beslootene Opschorting vermeld hebbende, vaart hy voort met zyne bedenkingen tegen het Verslag, waar mede hy, zo als het lag, niet kon instemmen; maar verzoeken moest, dat door dezelfde, of

 eene

CXII. BOEK. 1796. eene andere Perfooneele Commisfie, onderzogt en opgegeeven werd, welke Artykelen, in dit Concept-Reglement, inbreuk maakten op de aanftaande Conftitutie; dat hier van kennis gegeeven werd aan de Hoogstgeconftitueerde Magt in *Overysfel*, met aanmaaning om die Artykelen weg te neemen, en aan de Municipaliteiten der drie meermaals gemelde Steden onder 't oog te brengen, dat de Nationaale Vergadering verwagtte, dat zy aan de geheiligde Beginzels van Gelykheid zouden hulde doen.

Bedenkingen van andere Reprefentanten. De Reprefentant HAHN keurde den Brief te lang, in zommige opzigten te fterk, in anderen te flaauw; het aabod eener Bezending ftemde hy af; het ontwerp der Publikatie, zou, met weinig veranderingen, kunnen worden vastgefteld. — VAN ALTONA kon zich by het uitgebragt Verflag niet voegen; hy wilde de Aanmaaning laaten blyven, en dezelve in geen *Gebod* veranderen; en voorts deeze zaak buiten verdere overweeging ftellen. — GEVERS verklaarde zich tegen het aanbod, dat de Nationaale Vergadering zich als Middelaresfe zou aanbieden; dan hy wilde die van *Overysfel* gelast hebben, om, overeenkomftig met den geest der Publikatie, niet voort te gaan. — GREEVE was voor de ftuiting der in *Overysfel* aangevangene en voortgezette invoering des Reglements; doch hy vondt de uitdrukkingen, wegens de *Oproepingen* des Volks in de Proclamatie gebezigd, te fterk, en wil-

wilde ze verzagt hebben. — De Vos van Steenwyk ſtemde met Hahn in.

Naa alle deeze overweegingen, werd tot het afzenden eens overeenkomſtig de gemaakte aanmerkingen te veranderen Briefs, als mede tot het onverwyld vast-ſtellen en doen drukken der Proclamatie, met de daar in noodig gekeurde veranderingen, beſlooten. In 't hoofd zou mén zetten *Aan de Burgers van Nederland, woonende in Overysſel* (*)

CII. BOEK. 1796. Beſluit tot het zenden van een Brief met eene Proclamatie.

Zo kleefde de Nationaale Vergadering de beginzels aan by den rondgaanden Brieve aan de Gewesten opengelegd. — Beginzels, welker gegrondheid, om de Eenheid te bevorderen, en het Federalismus tegen te werken, zo ſchoon ontvouwd en aangedrongen waren op Geſchied- en Staatkundige Gronden, door de Leden der Vergaderinge, op welken het vervaardigen van dien Brieve berustte (†).

Overysſels Ingezetenen betoonden zich, op de Proclamatie, wegens de Vrywillige Wapening in hun Gewest, daar toe zeer bereidvaardig. Vier honderd zes en dertig mannen hadden zich daar toe aangeboden, 't geen, naar de bevolking van dat Ge-

Wat men 'er in den Wapenhandel deedt.

(*) *Dagverh. der Nat. Vergadering* III. D. bl. 115—118. 121—125.

(†) Zeer naleezenswaardig is hier over het Verſlag der Commisſie, ten onderzoek, op welke meest geſchikte wyze zou kunnen bewerkt worden, dat de tegenwoordige ſtaat der zaaken in de Gewesten en Gemeentens op den toenmaaligen voet bleeven. Zie *Dagverb. der Nat. Verg.* II. D. bl. 638.

CIII. BOEK. 1796. Gewest, voor zeer talryk werd aangemerkt (*). —— De Leden van de Vrywillige Jager-compagnie in de Stad *Kampen* toonden eene gereedheid om zich vrywillig, onder zekere voorwaarde, ten dienste des Vaderlands, aan te bieden (†).

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 121.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 67.

*

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

oor-

*